

Cyfrifiad 2011: Y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin

Adroddiad gan:

Dylan Phillips

15 Ionawr 2014

CYNNWYS

Tudalen

Cyflwyniad

3

Y cyfrifiad a'r Gymraeg

3

Cyfyngiadau'r cyfrifiad

3

Cyfrifiad 2011: Y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin

4

Diolchiadau

4

Y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin yn 2011

5

1.1 Patrymau a newidiadau demograffig

5

1.2 Cyfansymiau a chanrannau sirol

6

1.3 Y Gymraeg ar lefel wardiau

9

1.4 Y Gymraeg ar lefel cymunedau

11

2 Siaradwyr Cymraeg yn ôl oed

13

3.1 Aelwydydd lle siaredir Cymraeg

18

3.2 Trosglwyddiad iaith yn y cartref

19

4 Siaradwyr Cymraeg yn ôl sgiliau llafar-llythrennedd

22

5 Siaradwyr Cymraeg yn ôl man geni

26

6 Siaradwyr Cymraeg yn ôl galwedigaeth, diwydiant
y gyflogaeth a dosbarth economaidd-gymdeithasol

30

Casgliadau

34

Atodiadau

39

Graffiau

Mapiau

Tablau

Cyflwyniad

Y Cyfrifiad a'r Gymraeg

Y cyfrifiad yw'r ffynhonnell bwysicaf o wybodaeth a feddwn am nifer, dosbarthiad a chyflwr y boblogaeth yng Nghymru. Yn ogystal â bod yn ddrych i'r newidiadau demograffig, cymdeithasol ac economaidd a wyneba ein cymunedau fesul degawd, y mae hefyd yn sail eithriadol o bwysig ar gyfer cynllunio polisi cyhoeddus a darparu gwasanaethau i'r blynyddoedd i ddod.

Ym 1891 y dechreuwyd hel gwybodaeth am yr iaith Gymraeg am y tro cyntaf yn y cyfrifiad a, heblaw ym 1941 ar ganol blynyddoedd trallodus yr Ail Ryfel Byd, cyhoeddwyd data manylach, mwy cynhwysfawr, a mwy soffistigedig am y Gymraeg a'i siaradwyr bob deng mlynedd oddi ar hynny. Yn anffodus, olrhain gwanychiad y Gymraeg a wnaeth y gwahanol gyfrifiadau yn ystod y ganrif a rhagor a aeth heibio. Ganrif yn ôl gallai bron miliwn o drigolion Cymru siarad Cymraeg, tra erbyn heddiw mae ei siaradwyr yn rhifo ychydig dros hanner hynny. Ym 1901 roedd hanner poblogaeth y wlad yn gallu siarad Cymraeg, a naw ymhob deg o drigolion Sir Gaerfyrddin. Erbyn heddiw mae canran cenedlaethol ei siaradwyr wedi disgyn i 20 y cant, tra bod ei siaradwyr yn Sir Gaerfyrddin am y tro cyntaf erioed yn leiafrif oddi fewn i boblogaeth y sir. Fodd bynnag, er olrhain ei dirywiad, bu'r cyfrifiadau hefyd yn ysbardun ar gyfer gweithredu pwrpasol a phenderfynol o blaid y Gymraeg, ac fe'u defnyddiwyd fel erfyn cynllunio hynod o bwysig.

Cyfyngiadau'r Cyfrifiad

Serch hynny, er mor bwysig a gwerthfawr yw ystadegau'r cyfrifiad i unrhyw astudiaeth o gyflwr demograffig yr iaith a thueddiadau mewn newid iaith, rhaid cofio am gyfyngiadau'r cyfrifiad fel ffynhonnell o wybodaeth. Prif wendid y cyfrifiad yw ei fod yn gwbl ddibynol ar ddehongliad a chywirdeb y sawl sy'n llenwi'r ffurflen i asesu ei allu ei hun (a gweddill y teulu) i siarad Cymraeg – sgîl sydd yn gallu amrywio o unigolyn i unigolyn ac yn sicr yn peri atebion amrywiol ar ffurflen ateb y cyfrifiad. Bydd nifer o siaradwyr Cymraeg sydd yn ofni nad ydynt yn gwbl rhugl neu nad yw eu Cymraeg 'yn ddigon da' yn cofnodi nad ydynt yn gallu siarad Cymraeg, tra bod eraill sydd ag ychydig frawddegau o Gymraeg yn cofnodi eu bod yn gallu siarad yr iaith – does dim modd mesur rhugledd y siaradwyr. O gofio bod rhieni'n gyfrifol am asesu a chofnodi iaith eu plant, mae'n debygol bod ystadegau iaith y cyfnod oedran 3-15 oed yn gorliwio rhywfaint ar ffyniant y Gymraeg – ac o gofio bod mwyafrif plant Sir Gaerfyrddin yn mynychu ysgolion categori A ac yn derbyn addysg ddwyieithog, prin y gellid gweld bai ar y rhan fwyaf o rieni am gredu'n ddifffuant fod eu plant o ganlyniad yn meddu ar sgiliau dwyieithog cyflawn, boed hynny'n wir ai peidio. Ni chysylltir y cwestiwn iaith gydag unrhyw bau ieithyddol ychwaith ac ni ofynnir pa ddefnydd a wna'r unigolyn a'i deulu o'r iaith, felly gall hyn eto gamliwio atebion mewn modd negyddol ac mewn modd

cadarnhaol, yn ddibynnol ar ddehongliad yr atebydd. At hynny, oddi ar 1891, newidiwyd nifer o elfennau ymhob cyfrifiad gan olygu nad ydyw'n bosibl i gymharu ystadegau'r cyfrifiad yn fanwl o un degawd i'r llall ac yn sicr ddigon ddim dros gyfnod o ganrif. Newidiwyd y ffordd y gofynnwyd cwestiwn yr iaith ar ffurflen y cyfrifiad, newidiwyd sylfaen y boblogaeth a gyfrifwyd, a newidiwyd ffiniau'r cymunedau a'r wardiau ar lawr gwlad, a hyd yn oed ffiniau'r sir ei hun. Oherwydd hynny, mae'n bwysig iawn ein bod yn ymwybodol o gyfyngiadau ystadegau'r cyfrifiad.¹ Dylid cofio hefyd mai un ffynhonnell yw'r cyfrifiad o blith nifer o ffynonellau eraill.

Eto i gyd, erys data'r cyfrifiad fel ein prif ffynhonnell ar gyfer gorolwg ystadegol o sefyllfa'r iaith a'n prif ffon fesur o'i ffyniant, ac mae'r cyfrifiad yn parhau'n erfyn hynod o ddefnyddiol wrth astudio patrymau o newid.

Cyfrifiad 2011: Y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin

Mae'r adroddiad hwn yn ddilyniant i adroddiad *Cymraeg Sir Gâr ar ddechrau'r 21ain ganrif* a baratowyd yn 2005 er mwyn dadansoddi ystadegau Cyfrifiad 2001. Paratowyd yr adroddiad hwn ar yr un ffurf ac yn yr un drefn, a gan ddefnyddio setiau data cyfatebol i'r rheini a ddefnyddiwyd ar gyfer 2001, fel bod cyfatebiaeth rhwng y ddau adroddiad a modd cymharu a chyferbynnu. Ar gyfer y dadansoddiad o Gyfrifiad 2001 olrheiniwyd sefyllfa'r Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin nôl i'r ystadegau iaith cyntaf a gyhoeddwyd ym 1891, felly er mwyn cael darlun hanesyddol llawn o'r newidiadau a fu yn hynt y Gymraeg yn y sir o droad yr ugeinfed ganrif dylid cyfeirio at yr adroddiad hwnnw.

Pwrrpas yr adroddiad hwn yw diweddarau'r dadansoddiad blaenorol drwy ganolbwyntio ar ddata Cyfrifiad 2011 ac olrhain, dadansoddi a dehongli'r patrymau o newid a brofwyd oddi ar 2001.

Diolchiadau

Estynnir diolch yn arbennig i Lesley Rees, Swyddog Polisi Ymchwil a Gwybodaeth yn Adran Cwsmeriaid a Pholisi Cyngor Sir Caerfyrddin am ddarparu'r holl setiau data a gwybodaeth am broffiliau demograffig gwahanol wardiau etholiadol y sir. Bu ei chymorth parod a rhadlon yn gynhorthwy sylweddol wrth baratoi'r adroddiad hwn ac ni ellid bod wedi cwblhau'r gwaith hebddi. Diolch.

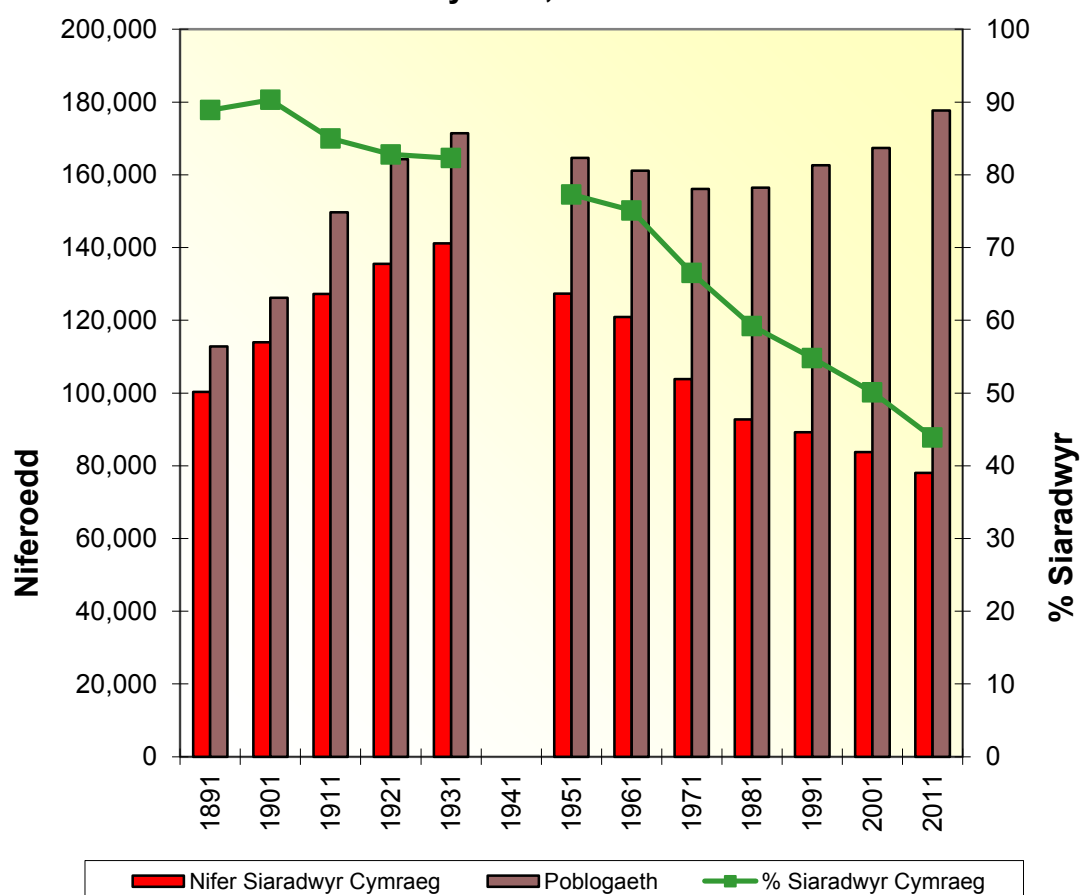
¹ Am drafodaeth o gyfyngiadau cyfrifiadau iaith fel modd i fesur gallu ieithyddol trigolion, gw. Colin Baker, *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism* (3rd edition, Clevedon, 2001), pp.18-41. Am drafodaeth o gyfyngiadau'r cyfrifiad yng Nghymru yn benodol, gw. John Aitchison a Harold Carter, *Language, Economy and Society: The Changing Fortunes of the Welsh Language in the Twentieth Century* (Cardiff, 2000), pp.15-22.

Y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin yn 2011

1.1 Patrymau a newidiadau demograffig

Parhau gyda llawer o themâu'r deugain mlynedd cynt oedd stori Sir Gaerfyrddin yn ôl tystiolaeth Cyfrifiad 2011. Roedd cyfanswm trigolion y sir yn dal i dyfu ac wedi cyrraedd 183,777 – y nifer uchaf o bobl erioed i fyw oddi fewn i ffiniau Sir Gâr, ac yn uwch hyd yn oed nag y bu ym 1931 ar benllanw oes diwydiannu a chyn timestl yr Ail Ryfel Byd a'r blynyddoedd blin a ddilynodd. Nid tan y 1980au a'r bwm economaidd y trodd y llanw a pheidiodd y cyfnod o grebachu a diboblogi, ac y dechreuodd y boblogaeth dyfu eto. Tyfu'n gyson fu'r niferoedd wedyn, a rhwng 2001 a 2011 y profwyd y cynnydd mwyaf yn y boblogaeth mewn cenhedlaeth gyfan, wrth i nifer y bobl chwyddo 10,931, neu +6.3 y cant.

Patrymau cynnydd mewn poblogaeth a dirywiad y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin, 1891-2011



(gw. hefyd Tablau 1.1 a 1.2, a Graffiau 1.1 a 1.2)

Serch hynny, poblogaeth gynyddol oedrannus a drigai yn Sir Gaerfyrddin erbyn 2011. Roedd hyn eto yn barhad o thema gyffredin yn hanes diweddar y sir. Gostwng a wnaeth canrannau'r genhedlaeth iau, gan ddisgyn i 13.8 y cant

o'r boblogaeth gyfan – sef gostyngiad o -5.2 y cant yn nifer y boblogaeth oddi ar Gyfrifiad 2001. Gostwng, fwy na heb, a wnaeth canran y plant 3-14 oed yn Sir Gaerfyrddin byth oddi ar 1921, pan gynrychiolai'r grŵp oed hwn dros chwarter y boblogaeth (25.6 y cant). Eto i gyd parhau i gynyddu a wnaeth canran y genhedlaeth hŷn trwy gydol yr un cyfnod. Ym 1921, 6.0 y cant yn unig o'r boblogaeth oedd dros 65 oed, ond erbyn 2011 roedd y ganran wedi cyrraedd 21.5 y cant. Rhwng 2001 a 2011 yn unig cynyddodd nifer y grŵp oed hwn +13.3 y cant. O ran niferoedd, roedd 24,514 o blant 3-14 oed yn byw yn Sir Gaerfyrddin yn 2011, tra bod 38,176 o drigolion 65 oed a hŷn – sef 13,662 yn fwy.

Gan fod cyfraddau geni a marw Sir Gaerfyrddin wedi aros yn weddol statig oddi ar ganol yr ugeinfed ganrif, mae'n amlwg mai mewnfudo oedd y prif reswm am y cynnydd net yn y boblogaeth. Yn 2011 roedd graddfa geni Sir Gâr yn 10.5 y cant, tra bod y raddfa marw yn 11.1 y cant. Tyfodd cyfanswm trigolion y sir o ganlyniad i'r nifer cynyddol o bobl a aned y tu allan i Gymru a oedd yn ymgartrefu yma, yn hytrach nag o ganlyniad i brosesau naturiol. Roedd hwn hefyd yn linyn cyfarwydd yn hanes demograffig diweddar Sir Gaerfyrddin. Chwyddo'n raddol ond yn gyson a wnaeth canran y rheini a aned y tu allan i Gymru yn y tri degawd cyntaf ar ôl yr Ail Ryfel Byd, gan godi tipyn cynt o'r 1970au ymlaen. Erbyn 2011 roedd 24 y cant o boblogaeth Sir Gaerfyrddin wedi'u geni y tu allan i Gymru. Rhoddwyd sylw mawr yn y cyfryngau mewn blynyddoedd diweddar i'r mewnfudo a fu i Brydain o ddwyrain Ewrop yn benodol, a gwelwyd adlais o hynny i ryw raddau hefyd yn Sir Gaerfyrddin. Cynyddodd y boblogaeth a aned tramor +93.3 y cant mewn cwta deng mlynedd. Serch hynny, dim ond 4.1 y cant o boblogaeth gyfan y sir a gynrychiolai'r mewnfudwyr hyn o dramor. Er i'w nifer codi 3,661 rhwng 2001 a 2011 nid oeddynt mor niferus â'r bobl a aned mewn rhannau eraill o Brydain, a Lloegr yn benodol. Roedd 36,499 o'r rheini'n byw yn Sir Gaerfyrddin erbyn 2011, ac yn cynrychioli 19.9 y cant o'r boblogaeth, ac er mai +19.5 y cant o ymchwydd a gynrychiolai cynnydd y mewnfudwyr hyn rhwng 2001 a 2011, o ran nifer roedd hwnnw'n 5,967 o drigolion.

1.2 Cyfansymiau a chanrannau sirol

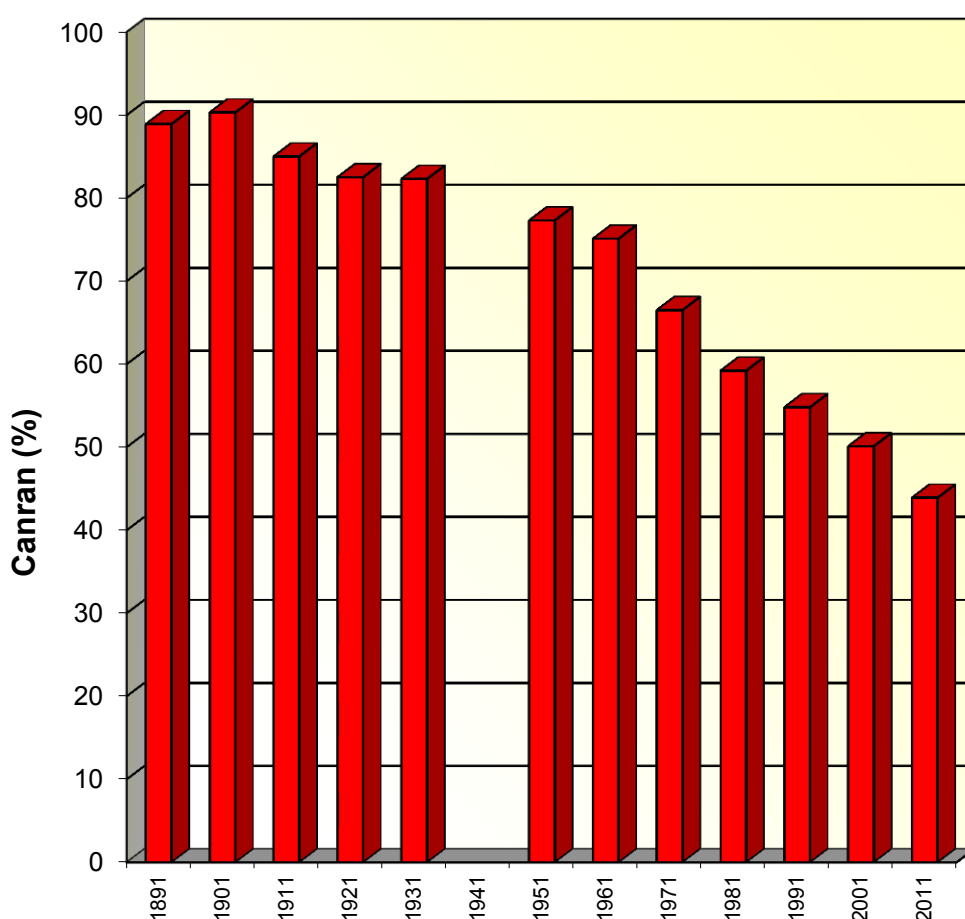
Yn anffodus, roedd stori'r Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin hefyd yn barhad o thema cyfarwydd – sef crebachu ac encilio. Ar ddiwrnod y cyfrifiad, 27 Mawrth 2011, 78,048 o siaradwyr Cymraeg a ddychwelwyd ar gyfer Sir Gaerfyrddin (wedi gostwng o 89,213 ym 1991 a 83,802 yn 2001).

Gostyngiad a fu hefyd yn niferoedd y siaradwyr Cymraeg yn genedlaethol, ond tra bod cyfanswm siaradwyr Cymraeg Cymru wedi gostwng o 575,730 yn 2001 i 562,016 yn 2011, yr oedd y cyfanswm yn dal tipyn yn uwch na chyfanswm siaradwyr Cymraeg Cymru ym 1991, sef 508,098. Felly er bod 13,714 yn llai o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru gyfan yn 2011 o gymharu â 2001, yr oedd cynnydd net o hyd o 53,918 o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru yn ystod y cyfnod o ugain mlynedd rhwng 1991 a 2011 (**gw. Tablau**

1.3). Yn Sir Gaerfyrddin, disgyn a wnaeth niferoedd y siaradwyr Cymraeg yn gyson, gyda cholled net o 11,165 yn ystod yr un cyfnod.

Yn yr un modd, parhau i ostwng a wnâi canrannau'r siaradwyr Cymraeg. Ym 1991, medrai 54.8 y cant o drigolion y sir siarad Cymraeg, ond gostyngodd y ganran i 50.1 y cant o'r boblogaeth erbyn 2001 (**gw. Graff 1.3**) a gostwng eto fyth i 43.9 y cant yn 2011 – y tro cyntaf erioed i ganran y siaradwyr Cymraeg yn Sir Gaerfyrddin i ostwng islaw'r hanner, gan olygu fod siaradwyr Cymraeg y sir bellach yn leiafrif mewn ardal a ystyrid yn draddodiadol yn un o gadarnleoedd yr iaith. Er bod canrannau'r siaradwyr Cymraeg yn genedlaethol hefyd wedi gostwng oddi ar 2001 – gan ddisgyn o 20.5 y cant yn 2001 i 19.0 y cant yn 2011, yr oedd y ganran yn dal i fod yn uwch nag yr ydoedd ym 1991 – sef 18.7 y cant.

Canrannau siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin, 1891-2011



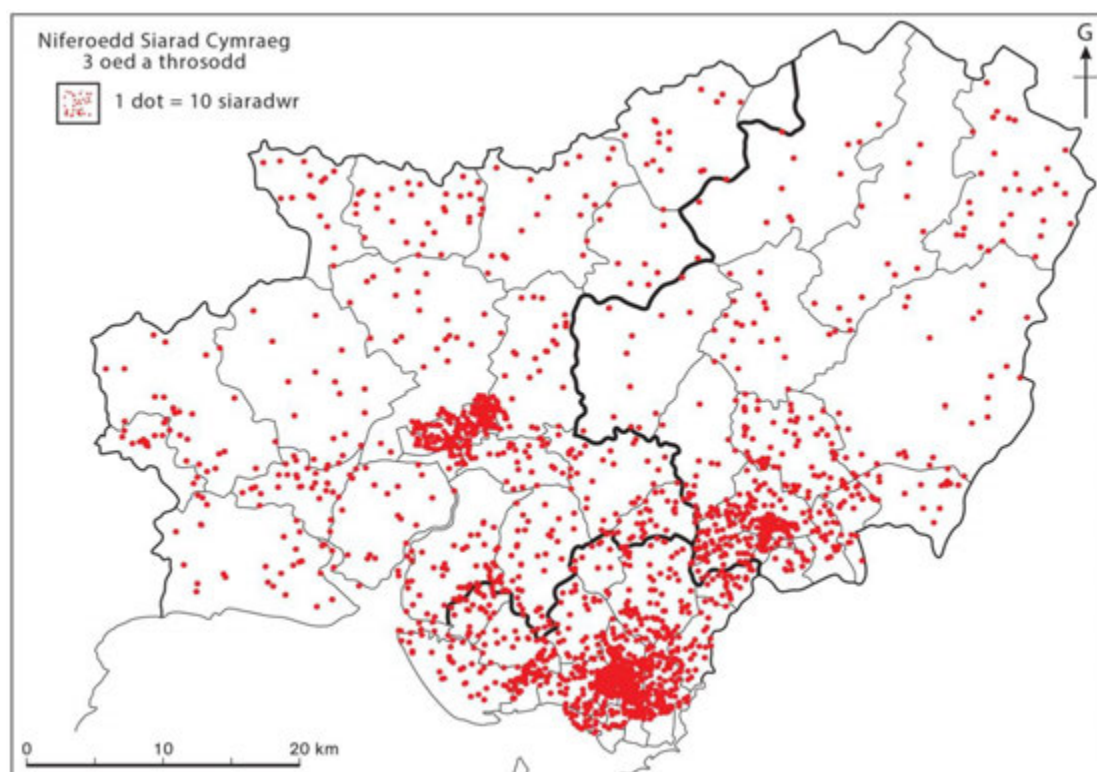
(gw. hefyd Tabl 1.3 a Graff1.3)

Er bod y rhan fwyaf o siroedd wedi gweld gostyngiad bychan yng nghanrannau eu siaradwyr Cymraeg rhwng 2001 a 2011, ardaloedd yr hen Fro Gymraeg a brofodd y gostyngiad mwyaf – gyda Cheredigion yn gweld gostyngiad o -4.5 y cant a Gwynedd -3.3 y cant. Ond Sir Gaerfyrddin brofodd

y gostyngiad mwyaf o bell ffordd, wrth i'r ganran ddisgyn -6.1 y cant rhwng y ddau gyfrifiad (a -10.9 y cant rhwng 1991 a 2011).

Dylid cofio, serch hynny, mai yn Sir Gaerfyrddin o hyd y ceid y nifer mwyaf o siaradwyr Cymraeg yn 2011 o holl awdurdodau unedol Cymru (cymharer gyda Gwynedd: 77,000, Ynys Môn: 38,568, Caerdydd: 36,735 a Cheredigion: 34,964) (**gw. Tabl 1.4**). Unwaith eto, yn wardiau ôl-ddiwydiannol a phoblog Cwm Gwendraeth a Dyffryn Aman y ceid rhai o'r niferoedd uchaf o siaradwyr Cymraeg, megis Llan-non (3,262), Gorslas (2,523) a Llandybïe (2,207). Parhâi'r trefi yn ganolfannau o bwys i ddenu'r siaradwyr Cymraeg, megis Caerfyrddin (lle y trigai 5,123 o siaradwyr Cymraeg), Llanelli (5,732), Llandeilo (1,454), Porth Tywyn (1,324) a Rhydaman (1,290) (**gw. Map 1.1**).

Dosbarthiad siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin, 2011 (yn ôl nifer)



Er mai fel canolfannau Seisnig yn draddodiadol yr ystyrid y trefi, mae'n amlwg erbyn troad yr unfed ganrif ar hugain fod siaradwyr Cymraeg wedi mudo fwyfwy i'r trefi oherwydd atyniadau megis cyflogaeth, addysg a chyfleusterau – patrwm a ailadroddwyd ar draws Cymru gyfan oddi ar y 1980au, yn enwedig ym mhrofiad Caerdydd.² Er mai lleiafrif ydynt o hyd o ran canran, gan fod cynifer o drigolion yn byw o fewn ffiniau'r trefi mawrion, mae'r siaradwyr Cymraeg hyn yn cynrychioli corff niferus ac arwyddocaol o fewn y trefi – er nad ydynt efallai wedi ymffurfio'n garfan ymwybodol i hyrwyddo'u buddiannau

² Gw. Aitchison a Carter, *Language, Economy and Society*, pp.80-9.

fel grŵp cydnabyddedig. Fodd bynnag, o safbwynt cydlynu polisiâu addysgol, cymdeithasol a diwylliannol, gallai'r ymgasglu trefol hwn fod yn arwyddocaol o safbwynt darpariaeth adnoddau a threfnu gweithgareddau ac y dylid ystyried elfen o dargeddi'r trefi wrth gynllunio'n ieithyddol.

1.3 Y Gymraeg ar lefel Wardiau

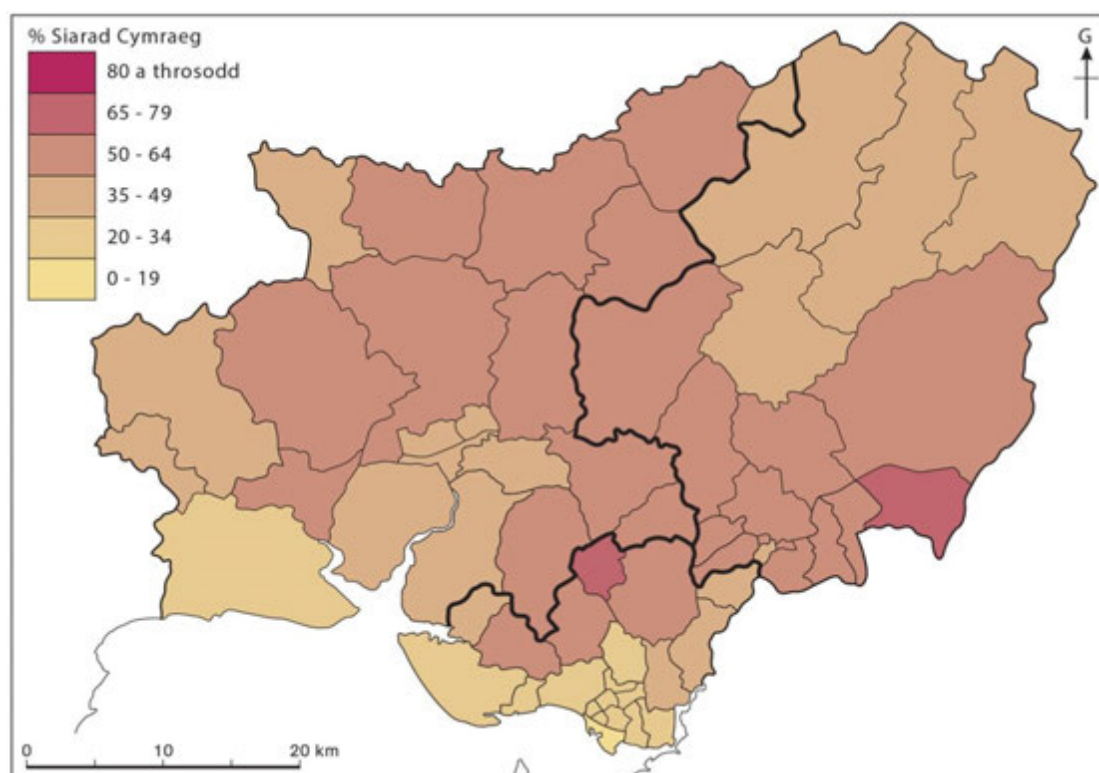
Mae'r cyfrifiad yn caniatáu i ni graffu ar gyflwr yr iaith ar lefel wardiau etholiadol a chymunedau. O edrych yn gyntaf ar ddosbarthiad y siaradwyr Cymraeg yn ôl canlyniadau Cyfrifiad 2011 ar lefel ward yn Sir Gaerfyrddin gwelwn batrymau digalon iawn (**gw. Tabl 1.5 a Map 1.2**). O'r 58 ward etholiadol a ddefnyddiwyd fel ardaloedd rhifo'r cyfrifiad yn 2011, yn 26 ward yn unig y gallai hanner neu ragor o'r boblogaeth siarad Cymraeg. (Yn 2001 yr oedd hanner neu ragor o boblogaeth 35 ward yn gallu siarad Cymraeg). Doedd dim un ward yn Sir Gaerfyrddin erbyn 2011 lle y gallai dros 70 y cant o'r boblogaeth siarad Cymraeg mwyach, wedi i ganrannau Pontyberem, Llannon a Gorslas yng Nghwm Gwendraeth, a Chwarter Bach yn nwyrain Dyffryn Aman, i gyd ddisgyn o dan y trothwy hwnnw. Yn wir, dim ond mewn 5 ward ar draws y sir i gyd y ceid dros 60 y cant o'r boblogaeth bellach yn gallu siarad Cymraeg (sef y pedwar ward blaenorol a fu dros 70 y cant a ward Penygroes). Serch hynny, lle gellid dweud nôl yn 2001 fod gan bron bob un o wardiau'r Gwendraeth a'r Aman boblogaeth gyda 60 y cant a rhagor yn gallu siarad Cymraeg, llond dwrn yn unig o'r wardiau hynny sy'n parhau felly erbyn heddiw. Ar ben arall y sbectwm gwelir bod llai na 30 y cant o boblogaeth bron pob un ward yn nhref Llanelli erbyn 2011 yn gallu siarad Cymraeg – yr unig ward gyda chanran uwch oedd Bynea ar gyrion dwyreiniol y dref, gyda 31 y cant yn gallu siarad Cymraeg.

Hanes tebyg o golli tir oedd i bob un o drefi'r sir. Gostyngodd canrannau siaradwyr Cymraeg wardiau tref Caerfyrddin i gyd am y tro cyntaf erioed o dan 40 y cant yng Nghyfrifiad 2011. Yn 2001 yr oedd 43 y cant o drigolion Caerfyrddin yn gallu siarad Cymraeg, ond erbyn 2011 roedd y ganran wedi disgyn i 37.6 y cant – sef gwahaniaeth o -5.4 y cant. Bu Caerfyrddin yn ganolfan fasnachol am ganrifoedd, gan ddenu poblogaeth niferus oherwydd y cyfleoedd economaidd ac mae'n debyg fod llwyddiant y dref i ryw raddau wedi cyfrannu at ei Seisnigo fwyfwy mewn degawdau diweddar. Fodd bynnag, oherwydd presenoldeb sawl cyflogwr mawr o fewn y sector cyhoeddus yng Nghaerfyrddin, megis y brifysgol leol, yr ysbyty cyffredinol a phrif swyddfeydd yr awdurdod lleol ei hun, gellid cael dylanwad cadarnhaol iawn ar sefyllfa'r iaith pe byddai'r sefydliadau hynny'n mabwysiadu polisi bwriadus o Gymreigio'r gweithle a phennu cyfran o'u swyddi yn rhai lle mae'r gallu i siarad Cymraeg yn hanfodol.

Profiad tebyg a gafwyd ar draws y sir. Gostyngodd canrannau siaradwyr Cymraeg Porth Tywyn o 36.4 y cant i 32.2 y cant (gostyngiad o -4.2 y cant), Llandeilo o 55.1 y cant i 50.3 y cant (gostyngiad o -4.8 y cant), Cydweli o 50.6 y cant i 44.4 y cant (-6.2 y cant), a Llanymddyfri o 47.5 y cant i 40.3 y cant

(-7.2 y cant). Ond y dref a welodd y gostyngiad mwyaf yng nghanrannau ei siaradwyr Cymraeg yn ddi-os rhwng 2001 a 2011 oedd Rhydaman. Yn 2001 gallai 62.1 y cant o boblogaeth ward Rhydaman siarad Cymraeg. Erbyn 2011 roedd y ganran honno wedi disgyn i 49.9 y cant - gwahaniaeth o -12.2 y cant. O holl ardaloedd Sir Gaerfyrddin, ymddengys mai Dyffryn Aman brofodd y colledion mwyaf yn ieithyddol rhwng 2001 a 2011. Yn y saith ward yn ardal datblygu Dyffryn Aman, profwyd gostyngiad o -9.5 y cant yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg – tipyn uwchlaw'r cyfartaledd ar gyfer y sir cyfan. Y dref a'r wardiau cyfagos, ffiniol iddi a brofodd y cwymp mwyaf mewn canrannau siaradwyr – Saron (-16.4 y cant) a welodd y gostyngiad mwyaf o blith holl wardiau'r sir, ond yn ogystal â thref Rhydaman ei hun (-12.2 y cant) gwelwyd gostyngiad hefyd yn Nhycroes (-11.1 y cant), Garnant (-11.0 y cant), Betws (-9.9 y cant), Hendy (-8.2 y cant), Glanamau (-7.8 y cant) a Phontaman (-6.5) – i gyd yn gweld gostyngiad uwch na'r cyfartaledd sirol (-6.2 y cant) yn eu siaradwyr Cymraeg.

Dosbarthiad siaradwyr Cymraeg 2011 (yn ôl canran) ar lefel ward



Mae'r trefi yn draddodiadol wedi cynnwys canrannau uwch o siaradwyr uniaith Saesneg oherwydd dylanwad masnach a diwydiannaeth, ac mae'r ardaloedd glan-môr, lle bu twristiaeth am genedlaethau yn ffactor o Seisnigo, yn parhau yn 2011 i fod â chanrannau is o siaradwyr Cymraeg, yn enwedig Treflan Talacharn (22.4 y cant). Mae'n siwr bod harddwch naturiol arfordir y sir a'i boblogrwydd wrth ddenu ymwelwyr wedi bod yn ffactor yn Seisnigo pellach

nifer o'r wardiau hyn rhwng 2001 a 2011. Profodd wardiau Llansteffan (48.5 y cant i 44.2 y cant), Llanishmel (55.2 y cant i 50.3 y cant) a Phenbre (36.3 y cant i 31.1 y cant) i gyd ostyngiad pellach yng nghanrannau eu siaradwyr Cymraeg oddi ar y cyfrifiad diwethaf. Roedd sawl ardal wledig oddi fewn i'r sir hefyd wedi profi colledion sylweddol o safbwynt canrannau siaradwyr Cymraeg erbyn dechrau'r unfed ganrif ar hugain, yn bennaf o ganlyniad i ddirywiad y diwydiant amaethyddol a mudo poblogaeth – allfudo'r genhedlaeth ifanc, Cymraeg ei hiaith, o gefn gwlad, a mewnfudo poblogaeth hŷn, o Loegr yn bennaf ac yn ddi-Gymraeg, i'r ardaloedd hyn yn eu lle. Eisoes erbyn 2001 yr oedd wardiau ym mhen uchaf Dyffryn Tywi, megis Cilycwm a Manordeilo a Salem, a ward Llanboidy ar y ffin gyda Sir Benfro, wedi profi gostyngiad arwyddocaol yng nghanrannau eu siaradwyr Cymraeg. Fodd bynnag, lledaenodd yr ymdreiddiad Saesneg ymhellach yn yr ardaloedd gwledig rhwng 2001 a 2011. Disgynnodd canrannau siaradwyr Cymraeg ward Cynwyl Gaeo o 58.0 y cant yn 2001 i 46.7 y cant yn 2011 – gwahaniaeth o -11.3 y cant. Yng ngogledd-orllewin y sir yn ward Cenarth, disgynnodd canran y siaradwyr Cymraeg o 60.4 y cant yn 2001 i 48.8 y cant yn 2011 – gwahaniaeth o -11.6 y cant. Tra bu'r ardaloedd gwledig o gwmpas Dyffryn Tywi a Dyffryn Teifi ar un adeg yn asgwrn cefn i'r gymdeithas Gymraeg wledig yn Sir Gaerfyrddin, mae'r ardaloedd hyn bellach yn profi dirywiad iaith yn gynt ac mewn modd fwy dinistriol ond odid unrhyw ran arall o'r sir.

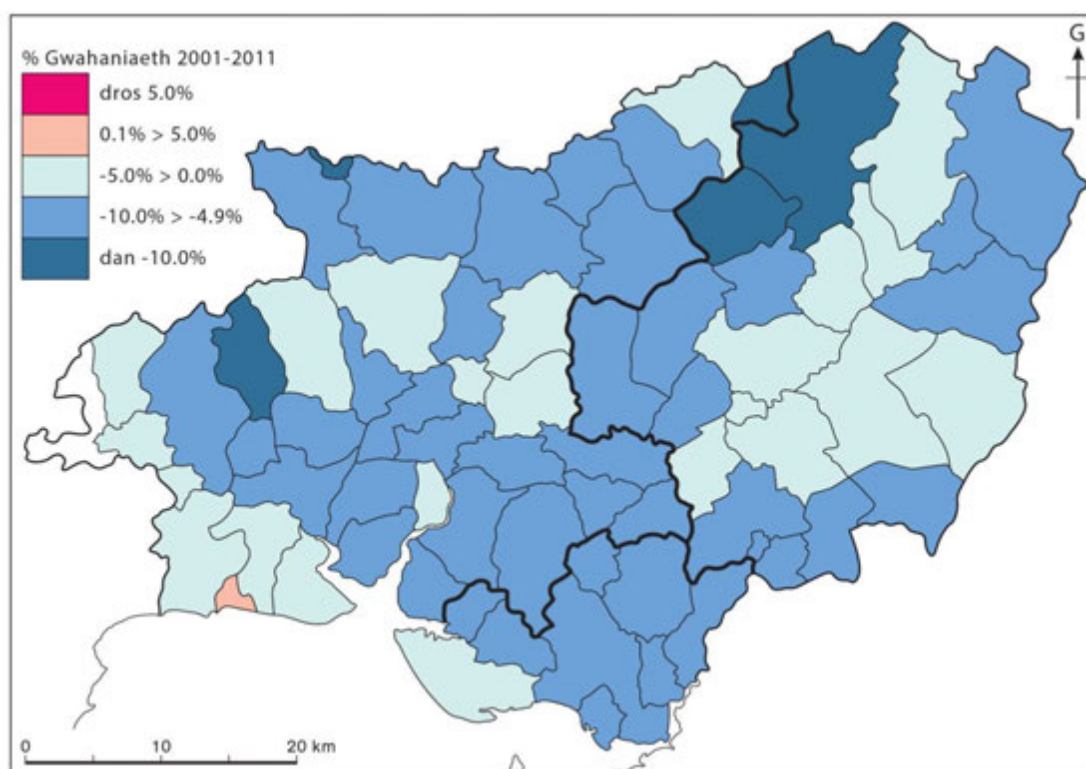
1.4 Y Gymraeg ar lefel Cymunedau

Colli tir, felly, oedd hanes pob un ward etholiadol yn Sir Gaerfyrddin rhwng 2001 a 2011 – ni welwyd *cynnydd* yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg yn unman. O edrych ar ganlyniadau'r cyfrifiad ar lefel Cymunedau, caniateir cymharu canlyniadau dros gyfnod o ugain mlynedd rhwng 1991 a 2011. (Newidiwyd ffiniau'r wardiau etholiadol ar ôl 1991, sy'n golygu ar lefel ward mai dim ond data 2001 a 2011 y mae modd cymharu) (**gw. Tabl 1.6, Graffiau 1.4 – 1.7, a Mapiau 1.3 – 1.5**). Wrth gymharu data 1991 a 2011 gwelir bod tair cymuned yng nghornel eithaf de-orllewin y sir wedi profi cynnydd bychan yng nghanrannau eu siaradwyr Cymraeg, sef Eglwys Gymyn (+5.9 y cant), Pentywyn (+5.7 y cant) a Thalacharn (+2.6 y cant). Mae'n siŵr mai'r system addysg a fu'n bennaf gyfrifol am y cynnydd bychan hwn yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg mewn cymunedau a Seisnigwyd ers cenedlaethau lawer. Fodd bynnag, dylid cofio mai niferoedd bychain iawn o siaradwyr Cymraeg sy'n byw yn y cymunedau hyn ac o ganlyniad mae unrhyw gynnydd yn mynd i edrych yn arwyddocaol. Er enghraifft, 39 siaradwr Cymraeg a drigai ym Mhentywyn ym 1991, tra bod 61 wedi'u cyfrifo yno yn 2011 – sy'n gosod y cynnydd o +5.7 y cant yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg yno yn ei gyddestun. Profodd ambell gymuned arall gynnydd mewn niferoedd siaradwyr Cymraeg hefyd, megis Abergwili (+113), Hendy-gwyn (+56), Manordeilo (+45) a Llanpumsaint (+33). Mae'n debyg fod y cynnydd bychan hwn yn cynrychioli rhywfaint o duedd ymhlith siaradwyr Cymraeg i ymgasglu mewn pentrefi a chymunedau ar gyrion trefi megis Caerfyrddin a Llandeilo. Fodd bynnag,

dyrys iawn yw esbonio patrymau meicro iawn o shifft demograffig fel hyn. Rhwng 1991 a 2001 profwyd cynnydd arwyddocaol yn niferoedd siaradwyr Cymraeg Llanegwad (+91), ond deng mlynedd yn ddiweddarach roedd y nifer wedi disgyn eto (-40). Gall pob math o gatalyddion lleol iawn, megis datblygiad tai, agor adeilad newydd i'r ysgol gynradd, cau ysgol gynradd, colli cyflogwr o bwys, neu golli cyfleusterau cymunedol allweddol megis siop bentref, swyddfa bost neu feddygfa, ddylanwadu'n fawr ar batrymau siaradwyr ar lefel cymuned. O ganlyniad, mae'n rhaid i'r awdurdod lleol wneud defnydd llawn o erfynau megis asesiadau impact ieithyddol er mwyn pwyso a mesur yn llawn goblygiadau pob datblygiad ar sefyllfa'r iaith wrth ystyried ceisiadau cynllunio ac wrth lunio polisiau megis Cynlluniau Datblygu Unedol.

Fodd bynnag, i'r cyfeiriad arall yr âi'r iaith ym mwyafrif llethol cymunedau'r sir rhwng 1991 a 2011. O'r 72 cymuned yn Sir Gaerfyrddin, profodd 69 ohonynt ostyngiad yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg yn yr ugain mlynedd hynny.

Gwahaniaeth mewn canrannau siaradwyr Cymraeg rhwng 2001 a 2011 ar lefel cymuned



Y gymuned a brofodd y gostyngiad mwyaf oedd Llanwinio i'r gogledd o San Clêr, a welodd colli 1 o bob 5 o'i siaradwyr Cymraeg rhwng 1991 a 2011 (disgyn o 67.5 y cant i 46.0 y cant). Profodd 40 cymuned ostyngiad o dros -10 y cant yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg – 12 o'r rheini wedi gweld gostyngiad o fwy na -15 y cant. Mewn gwirionedd 15 yn unig o holl gymunedau'r sir a brofodd gostyngiad is na'r cyfartaledd sirol yng

nghanrannau eu siaradwyr Cymraeg dros gyfnod o ugain mlynedd. Mae'r colli a fu mewn niferoedd siaradwyr Cymraeg rhai o'r cymunedau hyn hyd yn oed yn fwy brawychus. Os dethlir y cynnydd bychan a fu yn niferoedd y siaradwyr Cymraeg mewn cymunedau megis Llanpumsaint (+30) ac Abergwili (+113), testun braw yw'r gostyngiad arswydus o -1,768 o siaradwyr a fu yn nhref Llanelli rhwng 1991 a 2011, a -1,201 yn rhagor yn Llanelli Wledig. Hefyd o fewn hen ddosbarth Llanelli collwyd -594 o siaradwyr Cymraeg yn Llan-non a -530 yn Llanedi i'r gogledd-ddwyrain o'r dref, a -521 arall yng Nghefn Sidan a -431 yn Nhrimsaran i'r gorllewin o'r dref. Collwyd -633 o siaradwyr Cymraeg yn Rhydaman a -600 yng Nghwmaman, a chollwyd -484 o siaradwyr Cymraeg yn nhref Caerfyrddin rhwng 1991 a 2011.

Er gwaethaf y llygedyn o obaith a gafwyd yn 2001, felly, pan gododd canran y siaradwyr Cymraeg yn genedlaethol yng Nghymru am y tro cyntaf erioed, gan wrthdroi canrif a mwy o ddirywiad ieithyddol, mae'n amlwg mai parhau i golli tir mae'r Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin o safbwynt niferoedd siaradwyr a chanrannau siaradwyr. Yn wir, ymddengys fod y dirywiad hwnnw yn cyflymu ac yn gwaethgu, a bod y darlun demograffig yn awgrymu'n gryf fod y Gymraeg yn prysur trengi yn rhai o gymunedau'r sir.

2 Siaradwyr Cymraeg yn Ôl Oed

Elfen ddadlennol iawn o ddata'r cyfrifiad yw dosbarthiad y siaradwyr Cymraeg ar draws nifer o grwpiau oedran (**gw. Tabl 2.1 a Graff 2.1**). O fewn siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin yn 2011, gwelir bod canrannau uwch na'r cyfartaledd sirol o blant oed ysgol (3-14 oed), pobl ifainc (16-24 oed) a phobl dros oed ymddeol (65 oed a throsodd) yn gallu siarad Cymraeg:

Siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin fesul Grŵp Oed, 2011

SIARADWYR CYMRAEG (3 oed a throsodd)	Nifer	Canran (%)
3-15	15,514	57.7
16-24	9,040	46.2
25-34	7,073	37.5
35-49	12,881	35.8
50-64	14,910	39.1
65-74	9,209	45.3
75-84	6,472	51.2
85+	2,949	56.9
CYFANSWM	78,048	43.9

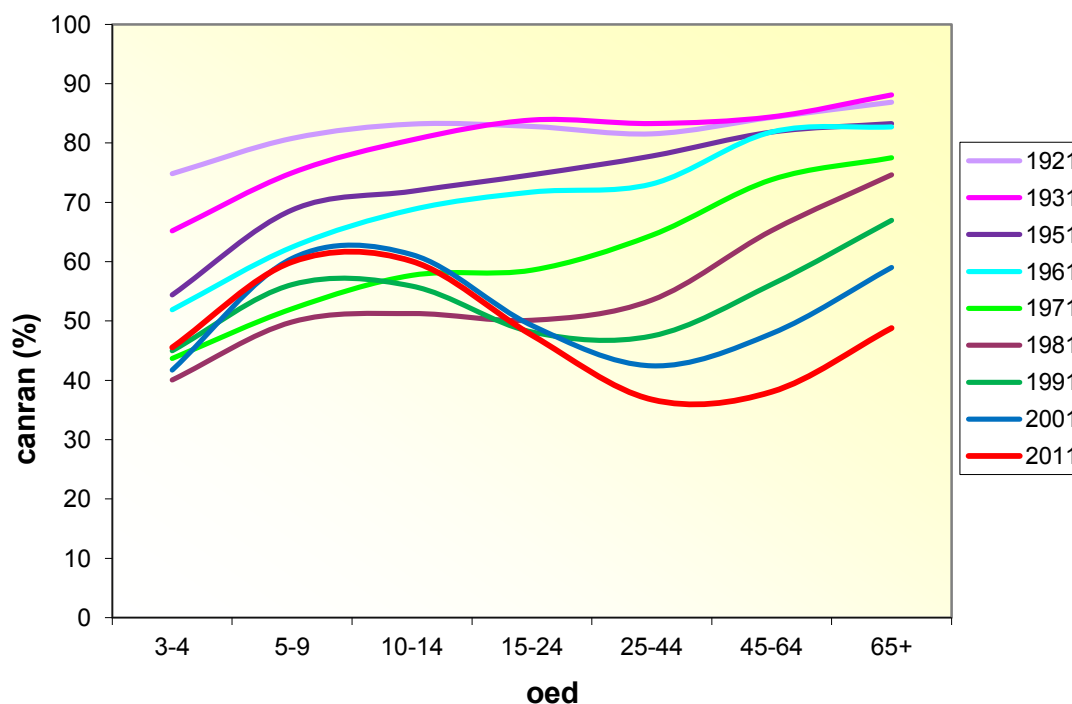
Hyd at y 1970au roedd 8 o bob deg person yn Sir Gaerfyrddin oedd yn ganol oed neu'n hŷn yn gallu siarad Cymraeg.³ Fodd bynnag, gostyngodd

³ Am drafodaeth ar gyplysu iaith gyda'r genhedlaeth hŷn, gw. Brinley Thomas 'Accounting for Language Shift in a South Wales Mining Community', *Cardiff Working Papers in Linguistics*, 5, 1987, 55-100.

canrannau siaradwyr Cymraeg y grŵp oed hwn ar raddfa cynt ym mhob cyfrifiad oddi ar hynny. Ers 1981 bu'r sir yn colli bron 8 y cant o'i siaradwyr Cymraeg o blith y boblogaeth 65 oed a throsodd bob degawd, ac roedd marw'r genhedlaeth hŷn yn cael ei adlewyrchu'n uniongyrchol yng ngostyngiad canrannau siaradwyr Cymraeg y sir cyfan fesul cyfrifiad. Yn yr un modd gostyngodd canran siaradwyr Cymraeg oed ymddeol Sir Gaerfyrddin o 59.0 y cant i 51.1 y cant rhwng 2001 a 2011 – sef gwahaniaeth o -7.9 y cant. Fodd bynnag, gan fod y bwlch bellach rhwng canran y grŵp oed hwn a'r cyfartaledd sirol yn prysur cau, mae'n debyg na fydd prosesau naturiol o newid demograffig – geni a marw – yn dylanwadu mewn ffordd mor ddramatig ar ganrannau'r sir cyfan yng nghyfrifiadau'r dyfodol.

Mwy gobeithiol yw'r ffaith fod y dirywiad cyson a fu dros y ganrif a aeth heibio yng nghanrannau'r genhedlaeth iau a siaradai Gymraeg wedi cael ei wrthdroi (**gw. Graffiau 2.2 – 2.4**). Nôl ym 1921 gallai 8 o bob deg person yn Sir Gaerfyrddin rhwng 3 a 15 oed siarad Cymraeg. Fodd bynnag, gostwng yn raddol ond yn gyson a wnaeth y canrannau hynny nes cyrraedd isafbwynt ym 1981 pan oedd y ganran wedi gostwng i 47.0 y cant. Roedd hi'n amlwg fod plant y sir wedi bod yn troi eu cefnau ar y Gymraeg, neu'n hytrach, fod fwyfwy o rieni wedi dewis peidio â magu eu plant yn Gymraeg, am genhedlaeth a mwy, a bod dyfodol y Gymraeg yn gwegian yn Sir Gaerfyrddin. Fodd bynnag, trowyd cornel ym 1991 pan gododd canran y siaradwyr Cymraeg 3-15 oed i 60.4 y cant.

Gallu ieithyddol yn ôl oed, Sir Gaerfyrddin 1921-2011



Yn anffodus, ni lwyddwyd i gynnal y cynnydd hwnnw a llithro ychydig a wnaeth y ganran hon yn y ddau gyfrifiad a ddilynodd – 58.2 y cant yn 2001 a

57.7 y cant yn 2011, ond o leiaf yr arafodd y dirywiad carlamus a nodweddodd cyfrifiadau'r hanner canrif cynt a sefydlogwyd rhywfaint ar y canrannau.

Tystia'r canlyniadau hyn i lwyddiant y system addysg yn Cymreigio plant y sir, patrwm sydd yn cael ei ail-adrodd mewn rhannau eraill o'r wlad lle mae mynediad at addysg ddwyieithog wedi llwyddo creu siaradwyr newydd ar gyfer y Gymraeg na fyddent fel arall wedi cael mynediad iddi. Mae addysg wedi profi'n allweddol bwysig i hynt yr iaith ar draws Cymru gyfan, ac wedi llwyddo gwrthdroi'r broses o golli tir mewn rhai rhannau o'r wlad a Seisnigwyd ers cenedlaethau i stori o ennill tir a chynnydd mewn niferoedd a chanrannau siaradwyr Cymraeg. Erbyn hyn ymhlith y boblogaeth oed ysgol yng Nghymru y ceir y niferoedd a'r canrannau uchaf o siaradwyr Cymraeg o bob grŵp oed:

Siaradwyr Cymraeg Cymru, fesul Grŵp Oed 2011

SIARADWYR CYMRAEG (3 oed a throsodd)	Nifer	Canran (%)
3-15	168,750	37.6
16-24	80,909	21.6
25-34	57,158	15.9
35-49	85,050	13.8
50-64	79,217	13.3
65+	90,932	16.2
CYFANSWM	562,016	

Mae'n werth edrych yn agosach ar y gallu i siarad Cymraeg oddi fewn i'r cyfnod hwn. Yn y tabl sy'n dilyn cymherir y gallu i siarad Cymraeg rhwng 2001 a 2011 ar gyfer plant 3-4 oed, 5-9 oed a 10-14 oed:

Siaradwyr Cymraeg 3-15 oed Sir Gaerfyrddin, 2001 a 2011

SIARADWYR CYMRAEG	2001		2011	
	Nifer	Canran (%)	Nifer	Canran (%)
3-4	1,651	41.7	1,901	45.5
5-9	6,444	60.5	5,814	60.0
10-14	6,889	61.2	6,392	60.1
3-15 OED	16,390	58.2	15,514	57.7

Dengys data 2011 yn glir fod canran uwch o blant 3-4 oed Sir Gaerfyrddin yn siarad Cymraeg nag oedd yn 2001 – yr unig grŵp oed lle y digwyddodd hynny. Yn wir, dyma'r uchaf i ganran siaradwyr Cymraeg 3-4 oed y sir fod oddi ar 1961 (pan ddychwelwyd 51.9 y cant o'r grŵp oed hwn fel siaradwyr Cymraeg). Mae'r ystadegyn hwn yn tystio i lwyddiant ymgyrchoedd megis TWF yn ceisio darbwylo rhieni i fagu eu plant yn ddwyieithog, a gan fod dyfodol yr iaith yn llythrennol yn dibynnu ar y genhedlaeth nesaf o siaradwyr, gobeithio fod yr ymchwydd bychan ond arwyddocaol hwn yn argoel pellach

fod y Gymraeg yn araf troi cornel. Noder bod y ganran ar gyfer siaradwyr Cymraeg 3-4 oed, sef oed cyn cyrraedd ysgol, yn uwch na'r ganran ar gyfer siaradwyr 25-34 oed (37.5 y cant), sef y grŵp oed sydd fwyaf tebyg o fagu plant – prawf o ymrwymiad rhieni nad sy'n gallu siarad Cymraeg eu hunain i fagu eu plant yn ddwyieithog. Erbyn i'w plant gyrraedd yr ysgol, felly, hyderir y bydd awydd ac ymrwymiad y rhieni hyn i fagu eu plant i siarad Cymraeg yn cael ei atgyfnerthu gan addysg ffurfiol. (Fodd bynnag, mae hefyd yn bwysig cofio mai rhieni sy'n ateb ar ran eu plant wrth lenwi ffurflen y cyfrifiad a bosib bod elfen o orliwio gallu ieithyddol plentyn 3-4 oed yn digwydd a bod y canrannau o ganlyniad yn rhy obeithiol ac mai doeth fyddai peidio â bod yn hunanfodlon am y data hwn).

Mae'r data ar gyfer y cyfnod ysgol hefyd yn obeithiol, gan fod 6 o bob 10 plentyn 5-9 a 10-14 oed wedi'u dychwelyd fel siaradwyr Cymraeg – canrannau tebyg iawn i rai 2001, sy'n awgrymu fod y system addysg yn llwyddo cynnal y canrannau siaradwyr Cymraeg er gwaethaf y dirywiad amlwg a fu ym mhob grŵp oed arall ar ôl cyfnod ysgol. Fodd bynnag, yn wyneb y ffaith fod canrannau Sir Gaerfyrddin o siaradwyr Cymraeg 3-15 oed yn dal i ostwng yn raddol, ac o gofio mai nod polisi addysg y sir yw sicrhau fod pob plentyn yn gyfan gwbl ddwyieithog erbyn iddyn nhw adael yr ysgol, nid oes dadl nad oes llawer o waith eto i'w wneud.

Dylid hefyd gochel rhag dibynnu'n llwyr ar y system addysg i wyrdroi dirywiad y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin. Er bod canrannau uwch na'r cyfartaledd sirol o blant 3-15 yn siarad Cymraeg, gostwng a wna'r ganran erbyn y grŵp oed nesaf, sef 16-24. Er bod hwn eto yn 2011 yn uwch na'r cyfartaledd sirol (46.2 y cant), mae'n is na chanran 2001 (47.6 y cant) a 1991 (52.5 y cant) (**gw. Graffiau 2.5 – 2.6**). Yn anffodus, nid yw'n ymddangos fod yr ymchwydd canrannol a brofir yn y grŵp oed ysgol yn cael ei gynnal tu hwnt i ddyddiau ysgol. Roedd 58.2 y cant o drigolion 3-15 oed Sir Gaerfyrddin yn siarad Cymraeg yn 2001, ond yn 2011 dim ond 46.2 y cant o'r trigolion hyn (a fyddai'n 16-24 erbyn hynny), oedd yn gallu siarad Cymraeg – gwahaniaeth sylweddol iawn o -12.0 y cant. Wrth gwrs, nid oedd bob un o'r bobl ifainc hynny a gyfrifwyd yn 2001 yn dal i fyw yn Sir Gaerfyrddin erbyn 2011 – tra bod trigolion 3-15 y sir yn rhifo dros 28,000 yn 2001, roedd trigolion 16-24 oed y sir yn 2011 yn rhifo ychydig dros 19,500, Mae'n amlwg, felly, fod nifer sylweddol o'n pobl ifainc yn gadael Sir Gaerfyrddin ar ôl gorffen yn yr ysgol er mwyn mynd i'r brifysgol neu er mwyn chwilio am waith, ac mae'n amlwg fod canran arwyddocaol o'r rheini yn siaradwyr Cymraeg. Ond mae'r ystadegau hefyd yn awgrymu'n gryf iawn nad yw'r system addysg yn Sir Gaerfyrddin yn creu siaradwyr Cymraeg am oes a bod llawer o'n pobl ifainc ni'n dal i droi cefn ar y Gymraeg wedi iddynt orffen addysg ffurfiol.

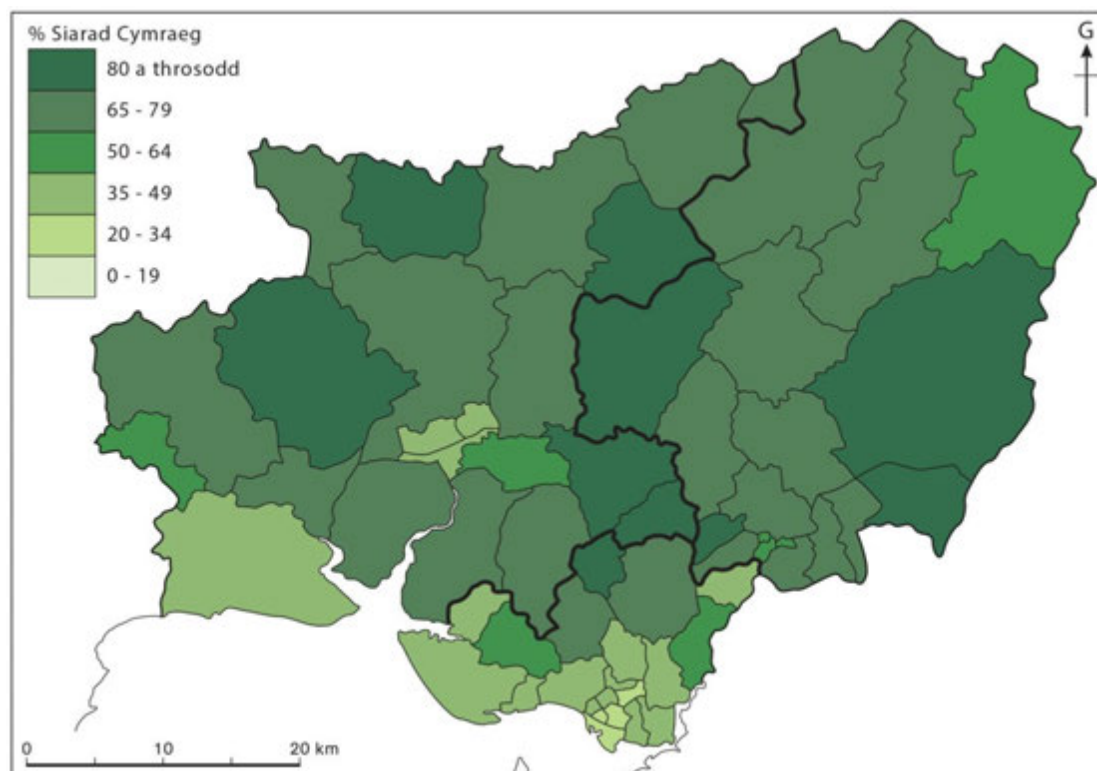
Siomedig hefyd yw'r ffaith mai yn y grŵp oed 25-34 (37.5 y cant) y ceid y ganran isaf o siaradwyr Cymraeg yn Sir Gaerfyrddin, sef y grŵp oed sydd fwyaf tebyg o fagu plant. Roedd y ganran hon gryn dipyn yn is yn 2011 na 2001 (42.4 y cant), ac yn sylweddol is na'r ganran am siaradwyr Cymraeg 16-24 oed yn 2001 (47.6 y cant), felly os taw'r un bobl oedd llawer o'r rhain

ddeng mlynedd yn ddiweddarach, yna roedd cyfran sylweddol iawn ohonynt wedi dewis troi eu cefnau ar yr iaith am ryw reswm. Yn yr un modd, gostwng a wnaeth canran y siaradwyr Cymraeg yn y grwpiau oed eraill hefyd rhwng 2001 a 2011.

Tra y siaredid Cymraeg gan 47.9 y cant o drigolion 35-49 oed y sir yn 2001, gostyngodd y ganran honno i 35.8 y cant yn 2011, a gostyngodd canran y siaradwyr Cymraeg 50-64 oed o 55.6 y cant yn 2001 i 39.1 y cant yn 2011 – gostyngiad brawychus o -16.5 y cant mewn cwta deng mlynedd. O edrych ar y gwahaniaeth canrannol ar gyfer pob grŵp ar ôl 35 oed, gwelir y bu -13.4 y cant o ostyngiad, sy'n brawf pellach o bwysigrwydd y sefydlogi a chynnydd bychan a fu yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg iau. Yn wir, oni bai am lwyddiant y system addysg i gynhyrchu siaradwyr newydd ymhlith y genhedlaeth iau fe fyddai'r sefyllfa'n ddu iawn ar y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin erbyn heddiw. Y cam nesaf yw sicrhau bod y cyfle gan y genhedlaeth honno i barhau i ddefnyddio'r Gymraeg ar ôl dyddiau addysg ffurfiol.

Diddorol hefyd yw sylwi ar ymhle y trigai'r canrannau uchaf o'r siaradwyr Cymraeg oed ysgol ar draws y sir (**gw. Tabl 2.2 a Map 2.1**).

Dosbarthiad siaradwyr Cymraeg 3-15 oed, Sir Gaerfyrddin 2011



Mae'r ystadegau yn fras iawn yn adlewyrchu dosbarthiad y siaradwyr Cymraeg i gyd ar draws y sir. Er enghraifft, unwaith eto gwelir mai yn nosbarth Llanelli y ceid y ganran isaf o blant 3-15 oed a oedd yn siarad

Cymraeg. Fodd bynnag, ymddengys bod y polisi addysg yn llwyddo'n dda mewn sawl man ar draws y sir, megis yng nghanol Cwm Gwendraeth (Penygroes: 83.6 y cant, Pontyberem: 82.5 y cant, Llanddarog: 81.6 y cant a Gorslas: 81.5 y cant), yr ardal i'r dwyrain o dref Caerfyrddin (Llanegwad: 80.9 y cant), Llangeler yng ngogledd y sir (80.9 y cant), Trelech yn y gorllewin (80.2 y cant) a de Dinefwr (Cwarter Bach: 85.2 y cant a Llangadog: 83.6 y cant).

3.1 Aelwydydd lle siaredir Cymraeg

Saif diffyg trosglwyddiad iaith rhwng y cenedlaethau yn broblem affwysol i'r Gymraeg mewn rhai rhannau o'r sir, er bod y sefyllfa mewn rhannau eraill yn amlwg wedi gwella yn dilyn ymyrraeth cynlluniau megis TWF. Yn ôl ystadegau 2011, trigai 4,175 o blant rhwng 3 a 4 yn Sir Gâr ac yr oedd 45.5 y cant o'r rheini yn gallu siarad Cymraeg. Trigai 42.6 y cant o'r plant 3-4 oed hyn a siaradai Cymraeg mewn cartrefi lle'r oedd dau oedolyn (yn achos cartrefi cyplau) neu un oedolyn (yn achos cartrefi un rhiant) yn gallu siarad Cymraeg.⁴ Dengys patrymau'r gorffennol yn Sir Gaerfyrddin a rhannau eraill o Gymru fod cyfradd trosglwyddiad iaith yn uwch ar aelwydydd lle bydd y ddau riant yn siarad Cymraeg â'r plant na phan mai un rhiant yn unig a fedr siarad Cymraeg. Dengys ffigurau 2011 mai 25.4 y cant yn unig o aelwydydd Sir Gaerfyrddin oedd yn aelwydydd Cymraeg eu hiaith (o gymharu â 29.4 y cant yn 2001, oedd eto'n gymharol isel, ond 4 y cant yn uwch nag yr ydoedd ddeng mlynedd yn ddiweddarach). Yr oedd 23.6 y cant o aelwydydd y sir yn rhai 'cymysg' eu hiaith (h.y. lle ceid un oedolyn yn siarad Cymraeg, tra bod yr oedolyn neu oedolion eraill ar yr aelwyd yn ddi-Gymraeg), ac roedd 51 y cant o aelwydydd y sir yn rhai ddi-Gymraeg (o gymharu â 42.6 y cant yn 2001). Pan sonnir am aelwydydd di-Gymraeg, gyda llaw, golygir bod holl oedolion yr aelwydydd hynny'n ddi-Gymraeg, nid o reidrwydd bod y plant yn ddi-Gymraeg hefyd.

O edrych ar ddosbarthiad yr aelwydydd hyn o safbwynt iaith y rhieni ar draws y sir, dylid nodi i gychwyn nad oedd un ward ledled y sir lle'r oedd 65 y cant neu ragor o'r aelwydydd yn aelwydydd Cymraeg eu hiaith (**gw. Tabl 3.1 a Map 3.1**). Yn wir, 5 ward yn unig oedd yn Sir Gâr erbyn 2001 lle'r oedd dros hanner yr aelwydydd yn Gymraeg eu hiaith. Tueddai'r crynodiadau uchaf o aelwydydd Cymraeg eu hiaith grynhoi o gwmpas tair ardal yn benodol, sef Llangadog, yr ardal rhwng Pontyberem a Llangyndeyrn yn ochrau dwyreiniol Cwm Gwendraeth a pharthau mwy gogleddol Dyffryn Teifi rhwng Llanfihangel-ar-arth a Llanybydder. Ceid dwy ardal eilradd gyda chrynodiadau sylweddol o aelwydydd Cymraeg hefyd, sef mewn coridor i'r gogledd o dref Caerfyrddin trwy Gynwyl Elfed a Llangeler, a rhai wardiau gwasgaredig yn Ninefwr – yn bennaf Glanamau, Cwarter Bach, Penygroes a Llanfihangel Aberbythych i'r gogledd.

⁴ Seilir yr holl ystadegau a'r drafodaeth sy'n dilyn am 'aelwydydd' ar breswylfeydd yn Sir Gaerfyrddin lle trigai plant 3 i 4 oed ar ddiwrnod y cyfrifiad, 27 Mawrth 2011.

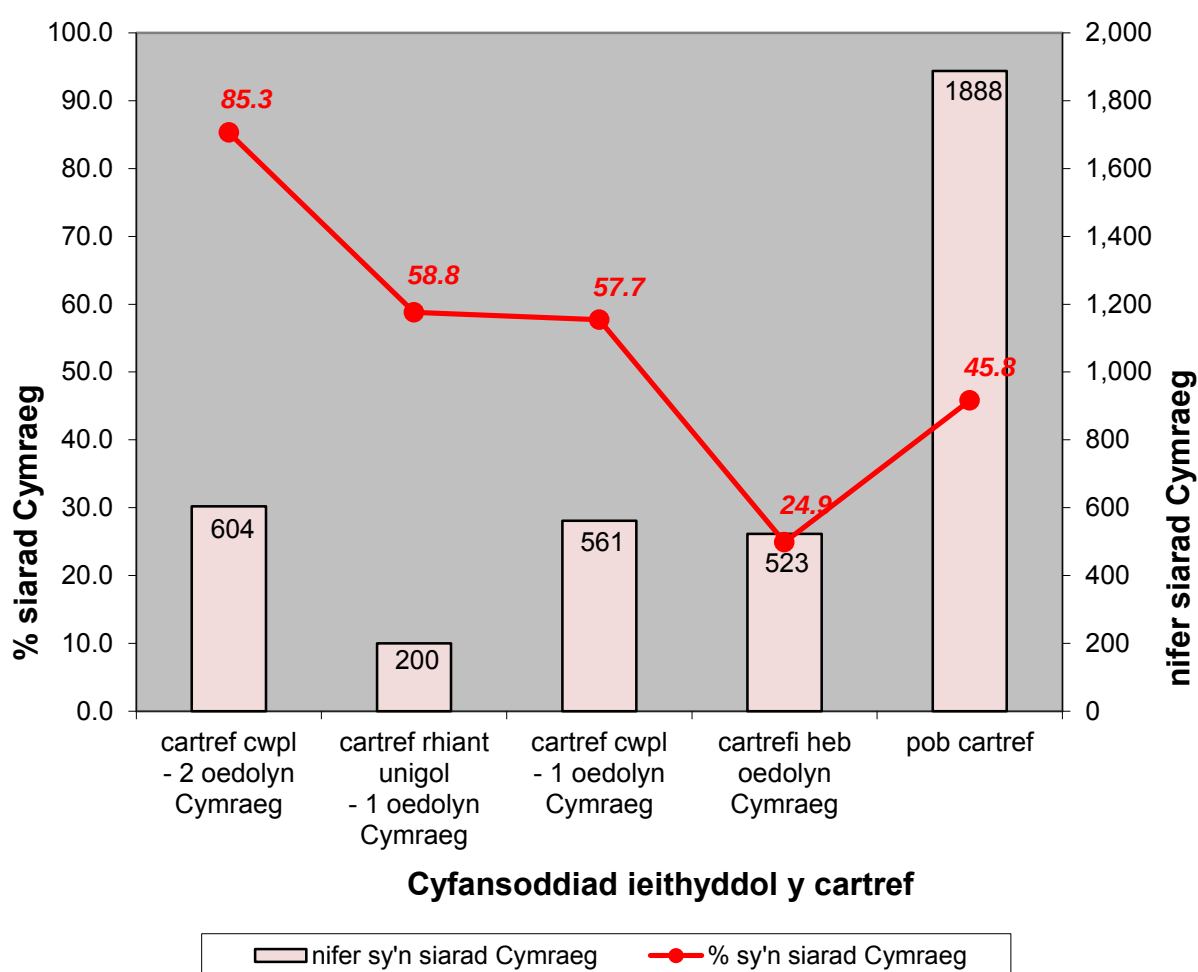
Ychydig yn anos yw adnabod patrymau yn nosbarthiad yr aelwydydd cymysg eu hiaith gan nad oes modd esbonio tueddiadau ieithyddol aelwydydd i unrhyw ffactorau daearyddol, cymdeithasol na demograffig neilltuol (**gw. Map 3.2**). Mae'n bosib, wrth gwrs, bod unigolion Cymraeg eu hiaith yn fwy tebygol o ddod o hyd i gymheiriaid Cymraeg mewn cymunedau lle ceir canran uchel o siaradwyr Cymraeg. Ond yn yr oes hon pan ddaw pobl i gysylltiad â llawer fwy o unigolion o du allan i'w cymunedau daearyddol lleol, eu rhwydweithiau cymdeithasol arferol, a'u peuoedd gwaith ac addysgol traddodiadol, dônt hefyd i gysylltiad ag unigolion o gefndiroedd ieithyddol gwahanol. O edrych ar ddosbarthiad yr aelwydydd di-Gymraeg, fodd bynnag, mae'n amlwg iawn fod y crynodiadau mwyaf o aelwydydd lle nad oedd un rhiant a fedr siarad Cymraeg (65 y cant a rhagor) yn wardiau Llanelli drefol ac ychydig i'r gorllewin o'r dref ym Mhorth Tywyn a Phenbre. Fodd bynnag, ymddengys fod ward deheuol tref Caerfyrddin hefyd yn profi prosesau Seisnigo arwyddocaol gan fod 69.2 y cant o blant 3-4 oed y ward hwnnw hefyd yn cael eu magu ar aelwydydd lle na siaredir Cymraeg gan unrhyw riant (**gw. Map 3.3**). Ceid crynodiadau sylweddol hefyd (dros 50 y cant yr aelwydydd yn ddi-Gymraeg) ar hyd ffin ac arfordir gorllewinol y sir – Llanboidy (52.5 y cant), Hendy-gwyn (62.9 y cant), Treflan Talacharn (55.8 y cant) a Llansteffan (56.7 y cant); yng Nghenarth (56.1 y cant); ac yn ward Cynwyl Gaeo (52.0 y cant) ym mhen uchaf mwyaf gwledig Dinefwr, yn bennaf o ganlyniad i fewnfudiad teuluoedd di-Gymraeg o Loegr.

3.2 Trosglwyddiad iaith yn y cartref

Sylwir ar batrymau diddorol iawn o edrych ar ganrannau'r plant 3-4 oed ar draws y sir a gofnodwyd fel rhai a fedrai siarad Cymraeg, pan edrychir hefyd ar gyfansoddiad ieithyddol y teulu. Ar gyfartaledd yn Sir Gaerfyrddin, gallai 76.7 y cant o blant 3-4 oed a oedd yn byw ar aelwydydd Cymraeg eu hiaith siarad Cymraeg – sef cynnydd bychan oddi ar 2001 pan mai 72.9 y cant o blant 3-4 oed oedd yn byw ar aelwyd Gymraeg a allai siarad Cymraeg. Golyga hynny bod bron chwarter y rheini ar aelwydydd Cymraeg yn dewis magu eu plant yn Saesneg (**gw. Tablau 3.2 a 3.3 a Graffiau 3.1 a 3.2**). Pe edrychid yn fanylach ar allu ieithyddol y plant hyn yn ôl strwythur y cartref, gwelid bod y plant hynny a fegir gan ddau oedolyn Cymraeg yn llawer fwy tebygol o fedru siarad Cymraeg (85.3 y cant) na'r rheini a fegir gan riant sengl Cymraeg (58.8 y cant). O edrych ar raddfeydd trosglwyddiad iaith ar draws y sir, gwelir bod y mwyaf o wardiau wedi cofnodi cyfradd drosglwyddo o 75 y cant neu'n uwch, a hynny dros y rhan fwyaf o'r sir – o'r ardaloedd â'r canrannau uchaf o siaradwyr Cymraeg yng Nghwm Gwendraeth i'r rheini â'r canrannau isaf megis Talacharn (**gw. Map 3.4**). Mae'n amlwg, felly, bod cynlluniau megis TWF wedi profi llwyddiant wrth ddarbwylllo rhieni Cymraeg i fagu eu plant yn Gymraeg mewn sawl ardal. Serch hynny, mewn tri ward yn unig y cofnodwyd trosglwyddiad iaith cyflawn (h.y. 100 y cant) ar aelwydydd Cymraeg, ac roedd nifer o wardiau yn y sir a oedd eto yn dangos canrannau tipyn yn is o drosglwyddiad iaith – yn enwedig o gwmpas y trefi – Caerfyrddin,

Llanelli a Rhydaman. Ar hanner aelwydydd Cymraeg ward deheuol tref Caerfyrddin yn unig (50 y cant) y megir y plant yn Gymraeg, a dim ond 56.5 y cant o blant 3-4 oed ward gogledd tref Caerfyrddin sy'n gallu siarad Cymraeg er y'u megir ar aelwyd lle y gall y rheini siarad Cymraeg (unai'r ddau riant yn achos cartrefi cwpwl, neu'r unig riant yn achos cartrefi rhiant sengl). Yn ardal Dyffryn Aman y wardiau â'r canrannau isaf oedd Glanamau (50 y cant) a Llandybïe (60 y cant), tra yn nhref Llanelli disgynnai'r ganran yn is na 60 y cant mewn 7 ward – gyda'r isaf ohonyn nhw i gyd yn Felinfoel a Llwynhendy lle mae traean yn unig o aelwydydd Cymraeg â phlant 3-4 oed sy'n magu'r plant hynny yn Gymraeg.

Trosglwyddiad iaith yn y cartref, Sir Gaerfyrddin 2011



Mae'n anodd gwybod heb ragor o ymchwil beth sy'n gyfrifol am hyn – a ph'un ai hunanfodlonrwydd a diffyg sylweddoliad ymhlith y rhieni hyn fod y Gymraeg ar drai a bod ganddyn nhw rôl i'w chwarae yn cynnal yr iaith trwy fagu eu plant yn Gymraeg, neu a ydyw o ganlyniad i benderfyniad ymwybodol a bwriadol i ollwng yr iaith a magu eu plant yn Saesneg. Rhaid, wrth gwrs, fod yn wyladwrus o'r canrannau gan y'u seiliwyd ar niferoedd mor fychan (e.e. 40 o blant 3-4 oed i gyd a gyfrifwyd yn Nyffryn y Swisdir a dim ond 4 o'r rheini a fegir ar aelwyd Gymraeg. Fodd bynnag, o'r 4 hynny gall bob un siarad

Cymraeg gyda'r canlyniad fod y gyfradd trosglwyddo yn 100 y cant). Yr hyn sydd yn sicr, fodd bynnag, yw bod y canrannau hyn, er eu seilio ar niferoedd bychain, yn rhoi darlun i ni o batrymau tueddiadau rhieni ar draws y sir ac mae'n amlwg ei bod yn anos i rieni Cymraeg eu hiaith fagu eu plant yn Gymraeg pan bod canrannau siaradwyr Cymraeg y gymuned o'u cwrpas yn isel iawn. Oherwydd natur rhwydweithiau cymdeithasol, adnoddau dynol ac arian, brwdfrydedd a gweithgarwch gwirfoddolwyr, ac yn y blaen, mae'n naturiol nad ydyw ymgyrch TWF wedi cael yr un dylanwad ymhob gymuned. O ganlyniad, mae'n bwysig bod cynllunwyr iaith yn y sir yn arfarnu'r angen am ymyrraeth a gweithredu rhagweithiol yn gyson ac yn cyfeirio'r adnoddau prin a neilltuwyd at eu cyfer yn ofalus ac yn effeithiol.

Ceir patrymau digon tebyg i'r aelwydydd cymysg eu hiaith hefyd, er bod y gyfradd drosglwyddo cryn dipyn yn is pan mai un rhiant yn unig a fedr siarad Cymraeg. Ar gyfartaledd, siaredir Cymraeg gan 57.7 y cant o blant 3-4 oed y sir sydd yn byw mewn teuluoedd dau riant lle mai un o'r oedolion yn unig sy'n siarad Cymraeg – sydd yn uwch na'r cyfartaledd cyfatebol yn 2001, sef 49.6 y cant. Diddorol yw nodi bod fwy o gynnydd yng nghyfradd drosglwyddo aelwydydd cymysg y sir na'r rhai Cymraeg eu hiaith rhwng y ddau gyfrifiad, gan godi'r cwestiwn p'un a ydyw ymgyrch TWF wedi canolbwyntio ei negeseuon am fanteision magu plant yn ddwyieithog ar gyplau lle mae un o'r rhieni yn unig sy'n gallu siarad Cymraeg, gan gymryd yn ganiataol yn gwbl ddealladwy y byddai dau riant sy'n gallu siarad Cymraeg yn siŵr o fagu eu plant yn eu mamiaith. Nid yw hynny'n dilyn, serch hynny, gan mai hanner plant 3-4 oed wardiau Bynea a'r Glyn a siaradai Cymraeg er bod eu dau riant yn gallu siarad Cymraeg. (Yn wardiau Llwynhendy a Thyisha nid oedd un o'r plant 3-4 oed a fagwyd ar aelwyd lle gallai'r ddau riant siarad Cymraeg, siarad iaith eu rhieni). Yn gyffredinol, serch hynny, mae'n amlwg felly fod y gyfradd drosglwyddo yn disgyn o'r tri-chwarter i ychydig dros yr hanner pan mai un rhiant yn hytrach na'r ddau riant a fedr siarad Cymraeg. O edrych yn fanylach ar ba ddylanwad a gaiff iaith y rhiant ar y plant hyn, gwelwn fod patrymau trosglwyddo ar aelwydydd cymysg eu hiaith yn amrywio'n sylweddol yn ôl pa riant a all siarad Cymraeg. Ar aelwydydd cymysg, magwyd 61.4 y cant o'r plant yn Gymraeg pan mai'r fam yn unig a allai siarad Cymraeg. Ond pan mai'r tad oedd yr unig riant a allai siarad Cymraeg, disgynnodd y gyfradd drosglwyddo i 51.2 y cant – dros 10 pwynt canran yn is.

Amrywiau'r sefyllfa ar lawr gwlad yn sylweddol, ac anodd yw tynnu unrhyw gasgliadau o safbwynt patrymau pan fo'r canrannau yn ymddangos mor anghyson (**gw. Map 3.5**). Ceid cyfraddau trosglwyddiad uchel iawn ymhlith aelwydydd cymysg wardiau Llanboidy, Llanfihangel Aberbythych a'r Glyn (100 y cant). Fodd bynnag, mae rhywbeth rhyfedd iawn ar waith bod y cyfradd trosglwyddo yn y wardiau hynny yn uwch ar aelwydydd cymysg eu hiaith na'r aelwydydd Cymraeg (lle cofnodwyd cyfraddau trosglwyddo o 85.7 y cant, 70.6 y cant a 69.2 y cant yn ôl eu trefn). Unwaith eto, rhaid gofalu rhag niferoedd bychain yn camliwio'r ystadegau (gan fod llai na 10 plentyn dan sylw yn y 3 ward hynny). Fodd bynnag, pair rhai ardaloedd gryn bryder parthed y diffyg

trosglwyddiad iaith unwaith eto, yn enwedig de tref Caerfyrddin eto fyth (16.7 y cant), ward gorllewin y dref (35.3 y cant) a Llansteffan i'r de o'r dre (20 y cant); wardiau Lliedi (27.3 y cant), Cydweli (31.3 y cant) a Dafen (38.1 y cant) yn Llanelli; a Chynwyl Gaeo eto fyth yng ngogledd Dinefwr (33.3 y cant). Anos gwrthsefyll dylanwadau Saesneg pan mai un rhiant yn unig a fedr siarad Cymraeg, wrth gwrs, sydd yn golygu fod fwy o ddibyniaeth ar y gyfundrefn addysg i gefnogi ac ategu'r Gymraeg a ddysgir ar yr aelwyd.

O edrych ar batrymau trosglwyddiad iaith yr aelwydydd di-Gymraeg, dylid nodi bod rhai wardiau wedi dangos canrannau cymharol uchel o blant 3 i 4 oed yn gallu siarad Cymraeg er nad oedd un o'r rhieni yn gallu siarad Cymraeg (**gw. Map 3.6**) – e.e. Abergwili (66.7 y cant), Llanegwad (58.8 y cant), Cwarter Bach (58.3 y cant), Betws (56.6 y cant), Trelech (53.3 y cant) a Phenygroes (52 y cant). Gall hyn fod o ganlyniad i ddehongliad yr atebwyr o gwestiwn y cyfrifiad a'u hasesiad o'u gallu ieithyddol eu hunain a'u plant, neu fe all, wrth gwrs, adlewyrchu'r ffaith fod teulu estynedig gan y plant hyn sydd yn siarad Cymraeg ac yn helpu gyda'u magwraeth (ac felly eu datblygiad ieithyddol), a/neu fodolaeth cylchoedd meithrin, grwpiau Ti a Fi, neu wasanaethau gofal plant dwyieithog yn yr ardal. Mae'n sicr bod angen parhau i gefnogi ymgyrchoedd megis TWF er mwyn darbwyllo rhieni o fanteision magu eu plant yn ddwyieithog, a sicrhau bod peirianwaith mewn lle o oed meithrin hyd at ddiwedd gyrfa ysgol i gefnogi ac ategu ymdrechion y rhieni boed trwy hyfforddi gofalywyr plant dwyieithog, cefnogi a hyrwyddo cylchoedd meithrin dwyieithog, trefnu gweithgareddau dwyieithog trwy'r mentrau iaith ac asiantaethau eraill, a chryfhau polisi addysg ddwyieithog y sir a'i weithrediad effeithiol yn yr ysgolion.

4 Siaradwyr Cymraeg yn ôl Sgiliau Llafar-Llythrennedd

Yn ogystal â gwybodaeth am niferoedd siaradwyr Cymraeg, mae'r cyfrifiad hefyd wedi bod yn ffynhonnell werthfawr iawn o wybodaeth oddi ar 1971 am sgiliau iaith y trigolion – o ran eu gallu yn ogystal i ddarllen, ysgrifennu ac am y tro cyntaf yn 2001, ddeall Cymraeg llafar yn unig (**gw. Tabl 4.1** am ystadegau llawn ar holl sgiliau trigolion Sir Gaerfyrddin y 2011).

Wrth gwrs, hyd at 1981 gwahaniaethwyd rhwng y siaradwyr uniaith Gymraeg a'r siaradwyr Cymraeg hynny a fedrai siarad Saesneg yn ogystal. Fodd bynnag, erbyn cyfrifiad 1991 yr oedd y Cofrestrydd Cyffredinol wedi penderfynu nad oedd unrhyw Gymry uniaith yn bodoli mwyach (neu ddim mewn unrhyw niferoedd arwyddocaol, o leiaf) a gollyngwyd y cwestiwn. Dengys data'r cyfrifiadau cynt mor sydyn y trodd cynifer o Gymry uniaith yn Gymry dwyieithog yn ystod degawdau cyntaf yr ugeinfed ganrif, nes eu bod erbyn 1971 yn cynrychioli lleiafrif bychan iawn o'r boblogaeth. Fodd bynnag, yr oedd nifer o ysgolheigion yn y gorffennol wedi defnyddio'r Cymry uniaith fel modd o adnabod ardaloedd o drawsnewid ieithyddol, gan weld y broses o newid o fod yn uniaith Gymraeg i fod yn ddwyieithog fel arwydd o shifft iaith ar

waith. Cyflymaf oll y byddai'r shifft hwn yn digwydd, mwyaf oll y perygl y byddai'r shifft yn parhau o fod yn ddwyieithog i fod yn uniaith Saesneg.⁵

Siaradwyr Uniaith Gymraeg Sir Gaerfyrddin, 1891–2011

SIARADWYR UNIAITH GYMRAEG (3 oed a throsodd)	Nifer	Canran (%)
1891	63,345	56.2
1901	44,901	35.6
1911	30,705	20.5
1921	27,063	16.6
1931	15,728	9.2
1951	7,302	4.4
1961	3,976	2.5
1971	4,500	2.9
1981	3,211	2.1
1991	-	0.0
2001	-	0.0
2011	-	0.0

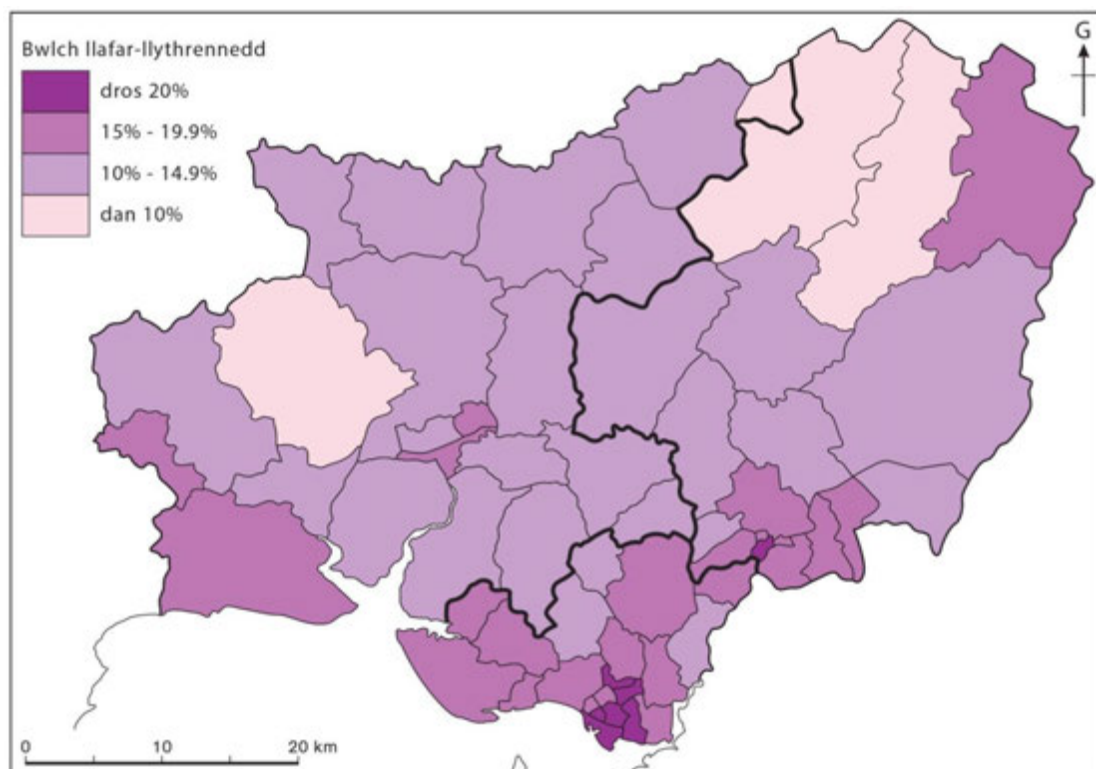
Erbyn hyn, y mesur gorau sydd gennym o gyflwr yr iaith yw cymhwysedd y siaradwyr ar draws ystod o sgiliau ieithyddol penodol. Yn 2001, yr oedd 12,085 o drigolion Sir Gaerfyrddin yn gallu siarad Cymraeg, ond heb fod yn gallu darllen nac ysgrifennu'r iaith (sef 7.2 y cant o'r boblogaeth gyfan dros 3 oed). Er bod cyfran o'r unigolion hyn yn blant ifainc ac heb ddatblygu eu sgiliau llythrennedd yn y Gymraeg na'r Saesneg eto, mae'n amlwg fod y rhain hefyd yn cynnwys nifer o bobl hŷn sydd er yn siarad Cymraeg, yn methu darllen nac ysgrifennu yn yr iaith. Erbyn 2011 roedd y nifer hwnnw wedi gostwng i 11,919 (sef 6.7 y cant o'r boblogaeth), ond mae'n bosib fod hynny o ganlyniad i'r gostyngiad cyffredinol yn niferoedd a chanrannau'r siaradwyr Cymraeg yn hytrach nag arwydd fod y bwlch sgiliau yn cau'n raddol. Sylwodd Aitchison a Carter yn eu hastudiaeth o ganlyniadau iaith 2001 fod canran y rheini a siaradai Gymraeg yn unig yn uwch o lawer yn Sir Gaerfyrddin na'r cyfartaledd cenedlaethol ar gyfer Cymru (2.8 y cant), ac erys yr un peth yn wir yn 2011 (pan oedd y cyfartaledd cenedlaethol yn 2.7 y cant).⁶ Yn wir, ymddengys bod y bwlch llafar-llythrennedd yn fwy nodedig yn yr ardaloedd Cymraeg traddodiadol na'r ardaloedd eraill o Gymru, a bod corff sylweddol (ac uwch na'r disgwyl) o drigolion o fewn Sir Gaerfyrddin, Gwynedd (5.8 y cant) ac Ynys Môn (7.0 y cant) yn enwedig, sydd â gfael digon elfennol ar yr iaith. Mewn rhannau eraill o'r hen Fro Gymraeg, ceid cyfatebiaeth sicrach rhwng y siaradwyr Cymraeg a'r rheini sydd yn llythrennog yn yr iaith.

⁵ Gweler, er enghraifft, H. L. Humphreys (1979: 89) a N. Denison, 'Language Death or Language Suicide', *Linguistics*, 191 (1977), 13-22.

⁶ John Aitchison and Harold Carter, *Spreading the Word: The Welsh Language 2001* (Talybont, 2004), pp.97-106.

O edrych ar y sefyllfa meicro ar draws Sir Gaerfyrddin, noder bod pob ward wedi dychwelyd canrannau uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol o drigolion sy'n gallu siarad Cymraeg, ond heb fod yn gallu ei darllen na'i hysgrifennu (**gw. Tabl 4.2 a Map 4.2**). Yn yr ardaloedd gwledig y ceid y canrannau isaf tra mai yn y wardiau trefol (yn enwedig yn ardal Dyffryn Aman, e.e. Rhydaman: 10.1 y cant, Llandybie: 10.6 y cant, a Glanamau: 11.1 y cant) y ceid y canrannau uchaf o drigolion Cymraeg eu hiaith a fedrai ei siarad yn unig.

Bwlch llafar-llythrennedd, Sir Gaerfyrddin 2011



Trwy berthnasu'r trigolion hynny a fedr siarad y Gymraeg yn unig i gyfanswm y rheini sydd â rhyw wybodaeth o'r Gymraeg (h.y. y rheini sydd ag un neu fwy o'r sgiliau cydnabyddedig – deall, siarad, darllen, ysgrifennu), gwelwn mai'r un fath o ddarlun sy'n amlygu'i hun. Yn Sir Gaerfyrddin gyfan, 11.5 y cant o'r rheini sydd â rhyw wybodaeth o'r Gymraeg a fedr ei siarad yn unig o gymharu â chyfartaledd o 10.2 y cant ar draws Cymru. Unwaith eto, mae hyn yn cymharu'n anffafriol gyda'r ardaloedd eraill yn yr hen Fro Gymraeg, lle mae cyfartaledd uwch o siaradwyr yr iaith hefyd yn gallu ei hysgrifennu a'i darllen (megis Gwynedd: 7.9 y cant a Cheredigion: 8.5 y cant.) Ymdebyga canrannau Sir Gâr yn fwy i siroedd eraill sydd mewn cyfnod o drawsnewid ieithyddol rhwng cadarnleoedd yr iaith a'r ardaloedd Seisnig yn y de ddwyrain (cymharer gyda Sir Benfro: 11.6 y cant; Powys: 10.9 y cant, Conwy: 10.5 y cant, a Sir Ddinbych). Er nad oedd y bwlch cyn waethed â hwnnw yn ardaloedd y de ddwyrain, dylid cofio hefyd bod yr ardaloedd hynny o leiaf wedi gweld cynnydd aruthrol yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg rhwng 1991 a 2011,

yn enwedig ymhlith plant oed ysgol, a bod hynny'n arwydd o obaith mai parhau i gynyddu a chryfhau y bydd yr iaith yn yr ardaloedd adferedig hynny.⁷ Yn sefyllfa Sir Gaerfyrddin, ar y llaw arall, mae'r bwlch llafar-llythrennedd yn arwydd o wanychiad yr iaith wrth i'w siaradwyr traddodiadol golli sgiliau eithriadol bwysig a symud cam arwyddocaol iawn tuag at ei cholli'n gyfan gwbl.

Fel y mae nifer o gymdeithasegwyr iaith wedi dadlau yn dilyn trafodaeth bwysig cyntaf E. G. Bowen a Harold Carter ar y testun ym 1975, mae'r gallu i ddarllen ac ysgrifennu mewn iaith yn arwydd o'i sefydlogrwydd.⁸ Yn yr un modd, mae diffyg llythrennedd mewn iaith yn arwydd o ansefydlogrwydd ac yn awgrymu nad ydyw'r siaradwyr yn gosod gwerth uchel ar fod yn sgiliedig yn yr iaith honno. Ymhellach na hynny, mae diffyg llythrennedd yn amlach na pheidio yn arwyddo cam hollbwysig yn nirywiad iaith, gan taw'r sgiliau cyntaf i'w hepgor mewn proses o shifft iaith fydd y sgiliau llythrennedd. Mae'r rheini'n gofyn am fwy o fuddsoddiad o ran amser ac egni gan y siaradwr na'r gallu i siarad yn unig, neu hyd yn oed ddeall iaith lafar, sydd yn sgiliau haws i'w caffael a'u cynnal ac i raddau yn sgiliau y bydd trigolion mewn cymdeithas ddwyieithog yn eu hennill mewn modd goddefol. Oherwydd hynny, defnyddiwyd y bwlch llafar-llythrennedd gan Bowen a Carter i adnabod cymunedau 'ffiniol' sydd yn mynd trwy broses o shifft ieithyddol. O ddefnyddio'r dechneg hon, gallwn adnabod nifer o gymunedau ar draws Sir Gaerfyrddin sydd wedi dechrau ar hyd llwybr shifft iaith ac mewn perygl o golli'r Gymraeg.

Trwy edrych ar niferoedd y siaradwyr Cymraeg sydd yn anllythrennog yn yr iaith fel canran o gyfanswm y siaradwyr Cymraeg, gwelwn ddarlun neilltuol o ddadlennol ar gyflwr y Gymraeg yn Sir Gâr yn 2011. Ar draws Cymru gyfan, 14.2 y cant o'r rheini sy'n gallu siarad Cymraeg sydd yn siarad yr iaith yn unig. Unwaith eto, yr oedd y ganran ar gyfer Sir Gaerfyrddin (15.3 y cant) yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol, ac yn cymharu'n wael gyda'r ardaloedd Cymraeg eraill (megis Gwynedd: 8.9 y cant a Cheredigion: 10.4 y cant). Roedd y ganran hefyd yn uwch nag yr oedd yn 2001 (14.4 y cant) ac yn arwydd sicr fod y bwlch llafar-llythrennedd yn Sir Gaerfyrddin yn parhau i dyfu, sydd yn ei dro yn arwydd fod y broses o shifft iaith hefyd yn cyflymu. Yr oedd canran Caerdydd hyd yn oed yn well na Sir Gaerfyrddin (13.1 y cant), yn bennaf oherwydd fod y brifddinas wedi denu llawer iawn o Gymry Cymraeg addysgedig o'r gogledd a'r gorllewin i weithio yn y cyfryngau a'r gwasanaeth sifil newydd. Ar y lefel lleol, yr oedd ymhell dros hanner wardiau Sir Gaerfyrddin wedi dychwelyd canrannau oedd yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol. Yr oedd mwyafrif llethol y wardiau hynny oedd yn parhau'n is na'r cyfartaledd cenedlaethol yn rhannau gwledig y sir, er bod rhai wardiau ôl-ddiwydiannol a threfol yng Nghwm Gwendraeth a Dyffryn Aman wedi dychwelyd canrannau oedd yn is na'r cyfartaledd hefyd. O graffu ar y wardiau

⁷ Aitchison and Carter, *Spreading the Word*, pp.97-106.

⁸ Gw. E. G. Bowen and Harold Carter, 'The distribution of the Welsh language in 1975: An analysis', *Geography*, 60 (1975), 1-15.

hynny sydd â'r bwlch llafar-llythrennedd mwyaf, gwelir bod 8 o'r 10 â'r bwlch mwyaf yn nosbarth Llanelli – gan ddychwelyd canrannau o oddeutu 20 y cant neu ragor. Yn wir, yn ward Tyisha yr oedd dros chwarter y siaradwyr yn methu darllen nac ysgrifennu yn Gymraeg. Oherwydd bod y bwlch llafar-llythrennedd mor uchel yn y wardiau hyn o gwmpas Llanelli a llawer o Ddyffryn Aman, teg yw casglu mai'r rhain fydd yr ardaloedd mwyaf tebygol o golli'r iaith o fewn y genhedlaeth neu ddwy nesaf. Gan gadw mewn cof y ffaith mai'r ardaloedd hyn hefyd sydd â'r canrannau isaf o siaradwyr Cymraeg o fewn y sir yng ngrŵp y plant oed ysgol (rhwng 25 y cant a 35 y cant), a rhai o'r canrannau uchaf o deuluoedd lle mai un rhiant yn unig sy'n siarad Cymraeg, mae'r rhagolygon yn peri cryn bryder.

5 Siaradwyr Cymraeg yn ôl Man Geni

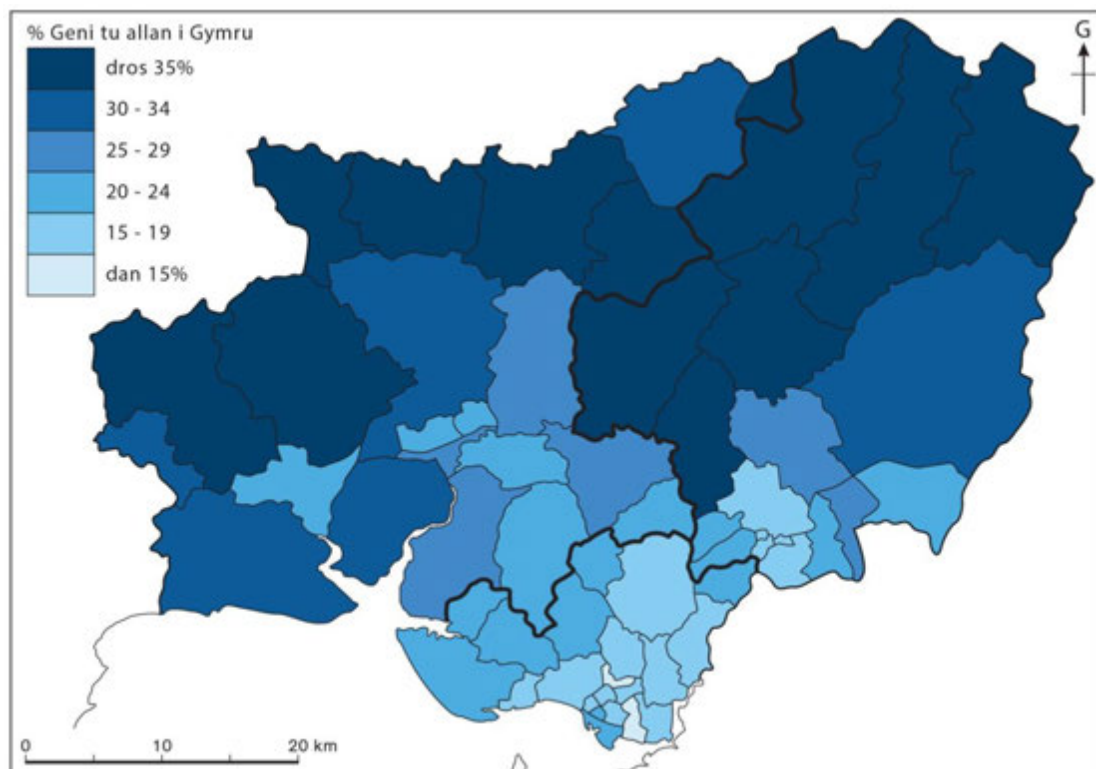
Ychydig iawn o amheuaeth sydd mai un o'r ffactorau pwysicaf a effeithiodd ar lewyrch y Gymraeg yn ei hardaloedd traddodiadol mewn blynyddoedd diweddar fu symudoledd poblogaeth. Parodd y broses ddeuol o allfudiad siaradwyr Cymraeg a mewnfudiad siaradwyr uniaith Saesneg ddirywiad sylweddol iawn yn niferoedd a chanrannau siaradwyr Cymraeg ar draws ei chadarnleoedd. Profwyd hynny hefyd yn Sir Gaerfyrddin, a welodd gynnydd arwyddocaol yng nghanrannau'r rheini a anwyd y tu allan i Gymru oddi ar y 1970au. Hyd at 1971, yr oedd 9 o bob 10 o drigolion Sir Gâr wedi'u geni a'u magu yng Nghymru – y mwyafrif llethol ohonynt o fewn Sir Gâr ei hun. Fodd bynnag, yn sgil prosesau megis gwrthdrefoli, mudo wrth chwilio am waith ac ymddeol, profodd y sir gynnydd yn nifer y trigolion a aned y tu allan i'r wlad (**gw. Tabl 5.1 a Graff 5.1**). Deng mlynedd ar hugain yn ddiweddarach, ac yr oedd canran y rheini a aned yng Nghymru wedi disgyn 14 y cant. Yr oedd y canrannau o drigolion a aned yng Nghymru yn parhau i fod yn eithriadol o uchel mewn rhai rhannau o'r sir (yn enwedig yn nosbarth Llanelli ac o gwmpas Rhydaman), ac ymhlith y canrannau uchaf o bobl wedi'u geni yng Nghymru ar draws y wlad. Fodd bynnag, ceid stori tra wahanol mewn rhai o'r cymunedau gwledig a oedd yn amlwg yn ddeniadol iawn i fewnfudwyr. Yng Nghynwyl Gaeo, ward sy'n cynnwys cymunedau gwledig ac anghysbell Caeo, Crug-y-bar, Cwrt-y-cadno, Ffarmers a Phumsaint, y ceid y ganran uchaf o fewnfudwyr yn Sir Gaerfyrddin (45.5 y cant) – lle bu cynnydd pellach o +5.3 y cant ym mhoblogaeth y ward a aned tu allan i Gymru oddi ar 2001 (40.2 y cant). Erbyn 2011 roedd 17 o wardiau wedi dychwelyd 30 y cant a rhagor o'u trigolion fel pobl oedd wedi'u geni y tu allan i Gymru – y cwbl yn wardiau gwledig ar draws gwahanol rannau o'r sir (**gw. Tabl 5.2, Graff 5.3 a Map 5.1**).

Yr oedd effeithiau'r mewnfudo hynny ar y cymunedau Cymraeg yn sylweddol, gan gymhell Harold Carter i ddatgan 'fod poblogaeth mewnfudol o'r tu allan i Gymru yn gysylltiedig â cholli'r iaith'.⁹ Dangosodd canlyniadau cyfrifiad 2001 fod cyfatebiaeth agos rhwng canrannau uniaith Saesneg nifer o wardiau a chanrannau'r rheini a aned tu allan i Gymru, a thystiodd canlyniadau 2011 i'r

⁹ Carter, *Mewnfudo a'r Iaith Gymraeg*, t. 8.

un patrwm yn union (**gw. Graffiau 5.4 - 5.6**). Gellid, wrth gwrs, esbonio Seisnigrwydd ambell ardal fel Hendy-gwyn trwy'r ffaith eu bod yn hanesyddol wedi'u cysylltu'n agos â de Sir Benfro. Mae'n sicr fod twristiaeth wedi chwarae rhan yn Seisnigo'r ardal ar hyd yr arfordir o gwmpas Talacharn a Llansteffan, ac roedd trefi marchnad Caerfyrddin a Llanymddyfri wedi dod dan ddylanwad y masnachwyr Saesneg ers canrif a rhagor.

Poblogaeth a aned tu allan i Gymru, Sir Gaerfyrddin 2011



Ond mewnfudiad pobl ddi-Gymraeg a barodd Seisnigo wardiau megis Llanboidy, Tre-lech a Chynwyl Elfed ym Mro Myrddin; Cynwyl Gaeo, Cilycwm, Manordeilo a Llangadog yn ardal Dyffryn Tywi; a Chenarth, Llangeler a Llanybydder yn ardal Dyffryn Teifi. Profwyd patrymau tebyg o Seisnigo mewn ardaloedd gwledig eraill ar draws y Fro Gymraeg, yn enwedig yr ochr draw i'r ffin sirol yn rhai o gymunedau Ceredigion a gogledd Sir Benfro. Yr oedd y gyfatebiaeth amlwg rhwng canrannau siaradwyr uniaith Saesneg a chanrannau trigolion a aned y tu allan i Gymru yn arwyddocaol iawn. Yn Llangeler yn 2011, yr oedd 45.5 y cant o'r trigolion yn ddi-Gymraeg a 40.7 y cant wedi cael eu geni y tu allan i Gymru. Ceid cyfatebiaeth agos mewn nifer o gymunedau rhwng canrannau'r rheini a aned y tu allan i Gymru a chanrannau'r siaradwyr uniaith Saesneg, sy'n awgrymu'n gryf bod wardiau megis Trelech yng ngorllewin y sir, gyda deugain y cant o'r boblogaeth wedi'u geni y tu allan i'r wlad – wedi Seisnigo o *ganlyniad* i fewnfudo.

Fodd bynnag, o gymharu ystadegau'r ddau gyfrifiad diwethaf, gwelir mai'r trefi a'r ardaloedd mwy diwydiannol a brofodd y cynnydd mwyaf yng

nghanrannau'r trigolion hynny a aned tu allan i Gymru yn ystod y degawd a aeth heibio. O'r 13 ward yn Sir Gaerfyrddin a welodd cynnydd o +5 y cant a mwy yn y boblogaeth a aned y tu allan i Gymru rhwng 2001 a 2011, dau yn unig oedd yn wardiau gwledig. Trefi Llanelli, Rhydaman, Caerfyrddin a Hendy-gwyn a brofodd y cynnydd mwyaf – Tyisha oedd y ward oddi fewn i dref Llanelli a welodd y mewnfudo mwyaf o ran canran wrth iddo brofi cynnydd o +11.7 y cant yng nghanran y trigolion a aned tu allan i Gymru (neu gyfanswm o +489 o bobl), a Glan-y-môr yn Llanelli y nifer mwyaf gyda chyfanswm o +592 (neu gynnydd mewn canran o +8.8 y cant). Mae'n anodd esbonio pam y bu cymaint o gynnydd yn y wardiau trefol a diwydiannol hyn, ond dim ond mewn rhai o'r wardiau hyn y gellir priodoli cyfran helaeth o'r mewnfudo rhwng 2001 a 2011 i bobl oedd wedi symud i'r ardal o du allan i Brydain. Un o'r wardiau hynny oedd Tyisha – yn 2001 roedd 97.3 y cant o drigolion y ward wedi'u geni ym Mhrydain (87.9 y cant o'r rheini yng Nghymru) tra bod 2.7 y cant wedi'u geni tu allan i Brydain. Erbyn 2011 roedd canran trigolion Tysia a aned ym Mhrydain wedi gostwng i 88.7 y cant (76.2 y cant o'r rheini yng Nghymru) tra bod 11.3 y cant wedi'u geni erbyn hynny tu allan i Brydain. Felly o'r +11.7 y cant o gynnydd a fu yng nghanran trigolion Tyisha (sef +489 o unigolion) a aned tu allan i Gymru rhwng 2001 a 2011, roedd 8.6 y cant o'r cynnydd hwnnw (sef 354 o unigolion) o ganlyniad i fewnfudo o du allan i Brydain (ac yn bennaf o wledydd canol a dwyrain Ewrop). Er bod tua'r un nifer o'r mewnfudwyr i Glan-y-môr yn yr un cyfnod hefyd wedi symud i'r ward o du allan i Brydain (+332 o unigolion), nid oeddynt yn cynrychioli cyfran mor arwyddocaol o'r cynnydd yn y ganran o bobl a aned tu allan i Gymru (sef 5.5 y cant o'r cynnydd +8.8 y cant) rhwng 2001 a 2011.

Mae'n deg dweud fod heriau ychwanegol i'r Gymraeg wrth geisio cymhathu mewnfudwyr i Sir Gaerfyrddin o'r cyfandir a thu hwnt. Blaenoriaeth gyntaf y mewnfudwyr hyn wrth ymsefydlu yw dysgu a gwella eu Saesneg mewn ymdrech i ennill dinasyddiaeth Brydeinig. Ychydig iawn ohonynt fydd yn ymwybodol o iaith a diwylliant unigryw Cymru cyn symud i'r sir ac er y bydd rhai yn bwrw gwreiddiau dwfn ac yn ymgymreigio, lleiafrif bychan iawn yw'r rheini. Gyda'r boblogaeth leol i gyd yn gallu siarad Saesneg, nid oes rheidrwydd arnynt i ddysgu Cymraeg er mwyn gallu cyfathrebu gyda thrigolion lleol eu cymunedau mabwysiedig newydd. Fodd bynnag bychan, mewn gwirionedd, yw effeithia'r mewnfudo hwn o du hwnt i Brydain o'i gymharu ag effeithiau'r mewnfudo o rannau eraill o Brydain – a Lloegr yn benodol. Ac er mai'r trefi a'r ardaloedd diwydiannol yn bennaf a brofodd y cynnydd mwyaf yn y boblogaeth a aned tu allan i Gymru rhwng 2001 a 2011, cymharol fach o hyd oedd cyfanswm y boblogaeth fewnfudol honno oddi fewn i'r boblogaeth gyfan. Er bod tua'r un nifer o fewnfudwyr o du allan i Gymru yn byw yn ward Bigyn (1,149) ac yn Nghynwyl Elfed (1,027), roedd y ffaith fod rheini'n cynrychioli dwywaith yn fwy o'r boblogaeth yng Nghynwyl (34 y cant o gymharu ag 17 y cant ym Migyn) yn golygu fod y pwysau ar y Gymraeg gymaint â hynny'n fwy hefyd.

Rhydd ystadegau'r cyfrifiad yn 2011 ddarlun i ni hefyd o allu ieithyddol y mewnfudwyr. Ar draws y sir, honnai 13.2 y cant o'r mewnfudwyr eu bod yn gallu siarad Cymraeg (**gw. Tabl 5. 3**) – canran is, gyda llaw, na 2001 pan honnai 14.9 y cant o'r mewnfudwyr eu bod yn gallu siarad Cymraeg. Ceid y canrannau uchaf o fewnfudwyr a siaradai'r Gymraeg yn y wardiau hynny lle ceid rhai o'r canrannau uchaf o siaradwyr ymhlith y boblogaeth gyfan (megis Cwarter Bach: 22.9 y cant, Pontyberem: 19.2 y cant, Garnant: 18.5 y cant a Llan-non: 18.0 y cant). Serch hynny, dylid cofio mai ychydig iawn o fewnfudwyr a geid yn yr ardaloedd hyn (o ran nifer a chanran o'r boblogaeth). Serch hynny, awgryma'r dystiolaeth yn gryf fod mewnfudwyr mewn cymunedau lle mae canran uchel iawn o'r boblogaeth gysefin yn siarad Cymraeg yn llawer fwy tebygol o gymhathu'n llwyddiannus a dysgu iaith y gymuned. Yn yr un modd, ceid rhai o'r canrannau isaf o fewnfudwyr Cymraeg eu hiaith yn y wardiau hynny gyda'r ganran isaf o drigolion cysefin a fedrai siarad Cymraeg (megis nifer o wardiau yn nosbarth Llanelli). Awgryma hyn yn yr un modd nad oedd y mewnfudwyr wedi teimlo rheidwydd i ddysgu'r iaith oherwydd nad y Gymraeg oedd iaith y gymuned leol.

Yr un mor ddinistriol â'r mewnfudiad, wrth gwrs, yw'r allfudiad. Fel y noda Harold Carter, 'Mae'n rhaid cofio bod cymeriad ieithyddol cymuned yn cael ei benderfynu, mewn rhan o leiaf, gan y rhai sy'n symud allan yn ogystal â'r rhai sy'n symud i mewn.'¹⁰ Profodd Cymru allfudiad sylweddol iawn yn ystod y 1980au – rhwng 1981 a 1987 aeth bron 270,000 o Gymry dros Glawdd Offa.¹¹ O ran ffyniant yr iaith, teimlwyd yr ergydion gwaethaf yng nghadarnleoedd y Gymraeg yn y gogledd a'r gorllewin ac yn natur y boblogaeth a gollwyd. Erbyn diwedd y 1980au roedd 28,000 o bobl yn gadael Gwynedd, Dyfed a Chlwyd bob blwyddyn, a hanner y rheini yn bobl ifainc rhwng 15–29 oed.¹² Oherwydd prisiau chwyddedig tai, prinder tai ar rent mewn rhai cymunedau, diffyg cyfleoedd economaidd, prinder cyfleusterau cymdeithasol ac adloniadol, ac atyniad addysg uwch tu allan i Gymru, tlodwyd cadarnleoedd y Gymraeg o rai o'u merched a'u meibion mwyaf egniol a disglair. Weithiau, wrth gwrs, gadael Cymru dros dro a wnai rhai o'r bobl hyn, gyda'r bwriad o ddychwelyd i'w cynefin ar ôl ennill profiad gwaith neu ymweld â rhannau eraill o'r byd. Weithiau, cael eu denu i Gaerdydd a wnânt oherwydd canoli llawer o sefydliadau cenedlaethol yn y brifddinas sy'n cynnig cyfleoedd gwaith nodedig i Gymry Cymraeg, megis yn y cyfryngau neu Lywodraeth Cymru. Ond yn llawer rhy fyny, bydd llawer o'r bobl ifainc hyn yn gadael eu cynefin yn barhaol gan beri colli cyfran bwysig a dylanwadol o siaradwyr Cymraeg.

Yn anffodus, anodd iawn yw crynhoi ystadegau cynhwysfawr o'r cyfrifiadau am batrymau allfudiad, gan bod y data wedi ei wyro at ardaloedd derbyn yn hytrach nag ardaloedd cyfrannol. Ychydig iawn o ffynonellau, mewn

¹⁰ Carter, *Mewnfudo a'r Iaith Gymraeg*, t. 11.

¹¹ Office for National Statistics, *Population Trends*, Hydref 1988, Tabl 6.6.

¹² Ffigurau a gyflenwyd gan Adrannau Cynllunio Cyngor Sir Gwynedd, Cyngor Sir Clwyd a Chyngor Sir Dyfed ar gyfer 1990. Dyfynnwyd yn Cymdeithas yr Iaith Gymraeg, *Adroddiad ar yr Allfudiad* (Aberystwyth, 1991).

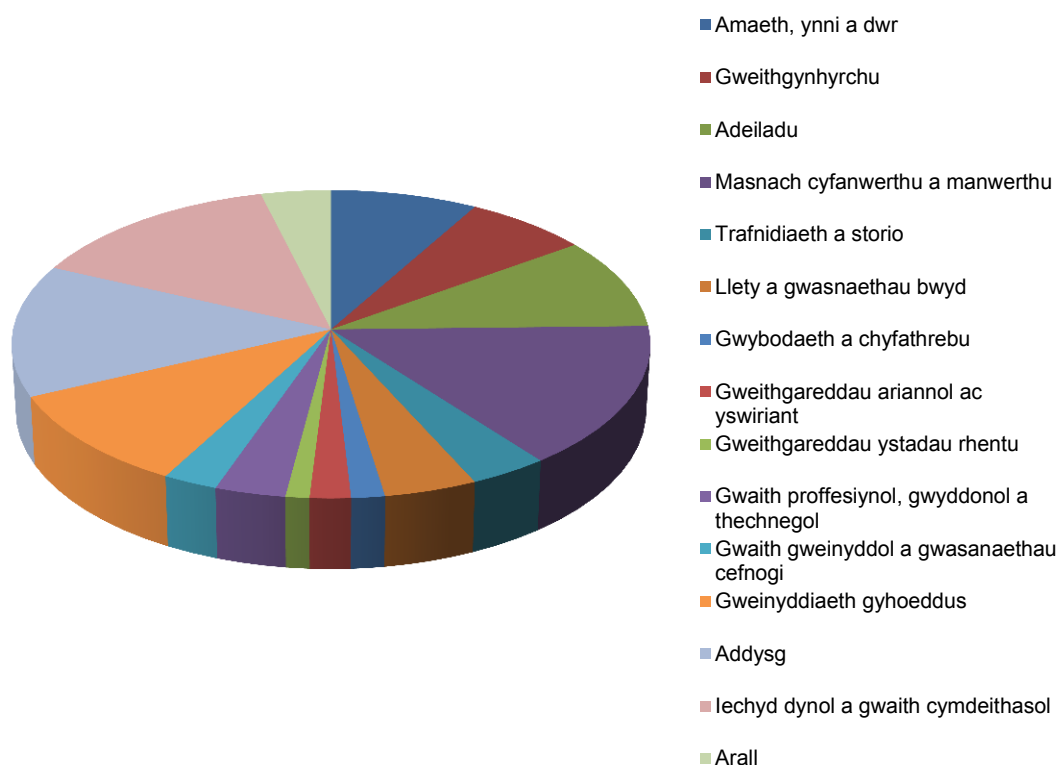
gwirionedd, y gellir eu defnyddio'n effeithiol er mwyn crynhoi'r wybodaeth bwysig hon, ond dangosodd Harold Carter bod modd defnyddio Cofrestr y Gwasanaeth Iechyd Gwladol er mwyn olrhain symudiadau poblogaeth rhwng ardaloedd awdurdodau unedol ledled Prydain wrth iddynt gofrestru gyda gwahanol feddygon teulu. Serch hynny, nid oes neb hyd yn hyn wedi defnyddio'r ffynhonnell hon ar gyfer cynnal astudiaeth gynhwysfawr o batrymau allfudo o Sir Gâr, tasg y dylid ymgymryd â hi ar fyrder er mwyn deall natur a graddfa y broblem ddemograffig affwysol hon.

6 Siaradwyr Cymraeg yn ôl Galwedigaeth, Diwydiant y Gyflogaeth a Dosbarth Economaidd-Gymdeithasol

Cyhoeddwyd rhywfaint o ddata ychwanegol hefyd yn sgil Cyfrifiad 2011 sydd yn rhoi darlun manwl o sefyllfa'r Gymraeg ar draws rhai themâu penodol, megis yn arbennig galwedigaeth, diwydiant y gyflogaeth, a dosbarth economaidd-gymdeithasol y trigolion.

O ran diwydiant y gyflogaeth, mae'n amlwg fod y siaradwyr Cymraeg yn tueddu i weithio yn bennaf o fewn Masnach Cyfanwerthu a Manwerthu (14.9 y cant), Iechyd Dynol a Gwaith Cymdeithasol (14.2 y cant), ac Addysg (13.9 y cant) (**gw. Tabl 6.1 a Graff 6.1**). Roedd y canrannau hyn yn eitha tebyg i rai Cyfrifiad 2001 (sef 15.8 y cant, 14 y cant, a 10.7 y cant yn ôl eu trefn).

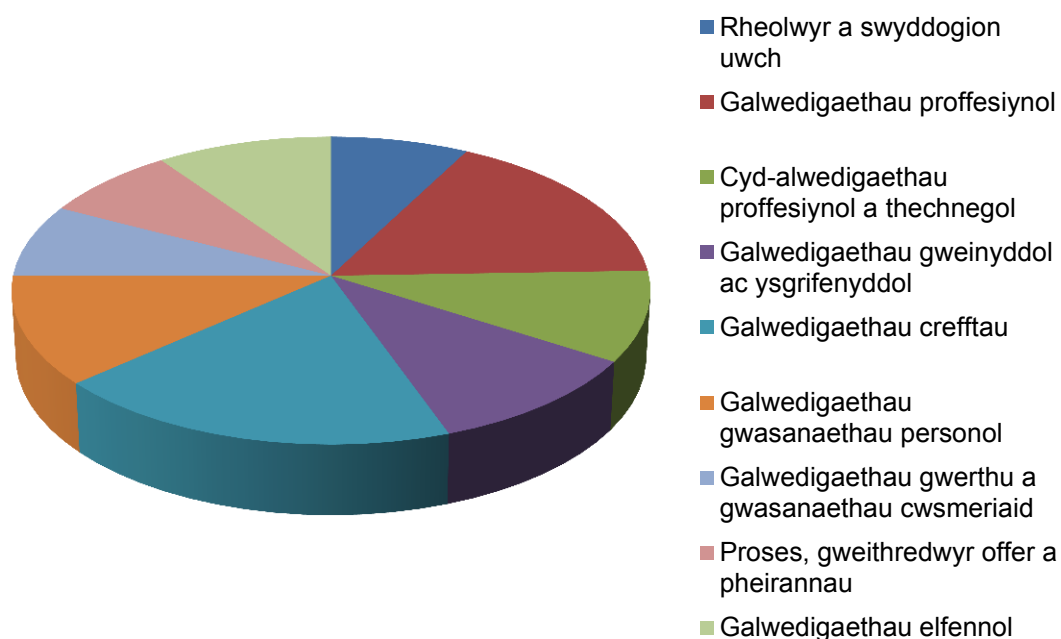
Dosbarthiad Siaradwyr Cymraeg yn ôl Diwydiant y Gyflogaeth, Sir Gaerfyrddin 2011



Fodd bynnag, profwyd gostyngiad arwyddocaol yng nghanran y siaradwyr Cymraeg a gyflogwyd yn y sector Gweithgynhyrchu – o 11.6 y cant yn 2001 i 6.9 y cant yn 2011. Erbyn hyn, dim ond 8.2 y cant o'r Cymry Cymraeg sy'n gweithio o fewn y sector Amaeth, sy'n ganlyniad uniongyrchol i ddirywiad cyffredinol y diwydiant yn ystod y blynyddoedd diweddar. O edrych ar yr ystadegau o gyfeiriad gwahanol, gwelir bod cyfran sylweddol o drigolion y sir sy'n gweithio o fewn y sector Amaeth yn gallu siarad Cymraeg (56.8 y cant), er bod y ganran honno'n is na'r ganran cyfatebol ar gyfer 2001 (65.1 y cant). Y sector nesaf â'r ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg eu hiaith oedd Addysg (55.1 y cant) a wedyn Gweinyddiaeth Gyhoeddus (46.7 y cant) – yn brawf o bwysigrwydd cynyddol sgiliau dwyieithog i'r sector gyhoeddus ac, yn ei dro, pwysigrwydd y sector gyhoeddus i gynhaliaeth yr iaith Gymraeg. Y sectorau Seisnigaf yn Sir Gâr yn 2011 oedd Gweithgareddau Gweinyddol a Gwasnaethau Cefnogi (67.6 y cant yn ddi-Gymraeg), Gweithgynhyrchu (67.1 y cant), a'r sector Llety a Gwasanaethau Bwyd (66.5 y cant) – gan atgyfnerthu delwedd draddodiadol y sector twristiaeth fel un sydd yn ei hanfod yn ddiwydiant Seisnig a dieithr). Noder bod mwyafrif sylweddol o weithwyr sector mwyaf niferus y sir, sef Masnach Cyfanwerthu a Manwerthu, lle cyflogid 13,502 o drigolion y sir, hefyd yn ddi-Gymraeg (62.6 y cant).

Ceid patrymau diddorol iawn i alwedigaeth trigolion Sir Gâr yn 2011 (**gw. Tabl 6.2 a Graff 6.2**). O ran holl drigolion y sir, perthynai'r mwyafrif o bobl mewn gwaith yn Sir Gâr i'r Galwedigaethau Crefftau (19 y cant, o gymharu â 16.6 y cant yn 2001).

Galwedigaethau Siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin, 2011



Yr oedd canran ychydig yn uwch o siaradwyr Cymraeg yn perthyn i'r galwedigaethau hyn na'r di-Gymraeg (14.9 y cant), tra mai'r galwedigaethau Gwerthu a Gwasanaethau Cwsmeriaid a'r galwedigaethau Proses, Gweithredwyr Offer a Pheiriannau oedd y ddau sector alwedigaethol lleiaf poblogaidd ymhlith y siaradwyr Cymraeg (7.6 y cant). O edrych ar yr ystadegau mewn modd ychydig yn wahanol, fe allwn weld y rhaniad ieithyddol o fewn y gwahanol alwedigaethau. Y peth cyntaf i sylwi arno yw cyn lleied o'r Rheolwyr a'r Swyddogion Uwch oedd yn siarad Cymraeg (34.8 y cant yn siarad Cymraeg o gymharu â 65.2 y cant yn ddi-Gymraeg, oedd hyd yn oed yn is na'r canrannau cyfatebol yn 2001, sef 39.9 y cant o gymharu â 60.1 y cant). Atega hyn ddadl gref gan Delyth Morris a Glyn Williams sydd wedi dangos fod tuedd gyson i Gymry Cymraeg gael eu diystyru ar gyfer swyddi rheoli, a bod cyfran uwch na'r cyfartaledd o bobl ddi-Gymraeg yn meddiannu swyddi rheolwyr ar draws Cymru, ac yn enwedig yn yr ardaloedd traddodiadol Cymraeg.¹³ Fodd bynnag, diddorol nodi mai o fewn y sector breifat y ceid y bwch ieithyddol mwyaf rhwng Rheolwyr a Swyddogion Uwch: tra bod 36.5 pwynt canran o wahaniaeth rhwng Rheolwyr a Pherchnogion y sector breifat (68.2 y cant yn ddi-Gymraeg a 31.8 y cant yn gallu siarad Cymraeg), roedd y bwch yn gostwng i 25.5 pwynt canran rhwng Rheolwyr a Chyfarwyddwyr Corfforaethol y sector gyhoeddus (62.7 yn ddi-Gymraeg a 37.3 y cant yn gallu siarad Cymraeg).

Tra yn 2001 gellid nodi bod cyfran uwch o bobl a gyflogwyd yn y Galwedigaethau Proffesiynol yn Sir Gaerfyrddin yn siarad Cymraeg (53.0 y cant o gymharu â 47.0 y cant), nid oedd hynny yn wir fodd bynnag yn 2011 (46.3 y cant o bobl broffesiynol Sir Gaerfyrddin a siaradai Gymraeg yn 2011 tra bod 53.7 y cant ohonynt bellach yn ddi-Gymraeg). Yn wir, ni cheid un sector galwedigaethol erbyn 2011 lle ceid fwy o siaradwyr Cymraeg na siaradwyr di-Gymraeg, er bod fwy o siaradwyr Cymraeg yn is-sectorau galwedigaethol Amaeth (62.9 y cant o gymharu â 37.1 y cant) ac Addysgu ac Addysg (60.4 y cant o gymharu â 39.6 y cant). Ceid fwy o siaradwyr di-Gymraeg yn is-sectorau galwedigaethol Tecstilïau ac Argraffu (65.7 y cant o gymharu â 34.3 y cant), y galwedigaethau Proses, Gweithredwyr Offer a Pheiriannau (67 y cant o gymharu â 33 y cant), a'r galwedigaethau Gweinyddol a Gwasanaethau Elfennol (65.2 y cant o gymharu â 34.8 y cant). Ymddengys fod y siaradwyr Cymraeg yn leiafrif hefyd o fewn y galwedigaethau gwerthu (35.9 y cant), ond yn cynrychioli fwy o ganran o'r gweithlu oddi fewn i'r galwedigaethau gwasanaethau cwsmeriaid (41.3 y cant), gan unwaith eto danlinellu pwysigrwydd sgiliau dwyieithog wrth ddelio gyda'r cyhoedd oddi fewn i'r sector gyhoeddus. Pe rhoddid yr un pwyslais ar gynnig gwasanaethau dwyieithog o fewn y sectorau preifat a gwirfoddol mae'n siŵr y byddai canrannau'r siaradwyr Cymraeg yn cynyddu yn y sectorau hynny hefyd.

¹³ Glyn Williams and Delyth Morris, *Language Planning and Language Use: Welsh in a Global Age* (Cardiff, 2000), pp.129-35.

Gorffenna'r tablau thematig trwy edrych ar ddosbarth economaidd-gymdeithasol trigolion Sir Gaerfyrddin (**gw. Tabl 6.3 a Graff 6.3**). Diddorol yw nodi bod 20.7 y cant o'r siaradwyr Cymraeg yn perthyn i'r galwedigaethau rheoli a phroffesiynol is (o gymharu â 18.7 y cant o'r di-Gymraeg), 14.8 y cant yn perthyn i'r galwedigaethau lled-arferol, a 13.6 y cant yn gyflogwyr bach ac yn weithwyr hunan-gyfrif. Dim ond 6.4 y cant o'r siaradwyr Cymraeg oedd yn perthyn i'r galwedigaethau uwch-reoli a galwedigaethau proffesiynol. Yn wir, yr oedd 60.4 y cant o'r dosbarth economaidd-gymdeithasol hwn yn ddi-Gymraeg, a 39.6.0 y cant yn unig yn siarad Cymraeg (tra yn 2001 yr oedd 58.0 y cant yn ddi-Gymraeg a 42.0 y cant yn gallu siarad Cymraeg). Mewn gwirionedd, ceid canrannau uwch o siaradwyr Saesneg na Chymraeg ar draws pob un o'r 8 dosbarth economaidd-gymdeithasol. Yr oedd canrannau tipyn yn uwch o'r is-gategori di-waith hir dymor hefyd yn ddi-Gymraeg (75.3 y cant o gymharu â 24.7 y cant a allai siarad Cymraeg).

Casgliadau

Cyflwr y Gymraeg yn 2011

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae'r Gymraeg yn parhau i fod yn **iaith ar drai** yn Sir Gaerfyrddin. Rhwng 2001 a 2011, gostyngodd niferoedd y siaradwyr Cymraeg o 83,802 i 78,048 – sef gostyngiad o -7.4 y cant yng nghyfanswm y rheini a fedrai ei siarad.
- Digwyddodd hynny yn ystod cyfnod pan fu cynnydd net ym mhoblogaeth gyfan y sir, gan beri bod canran y siaradwyr Cymraeg wedi disgyn o 50.1 y cant yn 2001 i 43.9 y cant erbyn 2011 – sef gostyngiad o -6.2 y cant yn y canrannau, gyda'r canlyniad fod y **siaradwyr Cymraeg am y tro cyntaf erioed yn leiafrif** oddi fewn i Sir Gaerfyrddin.
- Sir Gaerfyrddin profodd y **gostyngiad mwyaf** yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg o **holl siroedd Cymru** rhwng 2001 a 2011 (Ceredigion -4.5 y cant, Gwynedd -3.3 y cant).
- Er methiant y Gymraeg yn genedlaethol i ail-adrodd canlyniadau calonogol Cyfrifiad 2001 pan brofwyd cynnydd am y tro cyntaf erioed yng nghanrannau'r siaradwyr Cymraeg, roedd yr iaith yn dal ei thir yn weddol, ac yn dal i ddangos *cynnydd* net o 53,918 yn niferoedd y siaradwyr yn ystod cyfnod o ugain mlynedd rhwng 1991 a 2011. Fodd bynnag, **colled net** o 11,165 a brofodd Sir Gaerfyrddin yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn ystod yr un cyfnod.
- O safbwynt niferoedd siaradwyr, serch hynny, Sir Gaerfyrddin oedd â'r **cyfanswm mwyaf o siaradwyr Cymraeg** o holl awdurdodau lleol Cymru yn 2011 unwaith eto. Ceid casgliadau sylweddol iawn o siaradwyr yn nhrefi'r sir, yn enwedig Llanelli (5,732) a Chaerfyrddin (5,123), ac yr oedd ardaloedd ôl-ddiwydiannol Cwm Gwendraeth a Dyffryn Aman yn cynnwys 10,463 a 12,267 o siaradwyr.
- Amlygai patrymau dosbarthiad y siaradwyr o ran canran o'r boblogaeth gyfan fod yr iaith yn dal i fod **ar ei chryfaf ar draws Cwm Gwendraeth** (lle y cynrychiolent 62.4 y cant o'r boblogaeth), ac mewn wardiau unigol megis Cwarter Bach (67.4 y cant) a Phenygroes (62.2 y cant) yn Nyffryn Aman. Serch hynny, nid oedd un ward etholiadol bellach yn y sir gyfan lle y gallai 70 y cant neu ragor o'r boblogaeth siarad Cymraeg.
- Yn wardiau **tref Llanelli yr oedd yr iaith ar ei gwanaf** o safbwynt canran y siaradwyr (23.8 y cant), tra bod y siaradwyr Cymraeg yn dal i golli tir a lleihau yn nhrefi Caerfyrddin (lle'r oedd canran y siaradwyr Cymraeg yn 37.6 y cant). Porth Tywyn (32.2 y cant), Llanymddyfri (40.3 y cant) a Hendy-gwyn (42.4 y cant). Ond Rhydaman a brofodd y dirywiad ieithyddol mwyaf o holl drefi'r sir rhwng 2001 a 2011, gan ostwng o 62.1 y cant i 49.9 y cant - gwahaniaeth o -12.2 y cant.

- Profwyd **colledion sylweddol hefyd yng nghefn gwlad**, gan gynnwys ym mhen uchaf a phen gwaelod Dyffryn Teifi – disgynnodd canrannau siaradwyr Cymraeg ward Cynwyl Gaeo o 58.0 y cant yn 2001 i 46.7 y cant yn 2011 (gwahaniaeth o -11.3 y cant), tra disgynnodd y canrannau yng Nghenarth o 60.4 y cant i 48.8 y cant (gwahaniaeth o -11.6 y cant).
- Pan gymherir canlyniadau cyfrifiad 2011 gyda 1991 (trwy gymharu ystadegau ar lefel y cymunedau), gwelir bod 69 o'r 72 cymuned yn Sir Gaerfyrddin wedi profi dirywiad ieithyddol. Mewn cyfnod o ugain mlynedd profodd cymuned Llanwinio ostyngiad o -21.5 y cant yn nghanrannau ei siaradwyr Cymraeg, tra bod cymunedau Abernant a Chastellnewydd Emlyn, hefyd yng ngorllewin y sir, wedi profi gostyngiad o -19.0 y cant a -18.9 y cant, tra profodd cymunedau megis Cynwyl Gaeo (-16.3 y cant, Llansadwrn (-16.7 y cant) a Llanycrwys (-16.9 y cant) ostyngiadau tebyg yn ardaloedd gwledig dwyrain y sir.
- Eithriadau prin iawn oedd y cymunedau hynny a brofodd cynnydd yn y canrannau o siaradwyr Cymraeg yn ystod yr un cyfnod, ac nid yw'n gyddigwyddiad fod y 3 (Eglwysgymun 5.9 y cant, Pentywyn 5.7 y cant, a Threflan Talacharn 2.2 y cant) i gyd ar arfordir de-orllewinol y sir ac yn dechrau o fan eithaf gwan yn ystadegol yn y lle cyntaf. Noder bod y cynnydd hwn mewn canrannau yn cynrychioli o ran nifer dim mwy na 52 person ychwanegol, a hynny mewn ugain mlynedd – felly go brin fod y cynnydd o unrhyw arwyddocâd ystadegol neilltuol, er bod unrhyw gynnydd, wrth gwrs, i'w groesawu yn wyneb canlyniadau sydd fel arall yn eithriadol o siomedig.

Grwpiau oed

- O safbwynt dosbarthiad siaradwyr Cymraeg ar draws y grwpiau oed, ceir y **canrannau uchaf ymhlith y grŵp 3-15 oed** (57.7 y cant) **a'r rhai 85 oed neu'n hŷn** (56.9 y cant).
- O fewn oed ysgol, noder bod 60.0 y cant o blant 5-9 oed a 60.1 y cant o blant 10-14 yn gallu siarad Cymraeg (cymharer â 60.5 y cant a 61.2 y cant yn 2001), gan brofi fod y canrannau'n dal eu tir yn weddol o fewn grwpiau oed ysgol. Tystia'r canrannau hefyd i lwyddiant system addysg y sir i gynhyrchu a chynnal siaradwyr Cymraeg yn ystod eu gyrfa addysgol (er bod y canrannau'n disgyn yn brin o hyd o nod polisi addysg y sir o greu disgyblion cwbl ddwyieithog erbyn iddynt adael yr ysgol).
- Mae canrannau'r siaradwyr Cymraeg yn y grŵp 25-49 oed (36.4 y cant) gryn dipyn yn is na'r cyfartaledd sirol (43.9 y cant), ac yn sylweddol is na chanrannau'r siaradwyr Cymraeg yn y grŵp 15-24 oed yng nghanlyniadau 2001 (49.2 y cant), sy'n tystio i broses o shifft iaith wrth i'w siaradwyr yn raddol droi cefn ar y Gymraeg po bellaf y byddant o'u dyddiau ysgol.
- Noder bod 58.2 y cant o drigolion 3-15 oed Sir Gaerfyrddin (h.y. poblogaeth ysgol y sir) yn siarad Cymraeg yn 2001, ond yn 2011 dim ond 46.2 y cant o'r trigolion hyn (a fyddai'n 16-24 erbyn hynny), a gofnodwyd fel siaradwyr Cymraeg (colled o -12.0 y cant). Awgryma hyn bod cyfran

helaeth o'r rheini oedd yn blant ysgol deng mlynedd yn ôl wedi gollwng eu Cymraeg am ryw reswm.

- Ar ben arall yr ystod oedrannau, ceir rhybudd amserol mai parhau i ostwng fydd niferoedd a chanrannau siaradwyr Cymraeg y sir tra bydd y genhedlaeth hon o Gymry Cymraeg yn dal i gael eu colli bob blwyddyn drwy farwolaeth. Mae sefyllfa ieithyddol sy'n ddibynnol ar siaradwyr hŷn am gynnal y canrannau siaradwyr yn anghynnaladwy a bydd gostyngiad cyson yng nghanrannau siaradwyr y sir tan y bydd rhagor o siaradwyr yn cael eu cynhyrchu ymhlith y cenedlaethau iau.

Trosglwyddiad iaith

- Er bod bron hanner aelwydydd y sir yn cynnwys o leiaf un rhiant a allai siarad Cymraeg (yn seiliedig ar aelwydydd lle ceid plant 3 i 4 oed), dim ond 25.4 y cant o'r aelwydydd hynny sydd â'r ddau riant yn siarad Cymraeg (cymharer gyda 29.4 yn 2001). Yn wir, 5 ward yn unig oedd yn Sir Gâr erbyn 2011 lle'r oedd dros hanner yr aelwydydd yn Gymraeg eu hiaith.
- O safbwynt patrymau trosglwyddiad iaith, ar gyfartaledd ar draws y sir gyfan megir plant Cymraeg eu hiaith gan dri chwarter yr aelwydydd Cymraeg (hynny yw lle gall y ddau riant siarad Cymraeg, neu'r rhiant sengl nad ydyw'n byw gyda chymar). Ar draws y rhan helaethaf o'r sir, megir plant yn Gymraeg gan rieni Cymraeg eu hiaith fel arfer, gan dystio i lwyddiant y mentrau iaith a chynlluniau megis TWF wrth ddarbwylllo rhieni Cymraeg i fagu eu plant yn Gymraeg. Tystia hefyd i'r ymchwydd mewn hyder yn nefnyddioldeb y Gymraeg fel iaith fodern werthfawr a manteision cyffredinol dwyieithrwydd.
- Fodd bynnag, gwelir hefyd bod oddeutu chwarter aelwydydd Cymraeg y sir o hyd yn dewis magu eu plant yn Saesneg (canran weddol gyson oddi ar 2001).
- Ar aelwydydd cymysg eu hiaith (h.y. aelwydydd dau oedolyn lle siaredir Cymraeg gan un rhiant yn unig) mae'r gyfradd drosglwyddo cryn dipyn yn is (57.7 y cant) – ond yn uwch na 2001 (47.9 y cant). Ar lawr gwlad, amrywia'r cyfraddau trosglwyddo yn sylweddol iawn o 100 y cant yn wardiau Llanboidy, Llanfihangel Aberbythych a'r Glyn, i ward deheuol tref Caerfyrddin lle mae 16.7 y cant yn unig o'r plant 3 i 4 oed sy'n byw ar aelwyd gymysg ei hiaith a fagwyd i siarad Cymraeg. Anos gwrthsefyll dylanwadau Saesneg pan mai un rhiant yn unig a fedr siarad Cymraeg, sydd yn golygu fod fwy o ddibyniaeth ar y gyfundrefn addysg i gefnogi ac ategu'r Gymraeg a ddysgir ar yr aelwyd.

Ystod sgiliau iaith y boblogaeth

- Yn ôl canlyniadau 2011, mae gan 58.1 y cant o boblogaeth Sir Gaerfyrddin ryw wybodaeth o'r Gymraeg (hynny yw, o leiaf un sgîl ieithyddol megis deall, siarad, darllen a/neu ysgrifennu Cymraeg), o gymharu gyda 63.6 y cant yn 2001. Dyma'r drydedd ganran uchaf o blith holl awdurdodau

unedol Cymru (ar ôl Gwynedd 73.5 y cant ac Ynys Môn 69.6 y cant). Fodd bynnag, ymddengys bod yn Sir Gaerfyrddin gyfartaledd uwch na'r cyffredin o drigolion sydd yn gallu deall Cymraeg llafar yn unig (11.5 y cant), a'r cyfartaledd uchaf o drigolion sydd yn gallu siarad Cymraeg, ond heb fod yn gallu darllen nac ysgrifennu Cymraeg (15.3 y cant o siaradwyr Cymraeg y sir). Yr oedd y canrannau hyn yn eithriadol o uchel yn ardal Llanelli, lle'r oedd bron chwarter y siaradwyr Cymraeg yn methu darllen nac ysgrifennu Cymraeg.

- Mae'r bwlch llafar-llythrennedd hyn yn arwydd o ansefydlogrwydd ieithyddol ac yn fodd o adnabod ardaloedd sydd yn mynd trwy'r broses o shifft ieithyddol (gan fod y rheini sy'n anllythrennog yn yr iaith yn llawer fwy tebyg o ollwng yr iaith na'r rheini sy'n gallu darllen ac ysgrifennu Cymraeg yn ogystal â'i siarad). O ganlyniad, mae mawr angen canolbwyntio adnoddau mewn ardaloedd penodol megis Llanelli a'r cyffiniau, Dyffryn Aman, Caerfyrddin a'r cyffiniau, Llanymddyfri ac ardal Talacharn a Hendy-gwyn.

Patrymau o allfudo a mewnfudo

- Mae mewnfudo wedi profi i fod yn ddylanwad pwysig iawn o safbwynt Seisnigo rhannau helaeth o'r sir. Er nad oes cyfatebiaeth rhwng canrannau siaradwyr uniaith Saesneg a chanrannau pobl sydd wedi'u geni tu allan i Gymru mewn ardaloedd megis Llanelli, Cwm Gwendraeth, Dyffryn Aman a Chaerfyrddin, mae'n amlwg bod cysylltiad agos rhwng y ddeubeth yn yr ardaloedd gwledig. Bu mewnfudo sylweddol iawn i rai cymunedau ym mhen uchaf Dyffryn Tywi o Gilycwm hyd Llandeilo, yn ardal Bro Teifi rhwng Llangeler a Chenarth ac yn ardal Llanboidy. Er enghraifft, yn Llangeler yn 2011 yr oedd 45.5 y cant o'r trigolion yn ddi-Gymraeg a 40.7 y cant hefyd wedi cael eu geni y tu allan i Gymru.
- Lleiafrif bychan o'r mewnfudwyr hyn sydd wedi llwyddo i gymhathu i'w cymunedau mabwysiedig newydd trwy ddysgu'r Gymraeg (13.2 y cant). Awgryma'r ystadegau fod mewnfudwyr mewn cymunedau lle mae canran uchel iawn o'r boblogaeth gysefin yn siarad Cymraeg yn llawer fwy tebygol o gymhathu'n llwyddiannus a dysgu iaith y gymuned. Yn yr un modd, awgryma'r ystadegau hefyd nad oedd y mewnfudwyr i'r cymunedau hynny â'r canrannau isaf o siaradwyr Cymraeg o blith y boblogaeth gysefin yn teimlo unrhyw reidrwydd i ddysgu'r iaith oherwydd nad y Gymraeg oedd iaith y gymuned leol.
- Yn anffodus, er mor sylweddol a thyngedfennol yw effeithiau allfudiad ar ffyniant y Gymraeg, nid yw ystadegau'r cyfrifiad yn datgelu llawer. Dylid cynnal astudiaeth ar fyrder o Gofrestr y Gwasanaeth Iechyd Gwladol er mwyn deall natur a graddfa y broblem ddemograffig affwysol hon.

Patrymau cyflogaeth a menter

- 41.5 y cant o weithlu Sir Gaerfyrddin yn 2011 a allai siarad Cymraeg, o gymharu â 58.5 y cant oedd yn ddi-Gymraeg. Mae'r ganran hon yn is na'r

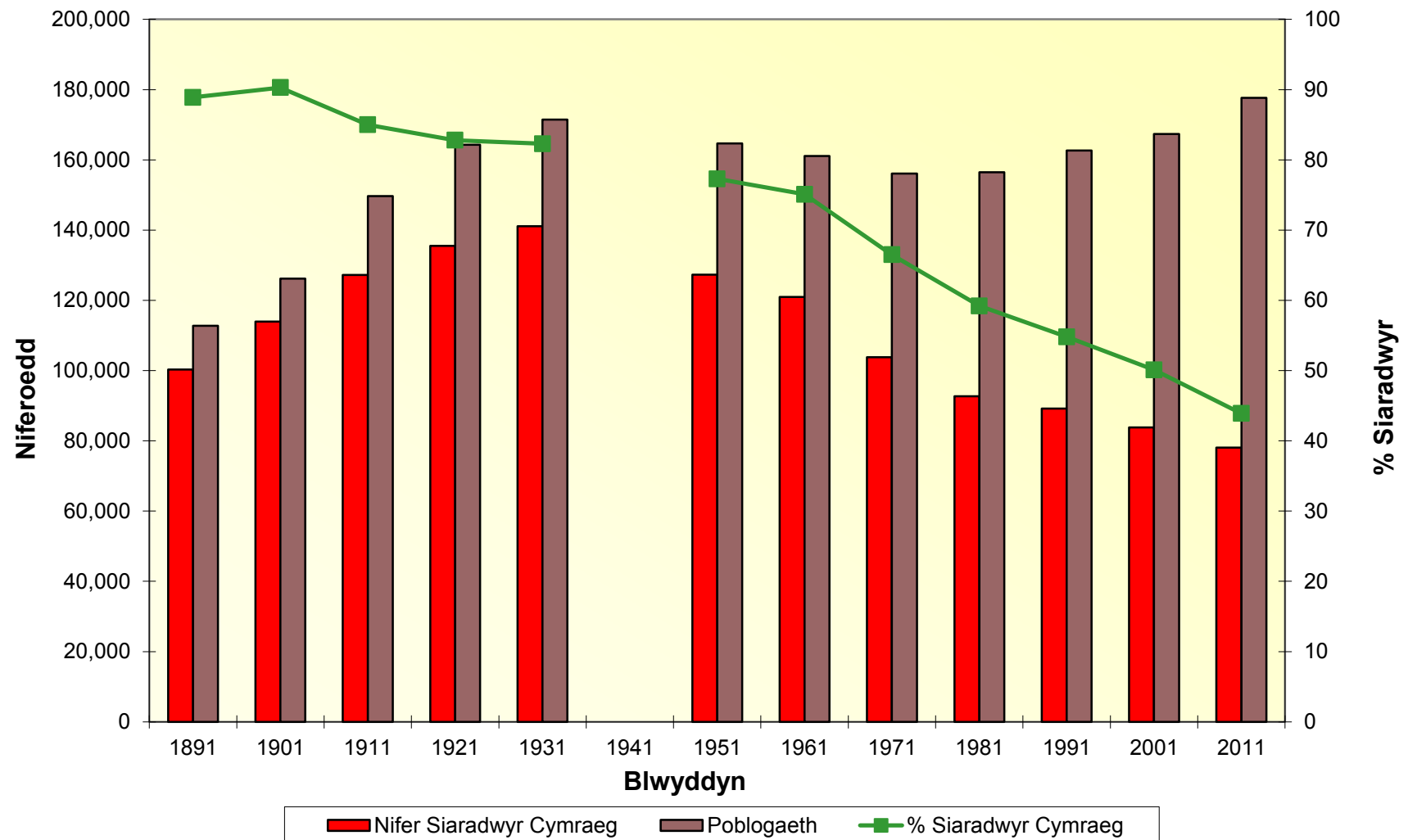
cyfartaledd sirol ac yn golygu fod y siaradwyr Cymraeg yn y lleiafrif o fewn y gweithle. Cyflogir y mwyafrif o siaradwyr Cymraeg o fewn y sector Masnach Cyfanwerthu a Manwerthu (14.9 y cant), Iechyd Dynol a Gwaith Cymdeithasol (14.2 y cant), ac Addysg (13.9 y cant). Erbyn hyn, dim ond 8.2 y cant o'r Cymry Cymraeg sy'n gweithio o fewn y sector amaeth. Mewn dau sector yn unig y mae'r siaradwyr Cymraeg yn y mwyafrif, sef Amaeth, lle mae 56.8 y cant o'r gweithwyr yn siarad Cymraeg (o gymharu gyda 65.1 y cant yn 2001), ac Addysg (55.1 y cant).

- Lleiafrif o weithwyr y sector Gweinyddiaeth Gyhoeddus sy'n gallu siarad Cymraeg (46.7 y cant) a hyd yn oed llai yw canran y rheini sy'n gweithio yn y sector Masnach Cyfanwerthu a Manwerthu (37.4 y cant) a'r sector Llety a Gwasnaethau Bwyd (33.5 y cant) sy'n gallu siarad Cymraeg, gan brofi fod angen hyrwyddo sgiliau dwyieithog ymhlith gweithluoedd y sectorau hynny sy'n cynnig gwasanaethau i'r cyhoedd – boed yn y sector gyhoeddus, breifat neu wirfoddol.

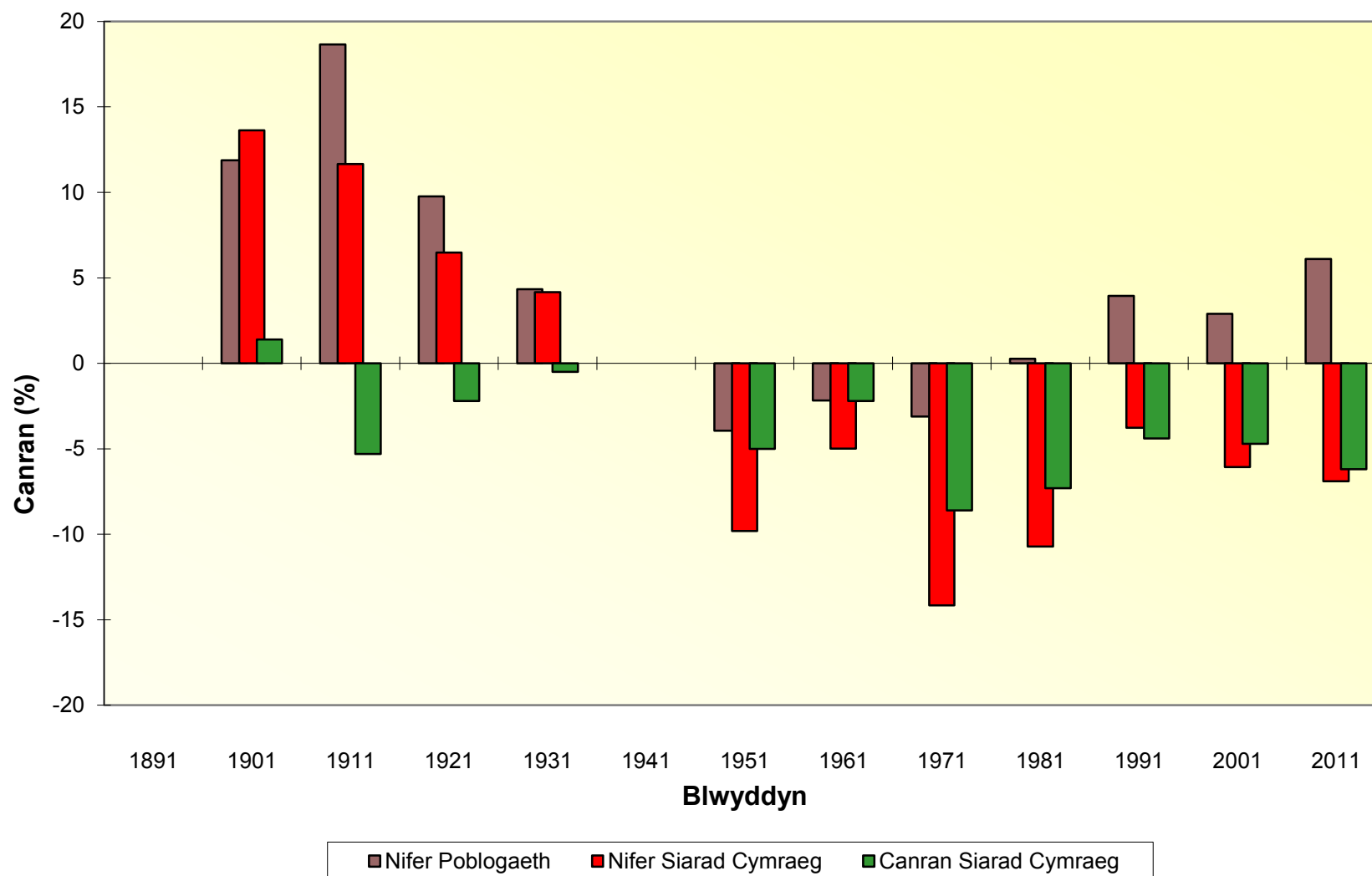
ATODIAD I:

Graffiau

Patrymau cynnydd mewn poblogaeth a dirywiad y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin, 1891-2011

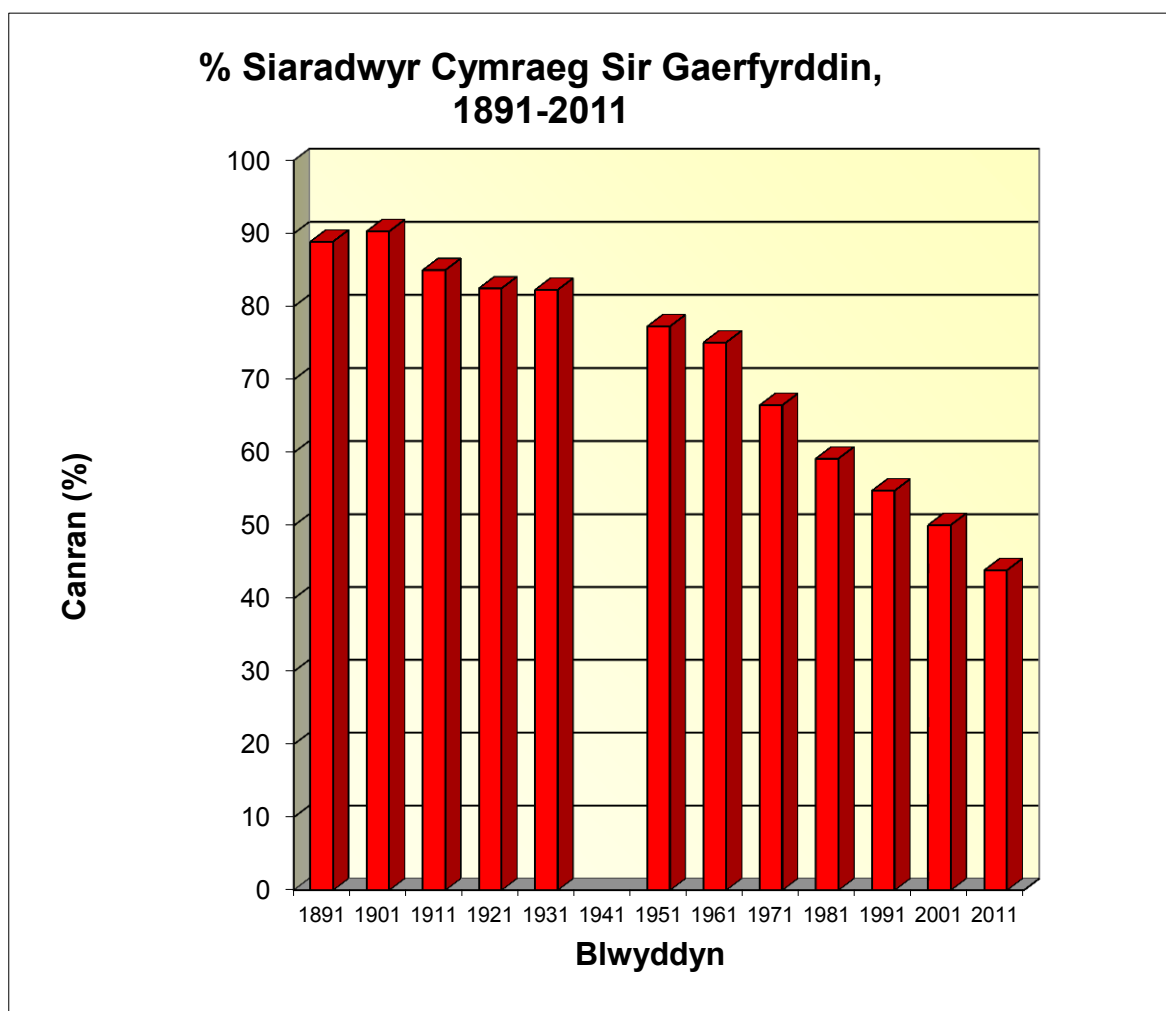


Newid mewn poblogaeth a siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin, 1891-2011

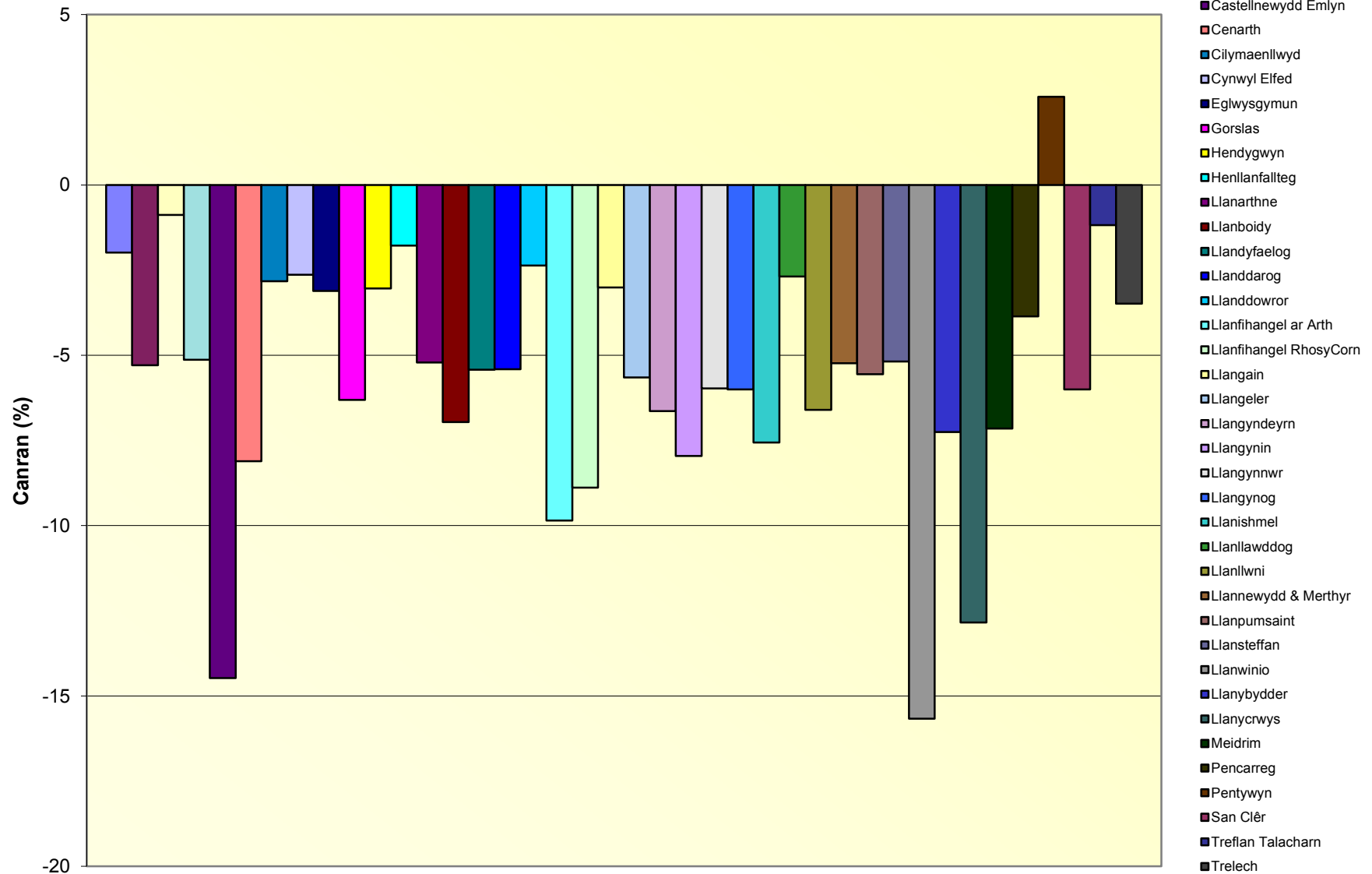


Siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin, 1891-2011

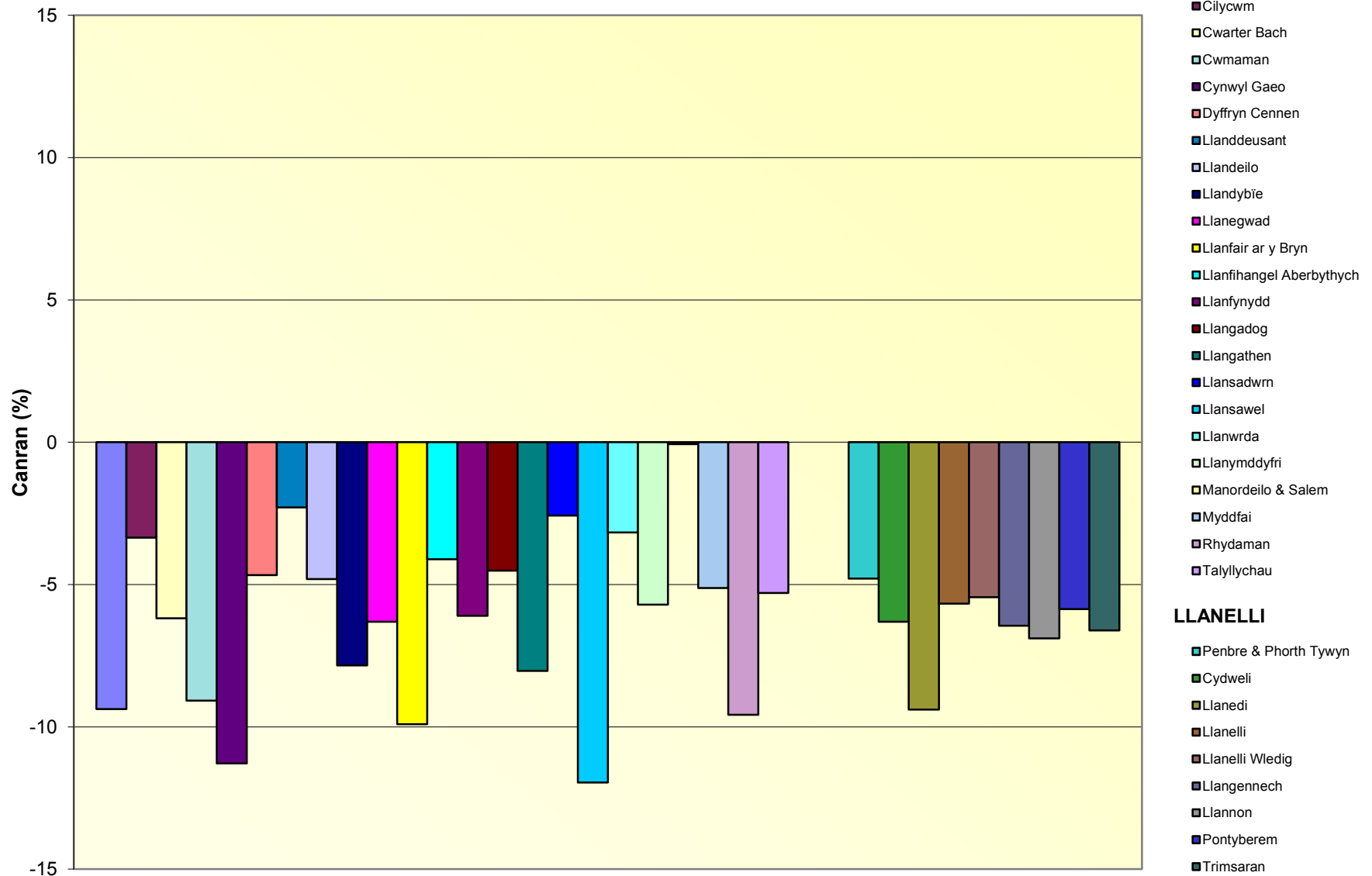
Blwyddyn	Niferoedd Siaradwyr Cymraeg	% Siaradwyr Cymraeg
1891	100,282	88.9
1901	113,947	90.3
1911	127,236	85.0
1921	135,487	82.5
1931	141,138	82.3
1941		
1951	127,295	77.3
1961	120,939	75.1
1971	103,825	66.5
1981	92,705	59.2
1991	89,213	54.8
2001	83,802	50.1
2011	78,048	43.9



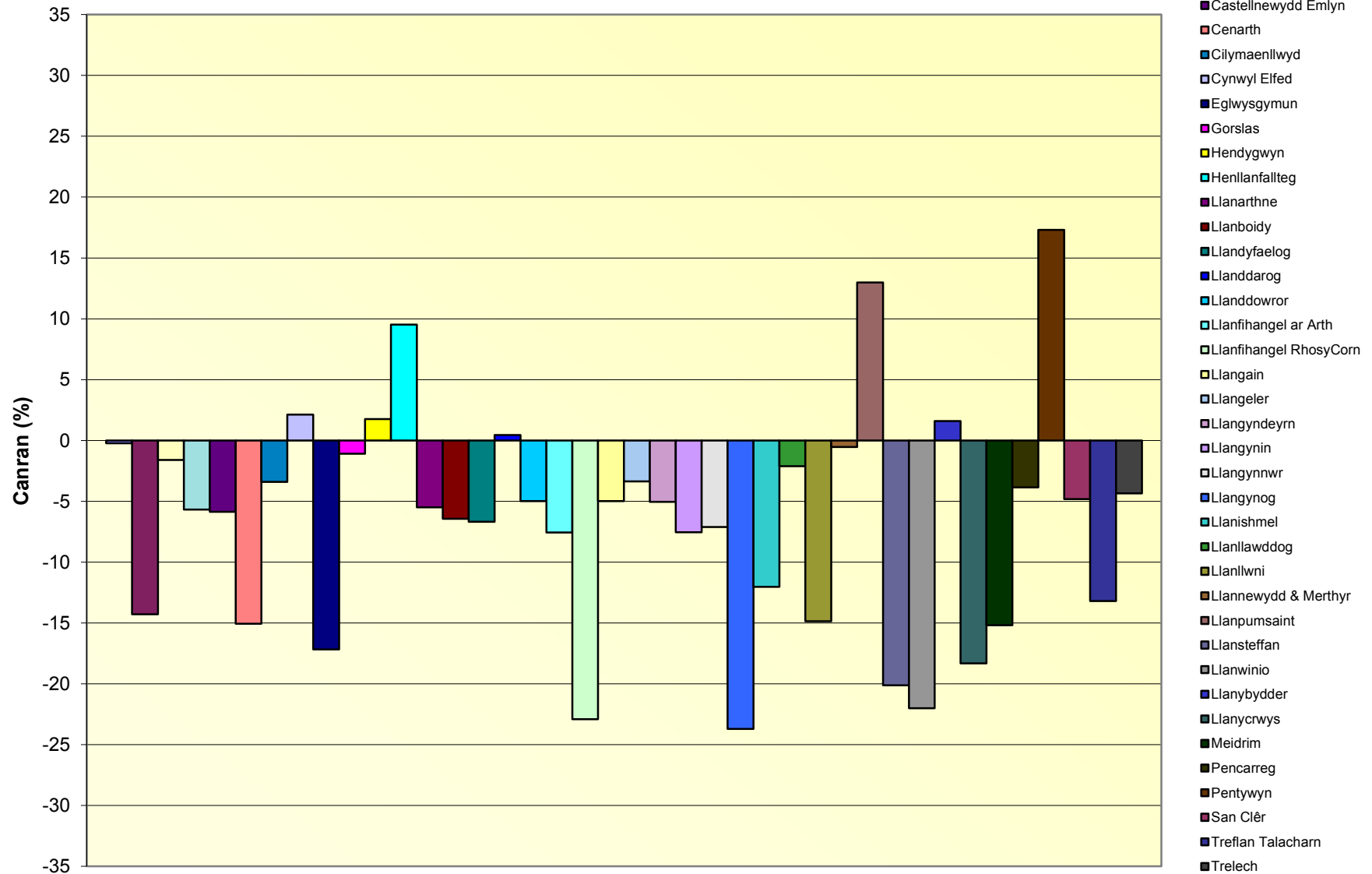
Siaradwyr Cymraeg, cymunedau Caerfyrddin: Gwahaniaeth % 2001-2011



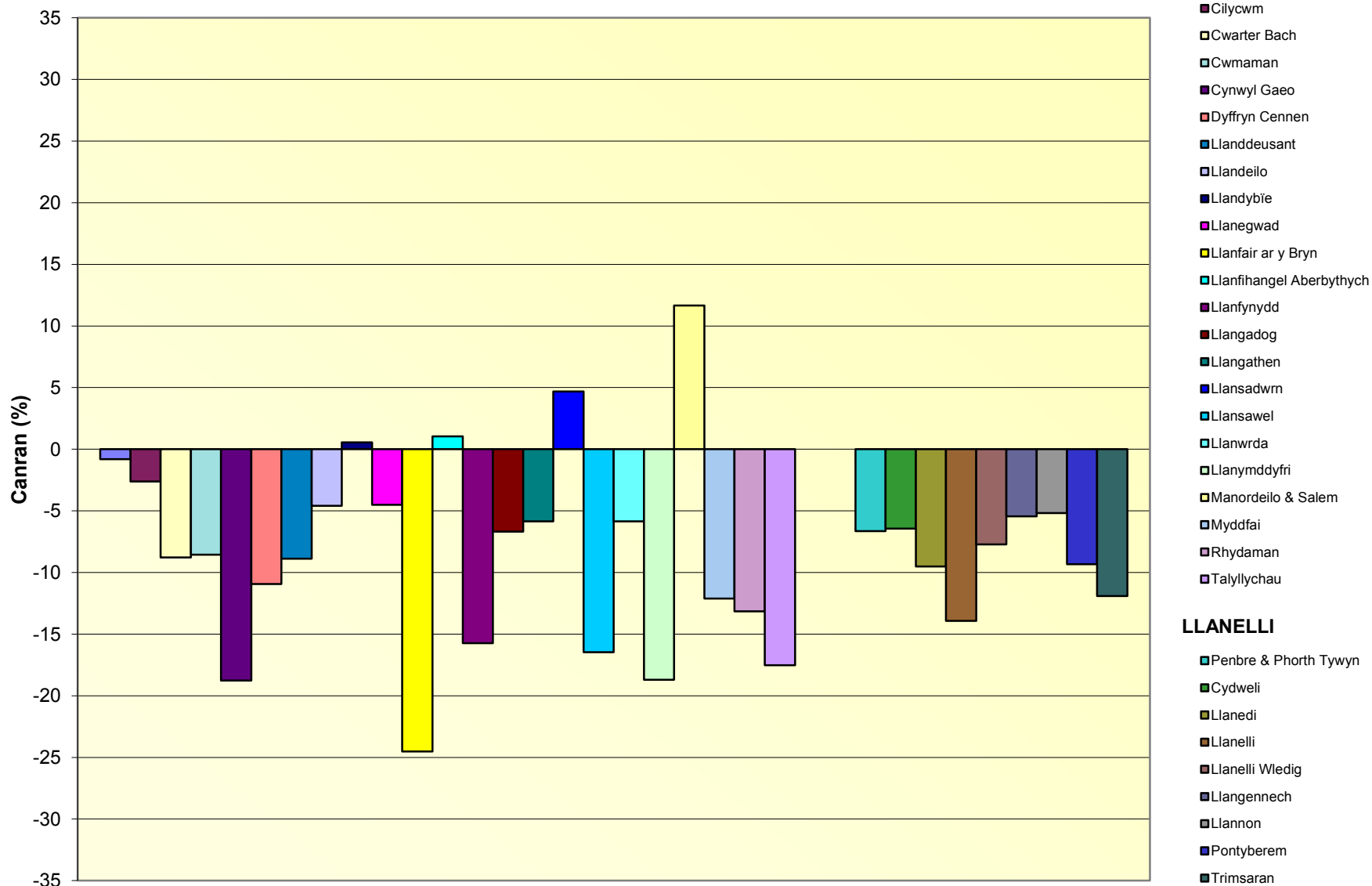
Siaradwyr Cymraeg, cymunedau Dinefwr a Llanelli: Gwahaniaeth % 2001-2011



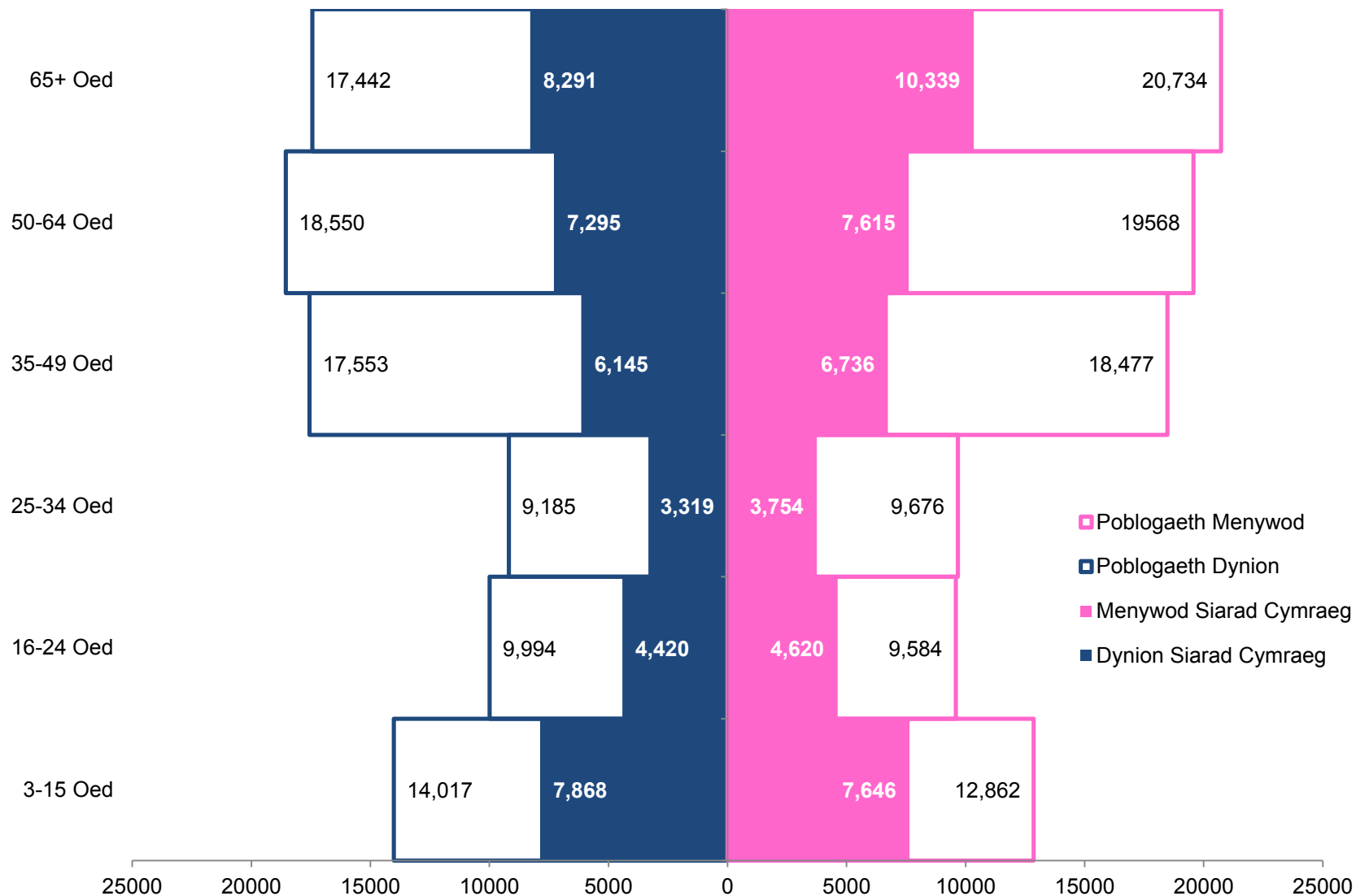
Siaradwyr Cymraeg, cymunedau Caerfyrddin: Newid % 2001-2011



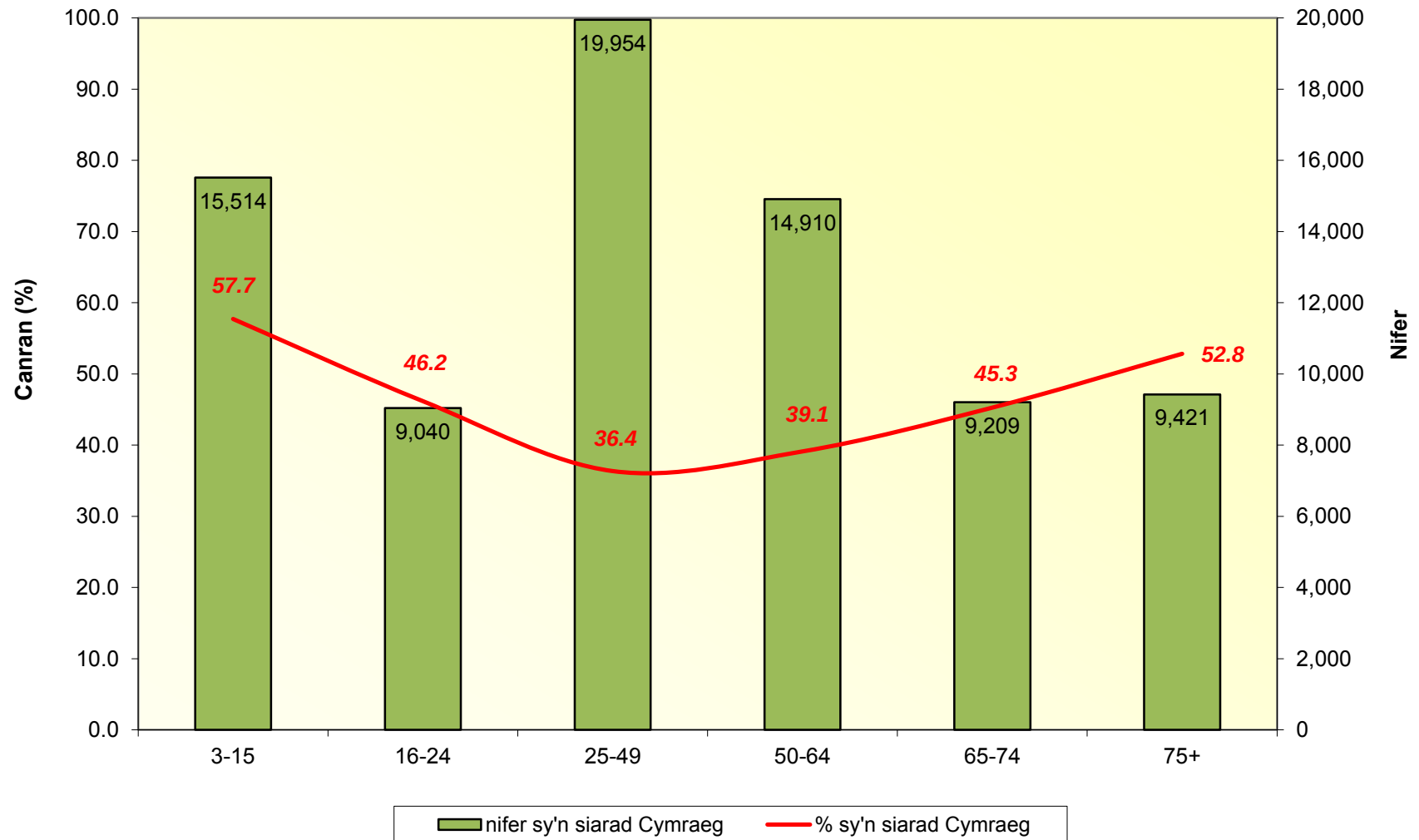
Siaradwyr Cymraeg, cymunedau Dinefwr a Llanelli: Newid % 2001-2011



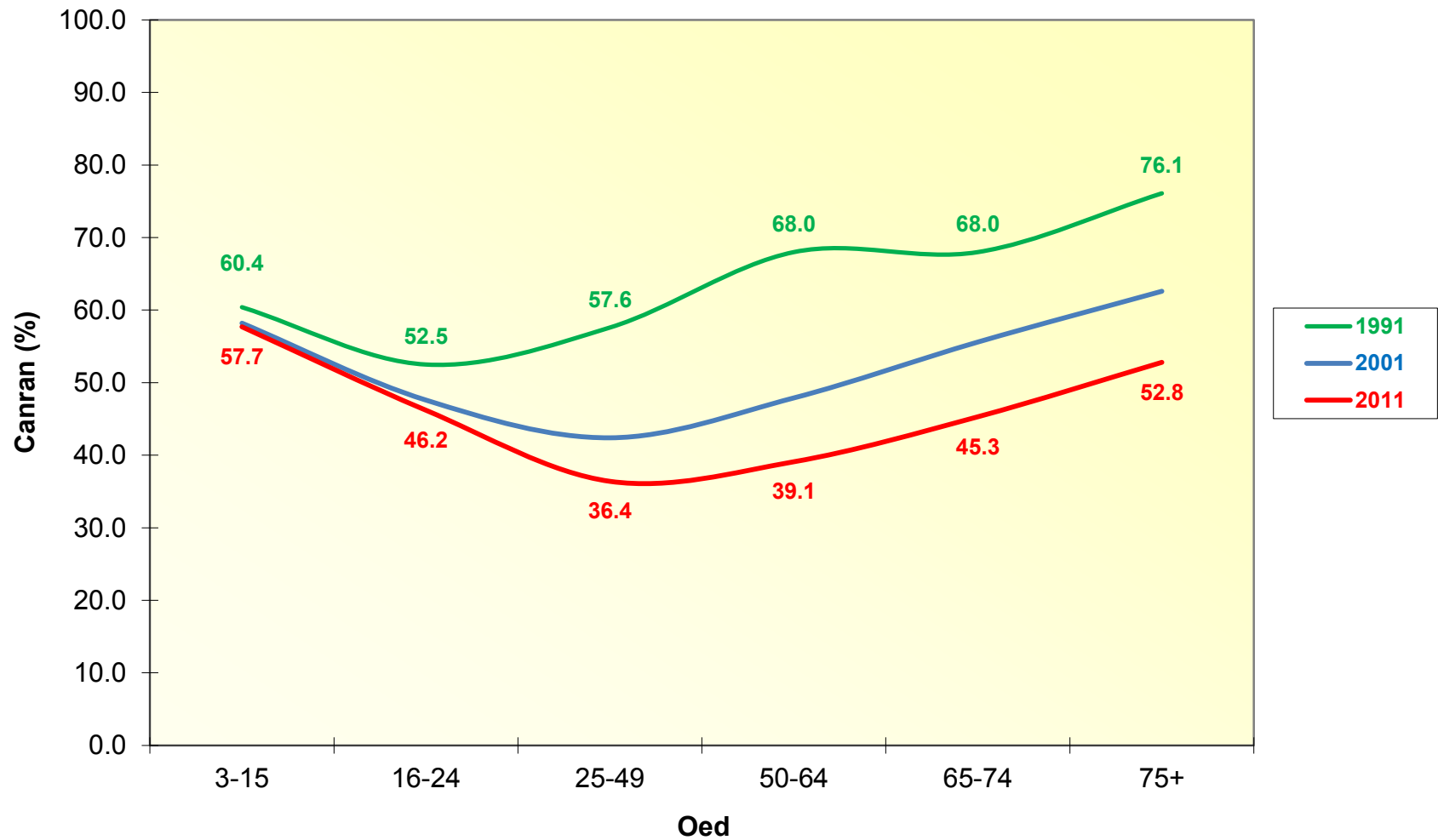
Siaradwyr Cymraeg yn ôl Oed a Rhyw



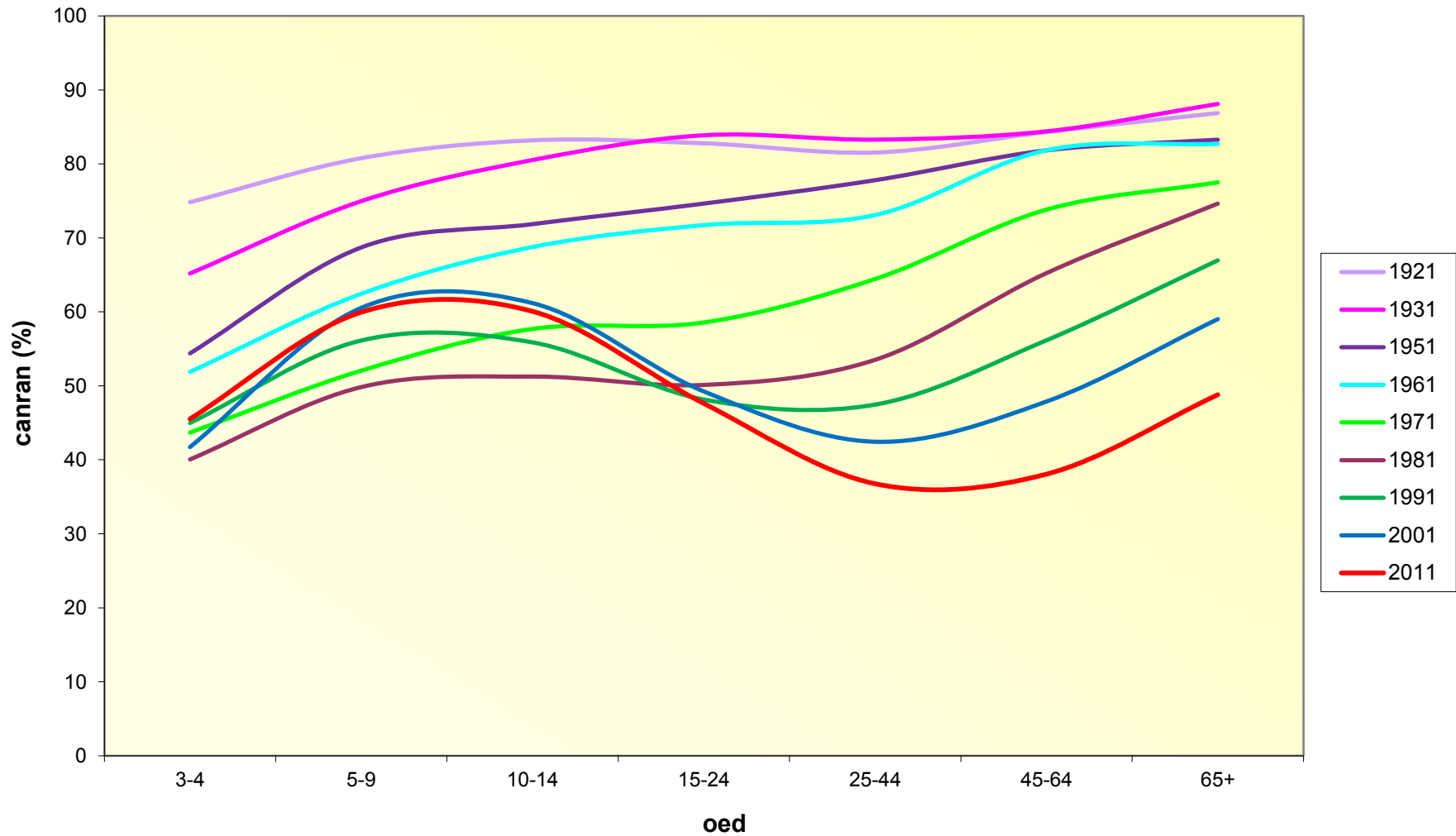
Gallu leithyddol yn ôl Oed, Sir Gaerfyrddin 2011



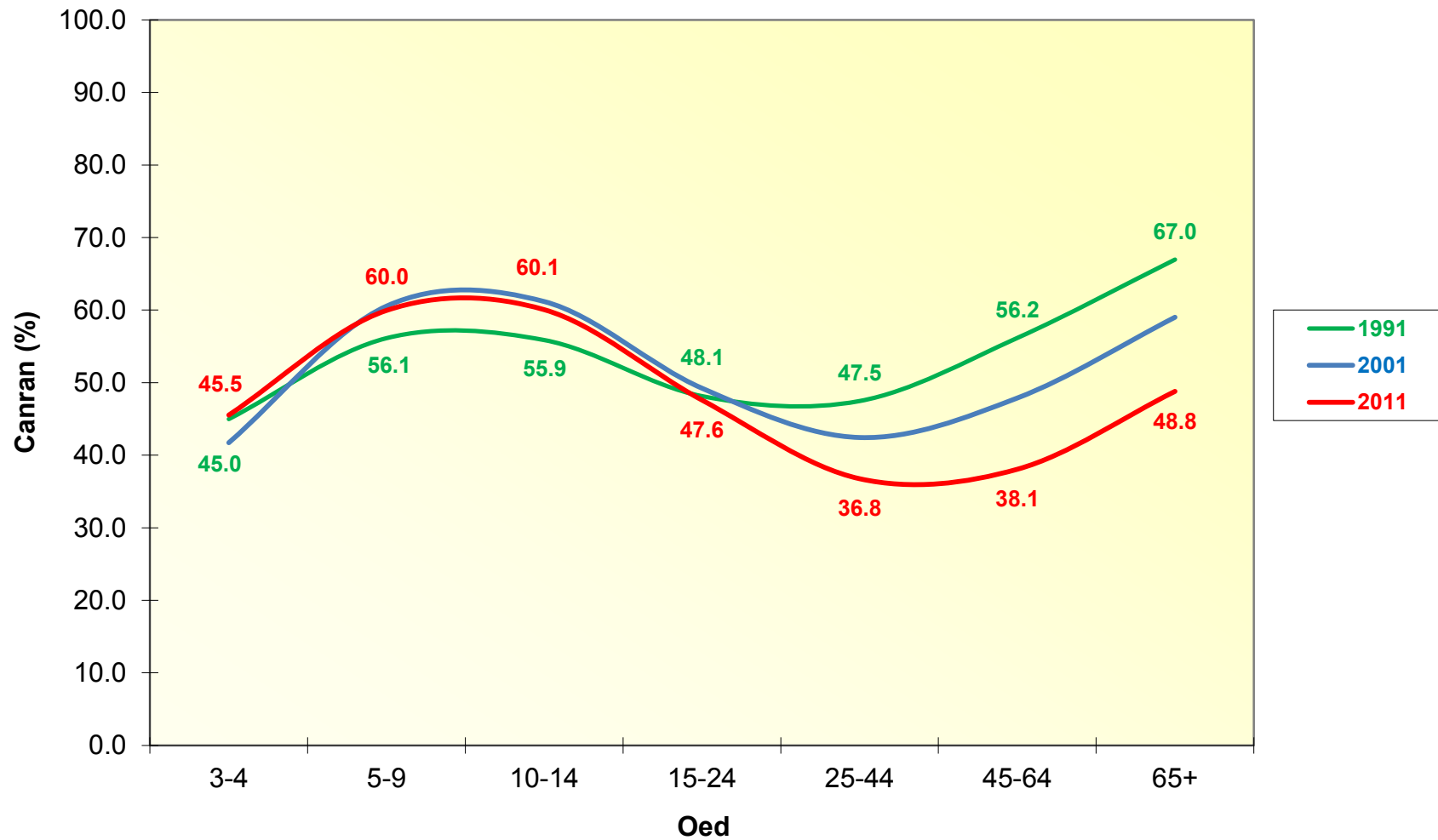
Gallu leithyddol yn ôl Oed Sir Gaerfyrddin, 1991-2011



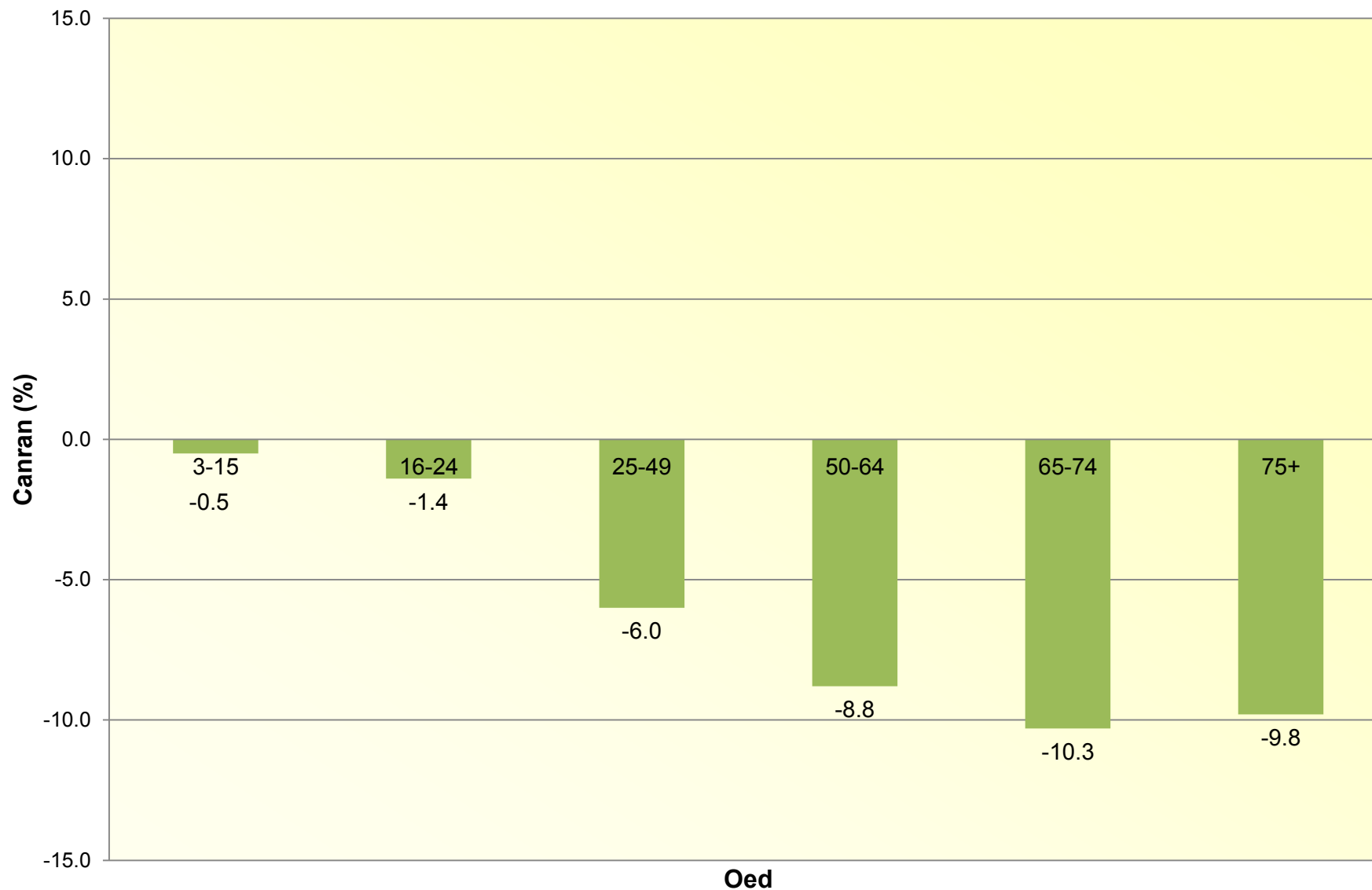
Gallu leithyddol yn ôl Oed, Sir Gaerfyrddin 1921-2001



Gallu leithyddol yn ôl Oed Sir Gaerfyrddin, 1991-2011

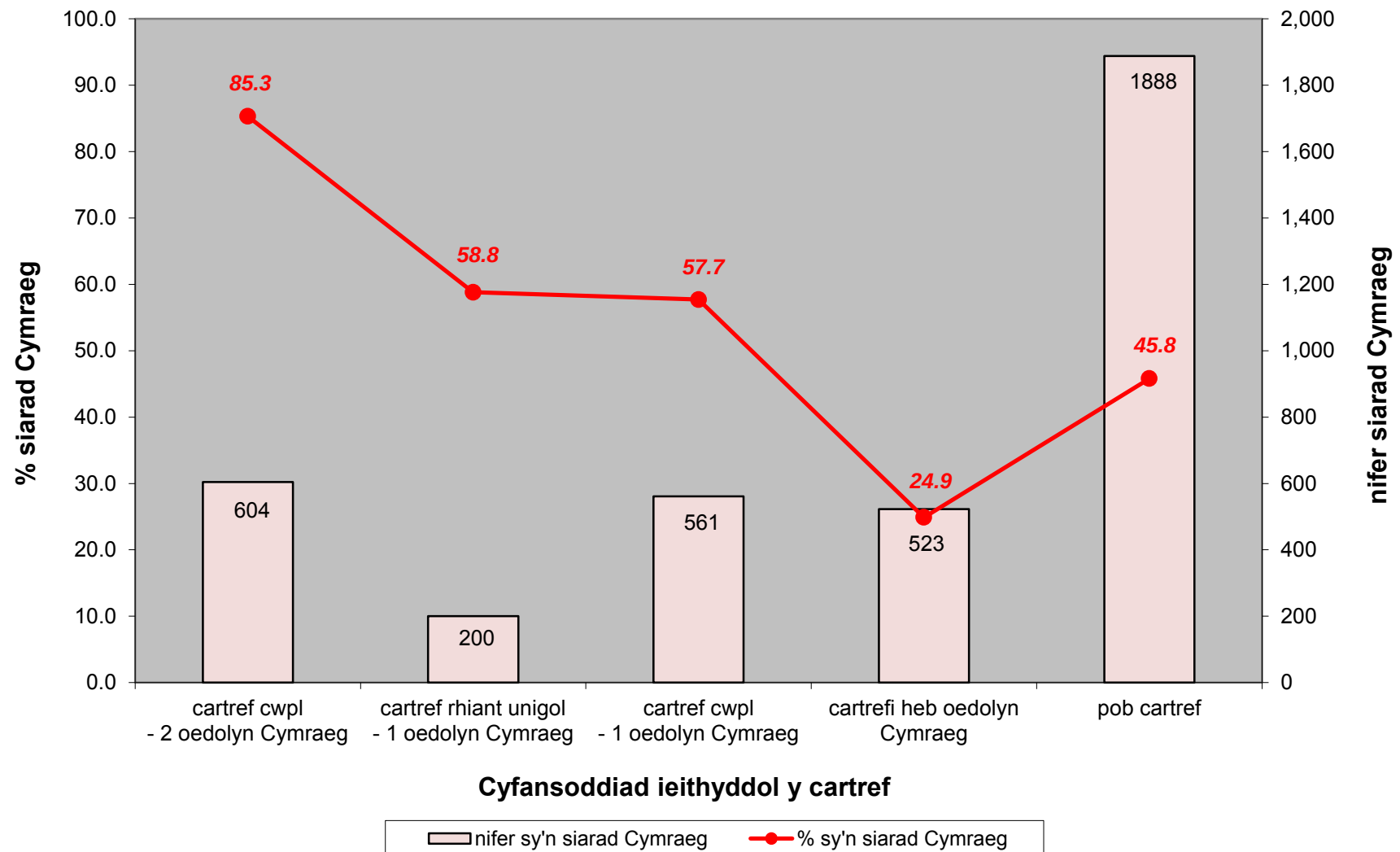


Newid yng nghanrannau pobl sy'n gallu siarad Cymraeg fesul grŵp oed, Sir Gaerfyrddin 2001-2011



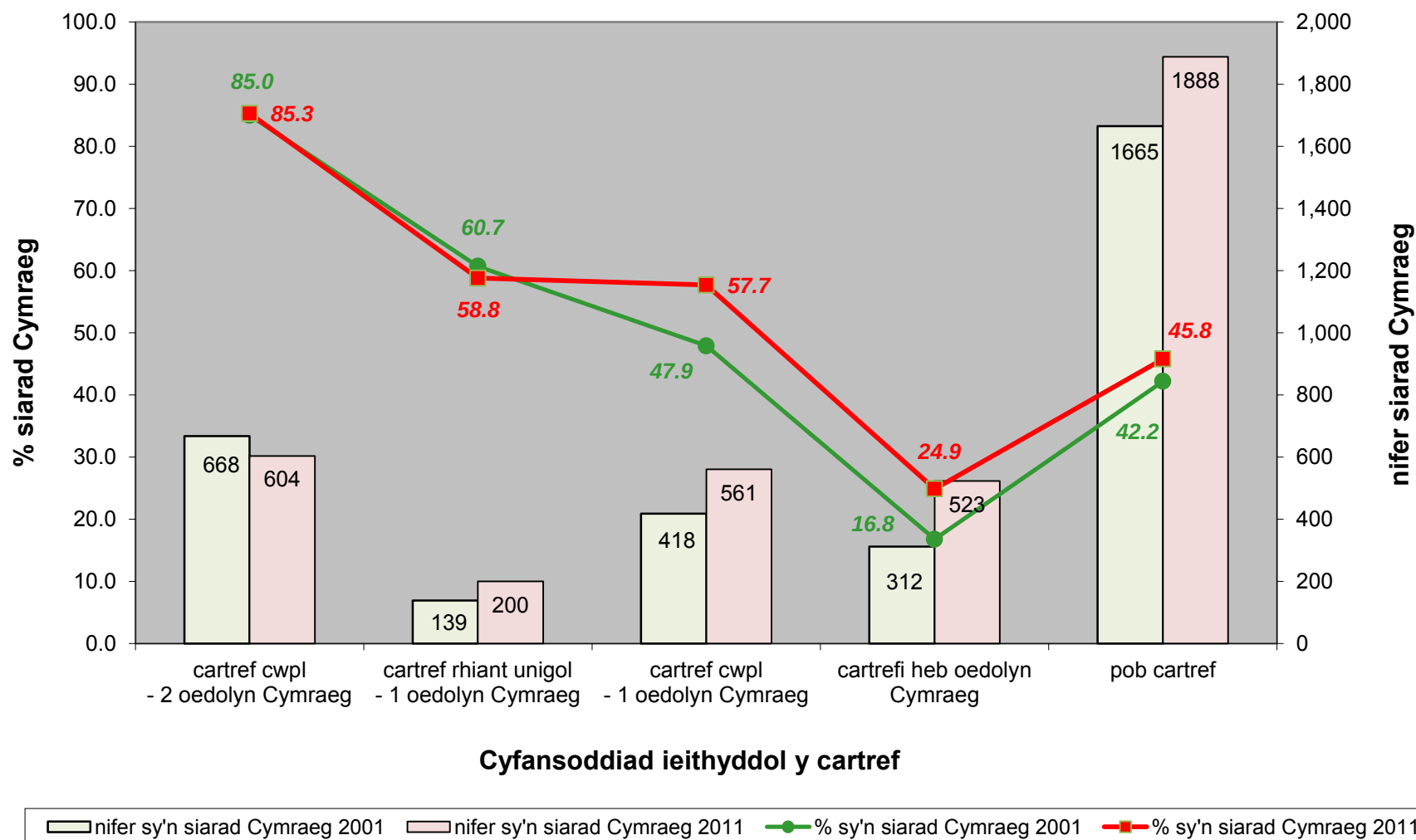
Trosglwyddiad Iaith yn y Cartref, Sir Gaerfyrddin 2011

Niferoedd a chanrannau plant 3-4 sy'n siarad Cymraeg

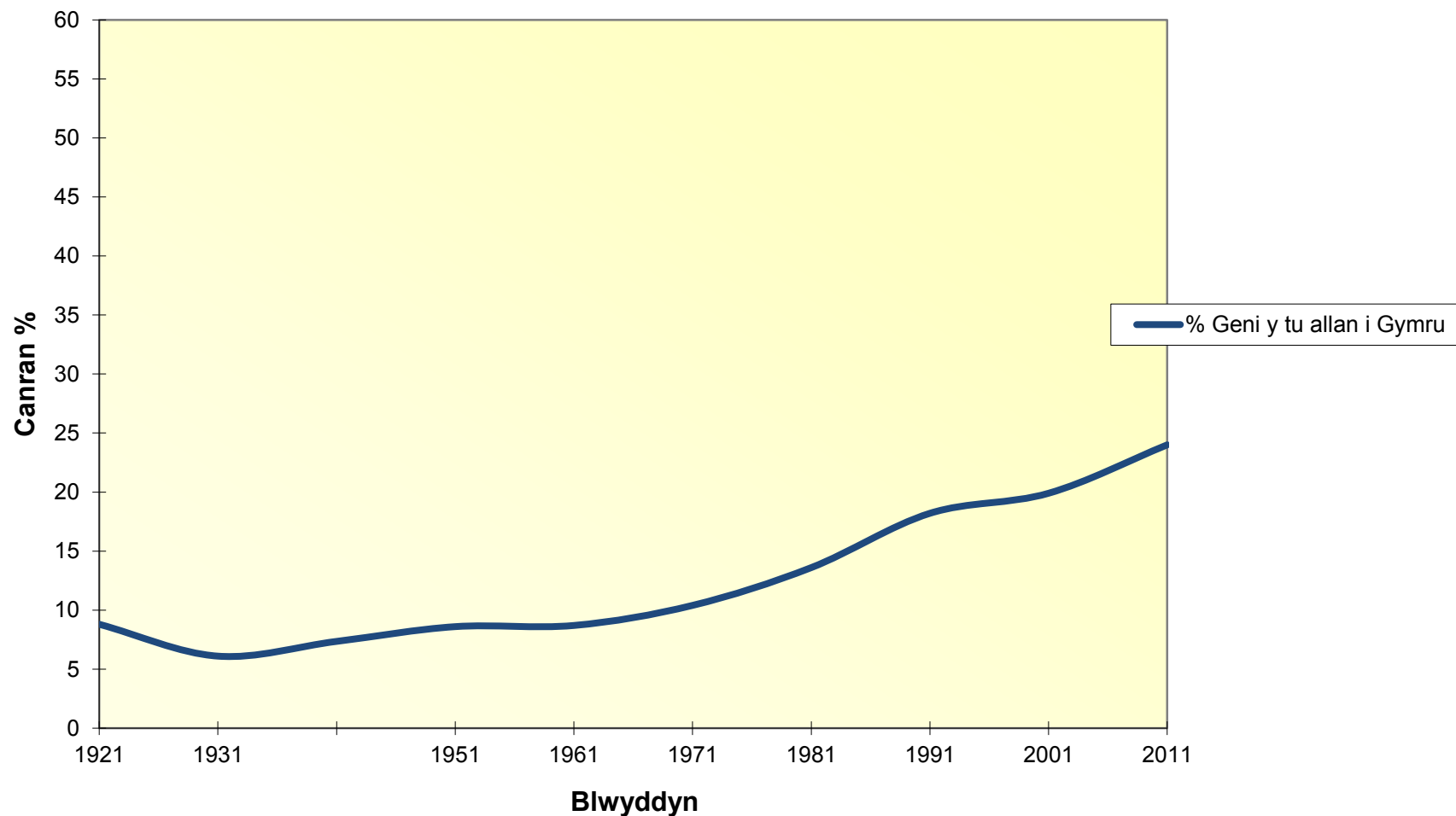


Trosglwyddiad iaith yn y cartref, Sir Gaerfyrddin 2001 a 2011

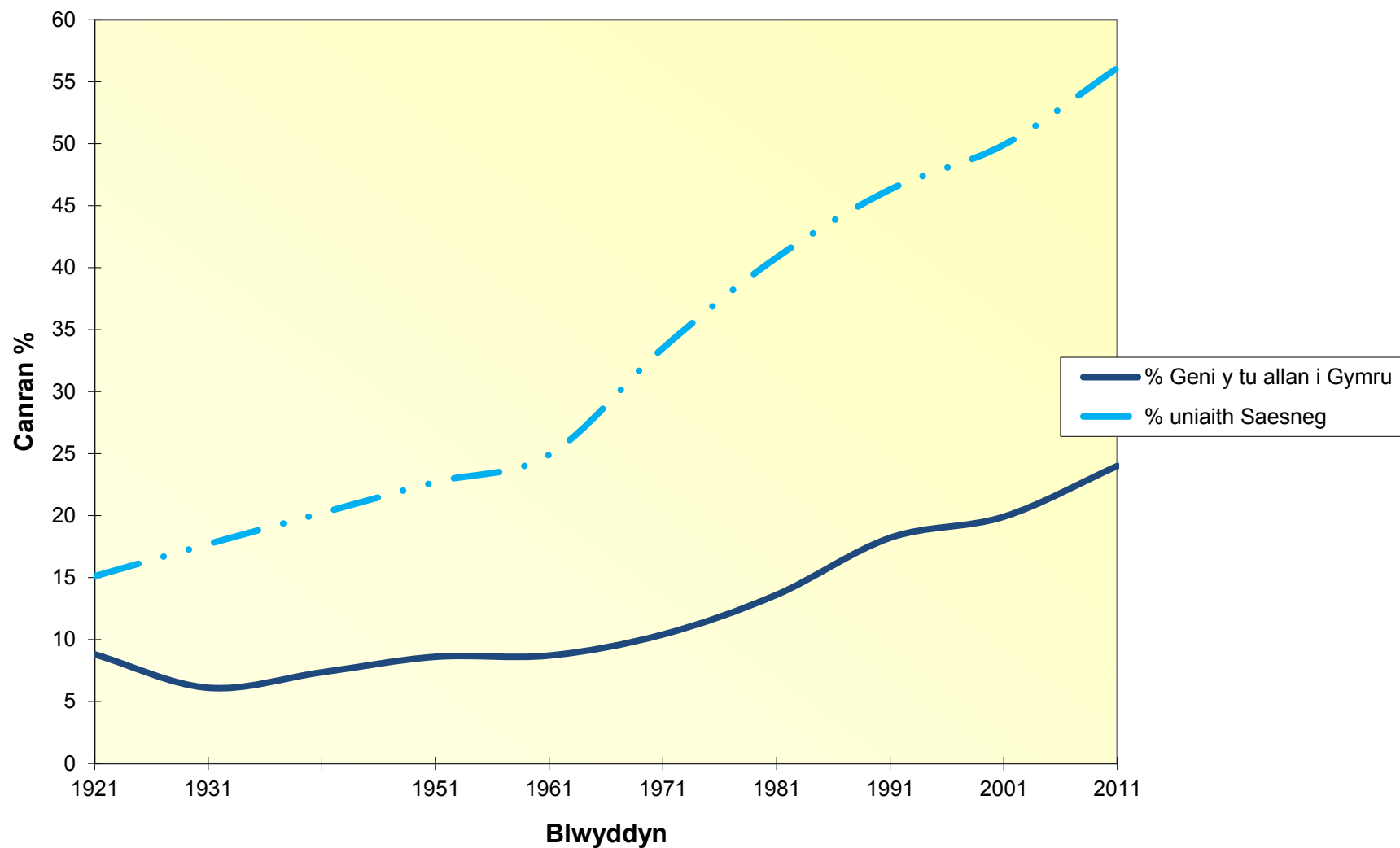
Niferoedd a chanrannau plant 3-4 sy'n siarad Cymraeg



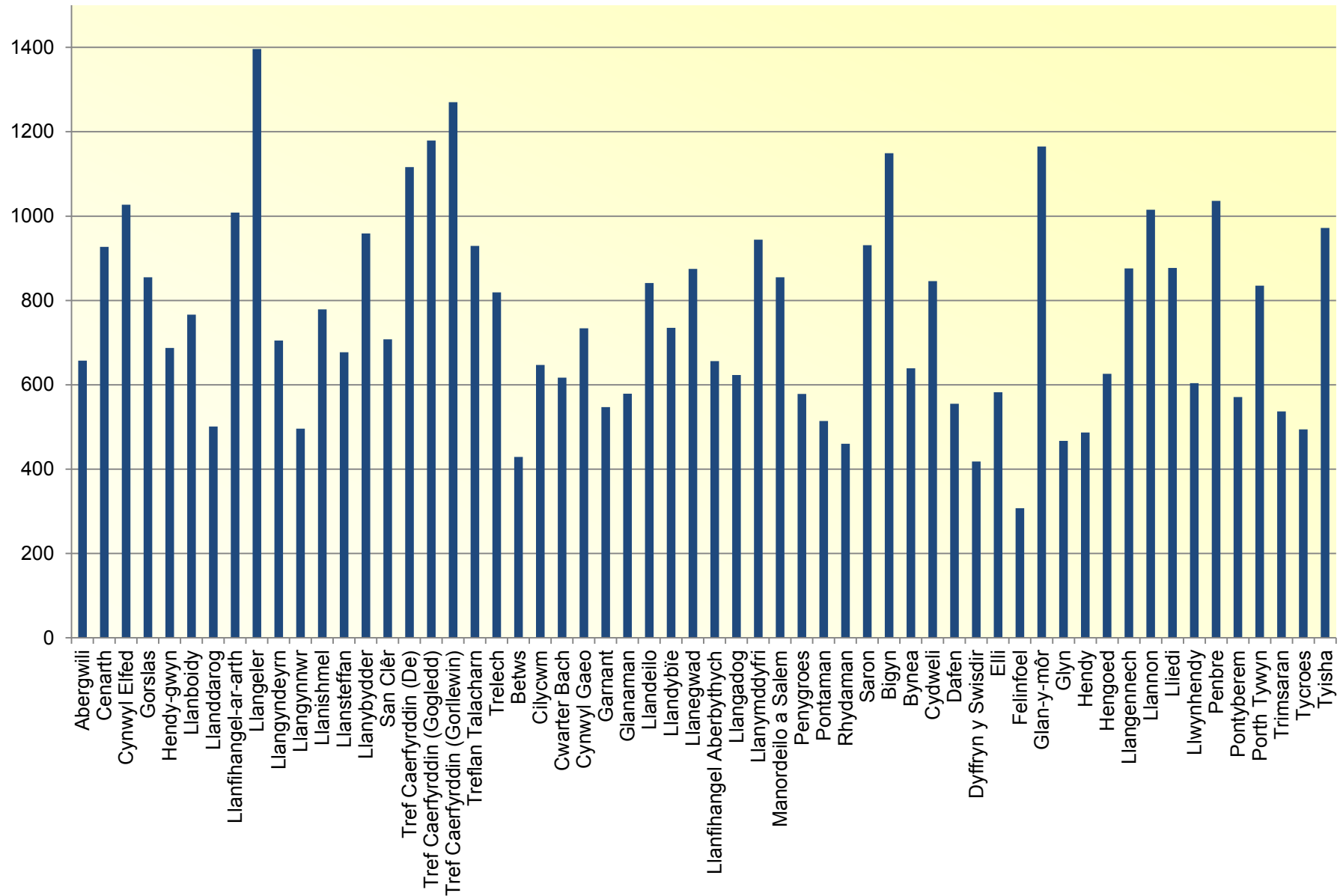
% Poblogaeth Sir Gaerfyrddin a anwyd y tu allan i Gymru, 1921-2011



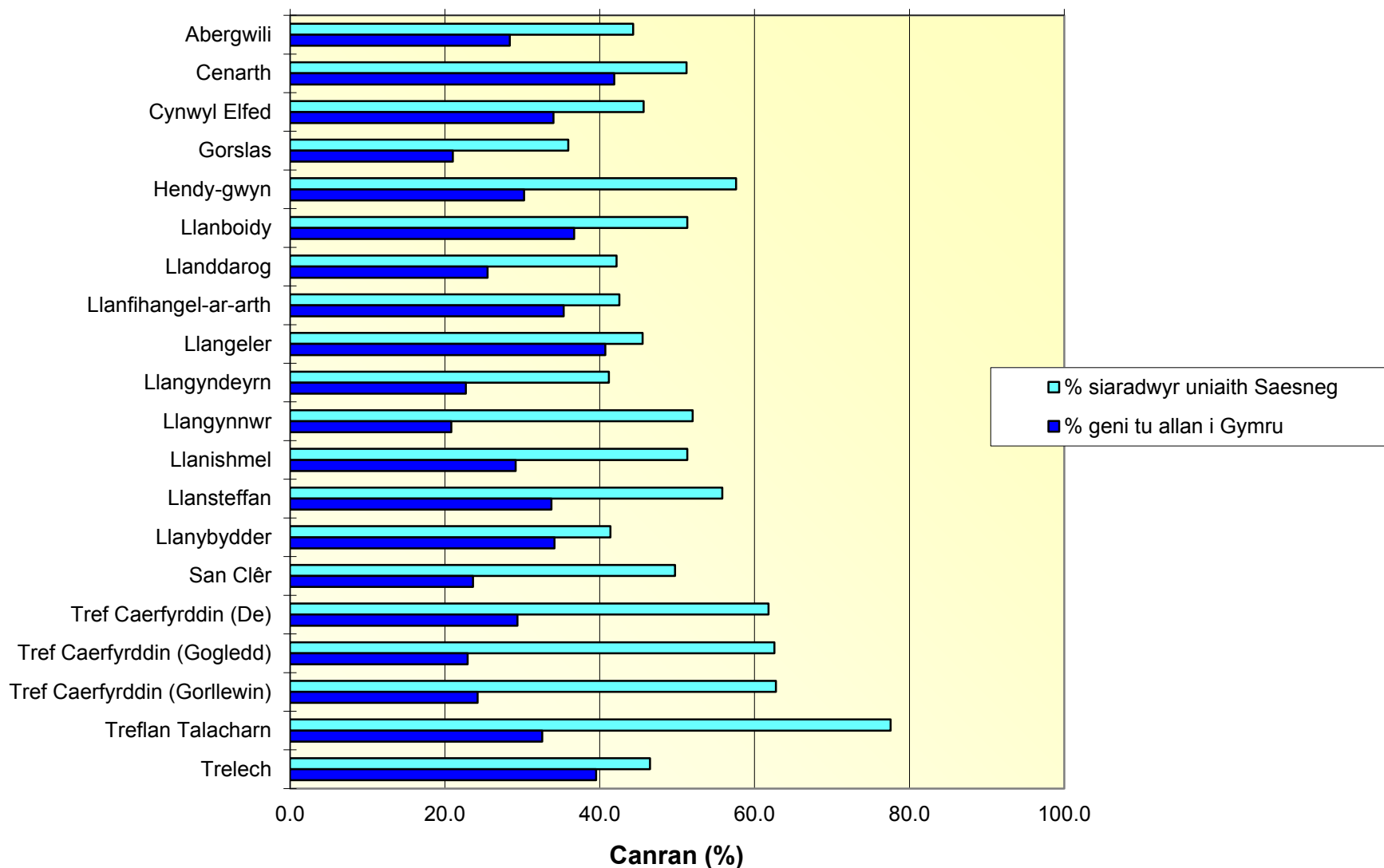
% Poblogaeth Sir Gaerfyrddin a anwyd y tu allan i Gymru a % siaradwyr uniaith Saesneg, 1921-2011



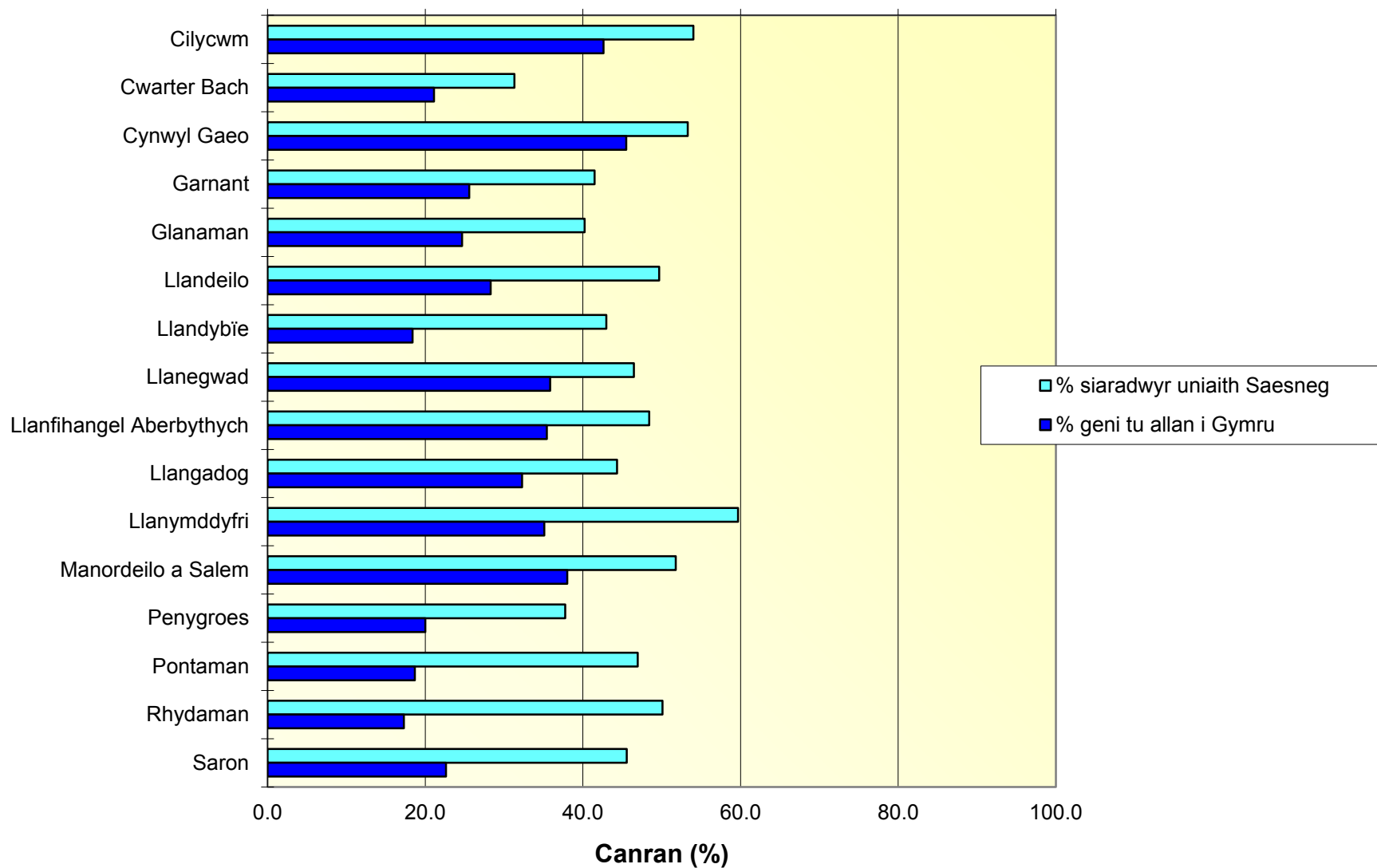
Nifer trigolion Sir Gaerfyrddin a aned tu allan i Gymru , 2011



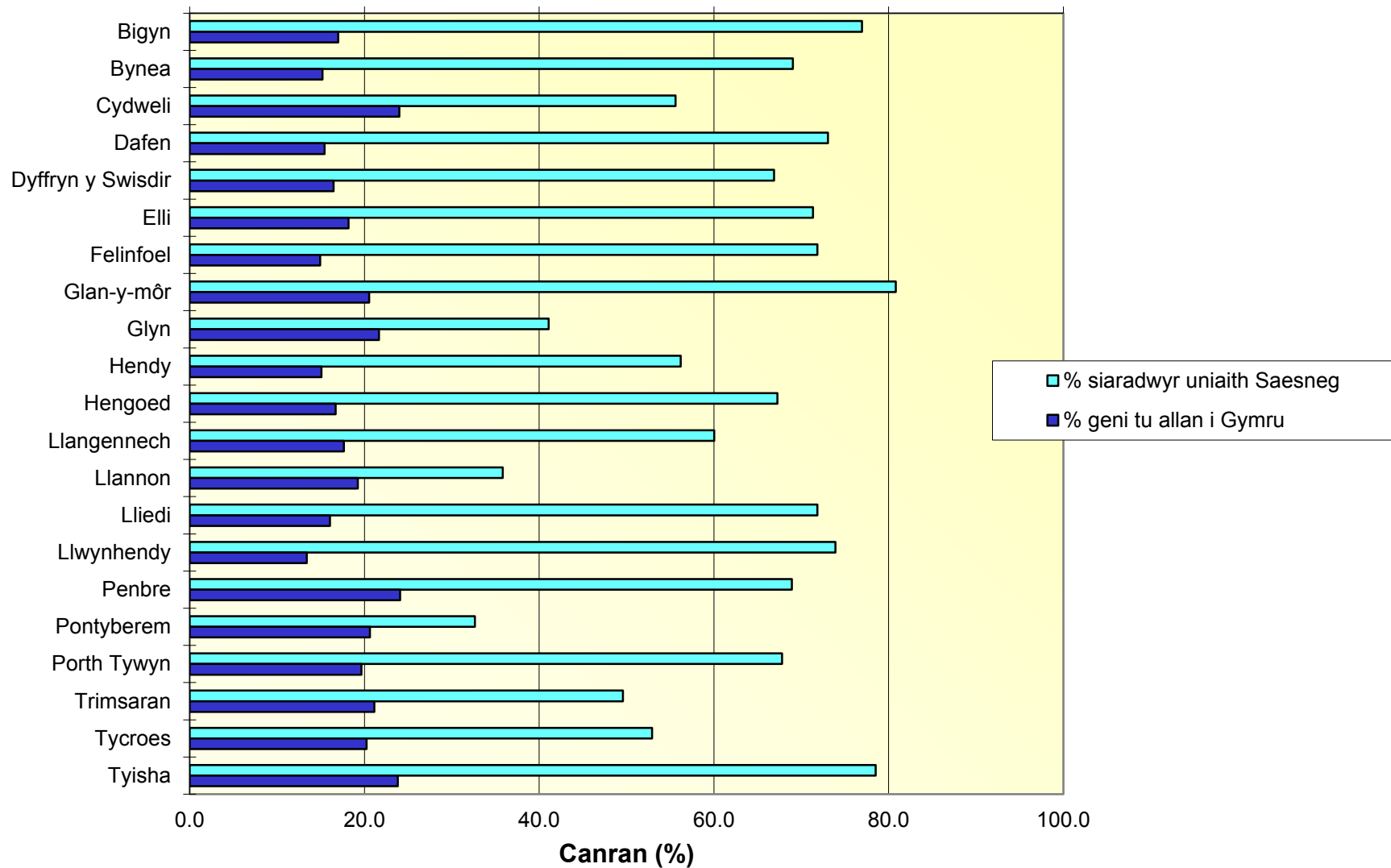
Perthynas Mewnlifiad ac Iaith, Caerfyrddin 2011



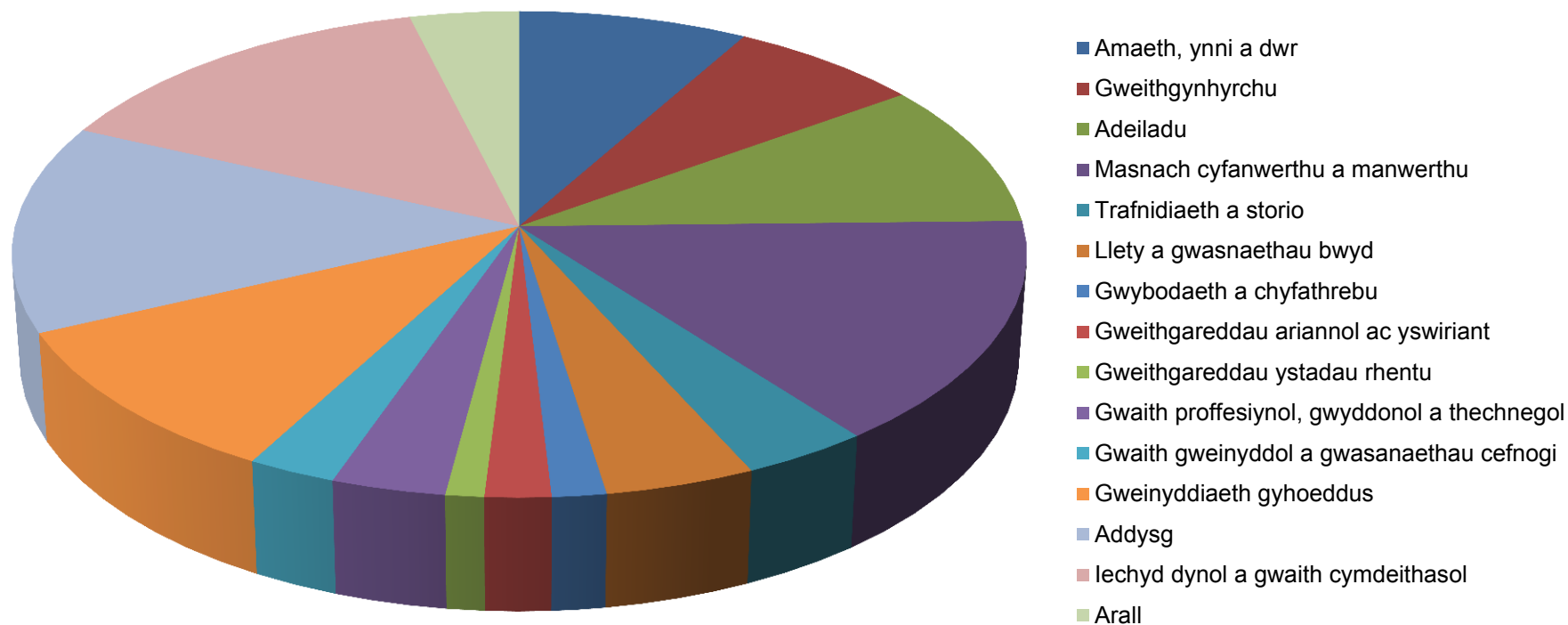
Perthynas Mewnlfriad ac Iaith, Dinefwr 2011



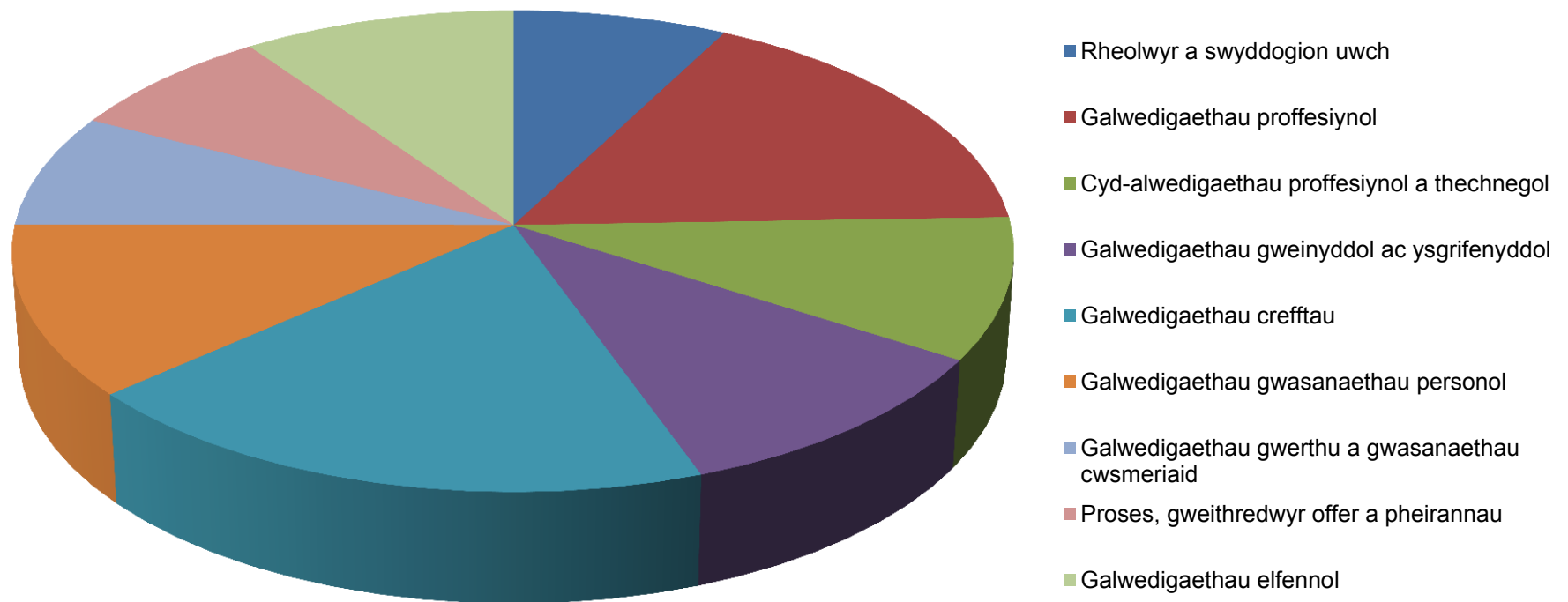
Perthynas Mewnlifiad ac Iaith, Llanelli 2011



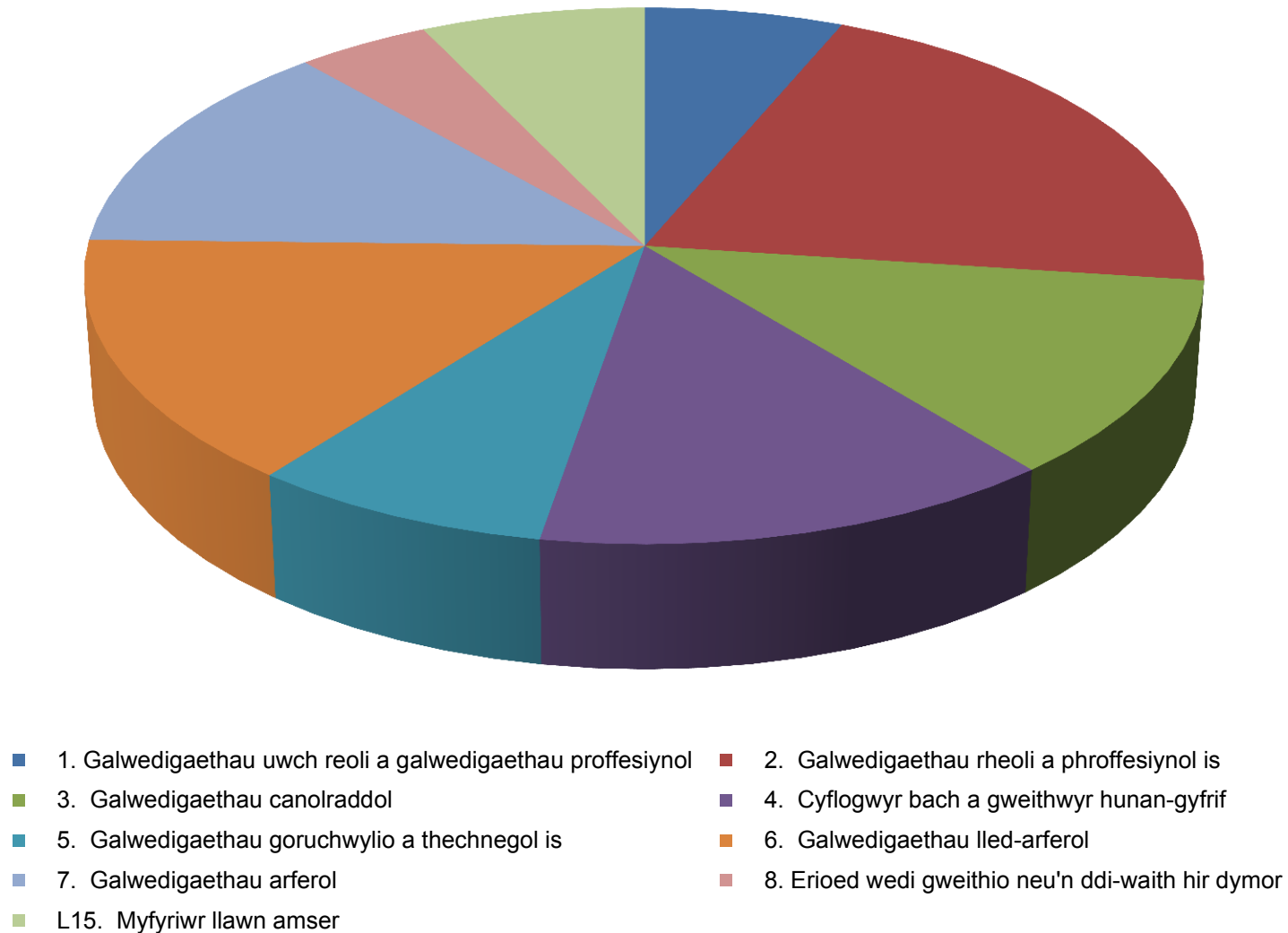
Dosbarthiad Siaradwyr Cymraeg o fewn Diwydiant y Gyflogaeth, Sir Gaerfyrddin 2011



Galwedigaethau Siaradwyr Cymraeg, Sir Gaerfyrddin 2011



Dosbarthiad Siaradwyr Cymraeg yn ôl Dosbarth Economaidd-Gymdeithasol, Sir Gaerfyrddin 2011



ATODIAD II:

Mapiau

Allwedd i'r Mapiau

1: Wardiau Etholiadol 2011

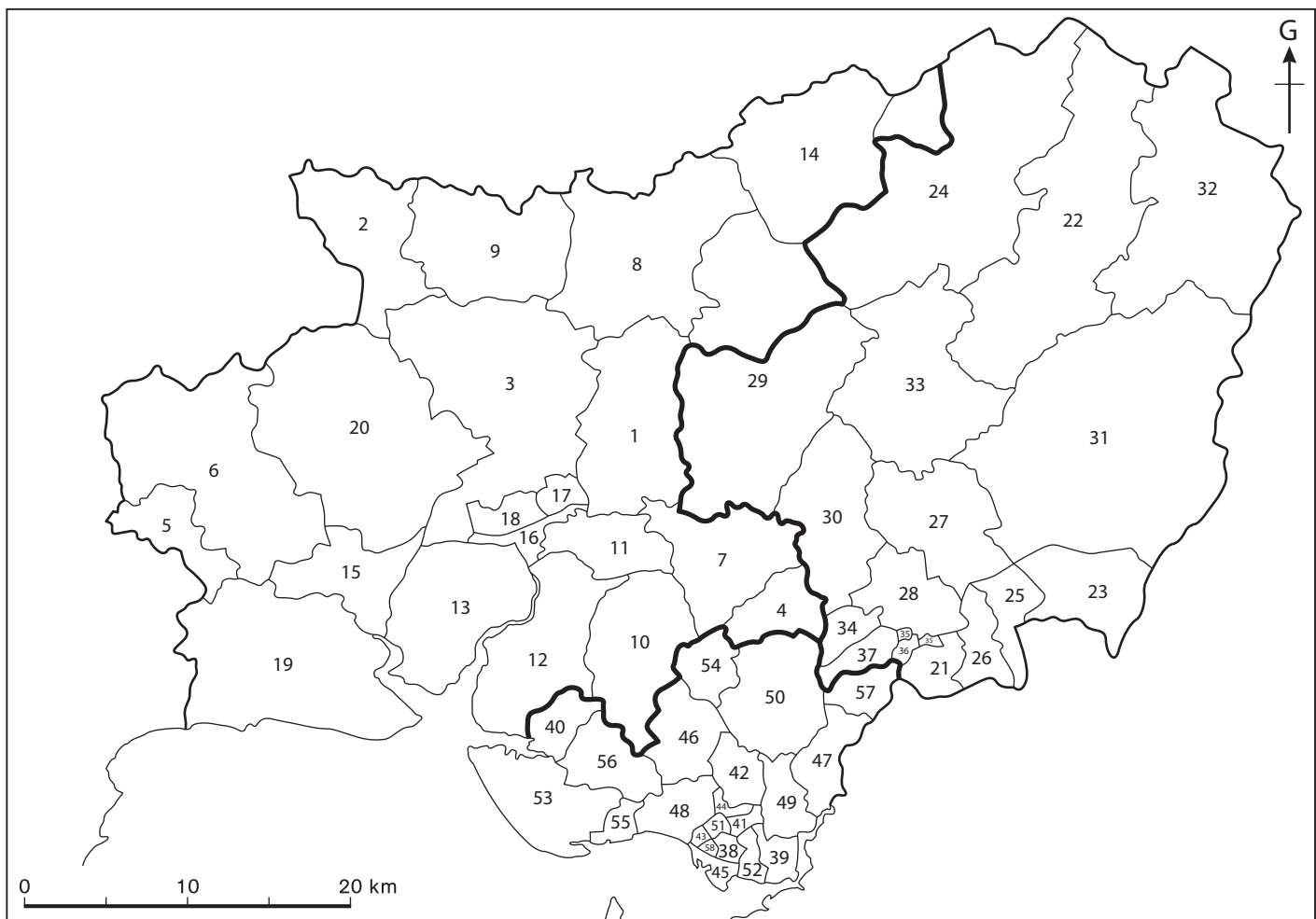
1	Abergwili	30	Llanfihangel Aberbythych
2	Cenarth	31	Llangadog
3	Cynwyl Elfed	32	Llanymddyfri
4	Gorslas	33	Manordeilo a Salem
5	Hendy-gwyn	34	Penygroes
6	Llanboidy	35	Pontaman
7	Llanddarog	36	Rhydaman
8	Llanfihangel-ar-arth	37	Saron
9	Llangeler	38	Bigyn
10	Llangyndeyrn	39	Bynea
11	Llangynnwr	40	Cydweli
12	Llanishmel	41	Dafen
13	Llansteffan	42	Dyffryn y Swisdir
14	Llanybydder	43	Elli
15	San Clêr	44	Felinfoel
16	Tref Caerfyrddin (De)	45	Glan-y-môr
17	Tref Caerfyrddin (Gogledd)	46	Glyn
18	Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	47	Hendy
19	Treflan Talacharn	48	Hengoed
20	Trelech	49	Llangennech
21	Betws	50	Llannon
22	Cilycwm	51	Lliedi
23	Cwarter Bach	52	Llwynhendy
24	Cynwyl Gaeo	53	Pembre
25	Garnant	54	Pontyberem
26	Glanaman	55	Porth Tywyn
27	Llandeilo	56	Trimsaran
28	Llandybïe	57	Tycroes
29	Llanegwad	58	Tyisha

Allwedd i'r Mapiau

2: Cymunedau 2011

1	Abergwili	37	Pentywyn
2	Abernant	38	San Clêr
3	Bronwydd	39	Treflan Talacharn
4	Caerfyrddin	40	Trelech
5	Castellnewydd Emlyn	41	Betws
6	Cenarth	42	Cilycwm
7	Cilymaenllwyd	43	Cwarter Bach
8	Cynwyl Elfed	44	Cwmaman
9	Eglwysgymun	45	Cynwyl Gaeo
10	Gorslas	46	Dyffryn Cennen (Ffairfach)
11	Hendy-gwyn	47	Llanddeusant
12	Henllanfallteg	48	Llandeilo
13	Llanarthne	49	Llandybïe
14	Llanboidy	50	Llanegwad
15	Llandyfaelog	51	Llanfair-ar-y-bryn
16	Llanddarog	52	Llanfihangel Aberbythych
17	Llanddowror	53	Llanfynydd
18	Llanfihangel-ar-arth	54	Llangadog
19	Llanfihangel Rhos-y-corn	55	Llangathen
20	Llangain	56	Llansadwrn
21	Llangeler	57	Llansawel
22	Llangyndeyrn	58	Llanwrda
23	Llangynin	59	Llanymddyfri
24	Llangynnwr	60	Manordeilo
25	Llangynog	61	Myddfai
26	Llanishmel	62	Rhydaman
27	Llanllawddog	63	Talylychau
28	Llanllwni	64	Cydweli
29	Llannewydd a Merthyr	65	Llanedi
30	Llanpumsaint	66	Llanelli
31	Llansteffan	67	Llanelli Wledig
32	Llanwinio	68	Llangennech
33	Llanybydder	69	Llannon
34	Llanycrwys	70	Penbre a Phorth Tywyn (Cefn Sidan)
35	Meidrim	71	Pontyberem
36	Pencarreg	72	Trimsaran

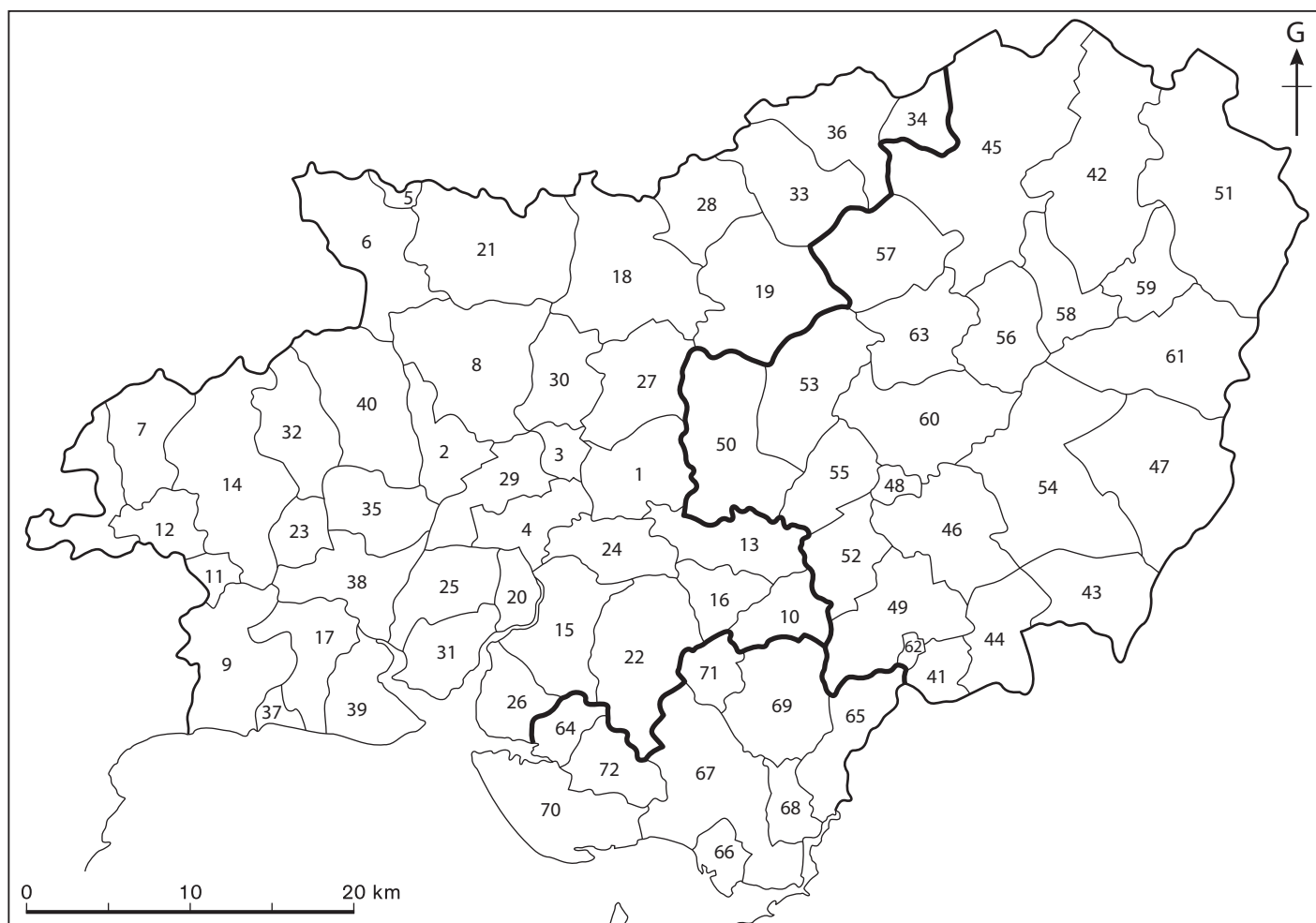
Map 1: Wardiau Etholiadol 2011 (Dosbarthiadau)



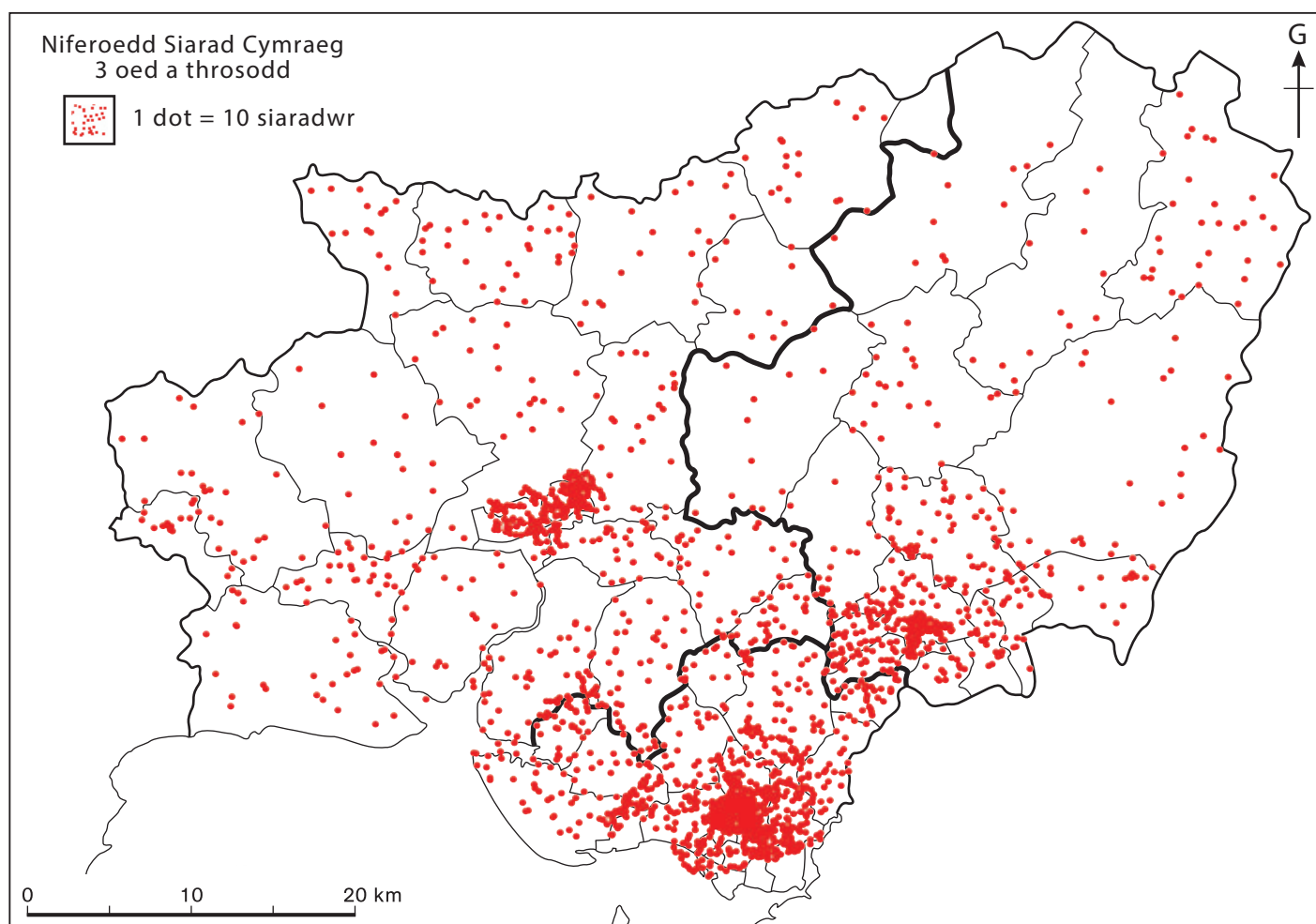
Map 1: Wardiau Etholiadol 2011 (Mentrau Iaith)



Map 2: Cymunedau 2011 (Dosbarthiadau)

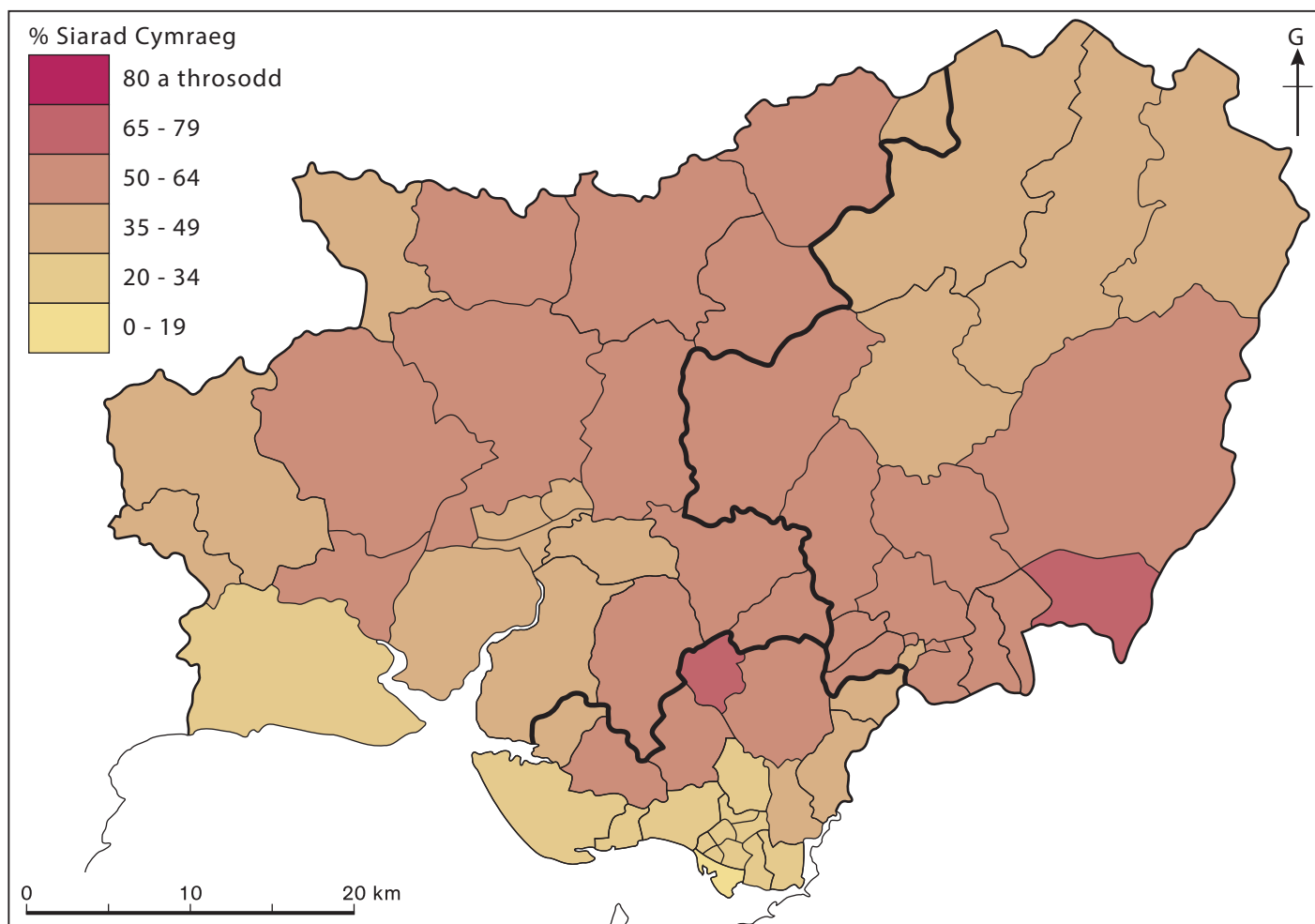


Niferoedd Siarad Cymraeg, 2011 (wardiau)

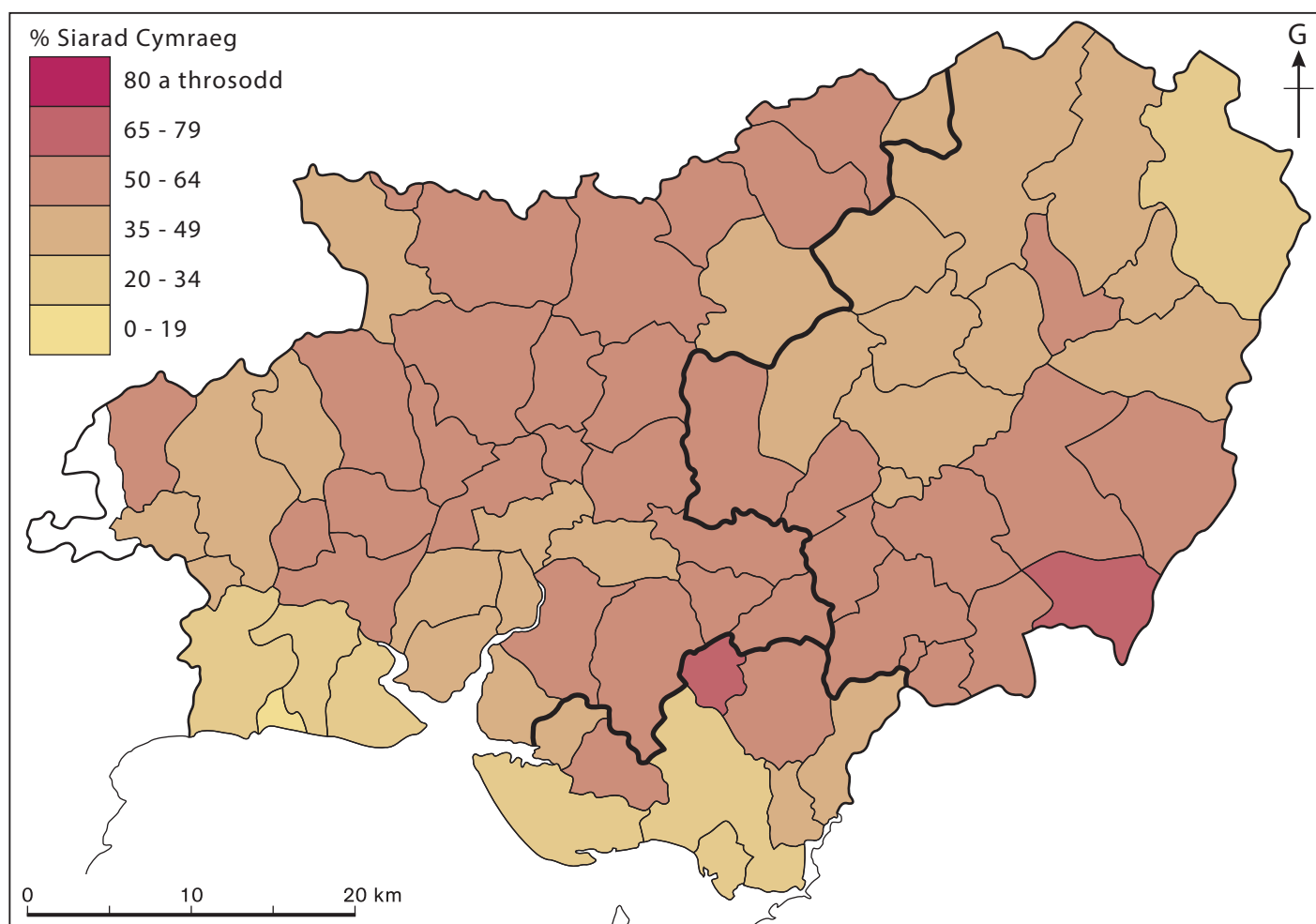


map 1.1

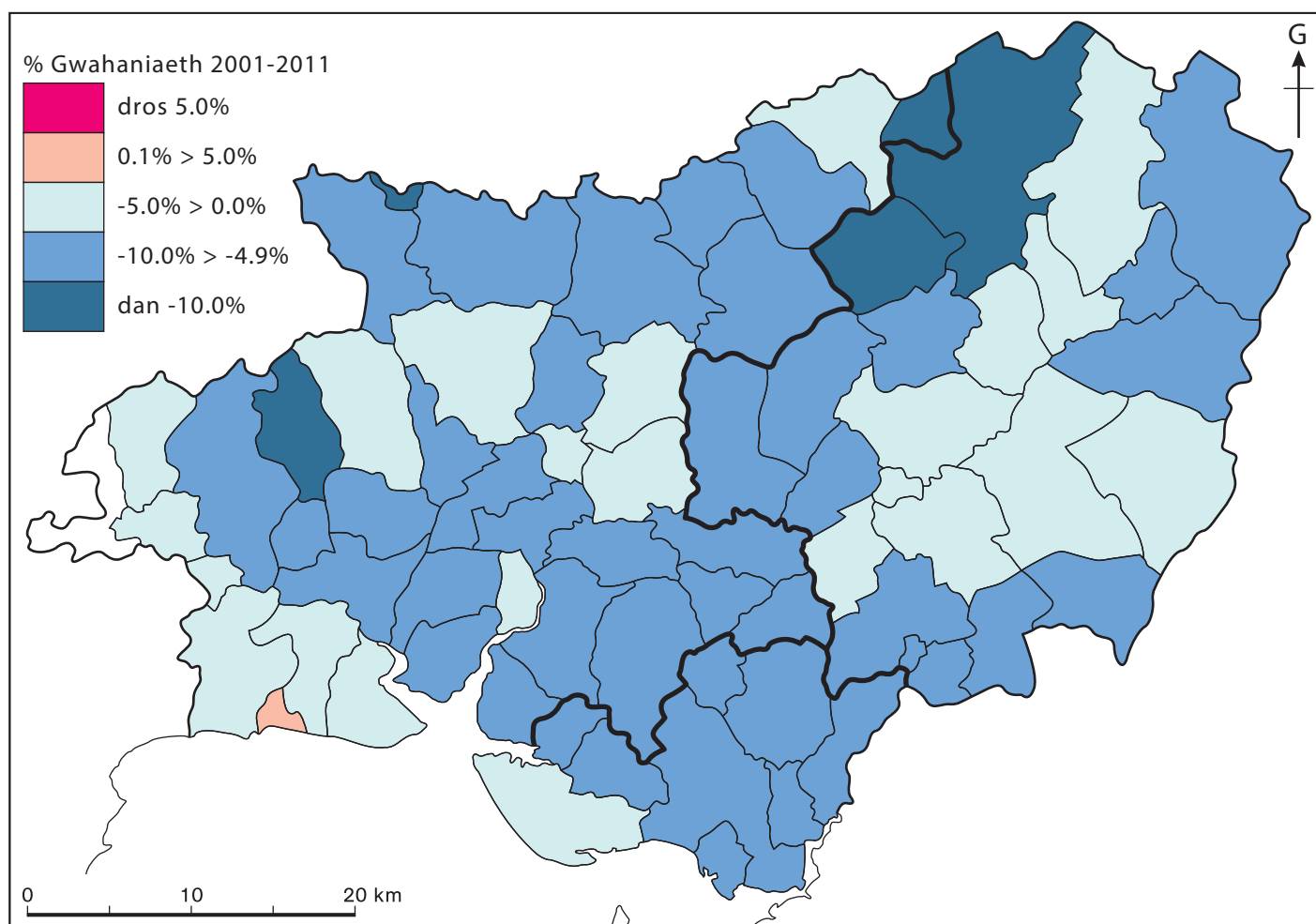
% Siarad Cymraeg, 2011 (wardiau)



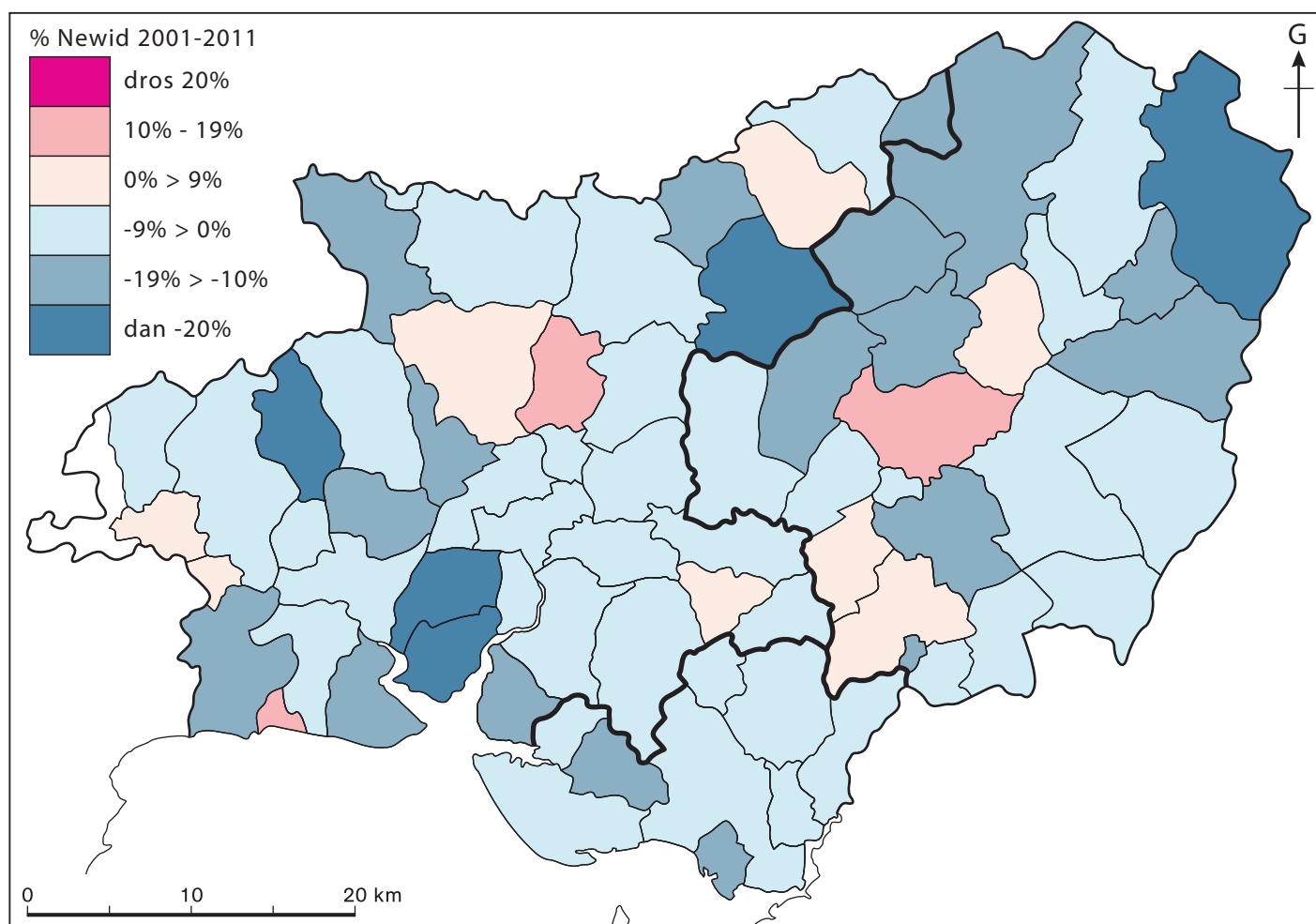
% Siarad Cymraeg, 2011 (cymunedau)



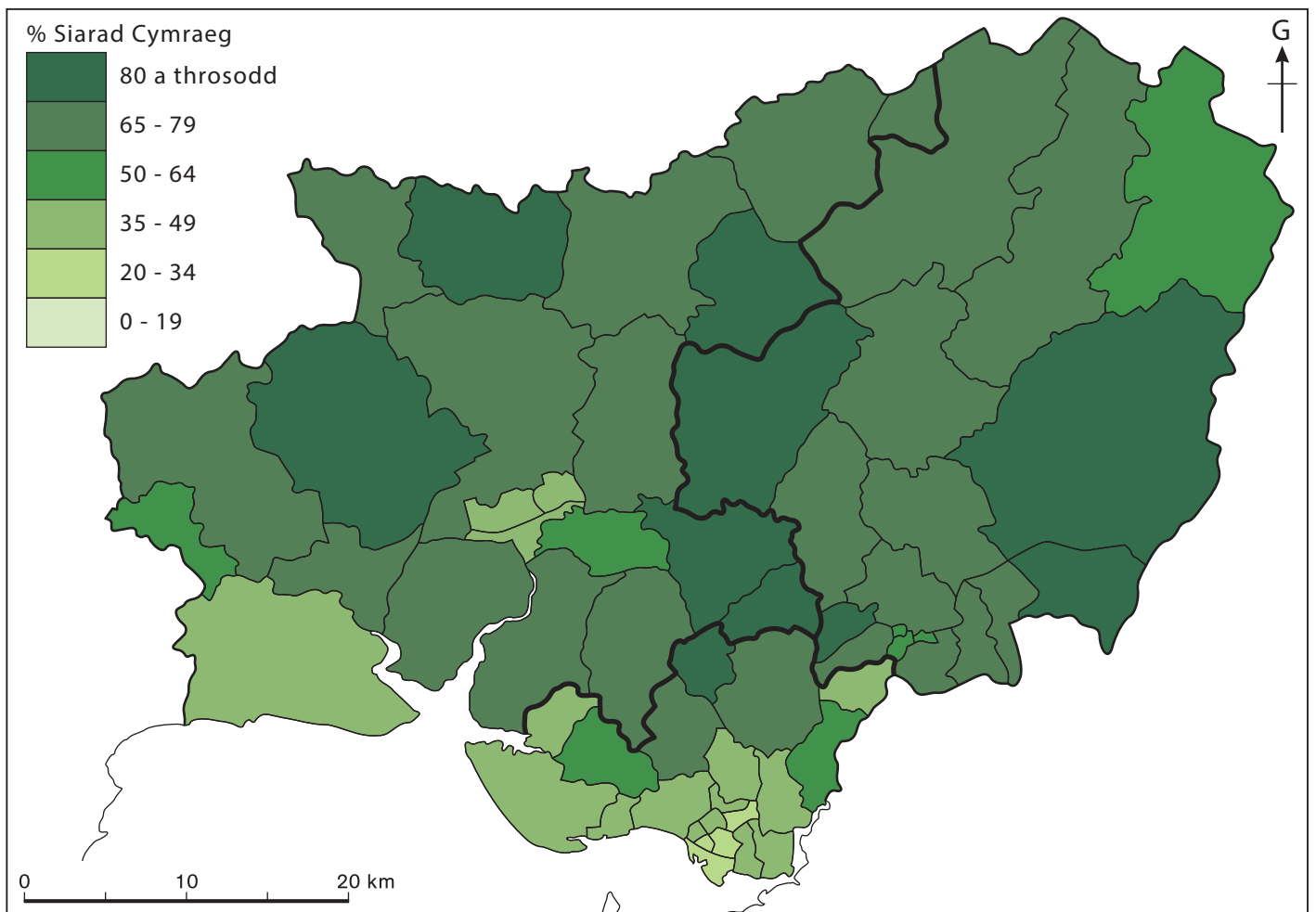
Gwahaniaeth % Siarad Cymraeg, 2001-2011 (cymunedau)



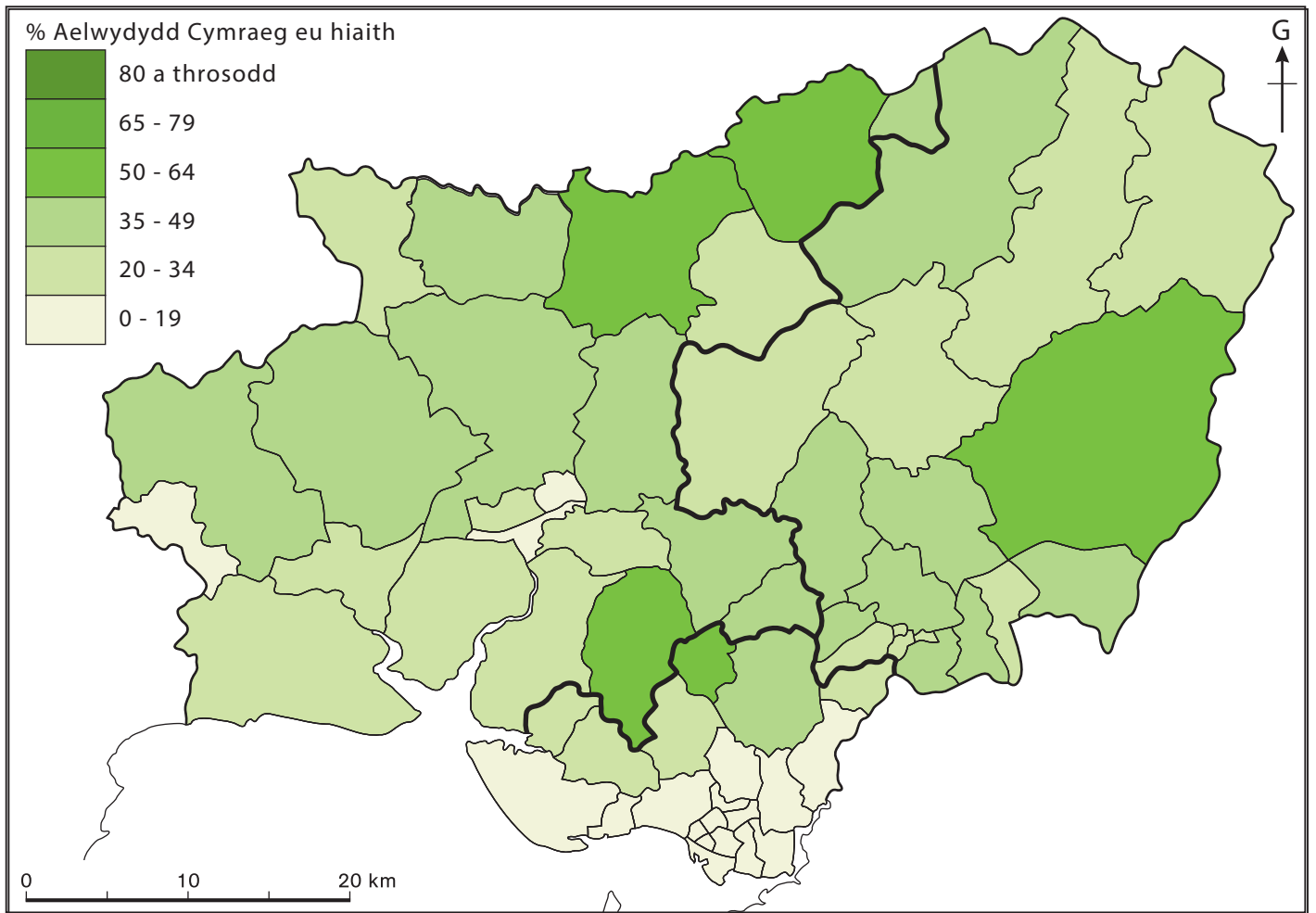
Newid % Siarad Cymraeg, 2001-2011 (cymunedau)



% Siarad Cymraeg 3-15 oed, 2011 (wardiau)

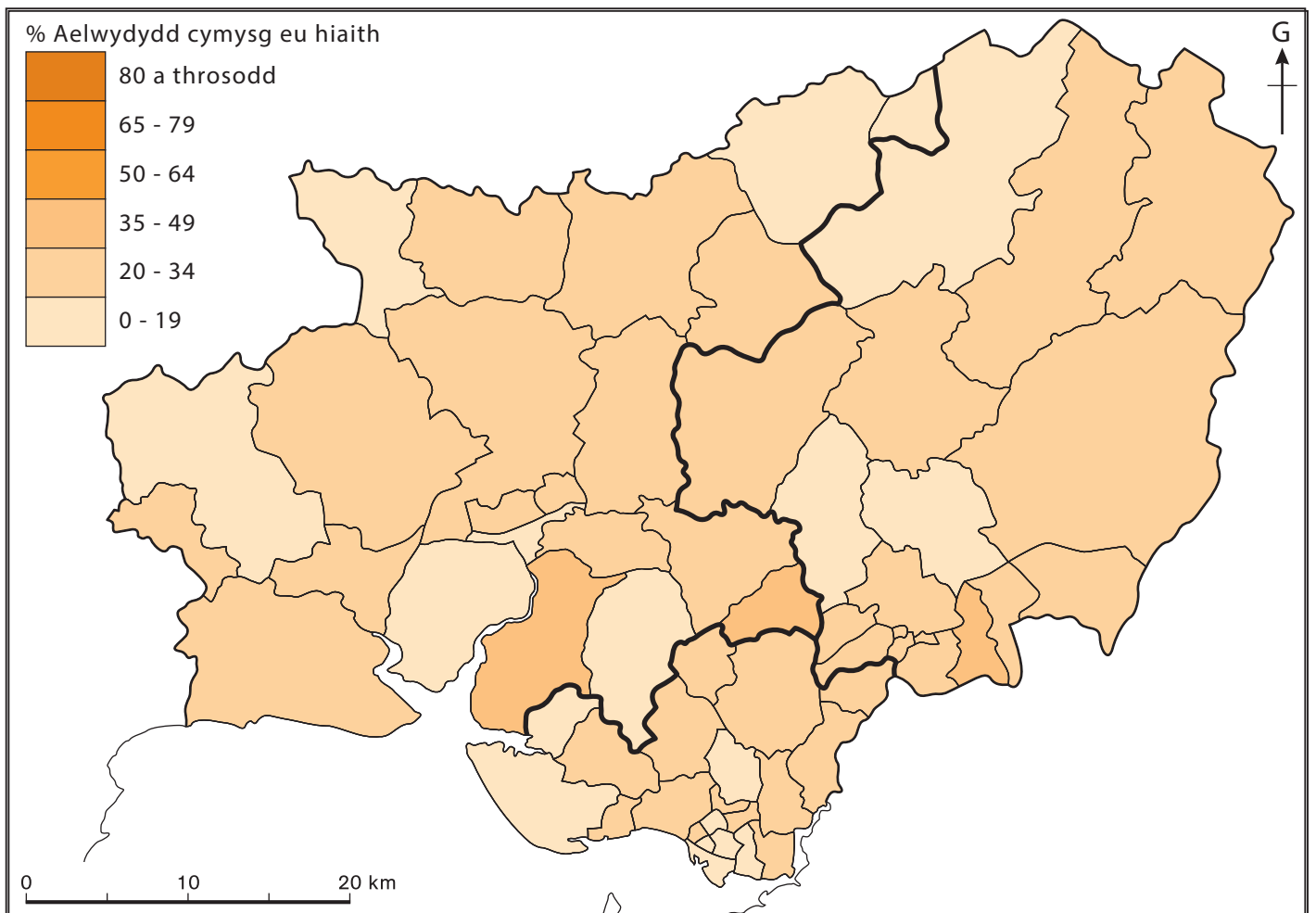


% Aelwydydd Cymraeg 2011 (wardiau)



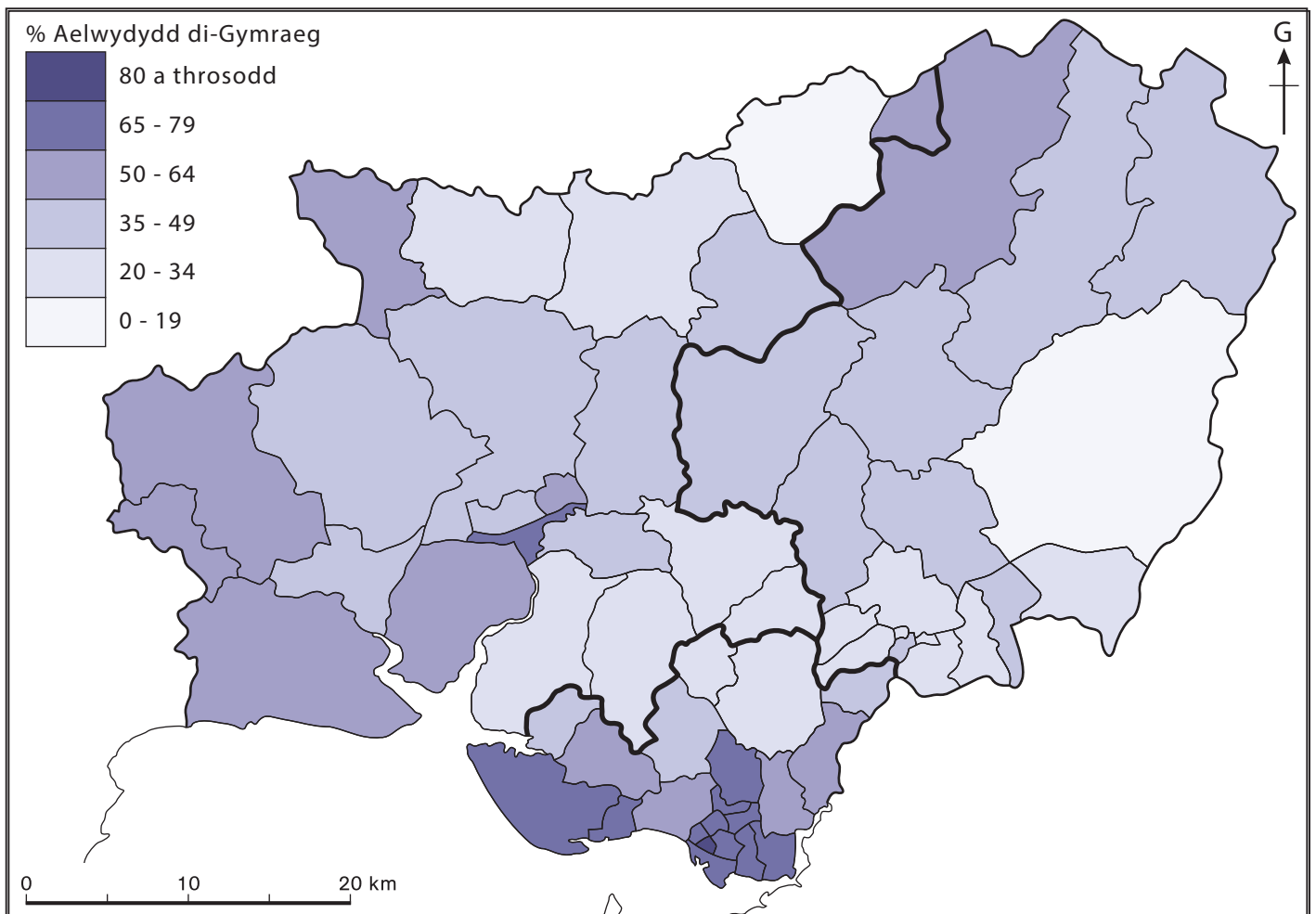
map 3.1

% Aelwydydd cymysg eu hiaith 2011 (wardiau)



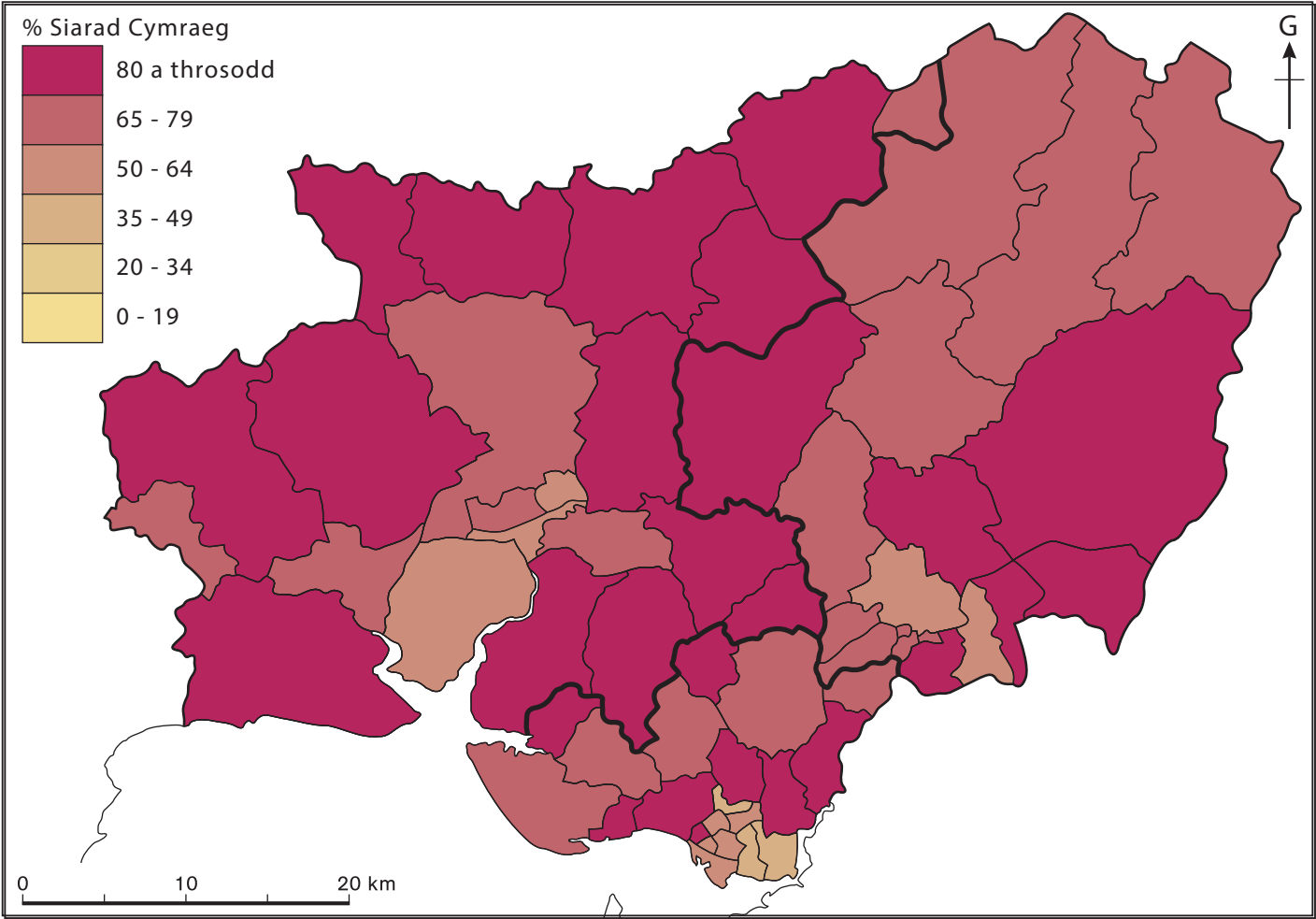
map 3.2

% Aelwydydd di-Gymraeg 2011 (wardiau)



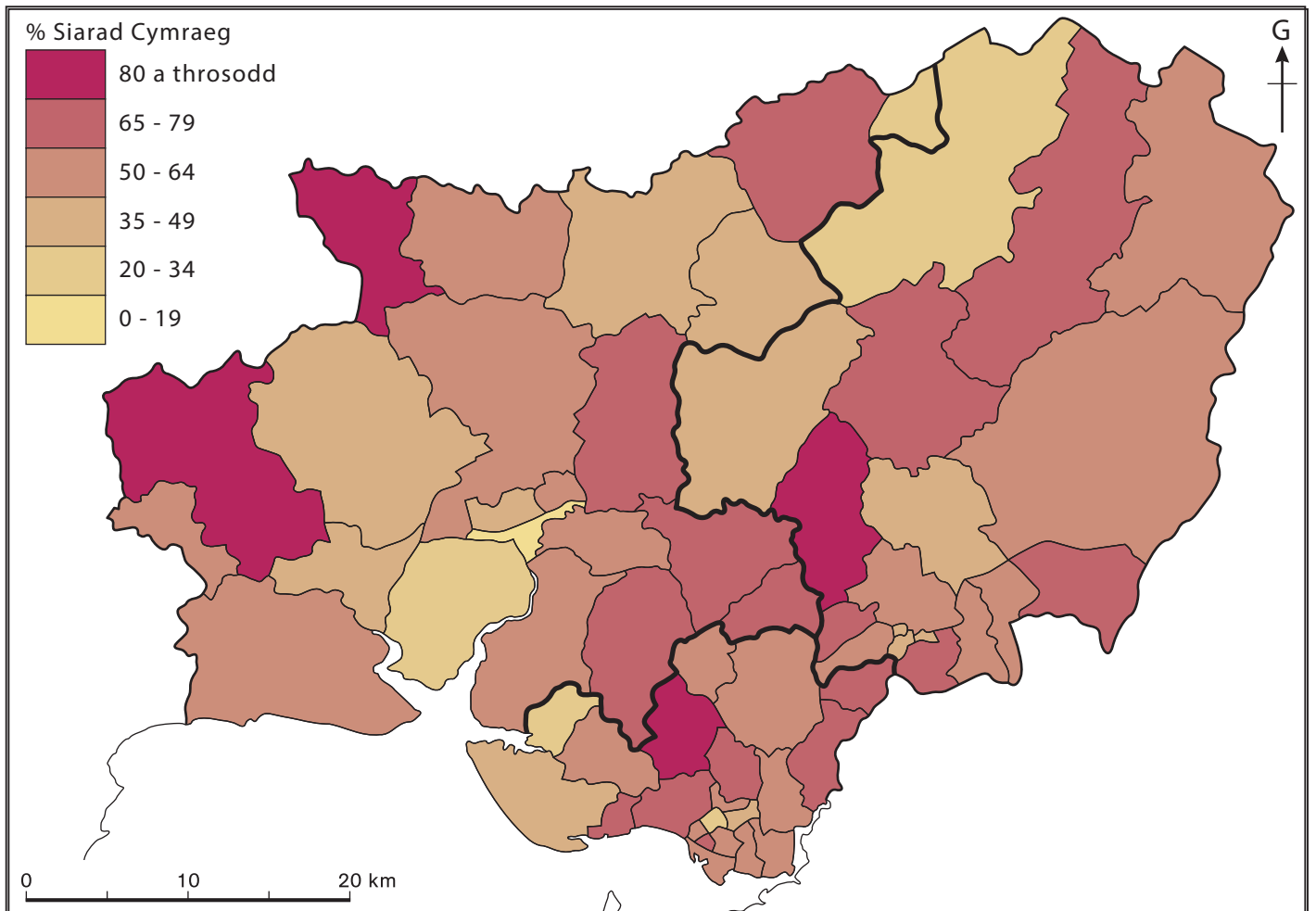
map 3.3

% Trosglwyddiad iaith mewn aelwydydd Cymraeg 2011 (wardiau)

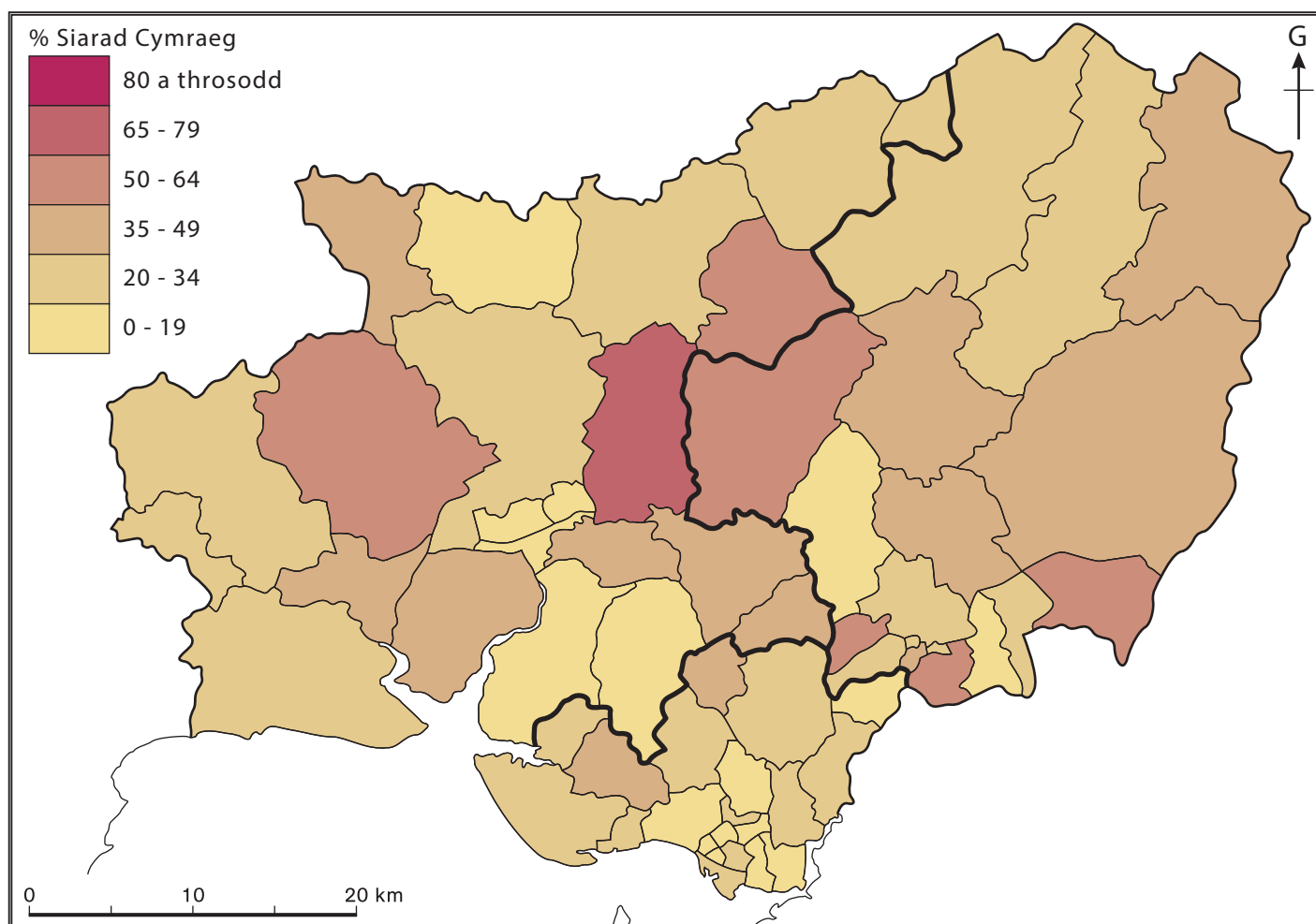


map 3.4

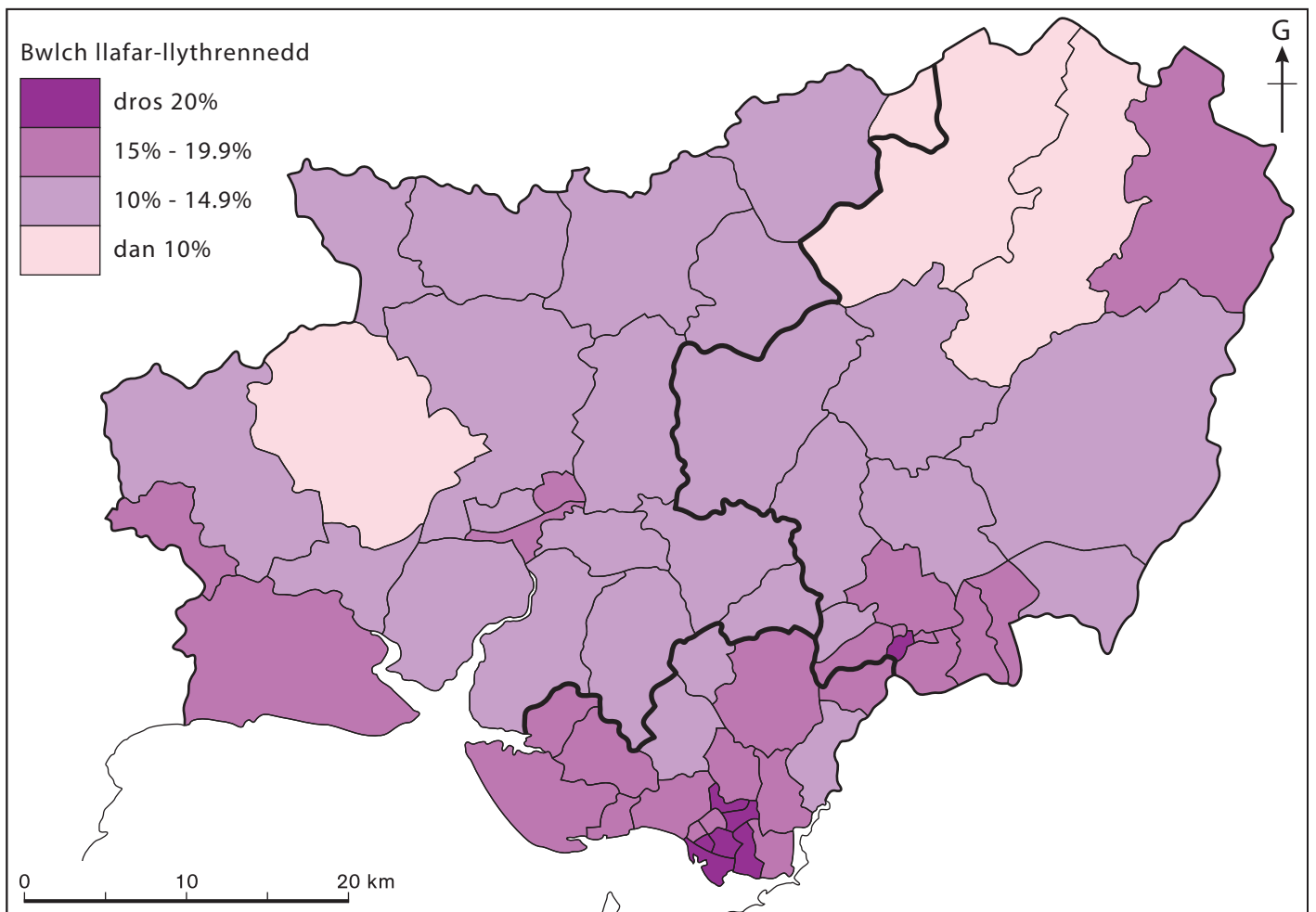
% Trosglwyddiad iaith mewn aelwydydd cymysg 2011 (wardiau)



% Trosglwyddiad iaith mewn aelwydydd di-Gymraeg 2011 (wardiau)

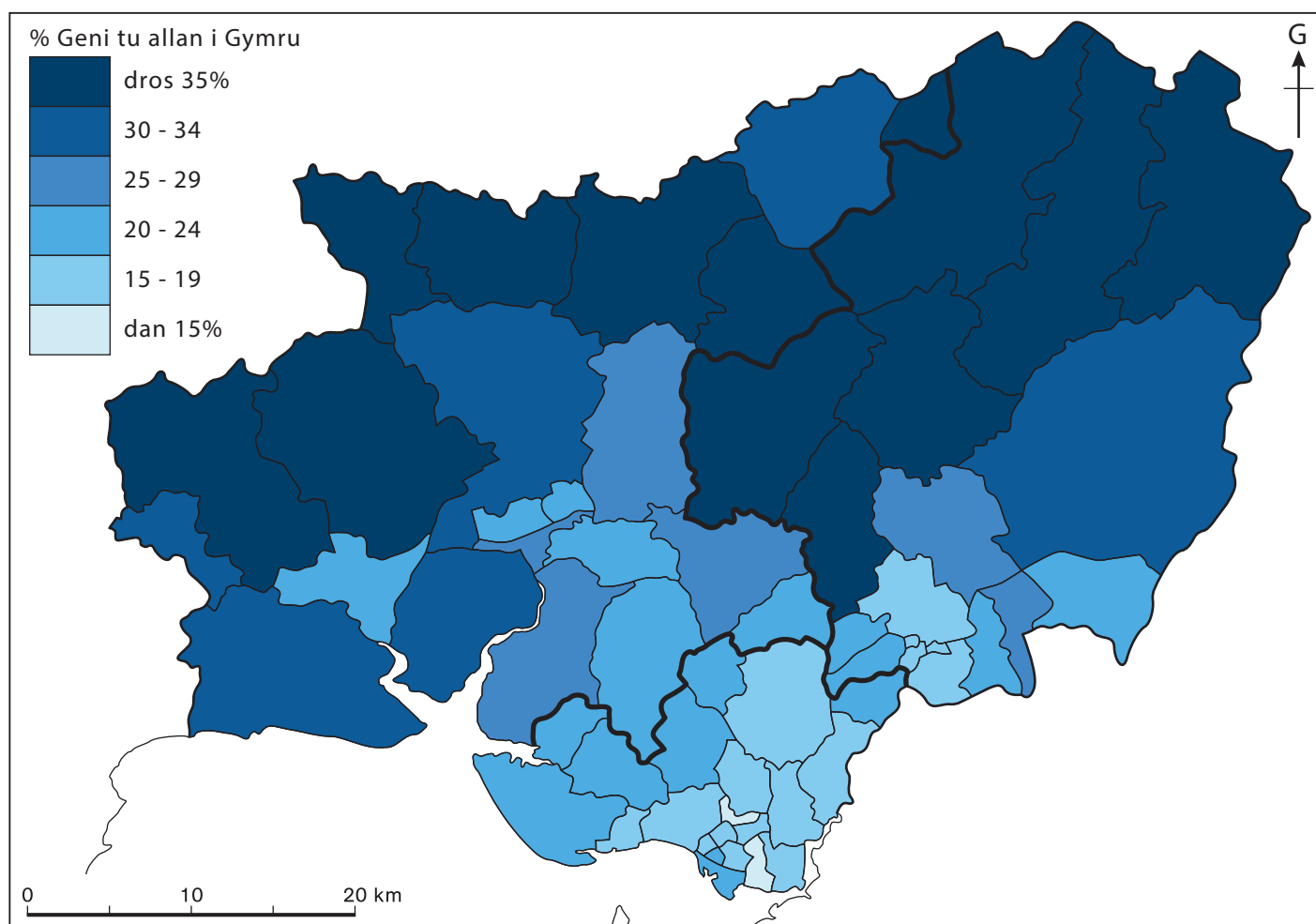


% Bwlch llafar-llythrennedd 2011 (wardiau)



map 4.1

% Poblogaeth a aned tu allan i Gymru 2011 (wardiau)



map 5.1

ATODIAD III:

Tablau

Y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin, 1891-2011

Blwyddyn	Poblogaeth dros 3 oed	Niferoedd siaradwyr:								Siaradwyr Cymraeg	
		Saesneg yn unig		Cymraeg yn unig		Cymraeg a Saesneg		laith arall	Heb ateb		
	cyfanswm	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	nifer	cyfanswm	canran
1891	112,777	11,751	10.4	63,345	56.2	36,937	32.8	69	583	100,282	88.9
1901	126,166	12,018	9.5	44,901	35.6	69,046	54.7	46	155	113,947	90.3
1911	149,691	19,991	13.4	30,705	20.5	96,531	64.5	77	2,387	127,236	85.0
1921	164,319	24,778	15.1	27,063	16.5	108,424	66.0		3,437	135,487	82.5
1931	171,445	30,307	17.7	15,728	9.2	125,410	73.1			141,138	82.3
1941											
1951	164,681	37,386	22.7	7,302	4.4	119,993	72.9			127,295	77.3
1961	161,099	40,160	24.9	3,976	2.5	116,963	72.6			120,939	75.1
1971	156,075	52,260	33.5	4,500	2.9	99,325	63.6			103,825	66.5
1981	156,484	63,779	40.8	3,211	2.1	89,494	57.2			92,705	59.2
1991	162,663	73,450	45.2	-	0.0	89,213	54.8			89,213	54.8
2001	167,373	83,571	49.9	-	0.0	83,802	50.1			83,802	50.1
2011	177,642	99,594	56.1	-	0.0	78,048	43.9			78,048	43.9

Newid yn siaradwyr Cymraeg Sir Gaerfyrddin, 1891-2011

Blwyddyn	Cyfanswm Poblogaeth dros 3 oed			Siaradwyr Cymraeg				% Siaradwyr Cymraeg	% Siaradwyr di-Gymraeg
	nifer	# newid	% newid	nifer	# newid	% gwahaniaeth	% newid		
1891	112,777			100,282				88.9	10.4
1901	126,166	13,389	11.9	113,947	13,665	1.4	13.6	90.3	9.5
1911	149,691	23,525	18.6	127,236	13,289	-5.3	11.7	85.0	13.4
1921	164,319	14,628	9.8	135,487	8,251	-2.2	6.5	82.8	15.1
1931	171,445	7,126	4.3	141,138	5,651	-0.5	4.2	82.3	17.7
1941									
1951	164,681	-6,764	-3.9	127,295	-13,843	-5.0	-9.8	77.3	22.7
1961	161,099	-3,582	-2.2	120,939	-6,356	-2.2	-5.0	75.1	24.9
1971	156,075	-5,024	-3.1	103,825	-17,114	-8.6	-14.2	66.5	33.5
1981	156,484	409	0.3	92,705	-11,120	-7.3	-10.7	59.2	40.8
1991	162,663	6,179	3.9	89,213	-3,492	-4.4	-3.8	54.8	45.2
2001	167,373	4,710	2.9	83,802	-5,411	-4.7	-6.1	50.1	49.9
2011	177,642	10,269	5.8	78,048	-5,754	-6.2	-7.4	43.9	56.1

TABL 1.2

Y Gymraeg yng Nghymru, 1891-2011

Blwyddyn	Poblogaeth dros 3 oed	Niferoedd siaradwyr:								Siaradwyr Cymraeg	
		Saesneg yn unig		Cymraeg yn unig		Cymraeg a Saesneg		laith arall	Heb ateb	cyfanswm	canran
	cyfanswm	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	nifer		
1891	1,685,614	759,416	45.1	508,036	30.1	402,253	23.9	3,076	12,833	910,289	54.0
1901	1,864,696	928,222	49.8	280,905	15.1	648,919	34.8	3,893	2,757	929,824	49.9
1911	2,247,927	1,208,282	53.8	190,292	8.5	787,074	35.0	3,762	58,517	977,366	43.5
1921	2,486,740	1,477,741	59.4	156,957	6.3	772,188	31.1		79,816	929,145	37.4
1931	2,472,378	1,563,117	63.2	97,932	4.0	811,329	32.8			909,261	36.8
1941											
1951	2,472,429	1,757,743	71.1	41,155	1.7	673,531	27.2			714,686	28.9
1961	2,518,711	1,862,709	74.0	26,223	1.0	629,779	25.0			656,002	26.0
1971	2,606,960	2,060,535	79.0	32,720	1.3	509,705	19.6			542,425	20.8
1981	2,645,094	2,141,562	81.0	21,304	0.8	482,228	18.2			503,532	19.0
1991	2,723,623	2,215,525	81.3	-	0.0	508,098	18.7			508,098	18.7
2001	2,805,701	2,230,061	79.5	-	0.0	575,640	20.5			575,640	20.5
2011	2,955,841	2,393,825	81.0	-	0.0	562,016	19.0			562,016	19.0

Cyfrifiad 2011: Cymru

Awdurdodau	Poblogaeth dros 3 oed cyfanswm	Niferoedd siaradwyr:			
		Saesneg yn unig		Cymraeg a Saesneg	
		cyfanswm	canran	cyfanswm	canran
<i>Abertawe</i>	231,155	204,823	88.6	26,332	11.4
<i>Blaenau Gwent</i>	67,348	62,064	92.2	5,284	7.8
<i>Bro Morgannwg</i>	122,018	108,829	89.2	13,189	10.8
<i>Caerdydd</i>	332,273	295,538	88.9	36,735	11.1
<i>Caerffili</i>	171,972	152,721	88.8	19,251	11.2
<i>Casnewydd</i>	139,849	126,847	90.7	13,002	9.3
<i>Castell-nedd Port Talbot</i>	135,278	114,580	84.7	20,698	15.3
<i>Ceredigion</i>	73,847	38,883	52.7	34,964	47.3
<i>Conwy</i>	111,724	81,124	72.6	30,600	27.4
<i>Gwynedd</i>	117,789	40,789	34.6	77,000	65.4
<i>Merthyr Tudful</i>	56,623	51,595	91.1	5,028	8.9
<i>Pen-y-bont ar Ogwr</i>	134,545	121,442	90.3	13,103	9.7
<i>Powys</i>	129,083	105,093	81.4	23,990	18.6
<i>Rhondda Cynon Taf</i>	225,555	197,776	87.7	27,779	12.3
<i>Sir Benfro</i>	118,392	95,606	80.8	22,786	19.2
<i>Sir Ddinbych</i>	90,527	68,291	75.4	22,236	24.6
<i>Sir Fynwy</i>	88,609	79,829	90.1	8,780	9.9
<i>Sir Gaerfyrddin</i>	177,642	99,594	56.1	78,048	43.9
<i>Sir Y Fflint</i>	146,940	127,597	86.8	19,343	13.2
<i>Torfaen</i>	87,844	79,203	90.2	8,641	9.8
<i>Wrecsam</i>	129,425	112,766	87.1	16,659	12.9
<i>Ynys Môn</i>	67,403	28,835	42.8	38,568	57.2
<i>Cymru</i>	2,955,841	2,393,825	81.0	562,016	19.0

Sir Gaerfyrddin, 2011

Poblogaeth a gyfrifwyd (3 oed a throsodd) yn ôl y nifer sy'n siarad Cymraeg a'r nifer sy'n deall, darllen ac ysgrifennu Cymraeg (seiliedig ar DC2206WA)

Ward	Poblog. 3+	Deall yn unig		Yn siarad Cymraeg										Cyfuniad arall o sgiliau		Dim Cymraeg	
				Cyfanswm		Siarad yn unig		a Darllen		ac Ysgrifennu		cyfuniad arall					
	cyfanswm	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran
Abergwili	2,257	216	9.6	1,257	55.7	133	5.9	98	4.3	1,015	45.0	11	0.5	58	2.6	726	32.2
Betws	2,077	263	12.7	1,109	53.4	181	8.7	110	5.3	805	38.8	13	0.6	70	3.4	635	30.6
Bigyn	6,497	879	13.5	1,496	23.0	304	4.7	168	2.6	1,017	15.7	7	0.1	254	3.9	3,868	59.5
Bynea	4,028	535	13.3	1,247	31.0	219	5.4	124	3.1	894	22.2	10	0.2	110	2.7	2,136	53.0
Cenarth	2,142	182	8.5	1,045	48.8	129	6.0	96	4.5	815	38.0	5	0.2	39	1.8	876	40.9
Cilycwm	1,481	128	8.6	681	46.0	55	3.7	72	4.9	553	37.3	1	0.1	34	2.3	638	43.1
Cwarter Bach	2,827	221	7.8	1,942	68.7	277	9.8	157	5.6	1,496	52.9	12	0.4	34	1.2	630	22.3
Cydweli	3,402	491	14.4	1,510	44.4	283	8.3	190	5.6	1,033	30.4	4	0.1	87	2.6	1,314	38.6
Cynwyl Elfed	2,939	237	8.1	1,597	54.3	164	5.6	83	2.8	1,343	45.7	7	0.2	50	1.7	1,055	35.9
Cynwyl Gaeo	1,564	115	7.4	730	46.7	51	3.3	45	2.9	630	40.3	4	0.3	29	1.9	690	44.1
Dafen	3,458	492	14.2	931	26.9	226	6.5	115	3.3	584	16.9	6	0.2	128	3.7	1,907	55.1
Dyffryn y Swisdir	2,482	362	14.6	822	33.1	152	6.1	85	3.4	582	23.4	3	0.1	91	3.7	1,207	48.6
Elli	3,107	461	14.8	890	28.6	173	5.6	109	3.5	607	19.5	1	0.0	100	3.2	1,656	53.3
Felinfoel	1,958	261	13.3	551	28.1	111	5.7	59	3.0	376	19.2	5	0.3	65	3.3	1,081	55.2
Garnant	2,061	221	10.7	1,206	58.5	194	9.4	121	5.9	890	43.2	1	0.0	34	1.6	600	29.1
Glanaman	2,277	242	10.6	1,361	59.8	253	11.1	123	5.4	980	43.0	5	0.2	26	1.1	648	28.5
Glan-y-môr	5,374	692	12.9	1,030	19.2	232	4.3	119	2.2	675	12.6	4	0.1	169	3.1	3,483	64.8
Glyn	2,083	197	9.5	1,227	58.9	156	7.5	99	4.8	966	46.4	6	0.3	35	1.7	624	30.0
Gorslas	3,938	304	7.7	2,523	64.1	309	7.8	237	6.0	1,969	50.0	8	0.2	60	1.5	1,051	26.7
Hendy	3,111	349	11.2	1,362	43.8	202	6.5	150	4.8	1,006	32.3	4	0.1	93	3.0	1,307	42.0
Hendy-gwyn	2,201	236	10.7	933	42.4	141	6.4	88	4.0	698	31.7	6	0.3	60	2.7	972	44.2
Hengoed	3,633	504	13.9	1,189	32.7	213	5.9	107	2.9	865	23.8	4	0.1	125	3.4	1,815	50.0
Llanboidy	2,039	162	7.9	993	48.7	110	5.4	87	4.3	790	38.7	6	0.3	45	2.2	839	41.1
Llandeilo	1,904	178	9.3	1,101	57.8	122	6.4	97	5.1	881	46.3	1	0.1	29	1.5	596	31.3
Llandybïe	2,889	402	13.9	1,454	50.3	209	7.2	145	5.0	1,094	37.9	6	0.2	86	3.0	947	32.8
Llanddarog	3,870	516	13.3	2,207	57.0	412	10.6	240	6.2	1,545	39.9	10	0.3	82	2.1	1,065	27.5
Llanegwad	2,379	181	7.6	1,273	53.5	134	5.6	94	4.0	1,044	43.9	1	0.0	54	2.3	871	36.6
Llanfihangel Aberbythych	1,809	143	7.9	933	51.6	111	6.1	83	4.6	732	40.5	7	0.4	45	2.5	688	38.0
Llanfihangel-ar-arth	2,764	188	6.8	1,588	57.5	172	6.2	79	2.9	1,335	48.3	2	0.1	48	1.7	940	34.0
Llangadog	1,883	172	9.1	1,048	55.7	108	5.7	91	4.8	843	44.8	6	0.3	23	1.2	640	34.0
Llangeler	3,327	273	8.2	1,812	54.5	197	5.9	104	3.1	1,508	45.3	3	0.1	36	1.1	1,206	36.2
Llangennech	4,786	620	13.0	1,912	39.9	295	6.2	174	3.6	1,438	30.0	5	0.1	135	2.8	2,119	44.3
Llangyndeyrn	3,012	301	10.0	1,771	58.8	218	7.2	168	5.6	1,375	45.7	10	0.3	52	1.7	888	29.5
Llangynnwr	2,315	296	12.8	1,111	48.0	160	6.9	101	4.4	845	36.5	5	0.2	69	3.0	839	36.2
Llanishmel	2,910	347	11.9	1,463	50.3	172	5.9	155	5.3	1,131	38.9	5	0.2	70	2.4	1,030	35.4

TABL 1.5

Ward	Poblog. 3+	Deall yn unig		Yn siarad Cymraeg										Cyfuniad arall o sgiliau		Dim Cymraeg	
				Cyfanswm		Siarad yn unig		a Darllen		ac Ysgrifennu		cyfuniad arall					
	cyfanswm	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran
Llannon	5,083	437	8.6	3,262	64.2	505	9.9	328	6.5	2,418	47.6	11	0.2	67	1.3	1,317	25.9
Llansteffan	1,970	211	10.7	870	44.2	122	6.2	71	3.6	671	34.1	6	0.3	65	3.3	824	41.8
Llanybydder	2,678	193	7.2	1,570	58.6	190	7.1	121	4.5	1,248	46.6	11	0.4	39	1.5	876	32.7
Llanymddyfri	2,619	311	11.9	1,056	40.3	170	6.5	92	3.5	789	30.1	5	0.2	71	2.7	1,181	45.1
Lliedi	5,237	686	13.1	1,474	28.1	275	5.3	168	3.2	1,025	19.6	6	0.1	201	3.8	2,876	54.9
Llwynhendy	4,281	595	13.9	1,117	26.1	248	5.8	121	2.8	740	17.3	8	0.2	138	3.2	2,431	56.8
Manordeilo a Salem	2,199	187	8.5	1,060	48.2	135	6.1	83	3.8	836	38.0	6	0.3	39	1.8	913	41.5
Penbre	4,188	577	13.8	1,301	31.1	225	5.4	136	3.2	927	22.1	13	0.3	156	3.7	2,154	51.4
Penygroes	2,784	274	9.8	1,733	62.2	224	8.0	153	5.5	1,352	48.6	4	0.1	31	1.1	746	26.8
Pontaman	2,676	380	14.2	1,419	53.0	248	9.3	156	5.8	1,000	37.4	15	0.6	68	2.5	809	30.2
Pontyberem	2,681	191	7.1	1,806	67.4	217	8.1	152	5.7	1,433	53.5	4	0.1	32	1.2	652	24.3
Porth Tywyn	4,113	575	14.0	1,324	32.2	228	5.5	168	4.1	921	22.4	7	0.2	164	4.0	2,050	49.8
Rhydaman	2,585	433	16.8	1,290	49.9	261	10.1	169	6.5	851	32.9	9	0.3	64	2.5	798	30.9
San Clêr	3,976	434	10.9	2,164	54.4	365	9.2	214	5.4	1,578	39.7	7	0.2	71	1.8	1,307	32.9
Saron	2,619	310	11.8	1,275	48.7	164	6.3	144	5.5	964	36.8	3	0.1	59	2.3	975	37.2
Tref Caerfyrddin (De)	3,703	534	14.4	1,414	38.2	274	7.4	168	4.5	962	26.0	10	0.3	107	2.9	1,648	44.5
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	4,951	697	14.1	1,853	37.4	344	6.9	178	3.6	1,320	26.7	11	0.2	123	2.5	2,278	46.0
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	4,984	671	13.5	1,856	37.2	268	5.4	181	3.6	1,397	28.0	10	0.2	142	2.8	2,315	46.4
Treflan Talacharn	2,760	340	12.3	619	22.4	120	4.3	51	1.8	441	16.0	7	0.3	77	2.8	1,724	62.5
Trelech	2,033	141	6.9	1,088	53.5	106	5.2	81	4.0	894	44.0	7	0.3	33	1.6	771	37.9
Trimsaran	2,452	329	13.4	1,236	50.4	218	8.9	115	4.7	900	36.7	3	0.1	60	2.4	827	33.7
Tycroes	2,366	362	15.3	1,114	47.1	222	9.4	126	5.3	762	32.2	4	0.2	59	2.5	831	35.1
Tyisha	3,920	481	12.3	842	21.5	212	5.4	87	2.2	532	13.6	11	0.3	132	3.4	2,465	62.9
Sir Gaerfyrddin	177,642	20,716	11.7	78,048	43.9	11,919	6.7	7,436	4.2	58,321	32.8	372	0.2	4,523	2.5	74,355	41.9
Cymru	2,955,841	157,792	5.3	562,016	19.0	80,429	2.7	45,524	1.5	430,717	14.6	5,346	0.2	68,046	2.3	2,167,987	73.3

TABL 1.5

Sir Gaerfyrddin, 1991-2011

Newid yn y cymunedau

Cymuned	1991		2001		2011		1991-2001			2001-2011			1991-2011		
	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	Cynnydd yn niferoedd	Gwahaniaeth %	Newid %	Cynnydd yn niferoedd	Gwahaniaeth %	Newid %	Cynnydd yn niferoedd	Gwahaniaeth %	Newid %
<i>Caerfyrddin</i>															
Abergwili	774	61.5	889	58.5	887	56.5	115	-3.0	14.9	-2	-2.0	-0.2	113	-5.0	14.6
Abernant	234	70.9	175	57.2	150	51.9	-59	-13.7	-25.2	-25	-5.3	-14.3	-84	-19.0	-35.9
Bronwydd	319	60.2	314	56.7	309	55.8	-5	-3.5	-1.6	-5	-0.9	-1.6	-10	-4.4	-3.1
Caerfyrddin	5,607	47.3	5,431	42.7	5,123	37.6	-176	-4.6	-3.1	-308	-5.1	-5.7	-484	-9.7	-8.6
Castellnewydd Emlyn	654	72.6	649	68.2	611	53.7	-5	-4.4	-0.8	-38	-14.5	-5.9	-43	-18.9	-6.6
Cenarth	556	56.5	511	51.3	434	43.2	-45	-5.2	-8.1	-77	-8.1	-15.1	-122	-13.3	-21.9
Cilymaenllwyd	366	59.8	410	57.8	396	55.0	44	-2.0	12.0	-14	-2.8	-3.4	30	-4.8	8.2
Cynwyl Elfed	589	59.3	517	55.2	528	52.6	-72	-4.0	-12.2	11	-2.6	2.1	-61	-6.7	-10.4
Eglwysgymun	101	20.9	134	29.9	111	26.8	33	9.0	32.7	-23	-3.1	-17.2	10	5.9	9.9
Gorslas	2,602	78.4	2,551	70.4	2,523	64.1	-51	-8.0	-2.0	-28	-6.3	-1.1	-79	-14.3	-3.0
Hendy-gwyn	693	47.3	736	46.4	749	43.4	43	-0.8	6.2	13	-3.0	1.8	56	-3.9	8.1
Henllanfallteg	177	48.1	168	40.6	184	38.8	-9	-7.5	-5.1	16	-1.8	9.5	7	-9.3	4.0
Llanarthne	477	66.0	437	60.6	413	55.4	-40	-5.4	-8.4	-24	-5.2	-5.5	-64	-10.6	-13.4
Llanboidy	507	53.3	481	50.3	450	43.3	-26	-3.0	-5.1	-31	-7.0	-6.4	-57	-10.0	-11.2
Llandyfaelog	826	68.3	779	62.2	727	56.8	-47	-6.0	-5.7	-52	-5.4	-6.7	-99	-11.5	-12.0
Llanddarog	788	72.2	685	64.8	688	59.4	-103	-7.4	-13.1	3	-5.4	0.4	-100	-12.8	-12.7
Llanddowror	227	27.2	221	27.8	210	25.4	-6	0.6	-2.6	-11	-2.4	-5.0	-17	-1.8	-7.5
Llanfihangel-ar-arth	1,403	68.6	1,321	66.9	1,221	57.0	-82	-1.8	-5.8	-100	-9.9	-7.6	-182	-11.6	-13.0
Llanfihangel Rhos-y-corn	215	54.3	240	49.3	185	40.4	25	-5.0	11.6	-55	-8.9	-22.9	-30	-13.9	-14.0
Llangain	207	49.5	261	47.1	248	44.1	54	-2.4	26.1	-13	-3.0	-5.0	41	-5.4	19.8
Llangeler	2,004	67.2	1,875	60.2	1,812	54.5	-129	-7.1	-6.4	-63	-5.7	-3.4	-192	-12.7	-9.6
Llangyndeyrn	2,062	71.9	1,865	65.4	1,771	58.8	-197	-6.5	-9.6	-94	-6.6	-5.0	-291	-13.1	-14.1
Llangynin	175	62.3	159	60.5	147	52.5	-16	-1.8	-9.1	-12	-8.0	-7.5	-28	-9.8	-16.0
Llangynnwr	1,199	52.6	1,196	54.0	1,111	48.0	-3	1.3	-0.3	-85	-6.0	-7.1	-88	-4.6	-7.3
Llangynog	260	50.3	253	46.0	193	40.0	-7	-4.3	-2.7	-60	-6.0	-23.7	-67	-10.3	-25.8
Llanishmel	680	51.7	623	48.6	548	41.0	-57	-3.2	-8.4	-75	-7.6	-12.0	-132	-10.7	-19.4
Llanllawddog	363	56.4	378	56.6	370	53.9	15	0.2	4.1	-8	-2.7	-2.1	7	-2.5	1.9
Llanllwni	429	68.0	431	65.5	367	58.9	2	-2.5	0.5	-64	-6.6	-14.8	-62	-9.1	-14.5
Llannewydd a Merthyr	392	65.2	379	62.2	377	57.0	-13	-3.0	-3.3	-2	-5.2	-0.5	-15	-8.2	-3.8
Llanpumsaint	350	60.0	339	58.9	383	53.3	-11	-1.2	-3.1	44	-5.6	13.0	33	-6.7	9.4
Llansteffan	533	56.4	537	51.6	429	46.4	4	-4.8	0.8	-108	-5.2	-20.1	-104	-10.0	-19.5
Llanwinio	287	67.5	259	61.7	202	46.0	-28	-5.9	-9.8	-57	-15.7	-22.0	-85	-21.5	-29.6
Llanybydder	1,035	69.7	883	64.5	897	57.2	-152	-5.2	-14.7	14	-7.3	1.6	-138	-12.5	-13.3
Llanycrwys	145	63.6	131	59.5	107	46.7	-14	-4.1	-9.7	-24	-12.8	-18.3	-38	-16.9	-26.2
Meidrim	363	65.6	349	59.3	296	52.1	-14	-6.4	-3.9	-53	-7.2	-15.2	-67	-13.5	-18.5
Pencarreg	685	68.8	700	64.5	673	60.6	15	-4.4	2.2	-27	-3.9	-3.9	-12	-8.2	-1.8
Pentywyn	39	12.5	52	15.6	61	18.2	13	3.1	33.3	9	2.6	17.3	22	5.7	56.4
San Clêr	1,414	61.0	1,537	56.3	1,463	50.3	123	-4.7	8.7	-74	-6.0	-4.8	49	-10.7	3.5
Treflan Talacharn	215	17.5	273	21.3	237	20.1	58	3.8	27.0	-36	-1.2	-13.2	22	2.6	10.2
Trelech	487	70.0	460	63.2	440	59.7	-27	-6.8	-5.5	-20	-3.5	-4.3	-47	-10.3	-9.7

TABL 1.6

Cymuned							1991-2001			2001-2011			1991-2011		
	1991		2001		2011		Cynnydd yn niferoedd	Gwahaniaeth %	Newid %	Cynnydd yn niferoedd	Gwahaniaeth %	Newid %	Cynnydd yn niferoedd	Gwahaniaeth %	Newid %
	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran									
<i>Dinefwr</i>															
Betws	1,116	66.9	1,118	62.8	1,109	53.4	2	-4.1	0.2	-9	-9.4	-0.8	-7	-13.5	-0.6
Cilycwm	239	54.6	229	50.6	223	47.2	-10	-4.0	-4.2	-6	-3.5	-2.6	-16	-7.5	-6.7
Cwarter Bach	2,313	80.6	2,129	74.9	1,942	68.7	-184	-5.7	-8.0	-187	-6.2	-8.8	-371	-11.9	-16.0
Cwmaman	3,167	77.3	2,807	68.3	2,567	59.2	-360	-9.0	-11.4	-240	-9.1	-8.6	-600	-18.1	-18.9
Cynwyl Gaeo	557	62.4	517	57.4	420	46.1	-40	-5.1	-7.2	-97	-11.3	-18.8	-137	-16.3	-24.6
Dyffryn Cennen (Ffairfach)	731	64.3	677	57.5	603	52.8	-54	-6.9	-7.4	-74	-4.7	-10.9	-128	-11.5	-17.5
Llanddeusant	135	59.7	124	54.4	113	52.1	-11	-5.3	-8.1	-11	-2.3	-8.9	-22	-7.6	-16.3
Llandeilo	927	57.3	892	53.5	851	48.7	-35	-3.8	-3.8	-41	-4.8	-4.6	-76	-8.6	-8.2
Llandybïe	6,195	71.2	6,070	65.2	6,104	57.4	-125	-6.0	-2.0	34	-7.8	0.6	-91	-13.8	-1.5
Llanegwad	796	64.3	887	65.6	847	59.3	91	1.3	11.4	-40	-6.3	-4.5	51	-5.0	6.4
Llanfair-ar-y-bryn	262	48.3	265	42.6	200	32.7	3	-5.6	1.1	-65	-9.9	-24.5	-62	-15.6	-23.7
Llanfihangel Aberbythych	669	62.0	669	55.6	676	51.5	0	-6.4	0.0	7	-4.1	1.0	7	-10.5	1.0
Llanfynydd	226	51.1	286	55.0	241	48.9	60	3.9	26.5	-45	-6.1	-15.7	15	-2.2	6.6
Llangadog	871	70.0	792	62.6	739	58.1	-79	-7.4	-9.1	-53	-4.5	-6.7	-132	-11.9	-15.2
Llangathen	256	58.6	273	59.7	257	51.7	17	1.2	6.6	-16	-8.0	-5.9	1	-6.9	0.4
Llansadwrn	241	56.6	192	42.5	201	39.9	-49	-14.1	-20.3	9	-2.6	4.7	-40	-16.7	-16.6
Llansawel	276	63.6	243	59.9	203	47.9	-33	-3.7	-12.0	-40	-12.0	-16.5	-73	-15.7	-26.4
Llanwrda	271	61.5	273	54.2	257	51.0	2	-7.3	0.7	-16	-3.2	-5.9	-14	-10.5	-5.2
Llanymddyfri	927	46.9	1,053	48.3	856	42.6	126	1.4	13.6	-197	-5.7	-18.7	-71	-4.3	-7.7
Manordeilo	808	55.3	764	49.9	853	49.8	-44	-5.4	-5.4	89	-0.1	11.6	45	-5.5	5.6
Myddfai	236	58.4	223	54.9	196	49.8	-13	-3.5	-5.5	-27	-5.1	-12.1	-40	-8.6	-16.9
Rhydaman	3,342	66.8	3,119	61.1	2,709	51.5	-223	-5.7	-6.7	-410	-9.6	-13.1	-633	-15.3	-18.9
Talyllchau	241	49.4	251	47.9	207	42.6	10	-1.5	4.1	-44	-5.3	-17.5	-34	-6.8	-14.1
<i>Llanelli</i>															
Cydweli	1,831	59.7	1,614	50.7	1,510	44.4	-217	-9.0	-11.9	-104	-6.3	-6.4	-321	-15.3	-17.5
Llanedi	3,006	62.8	2,736	54.6	2,476	45.2	-270	-8.2	-9.0	-260	-9.4	-9.5	-530	-17.6	-17.6
Llanelli	7,500	33.3	6,660	29.5	5,732	23.8	-840	-3.8	-11.2	-928	-5.7	-13.9	-1,768	-9.5	-23.6
Llanelli Wledig	8,285	41.8	7,677	37.7	7,084	32.3	-608	-4.0	-7.3	-593	-5.4	-7.7	-1,201	-9.5	-14.5
Llangennech	2,048	53.3	2,022	46.5	1,912	40.0	-26	-6.9	-1.3	-110	-6.5	-5.4	-136	-13.3	-6.6
Llannon	3,856	78.6	3,440	71.1	3,262	64.2	-416	-7.6	-10.8	-178	-6.9	-5.2	-594	-14.4	-15.4
Penbre a Phorth Tywyn	3,146	40.4	2,812	36.4	2,625	31.6	-334	-4.0	-10.6	-187	-4.8	-6.7	-521	-8.8	-16.6
Pontyberem	2,162	80.5	1,992	73.3	1,806	67.4	-170	-7.2	-7.9	-186	-5.9	-9.3	-356	-13.1	-16.5
Trimsaran	1,667	64.2	1,403	57.0	1,236	50.4	-264	-7.2	-15.8	-167	-6.6	-11.9	-431	-13.8	-25.9
Sir Gaerfyrddin	89,213	54.8	83,802	50.1	78,048	43.9	-5,411	-4.7	-6.1	-5,754	-6.2	-6.9	-11,165	-10.9	-12.5

TABL 1.6

Sir Gaerfyrddin 1921-2011

Gallu leithyddol yn ôl oed

Oed	1921			1931			1951			1961		
	poblog 3+	# Cym.	% Cym	poblog 3+	# Cym.	% Cym	poblog 3+	# Cym.	% Cym	poblog 3+	# Cym.	% Cym
3+	164,319	135,487	82.5	171,445	141,138	82.3	164,681	127,295	77.3	161,099	120,939	75.1
3-4	6,520	4,879	74.8	5,645	3,680	65.2	5,387	2,930	54.4	4,556	2,364	51.9
5-9	17,910	14,467	80.8	16,219	12,160	75.0	11,816	8,119	68.7	11,172	6,977	62.5
10-14	17,576	14,622	83.2	16,522	13,305	80.5	10,982	7,892	71.9	12,533	8,619	68.8
15-24	31,253	25,874	82.8	31,887	26,745	83.9	21,094	15,745	74.6	20,272	14,541	71.7
25-44	50,084	40,841	81.5	52,705	43,894	83.3	52,122	40,553	77.8	44,329	32,401	73.1
45-64	31,075	26,202	84.3	36,457	30,772	84.4	44,599	36,500	81.8	47,093	38,548	81.9
65+	9,901	8,602	86.9	12,010	10,582	88.1	18,681	15,556	83.3	21,144	17,489	82.7

Oed	1971			1981			1991			2001		
	poblog 3+	# Cym.	% Cym	poblog 3+	# Cym.	% Cym	poblog 3+	# Cym.	% Cym	poblog 3+	# Cym.	% Cym
3+	156,075	103,825	66.5	156,484	92,705	59.2	162,706	89,204	54.8	167,373	83,802	50.1
3-4	4,350	1,900	43.7	3,493	1,399	40.1	4,044	1,819	45.0	3,957	1,651	41.7
5-9	11,670	6,075	52.1	10,005	4,986	49.8	12,326	6,919	56.1	10,643	6,444	60.5
10-14	11,335	6,540	57.7	11,783	6,039	51.3	10,103	5,645	55.9	11,260	6,889	61.2
15-24	20,975	12,285	58.6	22,236	11,145	50.1	18,863	9,082	48.1	19,145	9,427	49.2
25-44	36,680	23,640	64.4	39,413	21,094	53.5	43,540	20,667	47.5	54,294	23,042	42.4
45-64	46,230	34,130	73.8	41,187	26,870	65.2	40,443	22,714	56.2	34,369	16,457	47.9
65+	24,840	19,255	77.5	28,367	21,172	74.6	33,387	22,358	67.0	33,705	19,892	59.0

Oed	2011		
	poblog 3+	# Cym.	% Cym
3+	177,642	78,048	43.9
3-4	4,175	1,901	45.5
5-9	9,697	5,814	60.0
10-14	10,642	6,392	60.1
15-24	21,943	10,447	47.6
25-44	41,323	15,190	36.8
45-64	51,686	19,674	38.1
65+	38,176	18,630	48.8

TABL 2.1

Gallu leithyddol plant 3-15 oed, Sir Gaerfyrddin 2011

Ward	Poblog. 3-15 oed	Deall yn unig		Yn siarad Cymraeg										Cyfuniad arall o sgiliau		Dim Cymraeg	
				Cyfanswm		Siarad yn unig		a Darllen		ac Ysgrifennu		cyfuniad arall					
	cyfanswm	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran
Abergwili	350	21	6.0	279	79.7	45	12.9	12	3.4	218	62.3	4	1.1	15	4.3	35	10.0
Betws	337	24	7.1	228	67.7	54	16.0	19	5.6	153	45.4	2	0.6	11	3.3	74	22.0
Bigyn	1,059	99	9.3	338	31.9	62	5.9	21	2.0	252	23.8	3	0.3	57	5.4	565	53.4
Bynea	678	43	6.3	288	42.5	39	5.8	20	2.9	224	33.0	5	0.7	23	3.4	324	47.8
Cenarth	300	19	6.3	218	72.7	31	10.3	19	6.3	168	56.0	0	0.0	9	3.0	54	18.0
Cilycwm	218	11	5.0	149	68.3	15	6.9	12	5.5	121	55.5	1	0.5	6	2.8	52	23.9
Cwarter Bach	452	24	5.3	385	85.2	61	13.5	16	3.5	302	66.8	6	1.3	4	0.9	39	8.6
Cydweli	554	57	10.3	276	49.8	52	9.4	18	3.2	206	37.2	0	0.0	17	3.1	204	36.8
Cynwyl Elfed	396	28	7.1	302	76.3	46	11.6	6	1.5	250	63.1	0	0.0	3	0.8	63	15.9
Cynwyl Gaeo	175	10	5.7	127	72.6	10	5.7	4	2.3	111	63.4	2	1.1	4	2.3	34	19.4
Dafen	600	52	8.7	182	30.3	39	6.5	8	1.3	133	22.2	2	0.3	23	3.8	343	57.2
Dyffryn y Swisdir	304	20	6.6	130	42.8	27	8.9	9	3.0	94	30.9	0	0.0	18	5.9	136	44.7
Elli	436	38	8.7	166	38.1	27	6.2	8	1.8	130	29.8	1	0.2	14	3.2	218	50.0
Felinfoel	369	33	8.9	156	42.3	35	9.5	16	4.3	102	27.6	3	0.8	14	3.8	166	45.0
Garnant	340	37	10.9	261	76.8	36	10.6	15	4.4	210	61.8	0	0.0	8	2.4	34	10.0
Glanaman	351	38	10.8	268	76.4	46	13.1	20	5.7	200	57.0	2	0.6	2	0.6	43	12.3
Glan-y-môr	860	90	10.5	272	31.6	73	8.5	23	2.7	173	20.1	3	0.3	33	3.8	465	54.1
Glyn	291	18	6.2	231	79.4	31	10.7	14	4.8	185	63.6	1	0.3	3	1.0	39	13.4
Gorslas	535	35	6.5	436	81.5	63	11.8	20	3.7	351	65.6	2	0.4	10	1.9	54	10.1
Hendy	458	39	8.5	258	56.3	48	10.5	20	4.4	190	41.5	0	0.0	7	1.5	154	33.6
Hendy-gwyn	338	31	9.2	195	57.7	27	8.0	10	3.0	156	46.2	2	0.6	10	3.0	102	30.2
Hengoed	552	47	8.5	258	46.7	38	6.9	10	1.8	210	38.0	0	0.0	22	4.0	225	40.8
Llanboidy	288	23	8.0	202	70.1	25	8.7	18	6.3	157	54.5	2	0.7	10	3.5	53	18.4
Llandeilo	428	40	9.3	282	65.9	44	10.3	11	2.6	224	52.3	3	0.7	13	3.0	93	21.7
Llandybïe	626	66	10.5	430	68.7	80	12.8	29	4.6	319	51.0	2	0.3	12	1.9	118	18.8
Llanddarog	239	15	6.3	195	81.6	22	9.2	12	5.0	161	67.4	0	0.0	5	2.1	24	10.0
Llanegwad	361	20	5.5	292	80.9	29	8.0	18	5.0	244	67.6	1	0.3	2	0.6	47	13.0
Llanfihangel Aberbythych	281	19	6.8	205	73.0	25	8.9	14	5.0	163	58.0	3	1.1	9	3.2	48	17.1
Llanfihangel-ar-arth	421	19	4.5	322	76.5	44	10.5	9	2.1	268	63.7	1	0.2	6	1.4	74	17.6
Llangadog	274	18	6.6	229	83.6	23	8.4	18	6.6	186	67.9	2	0.7	1	0.4	26	9.5
Llangeler	507	40	7.9	410	80.9	58	11.4	24	4.7	328	64.7	0	0.0	3	0.6	54	10.7
Llangennech	758	78	10.3	402	53.0	69	9.1	26	3.4	307	40.5	0	0.0	17	2.2	261	34.4
Llangyndeyrn	431	46	10.7	326	75.6	32	7.4	21	4.9	273	63.3	0	0.0	8	1.9	51	11.8
Llangynnwr	299	22	7.4	193	64.5	20	6.7	15	5.0	157	52.5	1	0.3	10	3.3	74	24.7
Llanishmel	317	34	10.7	225	71.0	29	9.1	21	6.6	175	55.2	0	0.0	4	1.3	54	17.0
Llannon	768	54	7.0	604	78.6	99	12.9	33	4.3	470	61.2	2	0.3	4	0.5	106	13.8
Llansteffan	247	24	9.7	172	69.6	22	8.9	6	2.4	143	57.9	1	0.4	6	2.4	45	18.2
Llanybydder	417	25	6.0	330	79.1	48	11.5	19	4.6	257	61.6	6	1.4	8	1.9	54	12.9
Llanymddyfri	356	39	11.0	224	62.9	38	10.7	14	3.9	171	48.0	1	0.3	6	1.7	87	24.4

TABL 2.2

Ward	Poblog. 3-15 oed	Deall yn unig		Yn siarad Cymraeg										Cyfuniad arall o sgiliau		Dim Cymraeg	
				Cyfanswm		Siarad yn unig		a Darllen		ac Ysgrifennu		cyfuniad arall					
	cyfanswm	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran	nifer	canran
Lliedi	883	51	5.8	313	35.4	45	5.1	20	2.3	245	27.7	3	0.3	42	4.8	477	54.0
Llwynhendy	807	62	7.7	299	37.1	52	6.4	16	2.0	230	28.5	1	0.1	39	4.8	407	50.4
Manordeilo a Salem	319	17	5.3	244	76.5	36	11.3	6	1.9	202	63.3	0	0.0	6	1.9	52	16.3
Penbre	701	54	7.7	305	43.5	42	6.0	12	1.7	245	35.0	6	0.9	41	5.8	301	42.9
Penygroes	446	32	7.2	373	83.6	62	13.9	30	6.7	277	62.1	4	0.9	3	0.7	38	8.5
Pontaman	407	59	14.5	238	58.5	38	9.3	17	4.2	179	44.0	4	1.0	11	2.7	99	24.3
Pontyberem	389	25	6.4	321	82.5	42	10.8	24	6.2	254	65.3	1	0.3	5	1.3	38	9.8
Porth Tywyn	560	39	7.0	272	48.6	37	6.6	19	3.4	215	38.4	1	0.2	22	3.9	227	40.5
Rhydaman	451	67	14.9	244	54.1	51	11.3	20	4.4	167	37.0	6	1.3	12	2.7	128	28.4
San Clêr	400	32	8.0	274	68.5	37	9.3	19	4.8	215	53.8	3	0.8	5	1.3	89	22.3
Saron	580	43	7.4	429	74.0	63	10.9	28	4.8	335	57.8	3	0.5	9	1.6	99	17.1
Tref Caerfyrddin (De)	390	53	13.6	167	42.8	30	7.7	19	4.9	118	30.3	0	0.0	13	3.3	157	40.3
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	791	96	12.1	319	40.3	79	10.0	17	2.1	216	27.3	7	0.9	22	2.8	354	44.8
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	811	124	15.3	294	36.3	47	5.8	30	3.7	214	26.4	3	0.4	21	2.6	372	45.9
Treflan Talacharn	381	43	11.3	172	45.1	35	9.2	10	2.6	124	32.5	3	0.8	11	2.9	155	40.7
Trelech	273	7	2.6	219	80.2	25	9.2	18	6.6	173	63.4	3	1.1	3	1.1	44	16.1
Trimsaran	361	43	11.9	228	63.2	21	5.8	22	6.1	184	51.0	1	0.3	10	2.8	80	22.2
Tycroes	359	67	18.7	178	49.6	46	12.8	13	3.6	118	32.9	1	0.3	12	3.3	102	28.4
Tyisha	599	70	11.7	179	29.9	51	8.5	12	2.0	111	18.5	5	0.8	31	5.2	319	53.3
Sir Gaerfyrddin	26,879	2,380	8.9	15,514	57.7	2,451	9.1	980	3.6	11,964	44.5	119	0.4	755	2.8	8,230	30.6
Cymru	448,681	25,662	5.7	168,750	37.6	29,989	6.7	10,184	2.3	125,375	27.9	3,202	0.7	13,806	3.1	240,463	53.6

TABL 2.2

Sir Gaerfyrddin 2011

laith yr aelwyd fesul ward (crynodeb)

Seiliedig ar gartrefi gyda phlant rhwng 3-4 oed

Ward	Aelwydydd		
	aelwyd Gymraeg	aelwyd gymysg	aelwyd di-Gymraeg
Abergwili	35.7	28.6	35.7
Betws	39.1	27.5	33.3
Bigyn	8.6	14.3	77.1
Bynea	9.9	21.6	68.5
Cenarth	26.8	17.1	56.1
Cilycwm	27.3	27.3	45.5
Cwarter Bach	42.5	24.7	32.9
Cydweli	31.8	18.8	49.4
Cynwyl Elfed	41.1	23.2	35.7
Cynwyl Gaeo	36.0	12.0	52.0
Dafen	10.7	20.4	68.9
Dyffryn y Swisdir	10.0	17.5	72.5
Elli	12.7	22.2	65.1
Felinfoel	8.7	23.2	68.1
Garnant	33.3	26.3	40.4
Glanaman	43.3	36.7	20.0
Glan-y-môr	7.2	15.0	77.8
Glyn	32.5	22.5	45.0
Gorslas	35.6	42.5	21.8
Hendy	14.7	29.4	55.9
Hendy-gwyn	11.4	25.7	62.9
Hengoed	6.3	32.8	60.9
Llanboidy	35.0	12.5	52.5
Llandeilo	38.1	17.5	44.4
Llandybïe	36.6	29.3	34.1
Llanddarog	36.8	34.2	28.9
Llanegwad	32.6	30.4	37.0
Llanfihangel Aberbythych	42.5	17.5	40.0
Llanfihangel-ar-arth	50.0	26.8	23.2
Llangadog	57.1	28.6	14.3
Llanger	43.2	28.4	28.4
Llangennech	15.4	33.1	51.5
Llangyndeyrn	51.6	14.5	33.9
Llangynnwr	28.9	26.3	44.7
Llanishmel	34.0	36.2	29.8
Llannon	39.8	32.0	28.1
Llansteffan	26.7	16.7	56.7
Llanybydder	63.9	16.4	19.7
Llanymddyfri	29.8	23.4	46.8
Llidi	8.7	14.7	76.7
Llwynhendy	6.5	16.5	77.0

Ward	Aelwydydd		
	aelwyd Gymraeg	aelwyd gymysg	aelwyd di-Gymraeg
Manordeilo a Salem	28.6	34.3	37.1
Penbre	12.9	12.9	74.2
Penygroes	42.5	26.3	31.3
Pontaman	33.9	32.2	33.9
Pontyberem	54.0	22.2	23.8
Porth Tywyn	8.7	26.1	65.2
Rhydaman	24.3	31.4	44.3
San Clêr	25.4	32.2	42.4
Saron	33.7	31.3	34.9
Tref Caerfyrddin (De)	19.2	11.5	69.2
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	16.7	31.9	51.4
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	27.7	24.8	47.4
Treflan Talacharn	21.2	23.1	55.8
Trelech	37.1	20.0	42.9
Trimsaran	23.3	21.7	55.0
Tycroes	32.8	26.2	41.0
Tyisha	9.2	3.7	87.2
<i>Sir Gaerfyrddin</i>	<i>25.4</i>	<i>23.6</i>	<i>51.0</i>
<i>Cymru</i>	<i>10.3</i>	<i>11.9</i>	<i>77.7</i>

TABL 3.1

Sir Gaerfyrddin 2011

Trosglwyddiad iaith yn y cartref (cartrefi gyda phlant 3-4 oed)
Math o deulu yn ôl gallu'r rhieni i siarad Cymraeg (seiliedig ar DC2115WA)

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Abergwili	Pob cartref	42	32	76.2	10	23.8
	Cartrefi Cyplau	37	31	83.8	6	16.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	15	14	93.3	1	6.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	8	66.7	4	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	10	9	90.0	1	10.0
	Cartrefi Cyplau Priod	29	26	89.7	3	10.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	14	14	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	6	66.7	3	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	6	6	100.0	0	0.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	8	5	62.5	3	37.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Cartrefi Un Rhiant	5	1	20.0	4	80.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	15	14	93.3	1	6.7
	(Aelwydydd Cymysg)	12	8	66.7	4	33.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	15	10	66.7	5	33.3
Betws	Pob cartref	69	52	75.4	17	24.6
	Cartrefi Cyplau	47	37	78.7	10	21.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	19	17	89.5	2	10.5
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	19	15	78.9	4	21.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	5	55.6	4	44.4
	Cartrefi Cyplau Priod	37	30	81.1	7	18.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	18	16	88.9	2	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	14	11	78.6	3	21.4
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	10	7	70.0	3	30.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	4	80.0	1	20.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Cartrefi Un Rhiant	22	15	68.2	7	31.8
	Rhiant yn siarad Cymraeg	8	7	87.5	1	12.5
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	14	8	57.1	6	42.9
	(Aelwydydd Cymraeg)	27	24	88.9	3	11.1
	(Aelwydydd Cymysg)	19	15	78.9	4	21.1
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	23	13	56.5	10	43.5
Bigyn	Pob cartref	175	53	30.3	122	69.7
	Cartrefi Cyplau	119	41	34.5	78	65.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	25	15	60.0	10	40.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	87	21	24.1	66	75.9
	Cartrefi Cyplau Priod	88	30	34.1	58	65.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	20	12	60.0	8	40.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	61	13	21.3	48	78.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	31	11	35.5	20	64.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	26	8	30.8	18	69.2
	Cartrefi Un Rhiant	56	12	21.4	44	78.6
	Rhiant yn siarad Cymraeg	8	3	37.5	5	62.5
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	48	9	18.8	39	81.3
	(Aelwydydd Cymraeg)	15	8	53.3	7	46.7
	(Aelwydydd Cymysg)	25	15	60.0	10	40.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	135	30	22.2	105	77.8
Bynea	Pob cartref	111	25	22.5	86	77.5
	Cartrefi Cyplau	86	21	24.4	65	75.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	24	12	50.0	12	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	58	7	12.1	51	87.9
	Cartrefi Cyplau Priod	53	15	28.3	38	71.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	16	8	50.0	8	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	34	5	14.7	29	85.3
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	33	6	18.2	27	81.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	8	4	50.0	4	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	24	2	8.3	22	91.7
	Cartrefi Un Rhiant	25	4	16.0	21	84.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	7	2	28.6	5	71.4
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	18	2	11.1	16	88.9
	(Aelwydydd Cymraeg)	11	4	36.4	7	63.6
	(Aelwydydd Cymysg)	24	12	50.0	12	50.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	76	9	11.8	67	88.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Cenarth	Pob cartref	41	26	63.4	15	36.6
	Cartrefi Cyplau	33	21	63.6	12	36.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	19	9	47.4	10	52.6
	Cartrefi Cyplau Priod	21	13	61.9	8	38.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11	4	36.4	7	63.6
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	12	8	66.7	4	33.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Cartrefi Un Rhiant	8	5	62.5	3	37.5
	Rhiant yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	4	1	25.0	3	75.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	11	10	90.9	1	9.1
	(Aelwydydd Cymysg)	7	6	85.7	1	14.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	23	10	43.5	13	56.5
Cilycwm	Pob cartref	33	18	54.5	15	45.5
	Cartrefi Cyplau	28	16	57.1	12	42.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	5	83.3	1	16.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	6	66.7	3	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	5	38.5	8	61.5
	Cartrefi Cyplau Priod	17	10	58.8	7	41.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	5	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	4	57.1	3	42.9
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	11	6	54.5	5	45.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	4	50.0	4	50.0
	Cartrefi Un Rhiant	5	2	40.0	3	60.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	9	7	77.8	2	22.2
	(Aelwydydd Cymysg)	9	6	66.7	3	33.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	15	5	33.3	10	66.7
Cwarter Bach	Pob cartref	73	55	75.3	18	24.7
	Cartrefi Cyplau	51	41	80.4	10	19.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	19	18	94.7	1	5.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	18	14	77.8	4	22.2
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	14	9	64.3	5	35.7
	Cartrefi Cyplau Priod	40	31	77.5	9	22.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	12	12	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	16	12	75.0	4	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	12	7	58.3	5	41.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	11	10	90.9	1	9.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Cartrefi Un Rhiant	22	14	63.6	8	36.4
	Rhiant yn siarad Cymraeg	12	9	75.0	3	25.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	10	5	50.0	5	50.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	31	27	87.1	4	12.9
	(Aelwydydd Cymysg)	18	14	77.8	4	22.2
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	24	14	58.3	10	41.7
Cydweli	Pob cartref	85	37	43.5	48	56.5
	Cartrefi Cyplau	58	26	44.8	32	55.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	21	18	85.7	3	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	16	5	31.3	11	68.8
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	21	3	14.3	18	85.7
	Cartrefi Cyplau Priod	38	20	52.6	18	47.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	15	12	80.0	3	20.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	14	5	35.7	9	64.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	3	33.3	6	66.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	20	6	30.0	14	70.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	6	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	12	0	0.0	12	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	27	11	40.7	16	59.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	6	5	83.3	1	16.7
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	21	6	28.6	15	71.4
	(Aelwydydd Cymraeg)	27	23	85.2	4	14.8
	(Aelwydydd Cymysg)	16	5	31.3	11	68.8
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	42	9	21.4	33	78.6

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Cynwyl Elfed	Pob cartref	56	31	55.4	25	44.6
	Cartrefi Cyplau	56	31	55.4	25	44.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	23	18	78.3	5	21.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	13	8	61.5	5	38.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	20	5	25.0	15	75.0
	Cartrefi Cyplau Priod	45	25	55.6	20	44.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	20	16	80.0	4	20.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	5	55.6	4	44.4
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	16	4	25.0	12	75.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	11	6	54.5	5	45.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	1	25.0	3	75.0
	Cartrefi Un Rhiant	0	0	0.0	0	0.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	23	18	78.3	5	21.7
	(Aelwydydd Cymysg)	13	8	61.5	5	38.5
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	20	5	25.0	15	75.0
Cynwyl Gaeo	Pob cartref	25	11	44.0	14	56.0
	Cartrefi Cyplau	15	8	53.3	7	46.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	3	37.5	5	62.5
	Cartrefi Cyplau Priod	12	7	58.3	5	41.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	3	1	33.3	2	66.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Cartrefi Un Rhiant	10	3	30.0	7	70.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	9	6	66.7	3	33.3
	(Aelwydydd Cymysg)	3	1	33.3	2	66.7
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	13	4	30.8	9	69.2
Dafen	Pob cartref	103	26	25.2	77	74.8
	Cartrefi Cyplau	65	18	27.7	47	72.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	21	8	38.1	13	61.9
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	39	7	17.9	32	82.1
	Cartrefi Cyplau Priod	47	13	27.7	34	72.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	4	44.4	5	55.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	33	6	18.2	27	81.8
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	18	5	27.8	13	72.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	4	33.3	8	66.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	6	1	16.7	5	83.3
	Cartrefi Un Rhiant	38	8	21.1	30	78.9
	Rhiant yn siarad Cymraeg	6	3	50.0	3	50.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	32	5	15.6	27	84.4
	(Aelwydydd Cymraeg)	11	6	54.5	5	45.5
	(Aelwydydd Cymysg)	21	8	38.1	13	61.9
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	71	12	16.9	59	83.1
Dyffryn y Swisdir	Pob cartref	40	14	35.0	26	65.0
	Cartrefi Cyplau	35	13	37.1	22	62.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	25	5	20.0	20	80.0
	Cartrefi Cyplau Priod	23	9	39.1	14	60.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	17	4	23.5	13	76.5
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	12	4	33.3	8	66.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	1	12.5	7	87.5
	Cartrefi Un Rhiant	5	1	20.0	4	80.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	4	0	0.0	4	100.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	4	4	100.0	0	0.0
	(Aelwydydd Cymysg)	7	5	71.4	2	28.6
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	29	5	17.2	24	82.8

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Elli	Pob cartref	63	22	34.9	41	65.1
	Cartrefi Cyplau	44	17	38.6	27	61.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	14	9	64.3	5	35.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	27	5	18.5	22	81.5
	Cartrefi Cyplau Priod	34	14	41.2	20	58.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	13	9	69.2	4	30.8
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	20	4	20.0	16	80.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	10	3	30.0	7	70.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	1	14.3	6	85.7
	Cartrefi Un Rhiant	19	5	26.3	14	73.7
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	4	80.0	1	20.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	14	1	7.1	13	92.9
	(Aelwydydd Cymraeg)	8	7	87.5	1	12.5
	(Aelwydydd Cymysg)	14	9	64.3	5	35.7
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	41	6	14.6	35	85.4
Felinfoel	Pob cartref	69	24	34.8	45	65.2
	Cartrefi Cyplau	43	16	37.2	27	62.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	16	9	56.3	7	43.8
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	26	6	23.1	20	76.9
	Cartrefi Cyplau Priod	32	14	43.8	18	56.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	14	8	57.1	6	42.9
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	17	5	29.4	12	70.6
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	11	2	18.2	9	81.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	1	11.1	8	88.9
	Cartrefi Un Rhiant	26	8	30.8	18	69.2
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	21	7	33.3	14	66.7
	(Aelwydydd Cymraeg)	6	2	33.3	4	66.7
	(Aelwydydd Cymysg)	16	9	56.3	7	43.8
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	47	13	27.7	34	72.3
Garnant	Pob cartref	57	32	56.1	25	43.9
	Cartrefi Cyplau	38	24	63.2	14	36.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	14	12	85.7	2	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	15	8	53.3	7	46.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	4	44.4	5	55.6
	Cartrefi Cyplau Priod	21	15	71.4	6	28.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	9	8	88.9	1	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	4	66.7	2	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	6	3	50.0	3	50.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	17	9	52.9	8	47.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	4	80.0	1	20.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	4	44.4	5	55.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Cartrefi Un Rhiant	19	8	42.1	11	57.9
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	5	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	14	3	21.4	11	78.6
	(Aelwydydd Cymraeg)	19	17	89.5	2	10.5
	(Aelwydydd Cymysg)	15	8	53.3	7	46.7
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	23	7	30.4	16	69.6
Glanaman	Pob cartref	60	27	45.0	33	55.0
	Cartrefi Cyplau	45	25	55.6	20	44.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	17	12	70.6	5	29.4
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	22	13	59.1	9	40.9
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	6	0	0.0	6	100.0
	Cartrefi Cyplau Priod	23	14	60.9	9	39.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	9	7	77.8	2	22.2
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	13	7	53.8	6	46.2
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	22	11	50.0	11	50.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	6	66.7	3	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	0	0.0	5	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	15	2	13.3	13	86.7
	Rhiant yn siarad Cymraeg	9	1	11.1	8	88.9
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	6	1	16.7	5	83.3
	(Aelwydydd Cymraeg)	26	13	50.0	13	50.0
	(Aelwydydd Cymysg)	22	13	59.1	9	40.9
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	12	1	8.3	11	91.7

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Glan-y-môr	Pob cartref	167	48	28.7	119	71.3
	Cartrefi Cyplau	102	37	36.3	65	63.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	25	13	52.0	12	48.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	70	19	27.1	51	72.9
	Cartrefi Cyplau Priod	50	24	48.0	26	52.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	13	9	69.2	4	30.8
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	33	11	33.3	22	66.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	52	13	25.0	39	75.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	4	33.3	8	66.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	37	8	21.6	29	78.4
	Cartrefi Un Rhiant	65	11	16.9	54	83.1
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	60	10	16.7	50	83.3
	(Aelwydydd Cymraeg)	12	6	50.0	6	50.0
	(Aelwydydd Cymysg)	25	13	52.0	12	48.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	130	29	22.3	101	77.7
Glyn	Pob cartref	40	24	60.0	16	40.0
	Cartrefi Cyplau	31	18	58.1	13	41.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	3	50.0	3	50.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	9	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	16	6	37.5	10	62.5
	Cartrefi Cyplau Priod	26	17	65.4	9	34.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	8	8	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	14	6	42.9	8	57.1
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	5	1	20.0	4	80.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	9	6	66.7	3	33.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	13	9	69.2	4	30.8
	(Aelwydydd Cymysg)	9	9	100.0	0	0.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	18	6	33.3	12	66.7
Gorslas	Pob cartref	87	58	66.7	29	33.3
	Cartrefi Cyplau	71	50	70.4	21	29.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	23	20	87.0	3	13.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	37	25	67.6	12	32.4
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11	5	45.5	6	54.5
	Cartrefi Cyplau Priod	58	43	74.1	15	25.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	19	16	84.2	3	15.8
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	31	22	71.0	9	29.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	13	7	53.8	6	46.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	3	50.0	3	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	0	0.0	3	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	16	8	50.0	8	50.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	8	3	37.5	5	62.5
	(Aelwydydd Cymraeg)	31	25	80.6	6	19.4
	(Aelwydydd Cymysg)	37	25	67.6	12	32.4
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	19	8	42.1	11	57.9
Hendy	Pob cartref	68	34	50.0	34	50.0
	Cartrefi Cyplau	57	27	47.4	30	52.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	20	15	75.0	5	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	30	6	20.0	24	80.0
	Cartrefi Cyplau Priod	47	21	44.7	26	55.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	5	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	15	11	73.3	4	26.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	27	5	18.5	22	81.5
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	10	6	60.0	4	40.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	4	80.0	1	20.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Cartrefi Un Rhiant	11	7	63.6	4	36.4
	Rhiant yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	8	4	50.0	4	50.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	10	9	90.0	1	10.0
	(Aelwydydd Cymysg)	20	15	75.0	5	25.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	38	10	26.3	28	73.7

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Hendy-gwyn	Pob cartref	35	13	37.1	22	62.9
	Cartrefi Cyplau	29	12	41.4	17	58.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	5	55.6	4	44.4
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	17	4	23.5	13	76.5
	Cartrefi Cyplau Priod	26	11	42.3	15	57.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	17	4	23.5	13	76.5
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	3	1	33.3	2	66.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Cartrefi Un Rhiant	6	1	16.7	5	83.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	4	3	75.0	1	25.0
	(Aelwydydd Cymysg)	9	5	55.6	4	44.4
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	22	5	22.7	17	77.3
Hengoed	Pob cartref	64	22	34.4	42	65.6
	Cartrefi Cyplau	48	19	39.6	29	60.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	21	14	66.7	7	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	25	3	12.0	22	88.0
	Cartrefi Cyplau Priod	34	12	35.3	22	64.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	16	10	62.5	6	37.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	17	1	5.9	16	94.1
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	14	7	50.0	7	50.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	4	80.0	1	20.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	2	25.0	6	75.0
	Cartrefi Un Rhiant	16	3	18.8	13	81.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	14	1	7.1	13	92.9
	(Aelwydydd Cymraeg)	4	4	100.0	0	0.0
	(Aelwydydd Cymysg)	21	14	66.7	7	33.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	39	4	10.3	35	89.7
Llanboidy	Pob cartref	40	22	55.0	18	45.0
	Cartrefi Cyplau	28	19	67.9	9	32.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	11	11	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	5	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	12	3	25.0	9	75.0
	Cartrefi Cyplau Priod	24	17	70.8	7	29.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	11	11	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	2	22.2	7	77.8
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	4	2	50.0	2	50.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Cartrefi Un Rhiant	12	3	25.0	9	75.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	9	2	22.2	7	77.8
	(Aelwydydd Cymraeg)	14	12	85.7	2	14.3
	(Aelwydydd Cymysg)	5	5	100.0	0	0.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	21	5	23.8	16	76.2
Llandeilo	Pob cartref	63	38	60.3	25	39.7
	Cartrefi Cyplau	43	28	65.1	15	34.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	17	16	94.1	1	5.9
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	11	5	45.5	6	54.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	15	7	46.7	8	53.3
	Cartrefi Cyplau Priod	35	25	71.4	10	28.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	17	16	94.1	1	5.9
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	8	3	37.5	5	62.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	10	6	60.0	4	40.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	8	3	37.5	5	62.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Cartrefi Un Rhiant	20	10	50.0	10	50.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	13	4	30.8	9	69.2
	(Aelwydydd Cymraeg)	24	22	91.7	2	8.3
	(Aelwydydd Cymysg)	11	5	45.5	6	54.5
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	28	11	39.3	17	60.7

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Llandybïe	Pob cartref	82	42	51.2	40	48.8
	Cartrefi Cyplau	60	31	51.7	29	48.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	18	12	66.7	6	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	24	15	62.5	9	37.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	18	4	22.2	14	77.8
	Cartrefi Cyplau Priod	48	26	54.2	22	45.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	15	9	60.0	6	40.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	20	13	65.0	7	35.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	4	30.8	9	69.2
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	12	5	41.7	7	58.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	0	0.0	5	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	22	11	50.0	11	50.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	12	6	50.0	6	50.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	10	5	50.0	5	50.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	30	18	60.0	12	40.0
	(Aelwydydd Cymysg)	24	15	62.5	9	37.5
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	28	9	32.1	19	67.9
Llanddarog	Pob cartref	38	27	71.1	11	28.9
	Cartrefi Cyplau	32	23	71.9	9	28.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	12	11	91.7	1	8.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	13	10	76.9	3	23.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	2	28.6	5	71.4
	Cartrefi Cyplau Priod	21	16	76.2	5	23.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	9	8	88.9	1	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	11	7	63.6	4	36.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	4	66.7	2	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	6	4	66.7	2	33.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	14	13	92.9	1	7.1
	(Aelwydydd Cymysg)	13	10	76.9	3	23.1
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	11	4	36.4	7	63.6
Llanegwad	Pob cartref	46	30	65.2	16	34.8
	Cartrefi Cyplau	37	25	67.6	12	32.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	13	12	92.3	1	7.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	14	6	42.9	8	57.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	10	7	70.0	3	30.0
	Cartrefi Cyplau Priod	34	23	67.6	11	32.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	13	12	92.3	1	7.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	5	41.7	7	58.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	6	66.7	3	33.3
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	3	2	66.7	1	33.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Cartrefi Un Rhiant	9	5	55.6	4	44.4
	Rhiant yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	7	3	42.9	4	57.1
	(Aelwydydd Cymraeg)	15	14	93.3	1	6.7
	(Aelwydydd Cymysg)	14	6	42.9	8	57.1
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	17	10	58.8	7	41.2
Llanfihangel Aberbythych	Pob cartref	40	21	52.5	19	47.5
	Cartrefi Cyplau	28	18	64.3	10	35.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	12	11	91.7	1	8.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	7	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	0	0.0	9	100.0
	Cartrefi Cyplau Priod	21	14	66.7	7	33.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	10	10	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	0	0.0	7	100.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	7	4	57.1	3	42.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	12	3	25.0	9	75.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	7	2	28.6	5	71.4
	(Aelwydydd Cymraeg)	17	12	70.6	5	29.4
	(Aelwydydd Cymysg)	7	7	100.0	0	0.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	16	2	12.5	14	87.5

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Llanfihangel-ar-arth	Pob cartref	56	36	64.3	20	35.7
	Cartrefi Cyplau	47	31	66.0	16	34.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	23	22	95.7	1	4.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	15	7	46.7	8	53.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	2	22.2	7	77.8
	Cartrefi Cyplau Priod	34	21	61.8	13	38.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	15	14	93.3	1	6.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	11	5	45.5	6	54.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	2	25.0	6	75.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	13	10	76.9	3	23.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	8	8	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	9	5	55.6	4	44.4
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	4	80.0	1	20.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	4	1	25.0	3	75.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	28	26	92.9	2	7.1
	(Aelwydydd Cymysg)	15	7	46.7	8	53.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	13	3	23.1	10	76.9
Llangadog	Pob cartref	35	24	68.6	11	31.4
	Cartrefi Cyplau	32	23	71.9	9	28.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	18	16	88.9	2	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	10	5	50.0	5	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Cartrefi Cyplau Priod	25	18	72.0	7	28.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	18	16	88.9	2	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	1	25.0	3	75.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	7	5	71.4	2	28.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	4	66.7	2	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Cartrefi Un Rhiant	3	1	33.3	2	66.7
	Rhiant yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	20	17	85.0	3	15.0
	(Aelwydydd Cymysg)	10	5	50.0	5	50.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	5	2	40.0	3	60.0
Llangeler	Pob cartref	74	41	55.4	33	44.6
	Cartrefi Cyplau	59	31	52.5	28	47.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	22	17	77.3	5	22.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	21	11	52.4	10	47.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	16	3	18.8	13	81.3
	Cartrefi Cyplau Priod	44	22	50.0	22	50.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	17	14	82.4	3	17.6
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	14	6	42.9	8	57.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	2	15.4	11	84.6
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	15	9	60.0	6	40.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Cartrefi Un Rhiant	15	10	66.7	5	33.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	10	9	90.0	1	10.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	32	26	81.3	6	18.8
	(Aelwydydd Cymysg)	21	11	52.4	10	47.6
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	21	4	19.0	17	81.0
Llangennech	Pob cartref	130	58	44.6	72	55.4
	Cartrefi Cyplau	108	50	46.3	58	53.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	15	13	86.7	2	13.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	43	23	53.5	20	46.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	50	14	28.0	36	72.0
	Cartrefi Cyplau Priod	91	45	49.5	46	50.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	14	12	85.7	2	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	36	20	55.6	16	44.4
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	41	13	31.7	28	68.3
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	17	5	29.4	12	70.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	3	42.9	4	57.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	1	11.1	8	88.9
	Cartrefi Un Rhiant	22	8	36.4	14	63.6
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	17	5	29.4	12	70.6
	(Aelwydydd Cymraeg)	20	16	80.0	4	20.0
	(Aelwydydd Cymysg)	43	23	53.5	20	46.5
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	67	19	28.4	48	71.6

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Llangyndeyrn	Pob cartref	62	36	58.1	26	41.9
	Cartrefi Cyplau	45	28	62.2	17	37.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	24	20	83.3	4	16.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	6	66.7	3	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	12	2	16.7	10	83.3
	Cartrefi Cyplau Priod	34	20	58.8	14	41.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	20	16	80.0	4	20.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	4	80.0	1	20.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	0	0.0	9	100.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	11	8	72.7	3	27.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Cartrefi Un Rhiant	17	8	47.1	9	52.9
	Rhiant yn siarad Cymraeg	8	7	87.5	1	12.5
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	9	1	11.1	8	88.9
	(Aelwydydd Cymraeg)	32	27	84.4	5	15.6
	(Aelwydydd Cymysg)	9	6	66.7	3	33.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	21	3	14.3	18	85.7
Llangynnwr	Pob cartref	38	20	52.6	18	47.4
	Cartrefi Cyplau	28	18	64.3	10	35.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	9	8	88.9	1	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	10	6	60.0	4	40.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	4	44.4	5	55.6
	Cartrefi Cyplau Priod	23	15	65.2	8	34.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	9	8	88.9	1	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	5	55.6	4	44.4
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	5	3	60.0	2	40.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Cartrefi Un Rhiant	10	2	20.0	8	80.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	8	2	25.0	6	75.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	11	8	72.7	3	27.3
	(Aelwydydd Cymysg)	10	6	60.0	4	40.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	17	6	35.3	11	64.7
Llanishmel	Pob cartref	47	26	55.3	21	44.7
	Cartrefi Cyplau	44	24	54.5	20	45.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	14	12	85.7	2	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	17	10	58.8	7	41.2
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	2	15.4	11	84.6
	Cartrefi Cyplau Priod	38	22	57.9	16	42.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	11	10	90.9	1	9.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	16	10	62.5	6	37.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11	2	18.2	9	81.8
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	6	2	33.3	4	66.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	3	2	66.7	1	33.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	16	14	87.5	2	12.5
	(Aelwydydd Cymysg)	17	10	58.8	7	41.2
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	14	2	14.3	12	85.7
Llannon	Pob cartref	128	75	58.6	53	41.4
	Cartrefi Cyplau	103	60	58.3	43	41.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	33	29	87.9	4	12.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	41	26	63.4	15	36.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	29	5	17.2	24	82.8
	Cartrefi Cyplau Priod	67	39	58.2	28	41.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	22	21	95.5	1	4.5
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	23	14	60.9	9	39.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	22	4	18.2	18	81.8
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	36	21	58.3	15	41.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	11	8	72.7	3	27.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	18	12	66.7	6	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	1	14.3	6	85.7
	Cartrefi Un Rhiant	25	15	60.0	10	40.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	18	11	61.1	7	38.9
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	7	4	57.1	3	42.9
	(Aelwydydd Cymraeg)	51	40	78.4	11	21.6
	(Aelwydydd Cymysg)	41	26	63.4	15	36.6
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	36	9	25.0	27	75.0

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Llansteffan	Pob cartref	30	12	40.0	18	60.0
	Cartrefi Cyplau	21	6	28.6	15	71.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11	2	18.2	9	81.8
	Cartrefi Cyplau Priod	14	6	42.9	8	57.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	2	28.6	5	71.4
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	7	0	0.0	7	100.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	0	0.0	4	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	9	6	66.7	3	33.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	6	4	66.7	2	33.3
	(Aelwydydd Cymraeg)	8	5	62.5	3	37.5
	(Aelwydydd Cymysg)	5	1	20.0	4	80.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	17	6	35.3	11	64.7
Llanybydder	Pob cartref	61	44	72.1	17	27.9
	Cartrefi Cyplau	40	33	82.5	7	17.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	27	26	96.3	1	3.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	10	7	70.0	3	30.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	0	0.0	3	100.0
	Cartrefi Cyplau Priod	28	21	75.0	7	25.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	17	16	94.1	1	5.9
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	3	0	0.0	3	100.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	12	12	100.0	0	0.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	10	10	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Cartrefi Un Rhiant	21	11	52.4	10	47.6
	Rhiant yn siarad Cymraeg	12	8	66.7	4	33.3
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	9	3	33.3	6	66.7
	(Aelwydydd Cymraeg)	39	34	87.2	5	12.8
	(Aelwydydd Cymysg)	10	7	70.0	3	30.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	12	3	25.0	9	75.0
Llanymddyfri	Pob cartref	47	27	57.4	20	42.6
	Cartrefi Cyplau	39	22	56.4	17	43.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	10	9	90.0	1	10.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	11	6	54.5	5	45.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	18	7	38.9	11	61.1
	Cartrefi Cyplau Priod	24	17	70.8	7	29.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	9	8	88.9	1	11.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	10	7	70.0	3	30.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	15	5	33.3	10	66.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	4	66.7	2	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	0	0.0	8	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	8	5	62.5	3	37.5
	Rhiant yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	14	11	78.6	3	21.4
	(Aelwydydd Cymysg)	11	6	54.5	5	45.5
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	22	10	45.5	12	54.5
Lliedi	Pob cartref	150	31	20.7	119	79.3
	Cartrefi Cyplau	88	17	19.3	71	80.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	22	6	27.3	16	72.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	62	8	12.9	54	87.1
	Cartrefi Cyplau Priod	67	13	19.4	54	80.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	20	5	25.0	15	75.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	44	6	13.6	38	86.4
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	21	4	19.0	17	81.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	18	2	11.1	16	88.9
	Cartrefi Un Rhiant	62	14	22.6	48	77.4
	Rhiant yn siarad Cymraeg	9	5	55.6	4	44.4
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	53	9	17.0	44	83.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	13	8	61.5	5	38.5
	(Aelwydydd Cymysg)	22	6	27.3	16	72.7
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	115	17	14.8	98	85.2

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Llwynhendy	Pob cartref	139	37	26.6	102	73.4
	Cartrefi Cyplau	82	23	28.0	59	72.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	23	14	60.9	9	39.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	58	9	15.5	49	84.5
	Cartrefi Cyplau Priod	53	18	34.0	35	66.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	18	11	61.1	7	38.9
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	35	7	20.0	28	80.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	29	5	17.2	24	82.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	23	2	8.7	21	91.3
	Cartrefi Un Rhiant	57	14	24.6	43	75.4
	Rhiant yn siarad Cymraeg	8	3	37.5	5	62.5
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	49	11	22.4	38	77.6
	(Aelwydydd Cymraeg)	9	3	33.3	6	66.7
	(Aelwydydd Cymysg)	23	14	60.9	9	39.1
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	107	20	18.7	87	81.3
Manordeilo a Salem	Pob cartref	35	21	60.0	14	40.0
	Cartrefi Cyplau	25	17	68.0	8	32.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	6	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	9	75.0	3	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	2	28.6	5	71.4
	Cartrefi Cyplau Priod	23	16	69.6	7	30.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	5	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	9	75.0	3	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	6	2	33.3	4	66.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	2	1	50.0	1	50.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	10	4	40.0	6	60.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	4	1	25.0	3	75.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	6	3	50.0	3	50.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	10	7	70.0	3	30.0
	(Aelwydydd Cymysg)	12	9	75.0	3	25.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	13	5	38.5	8	61.5
Penbre	Pob cartref	93	30	32.3	63	67.7
	Cartrefi Cyplau	66	21	31.8	45	68.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	4	66.7	2	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	5	41.7	7	58.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	48	12	25.0	36	75.0
	Cartrefi Cyplau Priod	50	15	30.0	35	70.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	11	4	36.4	7	63.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	34	8	23.5	26	76.5
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	16	6	37.5	10	62.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	14	4	28.6	10	71.4
	Cartrefi Un Rhiant	27	9	33.3	18	66.7
	Rhiant yn siarad Cymraeg	6	5	83.3	1	16.7
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	21	4	19.0	17	81.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	12	9	75.0	3	25.0
	(Aelwydydd Cymysg)	12	5	41.7	7	58.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	69	16	23.2	53	76.8
Penygroes	Pob cartref	80	56	70.0	24	30.0
	Cartrefi Cyplau	57	45	78.9	12	21.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	25	24	96.0	1	4.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	21	16	76.2	5	23.8
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11	5	45.5	6	54.5
	Cartrefi Cyplau Priod	45	34	75.6	11	24.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	20	19	95.0	1	5.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	15	11	73.3	4	26.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	10	4	40.0	6	60.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	12	11	91.7	1	8.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	5	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	5	83.3	1	16.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Cartrefi Un Rhiant	23	11	47.8	12	52.2
	Rhiant yn siarad Cymraeg	9	3	33.3	6	66.7
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	14	8	57.1	6	42.9
	(Aelwydydd Cymraeg)	34	27	79.4	7	20.6
	(Aelwydydd Cymysg)	21	16	76.2	5	23.8
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	25	13	52.0	12	48.0

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Pontaman	Pob cartref	59	29	49.2	30	50.8
	Cartrefi Cyplau	43	20	46.5	23	53.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	13	10	76.9	3	23.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	19	9	47.4	10	52.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11	1	9.1	10	90.9
	Cartrefi Cyplau Priod	30	16	53.3	14	46.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	12	9	75.0	3	25.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	6	50.0	6	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	6	1	16.7	5	83.3
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	13	4	30.8	9	69.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	3	42.9	4	57.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	0	0.0	5	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	16	9	56.3	7	43.8
	Rhiant yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	9	4	44.4	5	55.6
	(Aelwydydd Cymraeg)	20	15	75.0	5	25.0
	(Aelwydydd Cymysg)	19	9	47.4	10	52.6
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	20	5	25.0	15	75.0
Pontyberem	Pob cartref	63	44	69.8	19	30.2
	Cartrefi Cyplau	55	39	70.9	16	29.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	28	24	85.7	4	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	14	9	64.3	5	35.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	6	46.2	7	53.8
	Cartrefi Cyplau Priod	43	31	72.1	12	27.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	22	19	86.4	3	13.6
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	8	66.7	4	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	4	44.4	5	55.6
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	12	8	66.7	4	33.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	5	83.3	1	16.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Cartrefi Un Rhiant	8	5	62.5	3	37.5
	Rhiant yn siarad Cymraeg	6	5	83.3	1	16.7
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	34	29	85.3	5	14.7
	(Aelwydydd Cymysg)	14	9	64.3	5	35.7
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	15	6	40.0	9	60.0
Porth Tywyn	Pob cartref	69	32	46.4	37	53.6
	Cartrefi Cyplau	50	25	50.0	25	50.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	18	13	72.2	5	27.8
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	29	9	31.0	20	69.0
	Cartrefi Cyplau Priod	36	19	52.8	17	47.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	9	75.0	3	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	21	7	33.3	14	66.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	14	6	42.9	8	57.1
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	4	66.7	2	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	8	2	25.0	6	75.0
	Cartrefi Un Rhiant	19	7	36.8	12	63.2
	Rhiant yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	16	5	31.3	11	68.8
	(Aelwydydd Cymraeg)	6	5	83.3	1	16.7
	(Aelwydydd Cymysg)	18	13	72.2	5	27.8
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	45	14	31.1	31	68.9
Rhydaman	Pob cartref	70	34	48.6	36	51.4
	Cartrefi Cyplau	50	27	54.0	23	46.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	10	9	90.0	1	10.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	22	9	40.9	13	59.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	18	9	50.0	9	50.0
	Cartrefi Cyplau Priod	31	19	61.3	12	38.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	6	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	6	50.0	6	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	7	53.8	6	46.2
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	19	8	42.1	11	57.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	10	3	30.0	7	70.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Cartrefi Un Rhiant	20	7	35.0	13	65.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	7	3	42.9	4	57.1
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	13	4	30.8	9	69.2
	(Aelwydydd Cymraeg)	17	12	70.6	5	29.4
	(Aelwydydd Cymysg)	22	9	40.9	13	59.1
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	31	13	41.9	18	58.1

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
San Clêr	Pob cartref	59	28	47.5	31	52.5
	Cartrefi Cyplau	50	25	50.0	25	50.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	11	9	81.8	2	18.2
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	19	9	47.4	10	52.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	20	7	35.0	13	65.0
	Cartrefi Cyplau Priod	31	17	54.8	14	45.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	8	7	87.5	1	12.5
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	15	5	33.3	10	66.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	19	8	42.1	11	57.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	11	4	36.4	7	63.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Cartrefi Un Rhiant	9	3	33.3	6	66.7
	Rhiant yn siarad Cymraeg	4	1	25.0	3	75.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	15	10	66.7	5	33.3
	(Aelwydydd Cymysg)	19	9	47.4	10	52.6
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	25	9	36.0	16	64.0
Saron	Pob cartref	83	44	53.0	39	47.0
	Cartrefi Cyplau	69	37	53.6	32	46.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	21	17	81.0	4	19.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	26	16	61.5	10	38.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	22	4	18.2	18	81.8
	Cartrefi Cyplau Priod	52	31	59.6	21	40.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	17	14	82.4	3	17.6
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	20	14	70.0	6	30.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	15	3	20.0	12	80.0
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	17	6	35.3	11	64.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	2	33.3	4	66.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	1	14.3	6	85.7
	Cartrefi Un Rhiant	14	7	50.0	7	50.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	7	5	71.4	2	28.6
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	7	2	28.6	5	71.4
	(Aelwydydd Cymraeg)	28	22	78.6	6	21.4
	(Aelwydydd Cymysg)	26	16	61.5	10	38.5
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	29	6	20.7	23	79.3
Tref Caerfyrddin (De)	Pob cartref	52	10	19.2	42	80.8
	Cartrefi Cyplau	40	7	17.5	33	82.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	5	3	60.0	2	40.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	6	1	16.7	5	83.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	29	3	10.3	26	89.7
	Cartrefi Cyplau Priod	31	5	16.1	26	83.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	2	50.0	2	50.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	22	2	9.1	20	90.9
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	9	2	22.2	7	77.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	1	14.3	6	85.7
	Cartrefi Un Rhiant	12	3	25.0	9	75.0
	Rhiant yn siarad Cymraeg	5	2	40.0	3	60.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	7	1	14.3	6	85.7
	(Aelwydydd Cymraeg)	10	5	50.0	5	50.0
	(Aelwydydd Cymysg)	6	1	16.7	5	83.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	36	4	11.1	32	88.9
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	Pob cartref	138	49	35.5	89	64.5
	Cartrefi Cyplau	94	39	41.5	55	58.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	9	9	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	44	24	54.5	20	45.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	41	6	14.6	35	85.4
	Cartrefi Cyplau Priod	61	23	37.7	38	62.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	6	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	25	13	52.0	12	48.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	30	4	13.3	26	86.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	33	16	48.5	17	51.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	3	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	19	11	57.9	8	42.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11	2	18.2	9	81.8
	Cartrefi Un Rhiant	44	10	22.7	34	77.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	14	4	28.6	10	71.4
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	30	6	20.0	24	80.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	23	13	56.5	10	43.5
	(Aelwydydd Cymysg)	44	24	54.5	20	45.5
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	71	12	16.9	59	83.1

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	Pob cartref	137	45	32.8	92	67.2
	Cartrefi Cyplau	111	35	31.5	76	68.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	26	20	76.9	6	23.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	34	12	35.3	22	64.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	51	3	5.9	48	94.1
	Cartrefi Cyplau Priod	86	27	31.4	59	68.6
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	22	17	77.3	5	22.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	23	7	30.4	16	69.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	41	3	7.3	38	92.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	25	8	32.0	17	68.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	11	5	45.5	6	54.5
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	10	0	0.0	10	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	26	10	38.5	16	61.5
	Rhiant yn siarad Cymraeg	12	7	58.3	5	41.7
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	14	3	21.4	11	78.6
	(Aelwydydd Cymraeg)	38	27	71.1	11	28.9
	(Aelwydydd Cymysg)	34	12	35.3	22	64.7
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	65	6	9.2	59	90.8
Treflan Talacharn	Pob cartref	52	25	48.1	27	51.9
	Cartrefi Cyplau	41	21	51.2	20	48.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	7	6	85.7	1	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	12	6	50.0	6	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	22	9	40.9	13	59.1
	Cartrefi Cyplau Priod	26	14	53.8	12	46.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	9	4	44.4	5	55.6
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	6	46.2	7	53.8
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	15	7	46.7	8	53.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	9	3	33.3	6	66.7
	Cartrefi Un Rhiant	11	4	36.4	7	63.6
	Rhiant yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	7	0	0.0	7	100.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	11	10	90.9	1	9.1
	(Aelwydydd Cymysg)	12	6	50.0	6	50.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	29	9	31.0	20	69.0
Treflech	Pob cartref	35	24	68.6	11	31.4
	Cartrefi Cyplau	32	22	68.8	10	31.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	12	12	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	7	3	42.9	4	57.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	7	53.8	6	46.2
	Cartrefi Cyplau Priod	25	20	80.0	5	20.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	11	11	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2	2	100.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	12	7	58.3	5	41.7
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	7	2	28.6	5	71.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5	1	20.0	4	80.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1	0	0.0	1	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	3	2	66.7	1	33.3
	Rhiant yn siarad Cymraeg	1	1	100.0	0	0.0
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	13	13	100.0	0	0.0
	(Aelwydydd Cymysg)	7	3	42.9	4	57.1
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	15	8	53.3	7	46.7
Trimsaran	Pob cartref	60	33	55.0	27	45.0
	Cartrefi Cyplau	42	23	54.8	19	45.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	6	5	83.3	1	16.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	13	7	53.8	6	46.2
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	23	11	47.8	12	52.2
	Cartrefi Cyplau Priod	30	18	60.0	12	40.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4	4	100.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	10	5	50.0	5	50.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	16	9	56.3	7	43.8
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	12	5	41.7	7	58.3
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	1	50.0	1	50.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	7	2	28.6	5	71.4
	Cartrefi Un Rhiant	18	10	55.6	8	44.4
	Rhiant yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	10	5	50.0	5	50.0
	(Aelwydydd Cymraeg)	14	10	71.4	4	28.6
	(Aelwydydd Cymysg)	13	7	53.8	6	46.2
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	33	16	48.5	17	51.5

TABL 3.2

Ward	Strwythur yr aelwyd	Cyf.	Plant 3-4 oed			
			gallu siarad Cymraeg		methu siarad Cymraeg	
		#	#	%	#	%
Tycroes	Pob cartref	61	28	45.9	33	54.1
	Cartrefi Cyplau	47	26	55.3	21	44.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	14	12	85.7	2	14.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	16	11	68.8	5	31.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	17	3	17.6	14	82.4
	Cartrefi Cyplau Priod	37	23	62.2	14	37.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	11	10	90.9	1	9.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	13	10	76.9	3	23.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	13	3	23.1	10	76.9
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	10	3	30.0	7	70.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3	2	66.7	1	33.3
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	3	1	33.3	2	66.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	4	0	0.0	4	100.0
	Cartrefi Un Rhiant	14	2	14.3	12	85.7
	Rhiant yn siarad Cymraeg	6	1	16.7	5	83.3
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	8	1	12.5	7	87.5
	(Aelwydydd Cymraeg)	20	13	65.0	7	35.0
	(Aelwydydd Cymysg)	16	11	68.8	5	31.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	25	4	16.0	21	84.0
Tyisha	Pob cartref	109	25	22.9	84	77.1
	Cartrefi Cyplau	53	12	22.6	41	77.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	47	9	19.1	38	80.9
	Cartrefi Cyplau Priod	26	3	11.5	23	88.5
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	2	0	0.0	2	100.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	24	3	12.5	21	87.5
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	27	9	33.3	18	66.7
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	0	0	0.0	0	0.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	4	3	75.0	1	25.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	23	6	26.1	17	73.9
	Cartrefi Un Rhiant	56	13	23.2	43	76.8
	Rhiant yn siarad Cymraeg	8	5	62.5	3	37.5
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	48	8	16.7	40	83.3
	(Aelwydydd Cymraeg)	10	5	50.0	5	50.0
	(Aelwydydd Cymysg)	4	3	75.0	1	25.0
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	95	17	17.9	78	82.1
Sir Gaerfyrddin	Pob cartref	4,124	1,888	45.8	2,236	54.2
	Cartrefi Cyplau	3,027	1,500	49.6	1,527	50.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	708	604	85.3	104	14.7
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	972	561	57.7	411	42.3
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	1,347	335	24.9	1,012	75.1
	Cartrefi Cyplau Priod	2,189	1,143	52.2	1,046	47.8
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	563	490	87.0	73	13.0
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	688	405	58.9	283	41.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	938	248	26.4	690	73.6
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	838	357	42.6	481	57.4
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	145	114	78.6	31	21.4
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	284	156	54.9	128	45.1
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	409	87	21.3	322	78.7
	Cartrefi Un Rhiant	1,097	388	35.4	709	64.6
	Rhiant yn siarad Cymraeg	340	200	58.8	140	41.2
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	757	188	24.8	569	75.2
	(Aelwydydd Cymraeg)	1,048	804	76.7	244	23.3
	(Aelwydydd Cymysg)	972	561	57.7	411	42.3
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	2,104	523	24.9	1,581	75.1
Cymru	Pob cartref	69,801	16,347	23.4	53,454	76.6
	Cartrefi Cyplau	51,051	12,639	24.8	38,412	75.2
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	4,587	3,799	82.8	788	17.2
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	8,316	3,837	46.1	4,479	53.9
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	38,148	5,003	13.1	33,145	86.9
	Cartrefi Cyplau Priod	36,089	9,026	25.0	27,063	75.0
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	3,319	2,773	83.5	546	16.5
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	5,758	2,704	47.0	3,054	53.0
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	27,012	3,549	13.1	23,463	86.9
	Cartrefi Cyplau'n Cydfyw	14,962	3,613	24.1	11,349	75.9
	Dau oedolyn yn siarad Cymraeg	1,268	1,026	80.9	242	19.1
	Un oedolyn yn siarad Cymraeg	2,558	1,133	44.3	1,425	55.7
	Dim oedolion yn siarad Cymraeg	11,136	1,454	13.1	9,682	86.9
	Cartrefi Un Rhiant	18,750	3,708	19.8	15,042	80.2
	Rhiant yn siarad Cymraeg	2,636	1,419	53.8	1,217	46.2
	Rhiant ddim yn siarad Cymraeg	16,114	2,289	14.2	13,825	85.8
	(Aelwydydd Cymraeg)	7,223	5,218	72.2	2,005	27.8
	(Aelwydydd Cymysg)	8,316	3,837	46.1	4,479	53.9
	(Aelwydydd di-Gymraeg)	54,262	7,292	13.4	46,970	86.6

TABL 3.2

Sir Gaerfyrddin 2011

Trosglwyddiad iaith yn y cartref fesul ward (crynodeb)
Seiliedig ar gartrefi gyda phlant rhwng 3-4 oed

Ward	Plant 3-4 oed					
	Yn siarad Cymraeg			Ddim yn siarad Cymraeg		
	aelwyd Gymraeg	aelwyd gymysg	aelwyd di-Gymraeg	aelwyd Gymraeg	aelwyd gymysg	aelwyd di-Gymraeg
Abergwili	93.3	66.7	66.7	6.7	33.3	33.3
Betws	88.9	78.9	56.5	11.1	21.1	43.5
Bigyn	53.3	60.0	22.2	46.7	40.0	77.8
Bynea	36.4	50.0	11.8	63.6	50.0	88.2
Cenarth	90.9	85.7	43.5	9.1	14.3	56.5
Cilycwm	77.8	66.7	33.3	22.2	33.3	66.7
Cwarter Bach	87.1	77.8	58.3	12.9	22.2	41.7
Cydweli	85.2	31.3	21.4	14.8	68.8	78.6
Cynwyl Elfed	78.3	61.5	25.0	21.7	38.5	75.0
Cynwyl Gaeo	66.7	33.3	30.8	33.3	66.7	69.2
Dafen	54.5	38.1	16.9	45.5	61.9	83.1
Dyffryn y Swisdir	100.0	71.4	17.2	0.0	28.6	82.8
Elli	87.5	64.3	14.6	12.5	35.7	85.4
Felinfoel	33.3	56.3	27.7	66.7	43.8	72.3
Garnant	89.5	53.3	30.4	10.5	46.7	69.6
Glanaman	50.0	59.1	8.3	50.0	40.9	91.7
Glan-y-môr	50.0	52.0	22.3	50.0	48.0	77.7
Glyn	69.2	100.0	33.3	30.8	0.0	66.7
Gorslas	80.6	67.6	42.1	19.4	32.4	57.9
Hendy	90.0	75.0	26.3	10.0	25.0	73.7
Hendy-gwyn	75.0	55.6	22.7	25.0	44.4	77.3
Hengoed	100.0	66.7	10.3	0.0	33.3	89.7
Llanboidy	85.7	100.0	23.8	14.3	0.0	76.2
Llandeilo	91.7	45.5	39.3	8.3	54.5	60.7
Llandybïe	60.0	62.5	32.1	40.0	37.5	67.9
Llanddarog	92.9	76.9	36.4	7.1	23.1	63.6
Llanegwad	93.3	42.9	58.8	6.7	57.1	41.2
Llanfihangel Aberbythych	70.6	100.0	12.5	29.4	0.0	87.5
Llanfihangel-ar-arth	92.9	46.7	23.1	7.1	53.3	76.9
Llangadog	85.0	50.0	40.0	15.0	50.0	60.0
Llanger	81.3	52.4	19.0	18.8	47.6	81.0
Llangennech	80.0	53.5	28.4	20.0	46.5	71.6
Llangyndeyrn	84.4	66.7	14.3	15.6	33.3	85.7
Llangynnwr	72.7	60.0	35.3	27.3	40.0	64.7
Llanishmel	87.5	58.8	14.3	12.5	41.2	85.7
Llannon	78.4	63.4	25.0	21.6	36.6	75.0
Llansteffan	62.5	20.0	35.3	37.5	80.0	64.7
Llanybydder	87.2	70.0	25.0	12.8	30.0	75.0
Llanymddyfri	78.6	54.5	45.5	21.4	45.5	54.5
Lliedi	61.5	27.3	14.8	38.5	72.7	85.2

TABL 3.3

Ward	Yn siarad Cymraeg			Ddim yn siarad Cymraeg		
	aelwyd Gymraeg	aelwyd gymysg	aelwyd di-Gymraeg	aelwyd Gymraeg	aelwyd gymysg	aelwyd di-Gymraeg
Llwynhendy	33.3	60.9	18.7	66.7	39.1	81.3
Manordeilo a Salem	70.0	75.0	38.5	30.0	25.0	61.5
Penbre	75.0	41.7	23.2	25.0	58.3	76.8
Penygroes	79.4	76.2	52.0	20.6	23.8	48.0
Pontaman	75.0	47.4	25.0	25.0	52.6	75.0
Pontyberem	85.3	64.3	40.0	14.7	35.7	60.0
Porth Tywyn	83.3	72.2	31.1	16.7	27.8	68.9
Rhydaman	70.6	40.9	41.9	29.4	59.1	58.1
San Clêr	66.7	47.4	36.0	33.3	52.6	64.0
Saron	78.6	61.5	20.7	21.4	38.5	79.3
Tref Caerfyrddin (De)	50.0	16.7	11.1	50.0	83.3	88.9
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	56.5	54.5	16.9	43.5	45.5	83.1
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	71.1	35.3	9.2	28.9	64.7	90.8
Treflan Talacharn	90.9	50.0	31.0	9.1	50.0	69.0
Trelech	100.0	42.9	53.3	0.0	57.1	46.7
Trimsaran	71.4	53.8	48.5	28.6	46.2	51.5
Tycroes	65.0	68.8	16.0	35.0	31.3	84.0
Tyisha	50.0	75.0	17.9	50.0	25.0	82.1
Sir Gaerfyrddin	76.7	57.7	24.9	23.3	42.3	75.1

TABL 3.3

Sir Gaerfyrddin, 2011

Poblogaeth a gyfrifwyd (3 oed a throsodd) yn ôl rhyw a sgiliau iaith Gymraeg (seiliedig ar LC2106WA)

Ward	Poblogaeth 3+			Sgiliau Cymraeg												Dim Sgiliau Cymraeg				Dim Siarad Cymraeg							
				Deall Cymraeg llafar				Siarad Cymraeg				Darllen Cymraeg												Ysgrifennu Cymraeg			
				Cyfanswm				Cyfanswm				Cyfanswm												Cyfanswm			
gwr	ben	cyfanswm	gwr	ben	nifer	canran	gwr	ben	nifer	canran	gwr	ben	nifer	canran	gwr	ben	nifer	canran	gwr	ben	nifer	canran	gwr	ben	nifer	canran	
Abergwili	1,124	1,133	2,257	690	670	1,360	60.3	634	623	1,257	55.7	586	582	1,168	51.8	516	531	1,047	46.4	350	376	726	32.2	490	510	1,000	44.3
Betws	1,006	1,071	2,077	591	692	1,283	61.8	511	598	1,109	53.4	440	539	979	47.1	372	471	843	40.6	335	300	635	30.6	495	473	968	46.6
Bigyn	3,181	3,316	6,497	1,046	1,304	2,350	36.2	712	784	1,496	23.0	662	755	1,417	21.8	537	571	1,108	17.1	2,004	1,864	3,868	59.5	2,469	2,532	5,001	77.0
Bynea	1,948	2,080	4,028	745	954	1,699	42.2	568	679	1,247	31.0	484	638	1,122	27.9	403	535	938	23.3	1,112	1,024	2,136	53.0	1,380	1,401	2,781	69.0
Cenarth	1,033	1,109	2,142	550	588	1,138	53.1	520	525	1,045	48.8	447	498	945	44.1	399	438	837	39.1	423	453	876	40.9	513	584	1,097	51.2
Cilycwm	726	755	1,481	375	392	767	51.8	337	344	681	46.0	323	336	659	44.5	270	289	559	37.7	307	331	638	43.1	389	411	800	54.0
Cwarter Bach	1,393	1,434	2,827	936	1,013	1,949	68.9	948	994	1,942	68.7	791	896	1,687	59.7	709	807	1,516	53.6	320	310	630	22.3	445	440	885	31.3
Cydweli	1,632	1,770	3,402	841	1,025	1,866	54.9	699	811	1,510	44.4	577	731	1,308	38.4	465	599	1,064	31.3	690	624	1,314	38.6	933	959	1,892	55.6
Cynwyl Elfed	1,477	1,462	2,939	832	866	1,698	57.8	796	801	1,597	54.3	733	739	1,472	50.1	677	688	1,365	46.4	542	513	1,055	35.9	681	661	1,342	45.7
Cynwyl Gaeo	792	772	1,564	411	383	794	50.8	385	345	730	46.7	370	331	701	44.8	340	306	646	41.3	341	349	690	44.1	407	427	834	53.3
Dafen	1,639	1,819	3,458	587	768	1,355	39.2	410	521	931	26.9	341	469	810	23.4	261	381	642	18.6	957	950	1,907	55.1	1,229	1,298	2,527	73.1
Dyffryn y Swisdir	1,206	1,276	2,482	505	607	1,112	44.8	368	454	822	33.1	331	423	754	30.4	267	340	607	24.5	633	574	1,207	48.6	838	822	1,660	66.9
Elli	1,519	1,588	3,107	573	724	1,297	41.7	406	484	890	28.6	352	456	808	26.0	280	364	644	20.7	877	779	1,656	53.3	1,113	1,104	2,217	71.4
Felinfoel	921	1,037	1,958	328	424	752	38.4	242	309	551	28.1	215	282	497	25.4	183	227	410	20.9	543	538	1,081	55.2	679	728	1,407	71.9
Garnant	985	1,076	2,061	611	720	1,331	64.6	550	656	1,206	58.5	456	586	1,042	50.6	388	523	911	44.2	321	279	600	29.1	435	420	855	41.5
Glanaman	1,107	1,170	2,277	704	768	1,472	64.6	653	708	1,361	59.8	509	619	1,128	49.5	444	549	993	43.6	329	319	648	28.5	454	462	916	40.2
Glan-y-môr	2,618	2,756	5,374	728	930	1,658	30.9	468	562	1,030	19.2	428	526	954	17.8	325	408	733	13.6	1,783	1,700	3,483	64.8	2,150	2,194	4,344	80.8
Glyn	1,018	1,065	2,083	614	685	1,299	62.4	585	642	1,227	58.9	509	589	1,098	52.7	466	520	986	47.3	330	294	624	30.0	433	423	856	41.1
Gorslas	1,888	2,050	3,938	1,265	1,356	2,621	66.6	1,200	1,323	2,523	64.1	1,044	1,220	2,264	57.5	915	1,079	1,994	50.6	510	541	1,051	26.7	688	727	1,415	35.9
Hendy	1,527	1,584	3,111	763	859	1,622	52.1	638	724	1,362	43.8	574	673	1,247	40.1	490	545	1,035	33.3	675	632	1,307	42.0	889	860	1,749	56.2
Hendy-gwyn	1,079	1,122	2,201	533	563	1,096	49.8	456	477	933	42.4	405	437	842	38.3	354	374	728	33.1	485	487	972	44.2	623	645	1,268	57.6
Hengoed	1,760	1,873	3,633	729	871	1,600	44.0	542	647	1,189	32.7	491	598	1,089	30.0	409	502	911	25.1	936	879	1,815	50.0	1,218	1,226	2,444	67.3
Llanboidy	1,059	980	2,039	550	507	1,057	51.8	526	467	993	48.7	473	440	913	44.8	415	394	809	39.7	430	409	839	41.1	533	513	1,046	51.3
Llandeilo	1,384	1,505	2,889	844	926	1,770	61.3	714	740	1,454	50.3	619	700	1,319	45.7	523	595	1,118	38.7	468	479	947	32.8	670	765	1,435	49.7
Llandybie	1,892	1,978	3,870	1,233	1,333	2,566	66.3	1,045	1,162	2,207	57.0	832	1,030	1,862	48.1	726	857	1,583	40.9	564	501	1,065	27.5	847	816	1,663	43.0
Llanddarog	936	968	1,904	567	608	1,175	61.7	538	563	1,101	57.8	475	529	1,004	52.7	420	471	891	46.8	305	291	596	31.3	398	405	803	42.2
Llanegwad	1,168	1,211	2,379	663	697	1,360	57.2	634	639	1,273	53.5	572	618	1,190	50.0	514	548	1,062	44.6	431	440	871	36.6	534	572	1,106	46.5
Llanfihangel Aberbythych	899	910	1,809	493	528	1,021	56.4	473	460	933	51.6	415	444	859	47.5	366	392	758	41.9	351	337	688	38.0	426	450	876	48.4
Llanfihangel-ar-arth	1,379	1,385	2,764	808	848	1,656	59.9	792	796	1,588	57.5	725	733	1,458	52.7	675	682	1,357	49.1	481	459	940	34.0	587	589	1,176	42.5
Llangadog	945	938	1,883	561	550	1,111	59.0	545	503	1,048	55.7	474	482	956	50.8	423	434	857	45.5	311	329	640	34.0	400	435	835	44.3
Llangeler	1,624	1,703	3,327	951	1,011	1,962	59.0	894	918	1,812	54.5	795	852	1,647	49.5	734	786	1,520	45.7	596	610	1,206	36.2	730	785	1,515	45.5
Llangennech	2,363	2,423	4,786	1,139	1,252	2,391	50.0	903	1,009	1,912	39.9	798	945	1,743	36.4	667	816	1,483	31.0	1,113	1,006	2,119	44.3	1,460	1,414	2,874	60.1
Llangyndeyrn	1,513	1,499	3,012	918	932	1,850	61.4	889	882	1,771	58.8	7857															

Sir Gaerfyrddin 2001 a 2011

Gallu siaradwyr Cymraeg i ddarllen ac ysgrifennu Cymraeg

Ward	2001			2011		
	Siarad Cymraeg yn unig			Siarad Cymraeg yn unig		
	fel % o'r boblog. 3+ oed	fel % o'r rheini â rhyw wybodaeth o'r Gymraeg	fel % o'r rheini sy'n gallu siarad Cymraeg	fel % o'r boblog. 3+ oed	fel % o'r rheini â rhyw wybodaeth o'r Gymraeg	fel % o'r rheini sy'n gallu siarad Cymraeg
Abergwili	4.9	7.2	8.5	5.9	8.7	10.6
Betws	11.2	14.8	17.7	8.7	12.6	16.3
Bigyn	6.5	13.5	22.5	4.7	11.6	20.3
Bynea	7.5	14.4	21.0	5.4	11.6	17.6
Cenarth	6.3	9.2	10.4	6.0	10.2	12.3
Cilycwm	5.0	8.1	10.2	3.7	6.5	8.1
Cwarter Bach	7.6	9.1	10.1	9.8	12.6	14.3
Cydweli	9.9	15.0	19.5	8.3	13.6	18.7
Cynwyl Elfed	4.9	7.5	8.5	5.6	8.7	10.3
Cynwyl Gaeo	4.8	7.3	8.3	3.3	5.8	7.0
Dafen	7.2	14.2	22.3	6.5	14.6	24.3
Dyffryn y Swisdir	5.7	10.6	15.9	6.1	11.9	18.5
Elli	8.3	15.5	23.7	5.6	11.9	19.4
Felinfoel	7.1	13.9	21.1	5.7	12.7	20.1
Garnant	10.1	12.7	14.5	9.4	13.3	16.1
Glanaman	10.6	13.6	15.6	11.1	15.5	18.6
Glan-y-môr	6.2	14.8	25.6	4.3	12.3	22.5
Glyn	8.2	11.0	12.5	7.5	10.7	12.7
Gorslas	6.8	8.7	9.7	7.8	10.7	12.2
Hendy	6.7	10.2	13.0	6.5	11.2	14.8
Hendy-gwyn	7.2	12.4	15.9	6.4	11.5	15.1
Hengoed	7.3	13.0	19.1	5.9	11.7	17.9
Llanboidy	5.3	8.4	9.7	5.4	9.2	11.1
Llandeilo	7.2	10.3	13.1	7.2	10.8	14.4
Llandybïe	10.2	13.6	16.4	10.6	14.7	18.7
Llanddarog	6.4	8.9	10.3	6.4	9.3	11.1
Llanegwad	5.0	7.2	8.3	5.6	8.9	10.5
Llanfihangel Aberbythych	5.1	7.9	9.1	6.1	9.9	11.9
Llanfihangel-ar-arth	6.6	8.9	9.9	6.2	9.4	10.8
Llangadog	5.3	7.7	8.8	5.7	8.7	10.3
Llangeler	5.2	7.6	8.7	5.9	9.3	10.9
Llangennech	6.8	11.0	14.5	6.2	11.1	15.4
Llangyndeyrn	7.5	9.8	11.4	7.2	10.3	12.3
Llangynnwr	8.4	12.6	15.7	6.9	10.8	14.4
Llanishmel	5.7	8.4	10.4	6.3	10.0	12.9
Llannon	8.5	10.7	12.0	9.9	13.4	15.5
Llansteffan	5.2	8.6	10.8	6.2	10.6	14.0
Llanybydder	5.9	8.1	9.1	7.1	10.5	12.1
Llanymddyfri	7.6	12.6	16.1	6.5	11.8	16.1
Lliedi	6.6	13.0	20.3	5.3	11.6	18.7
Llwynhendy	7.6	15.2	23.1	5.8	13.4	22.2
Manordeilo a Salem	5.6	9.4	11.2	6.1	10.5	12.7
Penbre	6.6	12.4	18.1	5.4	11.1	17.3
Penygroes	7.4	9.2	10.6	8.0	11.0	12.9
Pontaman	9.9	13.3	16.6	9.3	13.3	17.5
Pontyberem	8.3	10.2	11.3	8.1	10.7	12.0
Porth Tywyn	6.6	13.2	18.2	5.5	11.1	17.2
Rhydaman	11.7	15.2	18.9	10.1	14.6	20.2
San Clêr	6.2	9.0	11.1	5.9	9.1	11.8
Saron	10.1	13.1	15.4	9.2	13.7	16.9
Tref Caerfyrddin (De)	7.5	12.3	16.8	7.4	13.3	19.4
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	6.8	11.6	16.5	6.9	12.9	18.6
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	7.2	12.2	16.7	5.4	10.0	14.4
Treflan Talacharn	4.6	11.8	18.9	4.3	11.6	19.4
Trelech	5.9	8.5	9.6	5.2	8.4	9.7
Trimsaran	9.4	13.3	16.4	8.9	13.4	17.6
Tycroes	9.9	13.6	17.0	9.4	14.5	19.9
Tyisha	7.2	15.5	25.5	5.4	14.6	25.2
<i>Sir Gaerfyrddin</i>	<i>7.2</i>	<i>11.4</i>	<i>14.4</i>	<i>6.7</i>	<i>11.5</i>	<i>15.3</i>
<i>Cymru</i>	<i>2.8</i>	<i>9.9</i>	<i>13.8</i>	<i>2.7</i>	<i>10.2</i>	<i>14.3</i>

Sir Gaerfyrddin, 1901-2011

Man geni

Blwyddyn	Poblogaeth cyfanswm	Ganwyd yng Nghymru		Ganwyd yn Lloegr		Ganwyd tu allan i Gymru	
		cyfanswm	canran	cyfanswm	canran	cyfanswm	canran
1901	135,328	129,829	95.9	4,579	3.4	5,499	4.1
1911	160,406	147,864	92.2	9,651	6.0	12,542	7.8
1921	175,073	159,751	91.2	12,540	7.2	15,322	8.8
1931	179,100	168,122	93.9	9,163	5.1	10,978	6.1
1941							
1951	172,034	157,251	91.4	10,950	6.4	14,783	8.6
1961	168,008	153,321	91.3	10,864	6.5	14,687	8.7
1971	162,560	145,610	89.6	13,190	8.1	16,950	10.4
1981	162,271	140,178	86.4	18,334	11.3	22,093	13.6
1991	168,364	137,740	81.8	26,110	15.5	30,624	18.2
2001	172,846	138,390	80.1	28,972	16.8	34,456	19.9
2011	183,777	139,693	76.0	34,799	18.9	44,084	24.0

Sir Gaerfyrddin, 2001 a 2011

Canrannau siaradwyr uniaith Saesneg a thrigolion a aned tu allan i Gymru

Ward	2001		2011	
	Siaradwyr uniaith Saesneg canran (%)	Ganed tu allan i Gymru canran (%)	Siaradwyr uniaith Saesneg canran (%)	Ganed tu allan i Gymru canran (%)
Caerfyrddin				
Abergwili	41.8	27.5	44.3	28.4
Cenarth	39.6	38.0	51.2	41.9
Cynwyl Elfed	42.2	32.8	45.7	34.0
Gorslas	29.6	17.5	35.9	21.0
Hendy-gwyn	54.6	23.7	57.6	30.2
Llanboidy	45.6	36.2	51.3	36.7
Llanddarog	37.7	23.1	42.2	25.5
Llanfihangel-ar-arth	34.0	30.7	42.5	35.4
Llangeler	40.3	36.7	45.5	40.7
Llangyndeyrn	34.4	18.4	41.2	22.7
Llangynnwr	46.2	17.0	52.0	20.8
Llanishmel	44.8	24.6	51.3	29.1
Llansteffan	51.5	31.5	55.8	33.7
Llanybydder	35.2	32.5	41.4	34.2
San Clêr	43.8	20.3	49.7	23.6
Tref Caerfyrddin (De)	55.5	22.5	61.8	29.4
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	58.8	19.1	62.6	22.9
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	56.8	19.9	62.8	24.2
Treflan Talacharn	75.7	30.3	77.6	32.6
Trelech	38.8	34.0	46.5	39.5
Dinefwr				
Betws	36.7	16.9	46.6	19.7
Cilycwm	50.8	39.4	54.0	42.6
Cwarter Bach	25.2	17.0	31.3	21.1
Cynwyl Gaeo	42.0	40.2	53.3	45.5
Garnant	30.5	17.0	41.5	25.6
Glanaman	32.4	20.8	40.2	24.7
Llandeilo	44.9	24.1	49.7	28.3
Llandybïe	37.7	15.4	43.0	18.4
Llanegwad	40.0	33.7	46.5	35.9
Llanfihangel Aberbythych	43.5	32.0	48.4	35.4
Llangadog	39.8	31.5	44.3	32.3
Llanymddyfri	52.5	31.7	59.7	35.1
Manordeilo a Salem	50.1	37.8	51.8	38.0
Penygroes	30.1	16.5	37.8	20.0
Pontaman	40.5	14.9	47.0	18.7
Rhydaman	37.9	12.2	50.1	17.3
Saron	34.9	16.3	45.6	22.6

Ward	Siaradwyr uniaith Saesneg canran (%)	Ganed tu allan i Gymru canran (%)	Siaradwyr uniaith Saesneg canran (%)	Ganed tu allan i Gymru canran (%)
<i>Llanelli</i>				
Bigyn	71.3	12.4	77.0	17.0
Bynea	64.2	12.3	69.0	15.2
Cydweli	49.4	20.9	55.6	24.0
Dafen	67.7	12.0	73.1	15.4
Dyffryn y Swisdir	64.2	13.6	66.9	16.5
Elli	65.2	12.8	71.4	18.2
Felinfoel	66.5	10.6	71.9	14.9
Glan-y-môr	75.7	11.8	80.8	20.6
Glyn	34.2	19.4	41.1	21.7
Hendy	48.0	13.1	56.2	15.1
Hengoed	62.0	13.5	67.3	16.7
Llangennech	53.5	15.3	60.1	17.6
Llannon	29.0	13.7	35.8	19.3
Lliedi	67.4	9.5	71.9	16.1
Llwynhendy	67.1	11.1	73.9	13.4
Penbre	63.7	19.9	68.9	24.1
Pontyberem	26.6	16.5	32.6	20.6
Porth Tywyn	63.6	15.8	67.8	19.7
Trimsaran	42.9	17.0	49.6	21.1
Tycroes	41.8	14.7	52.9	20.3
Tyisha	71.6	12.1	78.5	23.8

Sir Gaerfyrddin 2011

Poblogaeth yn ôl man geni a gallu i siarad Cymraeg (seiliedig ar KS204EW a DC2206WA)

Ward	Poblog	Man Geni				Gallu Siarad Cymraeg			
		Cymru	%	tu allan	%	Cymry	%	Mewnfudwyr	%
Abergwili	2,315	1,658	71.6	657	28.4	1,153	72.0	104	15.9
Betws	2,175	1,746	80.3	429	19.7	1,045	63.3	64	15.1
Bigyn	6,761	5,612	83.0	1,149	17.0	1,406	26.2	90	7.9
Bynea	4,207	3,568	84.8	639	15.2	1,188	35.0	59	9.3
Cenarth	2,214	1,287	58.1	927	41.9	914	75.1	131	14.2
Cilycwm	1,518	871	57.4	647	42.6	599	71.4	82	12.8
Cwarter Bach	2,921	2,304	78.9	617	21.1	1,801	81.4	141	22.9
Cydweli	3,523	2,677	76.0	846	24.0	1,390	54.4	120	14.2
Cynwyl Elfed	3,018	1,991	66.0	1,027	34.0	1,443	75.4	154	15.0
Cynwyl Gaeo	1,613	879	54.5	734	45.5	645	77.6	85	11.6
Dafen	3,597	3,042	84.6	555	15.4	876	30.1	55	10.1
Dyffryn y Swisdir	2,536	2,118	83.5	418	16.5	782	37.9	40	9.6
Elli	3,203	2,621	81.8	582	18.2	843	33.3	47	8.2
Felinfoel	2,054	1,747	85.1	307	14.9	517	31.2	34	11.3
Garnant	2,139	1,592	74.4	547	25.6	1,105	72.9	101	18.5
Glanaman	2,347	1,768	75.3	579	24.7	1,262	74.2	99	17.2
Glan-y-môr	5,668	4,503	79.4	1,165	20.6	935	22.1	95	8.3
Glyn	2,155	1,688	78.3	467	21.7	1,158	71.6	69	14.8
Gorslas	4,066	3,211	79.0	855	21.0	2,406	78.0	117	13.7
Hendy	3,226	2,739	84.9	487	15.1	1,299	49.4	63	13.0
Hendy-gwyn	2,272	1,585	69.8	687	30.2	837	55.2	96	14.0
Hengoed	3,745	3,119	83.3	626	16.7	1,116	37.1	73	11.7
Llanboidy	2,087	1,321	63.3	766	36.7	887	69.6	106	13.9
Llandeilo	2,971	2,130	71.7	841	28.3	1,318	64.3	136	16.2
Llandybïe	3,994	3,259	81.6	735	18.4	2,094	66.8	113	15.4
Llanddarog	1,963	1,462	74.5	501	25.5	1,033	73.6	68	13.6
Llanegwad	2,440	1,565	64.1	875	35.9	1,143	75.8	130	14.9
Llanfihangel Aberbythych	1,851	1,195	64.6	656	35.4	830	71.8	103	15.8
Llanfihangel-ar-arth	2,851	1,843	64.6	1,008	35.4	1,440	81.9	148	14.7
Llangadog	1,929	1,306	67.7	623	32.3	970	77.0	78	12.5
Llangeler	3,427	2,031	59.3	1,396	40.7	1,565	80.7	247	17.8
Llangennech	4,964	4,088	82.4	876	17.6	1,808	46.2	104	11.9
Llangyndeyrn	3,102	2,397	77.3	705	22.7	1,673	72.4	98	14.0
Llangynnwr	2,381	1,885	79.2	496	20.8	1,066	58.5	45	9.1
Llanishmel	2,674	1,895	70.9	779	29.1	1,369	62.1	94	13.3
Llannon	5,270	4,255	80.7	1,015	19.3	3,080	75.7	182	18.0
Llansteffan	2,006	1,329	66.3	677	33.7	790	61.1	80	11.8
Llanybydder	2,807	1,848	65.8	959	34.2	1,420	82.4	150	15.7
Llanymddyfri	2,689	1,745	64.9	944	35.1	944	56.3	112	11.9
Lliedi	5,457	4,580	83.9	877	16.1	1,417	32.4	57	6.6
Llwynhendy	4,506	3,902	86.6	604	13.4	1,070	29.1	47	7.8
Manordeilo a Salem	2,248	1,393	62.0	855	38.0	945	70.1	115	13.5
Penbre	4,301	3,265	75.9	1,036	24.1	1,194	37.8	107	10.4
Penygroes	2,889	2,311	80.0	578	20.0	1,633	74.0	100	17.3
Pontaman	2,749	2,235	81.3	514	18.7	1,356	62.6	63	12.4
Pontyberem	2,768	2,197	79.4	571	20.6	1,697	80.3	109	19.2
Porth Tywyn	4,246	3,411	80.3	835	19.7	1,255	38.3	69	8.3
Rhydaman	2,662	2,202	82.7	460	17.3	1,217	57.2	73	15.9
San Clêr	2,995	2,287	76.4	708	23.6	2,021	66.2	143	15.5
Saron	4,111	3,180	77.4	931	22.6	1,164	63.2	111	14.3
Tref Caerfyrddin (De)	3,800	2,684	70.6	1,116	29.4	1,299	50.0	115	10.4
Tref Caerfyrddin (Gogledd)	5,142	3,963	77.1	1,179	22.9	1,685	44.5	168	14.4
Tref Caerfyrddin (Gorllewin)	5,243	3,973	75.8	1,270	24.2	1,688	45.3	168	13.4

Ward	Poblog	Man Geni				Gallu Siarad Cymraeg			
		Cymru	%	tu allan	%	Cymry	%	Mewnfudwyr	%
Treflan Talacharn	2,851	1,922	67.4	929	32.6	544	29.6	75	8.1
Trelech	2,072	1,253	60.5	819	39.5	962	79.1	126	15.4
Trimsaran	2,541	2,004	78.9	537	21.1	1,162	60.6	74	13.9
Tycroes	2,438	1,944	79.7	494	20.3	1,048	56.0	66	13.4
Tyisha	4,079	3,107	76.2	972	23.8	761	25.7	81	8.4
Sir Gaerfyrddin	183,777	139,693	76.0	44,084	24.0	72,268	54.0	5,780	13.2
Cymru	3,063,456	2,226,005	72.7	837,451	27.3	495,583	23.3	66,433	8.0

Sir Gaerfyrddin, 2011

Diwydiant y Gyflogaeth yn ôl siaradwyr Cymraeg a di-Gymraeg
(Seiliedig ar DC2607WAla)

	PAWB 16+ oed		Yn siarad Cymraeg o fewn diwydiant y gyflogaeth		Yn siarad Cymraeg o fewn y sector		Dim Cymraeg o fewn y sector	
	nifer	%	nifer	%	nifer	%	nifer	%
DIWYDIANT Y GYFLOGAETH								
A; B; D; E. Amaeth, ynni a dwr	4,863	6.0	2,761	8.2	2,761	56.8	2,102	43.2
C. Gweithgynhyrchu	7,067	8.7	2,322	6.9	2,322	32.9	4,745	67.1
F. Adeiladu	7,272	8.9	3,239	9.6	3,239	44.5	4,033	55.5
G. Masnach cyfanwerthu a manwerthu; atgyweirio cerbydau modur	13,502	16.6	5,044	14.9	5,044	37.4	8,458	62.6
H. Trafnidiaeth a storio	3,122	3.8	1,232	3.6	1,232	39.5	1,890	60.5
I. Llety a gwasnaethau bwyd	4,335	5.3	1,452	4.3	1,452	33.5	2,883	66.5
J. Gwybodaeth a chyfathrebu	1,364	1.7	524	1.6	524	38.4	840	61.6
K. Gweithgareddau ariannol ac yswiriant	1,573	1.9	637	1.9	637	40.5	936	59.5
L. Gweithgareddau ystadau rhentu	893	1.1	372	1.1	372	41.7	521	58.3
M. Gweithgareddau proffesiynol, gwyddonol a thechnegol	2,944	3.6	1,105	3.3	1,105	37.5	1,839	62.5
N. Gweithgareddau gweinyddol a gwasanaethau cefnogi	2,660	3.3	858	2.5	858	32.3	1,802	67.7
O. Gweinyddiaeth gyhoeddus ac amddiffyn; budd cymdeithasol gorfodol	7,338	9.0	3,424	10.1	3,424	46.7	3,914	53.3
P. Addysg	8,486	10.4	4,679	13.9	4,679	55.1	3,807	44.9
Q. Iechyd dynol a gwaith cymdeithasol	12,600	15.5	4,802	14.2	4,802	38.1	7,798	61.9
R; S; T. U. Arall	3,383	4.2	1,314	3.9	1,314	38.8	2,069	61.2
PAWB	81,402	100.0	33,765	100.0	33,765	41.5	47,637	58.5

TABL 6.1

Sir Gaerfyrddin, 2011

Galwedigaeth yn ôl siaradwyr Cymraeg a di-Gymraeg
(Seiliedig ar DC2608WAla)

	PAWB		Yn siarad Cymraeg		Yn siarad Cymraeg		Dim Cymraeg	
	16+ oed		o fewn yr alwedigaeth		16+ oed		16+ oed	
1. Rheolwyr a swyddogion uwch	7,439	9.1	2,591	7.7	2,591	34.8	4,848	65.2
1.1 Rheolwyr a chyfarwyddwyr corfforaethol	4,154	55.8	1,548	59.7	1,548	37.3	2,606	62.7
1.2. Rheolwyr a perchnogion eraill	3,285	44.2	1,043	40.3	1,043	31.8	2,242	68.2
2. Galwedigaethau proffesiynol	12,255	15.1	5,671	16.8	5,671	46.3	6,584	53.7
2.1 Swyddi gwyddonol, ymchwil, perianeg a thechnoleg proffesiynol	1,904	15.5	686	12.1	686	36.0	1,218	64.0
2.2. Swyddi iechyd proffesiynol	3,829	31.2	1,488	26.2	1,488	38.9	2,341	61.1
2.3 Swyddi addysgu ac addysg proffesiynol	4,002	32.7	2,419	42.7	2,419	60.4	1,583	39.6
2.4 Swyddi busnes, cyfryngau a gwasanaethau cyhoeddus proffesiynol	2,520	20.6	1,078	19.0	1,078	42.8	1,442	57.2
3. Cyd-alwedigaethau proffesiynol a thechnegol	7,878	9.7	3,218	9.5	3,218	40.8	4,660	59.2
3.1 Cyd-alwedigaethau gwyddonol, ymchwil, perianeg a thechnoleg proffesiynol	962	12.2	362	11.2	362	37.6	600	62.4
3.2 Cyd-alwedigaethau iechyd proffesiynol	1,157	14.7	474	14.7	474	41.0	683	59.0
3.3 Galwedigaethau gwasanaethau diogelu	1,254	15.9	544	16.9	544	43.4	710	56.6
3.4 Galwedigaethau diwylliannol, cyfryngau a chwaraeon	1,201	15.2	493	15.3	493	41.0	708	59.0
3.5 Cyd-alwedigaethau busnes, cyfryngau a gwasanaethau cyhoeddus proffesiynol	3,304	41.9	1,345	41.8	1,345	40.7	1,959	59.3
4. Galwedigaethau gweinyddol ac ysgrifenyddol	8,488	10.4	3,553	10.5	3,553	41.9	4,935	58.1
4.1 Galwedigaethau gweinyddol	6,661	78.5	2,779	78.2	2,779	41.7	3,882	58.3
4.2 Galwedigaethau ysgrifenyddol a chysylltiedig	1,827	21.5	774	21.8	774	42.4	1,053	57.6
5. Galwedigaethau crefftau	13,499	16.6	6,409	19.0	6,409	47.5	7,090	52.5
5.1 Galwedigaethau sgiliedig amaeth a chysylltiedig	3,616	26.8	2,276	35.5	2,276	62.9	1,340	37.1
5.2 Galwedigaethau sgiliedig metal, trydanol ac electronig	3,741	27.7	1,611	25.1	1,611	43.1	2,130	56.9
5.3 Galwedigaethau sgiliedig adeiladu a chynhyrchu	4,128	30.6	1,832	28.6	1,832	44.4	2,296	55.6
5.4 Galwedigaethau sgiliedig tecstilau, argraffu ac eraill	2,014	14.9	690	10.8	690	34.3	1,324	65.7
6. Galwedigaethau gwasanaethau personol	9,005	11.1	3,888	11.5	3,888	43.2	5,117	56.8
6.1 Galwedigaethau gwasanaethau gofal personol	7,411	82.3	3,270	84.1	3,270	44.1	4,141	55.9
6.2 Galwedigaethau gwasanaethau hamdden, teithio a chysylltiedig	1,594	17.7	618	15.9	618	38.8	976	61.2
7. Galwedigaethau gwerthu a gwasanaethau cwsmeriaid	7,054	8.7	2,571	7.6	2,571	36.4	4,483	63.6
7.1 Galwedigaethau gwerthu	6,310	89.5	2,264	88.1	2,264	35.9	4,046	64.1
7.2 Galwedigaethau gwasanaethau cwsmeriaid	744	10.5	307	11.9	307	41.3	437	58.7
8. Proses, gweithredwyr offer a pheirannau	6,594	8.1	2,560	7.6	2,560	38.8	4,034	61.2
8.1 Proses, gweithredwyr offer a pheiriannau	3,075	46.6	1,015	39.6	1,015	33.0	2,060	67.0
8.2 Trafnidaeth, gyrrwyr a gweithredwyr peiriannau symudol	3,519	53.4	1,545	60.4	1,545	43.9	1,974	56.1
9. Galwedigaethau elfennol	9,190	11.3	3,304	9.8	3,304	36.0	5,886	64.0
9.1 Galwedigaethau masnachol elfennol a chysylltiedig	2,326	25.3	913	27.6	913	39.3	1,413	60.7
9.2 Galwedigaethau gweinyddol a gwasanaethu elfennol	6,864	74.7	2,391	72.4	2,391	34.8	4,473	65.2
PAWB	81,402	100.0	33,765	100.0	33,765	41.5	47,637	58.5

TABL 6.2

Sir Gaerfyrddin, 2011

Dosbarth Economaidd-Gymdeithasol yn ôl siaradwyr Cymraeg a di-Gymraeg
(Seiliedig ar DC2609WAla)

YSTADEGAU GWLADOL - DOSBARTH ECONOMAIDD-GYMDEITHASOL	PAWB 16+ oed		Yn siarad Cymraeg o fewn pob dosbarth		Yn siarad Cymraeg 16+ oed		Dim Cymraeg 16+ oed	
	nifer	%	nifer	%	nifer	%	nifer	%
1. Galwedigaethau uwch reoli a galwedigaethau proffesiynol	10,078	6.7	3,990	6.4	3,990	39.6	6,088	60.4
1.1 Cyflogwyr mawr ac uwch alwedigaethau rheoli	2,355	23.4	849	21.3	849	36.1	1,506	63.9
1.2 Uwch alwedigaethau proffesiynol	7,723	76.6	3,141	78.7	3,141	40.7	4,582	59.3
2. Galwedigaethau rheoli a phroffesiynol is	29,459	19.5	12,925	20.7	12,925	43.9	16,534	56.1
3. Galwedigaethau canolraddol	17,436	11.6	7,497	12.0	7,497	43.0	9,939	57.0
4. Cyflogwyr bach a gweithwyr hunan-gyfrif	19,370	12.8	8,534	13.6	8,534	44.1	10,836	55.9
5. Galwedigaethau goruchwyllo a thechnegol is	11,839	7.9	4,902	7.8	4,902	41.4	6,937	58.6
6. Galwedigaethau lled-arferol	24,925	16.5	9,279	14.8	9,279	37.2	15,646	62.8
7. Galwedigaethau arferol	20,234	13.4	8,216	13.1	8,216	40.6	12,018	59.4
8. Erioed wedi gweithio neu'n ddi-waith hir dymor	8,338	5.5	2,681	4.3	2,681	32.2	5,657	67.8
L14.1 Erioed wedi gweithio	6,313	75.7	2,181	81.4	2,181	34.5	4,132	65.5
L14.2 Di-waith hir dymor	2,025	24.3	500	18.6	500	24.7	1,525	75.3
L15. Myfyriwr llawn amser	9,084	6.0	4,510	7.2	4,510	49.6	4,574	50.4
PAWB	150,763	100.0	62,534	100.0	62,534	41.5	88,229	58.5